

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ):
 إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ: كِتَابَ اللَّهِ، وَ عِثْرَتِي
 أَهْلَ بَيْتِي، مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا لَنْ تَضِلُّوا أَبَدًا،
 وَأَنْتَهُمَا لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ.

(صحیح مسلم، ج ۷، ص ۱۲۲، سنن دارمی، ج ۲، ص ۴۳۲، مسند
 احمد، ج ۳، ص ۱۴، ۱۷، ۲۶، ۵۹، ج ۴، ص ۳۶۶، ۳۷۱، ج ۵، ص
 ۱۸۲، مستدرک حاکم، ج ۳، ص ۱۰۹، ۱۴۸، ۵۳۳، و....)

Resulullah (s.a.a) şöyle
 buyurmaktadır: “Ben sizin aranızda iki
 paha biçilmez emanet bırakıyorum: -
 Biri- Allah’ın kitabı ve -diğeri- itretim,
 Ehl-i Beytim. Bu ikisine sımsıkı
 sarıldığınız müddetçe asla sapmazsınız.
 Bu ikisi Kevser havuzunun başında bana
 varıncaya kadar birbirinden
 ayrılmazlar.

(Sahih-i Müslim, c.7, s.122; Sünen-i
 Daremî, c.2, s.432; Müsned-i Ahmed, c.4, s.14,
 17, 26, 59, c.4, s.466, 471, c.5, s.182; Müstedrek-
 i Hakim, c.4, s.109, 148, 533 vs...)

Hidayet Önderleri

İMAM ZEYNÜLABİDİN (A.S)

Hidayet Önderleri

İMAM ZEYNÜLABİDİN (A.S)

Komisyon
(Dünya Ehl-i Beyt Kurultayı)

Tercüme:
Vahdettin İNCE

Dünya Ehlibeyt (a.s) Kurultayı

Hidayet Önderleri: İMAM ZEYNÜLABİDİN (A.S)

Yazar: Komisyon (Dünya Ehlibeyt (a.s) Kurultayı)

Mütercim: Vahdettin İnce

Tashih - Tatbik: Murtaza Turabî

Gözden Geçiren: Murtaza Turabî

Hazırlayan: Kültürel Yardımcılık, Tercüme Bürosu

Dizgi ve Mizanpaj: Kevser

Baskı: Leyla

Baskı Sırası: 1. Baskı

Baskım Tarihi: 2006

Yayınlayan: Dünya Ehlibeyt (a.s) Kurultayı

Tiraj: 3000

ISBN: 975-6640-37-5

Site : www.ahl-ul-bayt.org

e-mail: info@ahl-ul-bayt.org

Baskı Hakları Yayıncıya Aittir

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	11
ÖNSÖZ	13
İMAM ZEYNÜ'L ABİDİN'İN (A.S) HAYATINA KISA BİR BAKIŞ	23
İMAM ZEYNÜLABİDİN'İN (A.S) ŞAHSİYETİNDEN İZLENİMLER	27
ÇAĞDAŞLARININ ONUNLA İLGİLİ SÖZLERİ	27
ALİMLERİN VE TARİHÇİLERİN GÖRÜŞLERİ.....	30
İMAM ZEYNÜLABİDİN'İN KİŞİLİĞİNDEN ÖRNEKLER.....	33
HİLMİ	33
CÖMERTLİĞİ	34
FAKİRLERE KARŞI TAVRI	34
SADAKALARI	36
ONURU VE İZZET-İ NEFSİ.....	39
ZÜHDÜ	40
ALLAH'A YÖNELİŞİ.....	41
AİLESİYLE İLİŞKİLERİ	42
ANNE VE BABASIYLA MÜNASEBETLERİ	42
OĞULLARIYLA MÜNASEBETLERİ.....	43
KÖLELERİYLE MÜNASEBETLERİ	44
İMAM ZEYNULABİDİN'İN (A.S) DOĞUMU.....	49
ANNESİ	50
KÜNYELERİ	50
<i>Lakapları</i>	50
İMAM ZEYNÜLABİDİN'İN (A.S) HAYATININ AŞAMALARI	53
İMAM ZEYNÜLABİDİN (A.S) DOĞUMDAN İMAMETE	55
MUAVİYENİN ÖLÜMÜNDEN SONRA IRAK'TA SİYASAL DURUM	57
ZEYNÜLABİDİN (A.S)'İN İMAMLIĞINA DAİR NASS.....	59

AŞURA GÜNÜ İMAM ZEYNÜLABİDİN (A.S).....	60
İMAM ZEYNÜLABİDİN (A.S) KERBELA'DAN MEDİNE'YE.....	65
AŞURA TRAJEDİSİNDEN SONRA İMAM ZEYNÜLABİDİN (A.S).....	65
EHLİBEYT (A.S) ESİRLERİ ŞAM'DA	66
İMAM (A.S) YEZİD'İN MECLİSİNDE.....	68
İMAM ZEYNÜLABİDİN (A.S) MEDİNE'DE.....	75
MEDİNE AYAKLANMASI	78
EMEVI AİLESİNDE ÇATLAMA.....	83
EMEVI YÖNETİMİNE KARŞI MUHAFELETİN ARTMASI.....	84
İMAM ZEYNÜLABİDİN'İN (A.S) ŞEHİT EDİLMESİ	89
RİSALET EHL-İ BEYT'İNİN (A.S) HAYAT TARZINA GENEL BİR BAK..	93
İSLÂM'IN KARŞI KARŞIYA BULUNDUĞU TEHLİKELER	97
İSLAMİ ÖNDERLİĞİN SAPMASI.....	98
İSLÂM DEVLETİNİN YIKILMASININ OLUMSUZ ETKİLERİ.....	99
İMAMLARIN (A.S) HAREKETİNİN AŞAMALARI.....	104
İMAM ZEYNÜLABİDİN (A.S) ÇAĞININ ÖZELLİKLERİ.....	109
İMAM ZEYNÜLABİDİN'İN (A.S) STRATEJİSİ VE CİHADİ.....	113
DÜŞÜNSEL VE İLMİ CİHAD.....	117
2- TOPLUMSAL VE AMELİ CİHAD.....	120
<i>Ümmet Genelinde ve Ehl-i Beyt tabileri özelinde ahlak ve terbiye.....</i>	<i>121</i>
<i>b- İslah ve Devlet.....</i>	<i>122</i>
<i>c- Fesada karşı direnişi</i>	<i>124</i>
İMAM ZEYNÜLABİDİN'İN (A.S) HAYATINDA ÖN PLANA ÇIKAN EŞSİZ OLGULAR.....	127
İMAM'IN (A.S) HAYATINDAKİ İBADET OLGUSU.....	127
İMAM'IN İBADETİ	128
1- Abdesti.....	128
2- Namazı.....	129
d) Bin Rekatlık namaz.....	130
f) Çok Secde Etmesi	130
g) Çok tesbih etmesi.....	131
Ğ) Gece namazını devamlı kılması	131
h) Gece (Teheccüd) namazından sonra ettiği dua	131
3- Orucu.....	133
4- DUALARI	136
5- HACCI.....	138
AREFE GÜNÜ OKUDUĞU DUA	141
KURBAN BAYRAMI GÜNÜ OKUDUĞU DUA.....	143
İMAMIN (A.S) HAYATINDA DUA VE MÜNACAT OLGUSU.....	144
<i>İlahi İrfanın Tecellileri</i>	<i>148</i>
İMAM'IN (A.S) HAYATINDAKİ AĞLAMA OLGUSU	150

İMAM'IN (A.S) HAYATINDA KÖLE AZAT ETME OLGUSU	153
İMAM ZEYNÜLABİDİN'İN (A.S) DİNİ-İLMİ MİRASI.....	159
KUR'AN ÜZERİNE	160
İMAM ZEYNÜLABİDİN'İN (A.S) TEFSİRİNDEN ÖRNEKLER	163
HADİS ÜZERİNE	166
AKİDENİN TEMEL PRENSİPLERİ VE KELAM İLMİNİN KONULARI İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRMELERİ	167
İMAM ZEYNÜLABİDİN (A.S) İMAMLARI NASS İLE BİLDİRİYOR VE MEHDİ'Yİ MÜJDELİYOR	168
FİKİH VE ŞERİ HÜKÜMLERE DAİR.....	171
İMAM SECCAD'IN (A.S) DUALARINDAKİ İLMİ HAKİKATLER	175
İMAM ZEYNÜLABİDİN'İN (A.S) EDEBİ KİŞİLİĞİ.....	176
İMAM ZEYNÜLABİDİN'İN (A.S) DELİLLİ TARTIŞMALARI.....	178
İMAM'IN (A.S) SEÇKİN HÜKÜMLERİNDEN VE ÖĞÜTLERİNDEN ÖRNEKLER	183
İMAM'IN (A.S) ALTIN SÖZLERİNDEN ÖRNEKLER:	186
HAKLAR RİSALESİ (RİSALETU'L-HUKUK)	191
SAHİFE-İ SECCADİYE'YE DAİR	201
SAHİFE-İ SECCADİYE'NİN AYRICALIKLARI.....	202
SAHİFE-İ SECCADİYE'NİN TARİHSEL ROLÜ	204
SAHİFE-İ SECCADİYE'NİN RİVAYET ZİNCİRİ.....	205
SAHİFE-İ SECCADİYE'NİN ŞERHLERİ	206
ES-SAHİFE'YE "EL-KAMİLE" ADININ VERİLMESİ.....	206
ES-SAHİFETU'S-SECCADİYE EL-CAMİA.....	206
SAHİFE-İ CAMİA'NIN GENEL KONU FİHRİSTİ	207
İMAM ZEYNÜLABİDİN'İN (A.S) MEKTEBİ	211

GİRİŞ

Şüphesiz kültürlerin savaşta halinde olduğu asrımızda etkili tebliğ metotlarından yararlanarak kendi ideallerini yayabilen her mektep bu alanda öncül olup dünya insanların düşüncesinde etki bırakacaktır.

İran’da İslam inkılabının zafere ulaşmasından sonra dünyanın gözü bir kez daha İslam dini, Şia kültürü ve Ehl-i Beyt (a.s) mektebine çevrilmiş. Düşmanlar bu fikrî ve manevî gücü ortadan kaldırmak, dostlar ve taraftarlar ise inkılabî ve kültürel örneklerden ilham alıp onları izleyebilmek için bu asil ve tarih yaratan kültürün merkezine göz dikmişlerdir.

Dünya Ehl-i Beyt (a.s) Kurultayı Resulullah’ın (s.a.a) Ehl-i Beyt’inin izleyicileri arasında karşılıklı yardımlaşma, fikir alış-verişi, vahdet ve birliğin zaruretinin bilincinde olarak dünya Şiileri ile faal bir ilişki oluşturma amacıyla konferanslar düzenleme, kitap basma, telif eserlerini tercüme etme ve Şia düşüncesi alanında insanları bilgilendirme vasıtasıyla Ehl-i Beyt ve Muhammedî öz İslam kültürünü yaymak için Şia’nın iş bilir, büyük ve yaratıcı gücünden ve Caferî mektebi düşünürlerinden yararlanarak bu meydana ayak basmıştır. Rabbimize şükürler olsun ki, büyük rehberimiz Ayetullah Hameneî’nin (Allah sayesinde başımızdan eksik etmesin) özel yönlendirmeleriyle bu hassas ve kültür yaratıcı meydanda çok önemli adımlar atılmıştır. Gelecekte bu nurlu ve asil hareketin günden güne hızlanıp büyümesini, günümüz dünyasının ve Kur’an ve Ehl-i Beyt’in berrak maarifine susuz insanların bu mektebî maneviyetin, irfanî mektebin ve velaî İslam’ın kaynağından daha fazla yararlanmasını ümit ederiz.

Biz Ehl-i Beyt (a.s) kültürü sağlam, mantıklı, üslubuna uygun ve doğru bir şekilde sunulması durumunda uyanış, hareket ve maneviyet sancaktarları olan Resulullah’ın Ehl-i Beyt’inin mirasının kalıcı cilvelerini dünya insanların gözleri önüne serebileceğine, zuhur asrının eşliğinde Hz. Mehdi’nin (a.f) evrensel hükümetine susamış olan yorgun dünyayı modern cehaletten ve dünyayı sömürenlerin başına

buyruk hareketlerinden, ahlak ve insanlığa aykırı kültürlerden kurtarıp yapacağına inanıyoruz.

İşte bu nedenle, bu doğrultuda yazar ve araştırmacıların araştırma eserlerine ve ilmi faaliyetlerine kucak açıyor ve kendimizi bu yüce kültürün yayılma için çaba harcayan yazar ve mütercimlerin hizmetçisi biliyoruz.

* * *

Şimdi elinizdeki kitabı hazırlayan “Dünya Ehlibeyt Kurultayı”na ve eseri Türkçeye kazandıran değerli mütercim sayın “Vahdettin İNCE”ye teşekkür ediyor ve çalışmalarında başarıları diliyoruz

Yine, bu eserin hazırlanmasında zahmetleri geçen tercüme bürosundaki aziz kardeşlerimiz ve sadık arkadaşlarımıza tüm samimiyetimizle teşekkür ediyor, kültürel cihad meydanında bu küçük adımın mevlamızın rızasını kazanmasını temenni ediyoruz.

**Dünya Ehlibeyt Kurultayı
Kültürel Yardımcılığı**

ÖNSÖZ

Rahman ve Rahim Allah'ın Adıyla

Hamd, her şeyi yaratan ve ona yol gösteren Allah'a mahsustur. Salât ve selâm Allah'ın kulları için rehber olarak seçtiği önderler, özellikle peygamberlerin sonuncusu, elçilerin ve Allah'ın dostlarının efendisi Ebu'l-Kasım Muhammed Mustafa (s.a.a) ile onun mübarek ve tertemiz Ehl-i Beyti'nin üzerine olsun.

Yüce Allah insanı yarattı ve onu akıl ve irade unsurları ile donattı. İnsan akli ile gerçeği görüp ortaya çıkarır ve onu batıldan ayırt eder. İrade ile de yararına gördüğü, amaçlarını ve hedeflerini gerçekleştireceğini düşündüğü şeyi seçer.

Yüce Allah, bu ayırt edici akli kulları için hüccet kıldı. Bu akıllara hidayet pınarından feyiz sunarak onları destekledi. Çünkü insana bilmediklerini öğreten, onu lâıfı olduğu kemal yoluna yönlendiren, ona uğruna yaratıldığı ve gerçekleştirilmesi için dünyaya getirildiği amacı bildiren O'dur.

Kur'ân-ı Kerim bize ilâhî hidayet kriterlerini, ufuklarını, gereklerini ve yollarını açık nasları ile belirtti. Ayrıca bir yandan bu hidayet gerekçelerini ve sebeplerini açıklarken, öbür yandan onun meyvelerini ve sonuçlarını gözler önüne serdi.

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

"De ki, asıl hidayet Allah'ın hidayetidir."¹

"Allah dilediği kimseleri doğru yola iletir."²

"Allah gerçeği söyler ve O doğru yola iletir."³

"Kim Allah'a sarılırsa, o kesinlikle doğru yola iletilmiştir."⁴

1- En'âm, 71

2- Bakara, 213

3- Ahzâb, 4

4- Âl-i İmrân, 101

"De ki, Allah hakka iletir. Hakka ileten mi uyulmaya daha lâyıktır, yoksa başkasının kılavuzluğundan yararlanmadıkça kendisi doğru yolu bulamayan mı?"¹

"Kendilerine bilgi verilenler, Rabbinden sana indirilen mesajın gerçek olduğunu, üstün iradeli ve hamde lâıyk Allah'ın yoluna ilettiğini görürler."²

"Allah'tan kaynaklanan bir yol gösterme olmaksızın keyfî arzusuna uyandan daha sapık kim olabilir?"³

Buna göre hidayetın kaynağı yüce Allah'tır ve gerçek hidayet O'nun hidayetidir. İnsanı elinden tutup doğru yola ve sağlam gerçeğe ileten O'dur.

Bunlar ilmin desteklediğı, bilginlerin idrak edip bütün varlıkları ile boyun eğdikleri gerçeklerdir.

Yüce Allah, insan fıtratını kemale ve cemale eğilimli bir yapıda yarattı. Sonra onu lâıyğı olduğı kemale yönlendirmekle ödüllendirdi ve ona kemale erdirecek yolu tanıma nimetini bağışladı. Bu yüzden yüce Allah; **"Ben cinleri ve insanları ancak bana ibadet etsinler diye yarattım."**⁴ buyuruyor. Nasıl ibadet edileceğı bilinmeden bu görev gerçekleştirilemeyeceğı için bilmek ile ibadet etmek kemal zirvesine erdirecek tek yol ve yegâne amaç olmuştur.

Öte yandan insanın kemale doğru hareketinde itici enerji olması için onu öfke ve hırs içgüdülerı ile donattığından dolayı, öfkenin ve hırsın ve bunlardan kaynaklanan ve bunların gerekleri olan arzu ve duyguların egemenliğinden kurtulmasından emin olunamaz. Bundan dolayı insan aklının ve diğeri bilgi edinme yöntemlerinin yanı sıra sağlıklı algılamayı ve görmeyi garanti edecek araçlara da muhtaçtır. Bu araçlar sayesinde yüce Allah'ın ona yönelik hücceti tamamlanmış, hidayet nimeti kemale ermiş ve böylece serbest iradesiyle iyilik ya da kötülük yolunu seçmesini mümkün kılacak bütün sebeplere sahip olmuş olur.

Bundan dolayı ilâhî hidayet yasası, insan aklını desteklemeyi gerekli gördü. Bu destek ilâhî vahiy ve kulları doğru yola yöneltme sorumluluğunu üstlenmek üzere Allah tarafından seçilen hidayet önderleri aracılığı ile gerçekleşti. Bu desteklemenin izlediğı yol,

1- Yûnus, 35

2- Sebe', 6

3- Kasas, 50

4- Zâriyât, 56

gerekli bilgileri ayrıntılı şekilde sunmak ve hayatın her alanında gerekli olan yönlendirmeleri yapmaktır.

Tarihin başlangıcından itibaren bütün çağlar ve yüzyıllar boyunca peygamberler ile onların vasileri ilâhî hidayet meşalesini elden ele taşımışlardır. Yüce Allah kullarını hiçbir yerde, hiçbir zaman hidayete iletici hüccetsiz, doğru yolu gösterici mürşitsiz ve aydınlatıcı ışıksız bırakmamıştır. Aklın delillerini destekler nitelikteki vahiy nasları açıkça belirtiyor ki, yeryüzü yüce Allah'ın kullara hitap edecek hüccetinden yana boş kalmaz. Çünkü böyle bir boşluk insanlar tarafından yüce Allah'a karşı bahane ve gerekçe olarak kullanılabilir. Buna göre hüccet kullardan önce, kullarla beraber ve kullardan sonra hep vardır. Öyle ki, eğer yeryüzünde sadece iki kişi kalsa, onlardan biri hüccet olur. Kur'ân-ı Kerim bu ilkeyi şüpheye yer bırakmayacak şekilde şöyle vurguluyor: **"Sen sadece bir uyarıcısın ve her kavmin bir yol göstericisi vardır."**¹

Yüce Allah'ın nebileri, resulleri ve onların yol gösterici vasileri doğru yola yöneltme görevini bütün aşmaları ile üstlenirler. Bu aşamalar şu maddelerde özetlenebilir:

1- Vahyi tam bir şekilde almak ve ilâhî elçiliği en ince ayrıntısına kadar kapsamak. Bu aşama elçiliği üstlenmek için tam bir hazırlanmışlığı gerektirir. Bundan dolayı elçilerle ilgili seçim, tamamı ile Allah'a ait bir iştir. Kur'ân-ı Kerim'de bu gerçek şöyle ifade ediliyor: **"Allah elçilik görevini kime vereceğini daha iyi bilir."**², **"Allah elçilerinden dilediğini seçer."**³

2- İlâhî elçiliği insanlığa ve elçiliğin hitap ettiği kitleye ulaştırmak. Bu ulaştırma görevi, ulaştırma sorumluluğunu, ulaştırmanın amaçlarını ve gereklerini bütün ayrıntıları ile kapsamada somutlaşan tam bir yeterliliğin yanı sıra yanlış yapmaktan ve sapmalardan korunmuş olmaya dayanır. Yüce Allah bu ilkeyi şöyle ifade ediyor: **"İnsanlar tek bir ümmet idi. Allah peygamberleri müjdeciler ve uyarıcılar olarak gönderdi. Onlarla beraber anlaşmazlığa düştükleri konularda insanlar arasında hüküm vermek üzere gerçeği içeren kitabı gönderdi."**⁴

3- İlâhî risalete inanan bir ümmet oluşturmak ve bu ümmeti hidayete erdirici önderliği destekleyip güçlendirmeye hazırlamak. Bu

1- Ra'd, 7

2- En'âm, 124

3- Âl-i İmrân, 179

4- Bakara, 213

hazırlığın amacı ilâhî risaletin amaçlarını gerçekleştirmek ve onun yasalarını hayata uygulamaktır. Kur'ân-ı Kerim'in ayetleri bu görevi açık bir dille vurgularken tezkiye (arındırma) ve talim (öğretim) terimlerini kullanarak şöyle diyor: **"Onları arındırıp yücelten, onlara kitabı ve hikmeti öğreten bir elçi gönderdi."**¹ Tezkiye, insana lâıyk kemal doğrultusundaki eğitimidir. Bu eğitim, kemalin bütün unsurları ile donanmış, elverişli bir örneğin varlığını gerektirir. Nitekim yüce Allah şöyle buyuruyor: **"Allah'ın Elçisi'nde sizin için güzel bir örnek vardır."**²

4- İlâhî risaleti, onun için belirlenen süre boyunca bozulmadan, değişmeye ve kayba uğratmadan korumak. Bu görev de ilmî ve ruhsal yeterliliği gerektirir ki buna "ismet" (yanılığdan ve hatadan korunmuşluk) denir.

5- Manevî misyonun amaçlarını gerçekleştirmek, fertlerin vicdanlarında ve toplumların kurumlarında ahlâkî değerleri kökleştirmek için çalışmak. Bu da ancak ilâhî kriterleri yürürlüğe koymakla, ilâhî misyonun kriterleri uyarınca ümmetin işlerini yönetmeyi üstlenen siyasî bir yapı kurarak hanif dinin yasalarını topluma uygulamakla mümkündür. Bu yürütme görevi bilge bir yönetim kadrosu, üstün bir cesaret, büyük bir kararlılık, fertlerin psikolojileri ile toplumsal uygulamalarla, fikrî, siyasî ve sosyal akımlarla, yönetim, eğitim ve hayat tecrübeleri ile ilgili tam bir bilgiyi gerektirir. Bunların hepsini evrensel bir dinî devleti yönetmeyi sağlayacak ilmî yeterlilikle özetleyebiliriz. Bu ilmî yeterliliğe dinî yönetimi her türlü sapmadan ve yanlış uygulamadan koruyacak ruhsal yeterlilikte ifadesini bulan "ismet" (yanılmadan ve hatadan korunmuşluk) sıfatını da eklemek gerekir. Çünkü bu yönden bir yetersizlik hâlinde baş gösterebilecek olan sapmalar ve yanlışlıklar yönetimin uygulamaları ve ümmetin bu uygulamalara uyması ilâhî risaletin amaçları ile çelişen olumsuz etkiler meydana getirebilir.

Tarih boyunca gelen peygamberler ile arkalarından gelen seçkin önderler özveriyi gerektiren hidayet yolunu izlediler, meşakkatli eğitim yolunda yürüdüler, ilâhî elçilik görevini yerine getirme yolunda her türlü zorluğa katlandılar, ilâhî elçilik hedeflerinin gerçekleşmesi yolunda kendini ilkelerine ve inançlarına adanmış bir insanın feda edebileceği her şeylerini feda ettiler. Bir an bile geri çekilmediler, göz açıp kapatacak bir süre kadar bile yerlerinde saymadılar.

1- Cum'a, 2

2- Ahzâb, 21

Yüce Allah onların yüzyıllar boyu süren kesintisiz gayretlerini ve cihatlarını peygamberlerin sonuncusu olan Abdullah oğlu Muhammed'in (s.a.a) peygamberliği ile taçlandırdı, büyük emaneti ve bütün aşamaları ile hidayet sorumluluğunu ona yükledi, ondan bu emanetin hedeflerini gerçekleştirmesini istedi. Bu en büyük peygamber bu sarp ve dikenli yolda müthiş adımlar attı, köklü değişimlere yol açan davetler ve inkılapçı hareketler alanında son derece kısa sürede mümkün olan en büyük başarıyı gerçekleştirdi. Yirmi yıl kadar süren geceli gündüzlü çabalarının ve cihadının başlıca kazanımları şu maddelerde özetlenebilir:

1- İnsanlığa süreklilik ve kalıcılık unsurlarını içeren eksiksiz bir ilâhî mesaj sunmak.

2- Bu mesajı yozlaşmadan ve sapmadan koruyan unsurlarla donatmak.

3- İlke olarak İslâm'a, önder olarak Peygamberimize ve hayat yasası olarak şeriata inanan bir ümmet oluşturmak.

4- İslâm sancağını taşıyan ve ilâhî şeriati uygulayan bir siyasî yapı, bir İslâm devleti kurmak.

5- Peygamberimizin önderliğinde örneğini bulan hikmetli ilâhî önderliğin aydınlık saçan yüzünü sunmak.

Bu ilâhî risalet ve görevin hedeflerini eksiksiz bir şekilde gerçekleştirmek için şunlar zarurîdir:

a) Bu ilâhî risaletin uygulamasını ve onu yozlaştırıp yıkmak için sürekli fırsat kollayan komplolardan korumayı garanti edecek yeterlilikte bir önderliğin devamlı şekilde varolması.

b) İlmî ve psikolojik bakımdan yeterli eğitimci eli ile verilecek sağlıklı bir eğitimin nesiller boyunca sürmesi, bu yeterli eğitimcinin ahlâkta ve davranışta Peygamberimiz gibi örnek olması, ilâhî risaleti bütün yönleri ile kapsayıp bütün davranışlarında ve tutumlarında somutlaştırması.

Bundan dolayı Peygamberimiz (s.a.a) ilâhî bir plân gereğince Ehl-i Beytine mensup bazı seçkinleri hazırlamakla ve bu seçkinlerin isimlerini ve fonksiyonlarını açıkça belirtmekle yükümlü kılındı. Bu seçkin önderler, Peygamberimizin (s.a.a) başlattığı büyük hareketin ve kıyamete kadar hüküm sürecektir olan ilâhî hidayet dizginlerini yüce Allah'ın emri ile teslim alacaklar, yüce Allah'ın ebedîlik bahşettiği ilâhî risaleti cahillerin bozmalarından ve hainlerin tuzaklarından koruyacaklar, yüzyıllar boyunca ve dünya durdukça kriterlerini açıklayıp, sırlarını ve hazinlerini gözler önüne sermeyi üstlendikleri

mübarek şeriatın değerleri ve kavramları uyarınca nesilleri eğiteceklerdi.

Bu ilâhî plân, Resulullah'ın (s.a.a) sözlerinde şöyle somutlaşıyor: *"Ben size iki değerli emanet bırakıyorum. Bunlara sarıldığınız takdirde kesinlikle sapıtmazsınız. Bunlar Allah'ın kitabı ile benim Ehl-i Beyt'imdir. Bunlar Havuz'da yanıma gelinceye kadar birbirlerinden asla ayrılmayacaklardır."*

Ehl-i Beyt İmamları (hepsine Allah'ın selâmı olsun) Peygamberimizin (s.a.a) Allah'ın emri ile kendinden sonra ümmetin önderliğini üstlenmek üzere tanıttığı en hayırlı kimselerdir.

On iki Ehl-i Beyt imamının hayat çizgisi, Peygamber (s.a.a) döneminden sonraki İslâm'ın gerçek çizgisini yansıtır. Onların hayatlarını kapsamlı biçimde incelemek, köklü İslâm hareketinin kapsamlı bir portresini gözlerimiz önüne sürer. O İslâm hareketi ki, Peygamberimizin (s.a.a) vefatının arkasından ateşli enerjisi zayıflamaya yüz tuttukten sonra ümmetin derinliklerinde içten içe yol almaya başladı. Bu süreçte Masum İmamlar (s.a) ümmeti bilinçlendirmeye, ümmetin enerjisini Peygamberimizin (s.a.a) kutsal devrimini kavrama doğrultusunda harekete geçirmeye çalıştılar. Fakat yönetimin ve ümmetin tutumlarına egemen olan evrensel yasaların müsaade ettiği ölçüde ilerleyebildiler.

Bu râşid İmamların hayatlarında dikkat çeken ortak özellikler şunlar oldu: Peygamberimizin (s.a.a) açtığı çıkışı ısrarla izlediler. Ümmet de, teveccühünü onlara yönelterek onlarla kaynaştı, onları **Hidayet Önderleri** ve müminlerin yolunu aydınlatan yıldızlar olarak benimsedi. Onlar Allah'a ve O'nun rızasına ulaştıran kılavuzlar, Allah'ın emrinin kararlı uygulayıcıları, Allah sevgisinde kemale erdirenler, Allah özleminin ateşinde eriyenler, imrenilen insanî kemalin zirvelerine yönelik tırmanışta birbirleri ile yarışanlardır.

Onların hayatı cihadın, sabırla Allah'a itaat etmenin, zalimlerden gelen cefanın çeşitli örnekleri ile doludur. Öyle ki, yüce Allah'ın hükümlerini yürürlüğe koyma uğrındaki kararlı direnişin en üstün örnekleri oldular. Bu direnişin arkasından onurlu şehitliği, onursuz hayata tercih ederek yüce bir mücadelenin ve büyük bir cihadın arkasından Allah'a kavuşma başarısını elde ettiler.

Tarihçiler ve yazarlar, bu İmamların hayatlarını her açıdan ele alıp tam anlamı ile incelediklerini iddia edemezler. Bundan dolayı bizim bu girişimimiz onların hayatlarından bazı kesitler, kişilikleri, davranışları ve tutumları hakkında tarihçilerin kaydettikleri ve araştırma kaynaklarında bulabildiğimiz bazı alıntılarını sunmaktan

ibarettir. Yüce Allah'ın bu çalışmamızı faydalı kılmasını umarız. Hiç şüphesiz başarının sahibi O'dur.

Ehlibeyt hareketi hakkındaki bu incelememiz, İslâm Peygamberi ve elçilerin sonuncusu Abdullah oğlu Muhammed Mustafa (s.a.a) ile başlayıp, vasilerin sonuncusu ve beklenen Mehdi Muhammed b. Hasan Askerî ile son buluyor. Yüce Allah onun ortaya çıkışını çabuklaştırsın ve yeryüzünü adaleti ile aydınlatsın.

Bu kitap, İmam Ali b. Hüseyin Zeynülâbidin'in (a.s) hayatını incelemeye ayrılmıştır. O Resulullah'tan (s.a.a) sonra on iki Ehl-i Beyt İmamları'nın dördüncüsü ve masum hidayet önderlerinden altıncısıdır. O, hayatının ferdi ve toplumsal bütün alanlarında ve zor siyasi ve toplumsal şartlarda İslâm'ı tüm boyutları ile somutlaştırdı ve ümmet için fikir, akide, davranış ve tutumlarıyla iman ve nuru yayan bir meşale ve örnek oldu.

Bu kutsal projenin gerçekleştirilip gün ışığına çıkarılması için yoğun gayretleri ile katkıda bulunan bütün kardeşlerimize, özellikle Seyyid Munzir Hakim'in denetiminde çalışan yazarlar kurulunun üyelerine şükranlarımızı sunmalıyız.

Son sözümüz bizi bu kutsal projeyi gerçekleştirmeye muvaffak eden yüce Allah'a dua ve şükürlerimizi sunmak olacaktır. O, kâfidir ve ne güzel yardımcıdır.

Dünya Ehl-i beyt Kurultayı

1. BÖLÜM

- İmam Zeynü'l Abidin'in (a.s) Hayatına Kısa Bir Bakış
- İmam Zeynülabidin'in (a.s) Şahsiyetinden İzlenimler
- İmam Zeynülabidin'in Kişiliğinden Örnekler

İMAM ZEYNÜ'L ABİDİN'İN (A.S) HAYATINA KISA BİR BAKİŞ

- İmam Ali b. Hüseyin (a.s), Ehl-i Beyt İmamları'nın (a.s) dördüncüsüdür. Dedesi, Emirü'l-Müminin, Resulullah'ın vasisi, ilk Müslüman, risaletine ilk inanan, sahih bir hadiste belirtildiği gibi, Resulullah'ın (s.a.a) yanında, Harun'un (a.s) Musa'nın (a.s) yanındaki derecesine eş bir dereceye sahip olan Ali b. Ebu Talib'dir.¹

Babaannesi, Resulullah'ın (s.a.a) kızı, ciğerpare si ve babasının nitelemesiyle cihan kadınlarının efendisi Fatıma Zehra'dır.

- Babası İmam Hüseyin (a.s) ise, cennet gençlerinin iki efendisinden biridir. Resulullah'ın (s.a.a) torunu ve gülüdür. Ki Resulullah (s.a.a) onun hakkında: "Hüseyin bendendir, ben de Hüseyin'denim." buyurmuştur. İslamı ve Müslümanları savunurken Kerbela'da şehit düşmüştür.

- On iki İmam'dan (a.s) biridir. Buhari ve Müslim gibi kaynaklarda da belirtildiği gibi Resulullah (s.a.a) onlar hakkında şöyle buyurmuştur: "Benden sonra on iki halife gelecektir ve hepsi de Kureyş'ten olacaktır."²

- İmam Ali b. Hüseyin (a.s), hicretten sonra otuz sekiz senesinde doğmuştur. Bundan bir veya iki yıl önce doğduğu da söylenmiştir.

- Yaklaşık olarak elli yedi yıl yaşamıştır. Ömrünün iki veya dört yılını dedesi İmam Ali'nin (a.s) kucağında geçirdi. Sonra Resulullah'ın (s.a.a) torunları olan amcası Hasan (a.s) ve babası Hüseyin'in (a.s) medresesinde yetişti. Berrak nebevi pınardan ve tertemiz Ehl-i Beyt kaynağından beslendi.

- İlim alanında bir İmam ve bir ı ışık gibi parladı. Şer'i hüküm ve ilimlerin başvuru mercii konumunu üstlendi. Vera, ibadet ve takvada en yüce örnekti. Bütün Müslümanlar, onun ilmini, doğruluğunu ve üstünlüğünü kabul ederler. Bilinçli Müslümanlar, liderliğini, fıkhnı ve merciliğini benimsemişlerdir.

1- Sahih-i Müslim, 7/121

2- İsbatu'l-Hudat, 2/320; Hadis no: 116

● Bütün Müslümanlar, bu İmam'a karşı eşsiz bir ilgi duyuyor, derin bir duygusallıkla ona bağlanıyorlardı. Ona karşı ruh köklerinden gelen bir sempati besliyorlardı. Onun halk içindeki tabanı, İslâm aleminin her tarafına yayılmıştı. Bunu, Emevi halifesi Hişam b. Abdumelik'in hacda olduğu sırada, hacıların İmam'a karşı ilginç saygılarından da anlamak mümkündür.¹

● Değişik akımlara ve mezheplere mensup ümmetin, İmam Zeynülâbidin'e (a.s) duyduğu bu güven, sırf fıkhi ve manevi boyutla sınırlı değildi. Bilakis, ümmet, bir merci ve lider olarak ona inanıyordu. Hayatın her türlü problemi ve sorunu karşısında çözüm getirici misyonuna güveniyordu. Tertemiz ecdadının bir devamı olarak bu hususta yetkinliği ümmet arasında tartışılmazdı.

Nitekim, halife Abdumelik b. Mervan, Roma kralının kendisini, Müslümanları alçaltmakla tehdit etmesi karşısında, Roma devletinin para biriminin Müslümanlar arasında kullanılması noktasında baş gösteren problemin çözümü için İmam'a baş vurma gereğini duymuştu.²

İlahi taktır, İmam Zeynülâbidin'in (a.s), babasının (a.s) şehit edilmesinden sonra liderlik ve manevi önderlik sorumluluğunu üstlenmesini öngörmüştü. İmam, bu misyonunu, Hicretin birinci yüz yılın ikinci yarısı boyunca sürdürdü. Ümmetin geçtiği en hassas süreçlerden biriydi bu dönem. İlk fetih dalgasının gerçekleşmesini takip eden bir dönemdi. Manevi gücüyle, askeri coşkusuyla ve akidevi dinamizmiyle dolu dizgin süren bir süreçti bu. Şahların ve Sezarların tahtları yıkılmış, değişik halklar ve geniş ülkeler yeni dinin çağrısına uymuştu. Yarım yüz yıl gibi kısa bir süre içinde Müslümanlar, mamur dünyanın büyük bir kısmının önderi haline gelmişlerdi.

● Bu İmam'ın (a.s) yaşadığı dönemde Müslümanların önünde iki büyük tehlike belirmişti:

Birinci Tehlike: Değişik kültürlerle karşı karşıya kalma tehlikesi. Bu, ümmeti, yozlaşmaya, asimile olmaya ve orijinalliğini yitirmeye doğru götürüyordu. Bunun için Müslümanların düşünsel orijinalliklerini, kitap ve sünnetten kaynaklanan ayırıcı şeri kimliklerini pekiştirecek ilmi bir çalışma kaçınılmazdı. Daha da önemlisi, İslâmî kişiliği sağlamlaştırmak bir zorunluluk haline gelmişti. Bunun yolu da içtihat kurumunun temellerini atmaktı.

1- İhtiyar-u Marifeti'r-Rical, s.129-132; el-Cahiz fi'l-Beyan ve't-Tebyin, 1/286; el-Eğani 14/75, 19/40; İbn Hallikan, Vafeyatu'l-Ayan, 2/338

2- bk. Dirasat ve Buhus, Amuli, 1/127-137

İmam Ali b. Hüseyin'in (a.s) yaptığı tam da buydu. Resulullah'ın mescidinde bir araştırma ve ders halkası oluşturdu. İnsanlara İslâmî bilginin değişik kısımlarını anlattı. Tefsir, hadis, fıkıh, eğitim ve irfana dair prensipleri açıkladı. Böylece ders halkasına katılanlara tertemiz ecdadının maneviyatını akıtiyordu.

Bu eğitim halkasından önemli sayıda Müslüman fakih mezun oldu. Bu mübarek halka, sonraki İslâmî fıkıh ekolleri için bir start noktası işlevini görmüştü. Yaşayan fıkıh hareketinin esasını oluşturmuştu.

İkinci Tehlike: Refah dalgasından kaynaklanıyordu. İnsanlar, dünya hayatının zevklerine dalmış, bu sınırlı hayatın süslerine aşırı derecede bağlanmışlardı. Buna bağlı olarak ahlaki değerler çürüyor, yozlaşma baş gösteriyordu.

İmam Zeynulabidin (a.s), bu büyük tehlikeye karşı, dua temeline dayalı bir mücadele başlattı. İslâmî kişiliği yozlaştıran, onu derinden sarsan, Müslümanı misyonunu yerine getirmekten alıkoyan bu tehlikeye karşı dua silahını kuşanmıştı. Bu bakımdan "Sahife-ı Seccadiye", büyük sosyal bir hareketin en somut ifadesidir. Kuşkusuz bu, aynı zamanda eşsiz bir rabbani mirastır da. Üzerinden onca zaman geçmesine rağmen, ilahi bağışın bir kaynağı, hidayet meşalesi, ahlak ve arınma mektebi işlevini görmektedir. İnsanlık hala bu, Muhammedi-Alevi mirasa muhtaçtır. Şeytan insanı azdırdıkça ve dünya onu aldattıkça, bu ihtiyacı gittikçe artmaktadır.¹

1- es-Seyyid eş-Şehid Muhammed Bakır es-Sadr, "Sahifetu's-Seccadiye"ye yazdığı mukaddime.

İMAM ZEYNÜLABİDİN'İN (A.S) ŞAHSİYETİNDEN İZLENİMLER

Müslümanlar, İmam Zeynûlabidin'e büyük saygı gösterme, onu tazim etme noktasında ittifak etmişlerdir. Bütün Müslümanlar onun faziletini ve üstünlüğünü kabul etmişlerdir. Bu dünyada görkemli bir ilim abidesi olduğu, faziletinde, ilim ve takvasında ona yaklaşan kimsenin olmadığı hususunda müttefiktirler. Müslümanların, onu ululamalarının bir göstergesi, onun ellerini öpüp gözlerinin üzerine koymayı bir bereket vesilesi saymalarıydı.¹ Sadece ona eşlik edenler veya onunla karşılaşanlar saygı gösteriyor değildi, bu durum, farklı eğilimleri ve anlayışlarıyla bütün tarihçileri de kuşatmıştır. Büyük bir beğeni ve hayranlıkla onun hayatını resmetmişlerdir. Bütün yüce lakapları ve üstün sıfatları onun için kullanmışlardır.

Çağdaşlarının Onunla İlgili Sözleri

İmam'ın (a.s) çağdaşı olan alimler, fakihler ve tarihçiler onun şahsiyetinden edindikleri izlenimleri, yüceltme ve tazim etme ifadeleriyle dile getirmişlerdir. Bu hususta, onu samimiyetle sevenlerle, içlerinde ona karşı kin ve düşmanlık besleyenler arasında herhangi bir fark yoktur. Aşağıda onunla (a.s) ilgili söylenen bazı sözleri sunuyoruz:

1- Değerli sahabe Cabir b. Abdullah el-Ensari şöyle der: "Peygamberlerin evladı içinde Ali b. Hüseyin (a.s) gibisi görülmemiştir."²

2- Abdullah b. Abbas, ilerlemiş yaşına rağmen, İmam'a (a.s) büyük saygı gösteriyor, saygısının ve onurlandırmasının bir ifadesi

1- El-İkdu'l-Ferid, 2/251

2- Hayatu'l-İmam Zeynûlabidin, / Dirase ve Tahliil 1/126

olarak önünde eğiliyordu. Onu gördüğünde, saygıdan ayağa kalkıyor ve yüksek sesle şöyle diyordu: "Hoş geldin! Ey sevgili oğlu sevgili!"¹

3- Muhammed b. Müslim el-Kuraşi ez-Zuhri fakih olarak nitelendirilir, önder İmamlardan biri ve Hicaz ve Şam bölgelerinin alimi olarak isimlendirilirdi.² Ayrıca Ehl-i Beyt (a.s) çizgisine bağlı da değildi. Bununla beraber o, bir çok ifadesinde İmam'ın (a.s) niteliklerini saymış, değerli kişiliğine, büyük örnekliğine işaret etmiştir. Bu sözlerinden bir kaçını aşağıya alıyoruz:

"Haşimoğullarından Ali b. Hüseyin gibisini görmedim..."³

"Ehl-i Beyt'ten, Ali b. Hüseyin'den daha üstün olan bir adama rastlamadım..."⁴

"Ondan daha fakih birini görmedim..."⁵

4- Said b. Müseyyeb Medine'de öne çıkmış parlak fakihlerden biriydi. Raviler onunla ilgili şu değerlendirmeyi yaparlar: "Tabiin kuşağı içinde ilmi ondan daha geniş olan biri yoktu".⁶ İmam'la (a.s) arkadaşlık etmiş, onun takvasına, dindeki hassasiyetine tanık olmuştu. Gözlemlerini şu sözlerle dile getirmiştir:

"Ali b. Hüseyin'den daha faziletli birini görmedim. Onu her gördüğümde mutlaka nefsimi öfke duydum."⁷

"Ondan daha muttaki birini görmüş değilim."⁸

Bir gün Said bir yerde oturmuştu, yanında da Kureyşli bir genç vardı. İmam (a.s) çıkageldi. Kureyşli genç, Said'e gelenin kim olduğunu sordu. Said: "O, abidlerin efendisi (Seyyidu'l-Abidin)'dir," dedi.⁹

5- Zeyd b. Elsem: Medine fukahasının önde gelenlerinden biri ve Kur'an müfessiriydi.¹⁰ Bir çok konuşmasında İmam'ın (a.s) üstün meziyetlerine değinmiştir. Bu sözlerinden bazılarını aşağıya alıyoruz:

"Kible ehlinden onun gibi birisiyle bu güne kadar oturmuş değilim."¹

1- Tarih-u Dimeşk, 36/147 Tezkiretu'l-Havas, s.324

2- Tehzibu't-Tehzib, 9/445

3- el-Eğani, 15/325

4- Şuzuratu'z-Zeheb, 1/105

5- age.

6- Tehzibu't-Tehzib, 4/85

7- Tarihu'l-Yakubî, 3/46

8- el-İber fi Haberi'n-Min Guber, 1/111

9- el-Fusulu'l-Muhimme, s.189

10- Tehzibu't-Tehzib, 3/395

"Onların (Ehl-i Beyt'in) içinde Ali b. Hüseyin gibisini görmedim."²

"Ali b. Hüseyin gibi anlaması ve ezberi güçlü birini görmüş değilim."³

6- Hammad b. Zeyd: Basra fıkıhçılarından önde gelenlerinden biriydi. Müslümanların İmamlarından biri kabul edilirdi.⁴ İmam (a.s) hakkında şöyle demiştir: "Ali b. Hüseyin, gördüğüm Haşimilerin en faziletlisiydi."⁵

7- Yahya b. Said: Tabiin büyüklerinden biriydi. Fukaha ve ulemanın faziletlilerinden sayılırdı.⁶ Şöyle diyor: "Ali b. Hüseyin'i dinledim. Gördüğüm Haşimilerin en faziletlisiydi."⁷

8- Düşmanları, ona kin güden kimseler de İmam'ın (a.s) faziletlerini itiraf etmek zorunda kalmışlardır. Örneğin Yezid b. Muaviye, Şamlıların İmam'la (a.s) konuşması için ısrar edince, ondan korktuğunu şu sözleriyle dile getirmiştir: O, ilmi yutmuş bir ailedendir. O, beni ve Ebu Süfyan soyunu rezil etmeden kürsüden inmez..."⁸

9- Abdülmelik b. Mervan: Bu da İmam'ın (a.s) bir diğer düşmanıdır. İmam'a şöyle diyor: "Kuşkusuz sen, hem ailene, hem de bütün çağdaşlarına karşı büyük bir üstünlüğe sahipsin. Sana öyle bir fazilet, ilim, dini anlayış ve takva verilmiş ki, senden önce hiç kimseye verilmemiştir. Sadece senden önceki babalarında senin gibi birisine rastlamak mümkündür."⁹

10- Mansur ed-Devaniki: Bu da, Ehl-i Beyt (a.s) düşmanlarından biridir. Zünnefsi'z-Zekiye'ye gönderdiği bir mektupta İmam'ın (a.s) faziletinden şöyle söz ediyor: "Resulullah'ın (s.a.a) vefatından sonra

1- Hayatu'l-İmam Zeynülâbidin, 1/129; Tarih-u Dımaşk, 12/1 varak:19'dan naklen

2- age.

3- Tabakatu'l-Fukaha, 2/34

4- Tehzibu't-Tehzib, 3/9

5- Tehzibu'l-Lugat ve'l-Esma, birinci kısım, s.343

6- Hayatu'l-İmam Zeynülâbidin, 1/130; Tehzibu't-Tehzib'den naklen.

7- age. Tehzibu'l-Kemal, 7/2 varak:336'dan naklen.

8- Nefesu'l-mehmum, s.448-452; Menakib-u Âl-i Ebu Talib 4/181'den naklen. Kitabu'l-Ahmer, el-Evzai. Burada konuşma mukaddimesiz yer alır. Mukaddime, el-Behai'nin el-Kamil adlı eserinin 2/299-302 sayfalarında yer alır. Ayrıca bk. Hayatu'l-İmam Zeynülâbidin, el-Kureşi, 1/175

9- Bihar'ul-Envar, 46/75

içinizde (Aleviler / Ali'nin soyundan gelenler arasında) onun (Zeynülabidin) gibisi doğmuş değildir."¹

ALİMLERİN VE TARİHÇİLERİN GÖRÜŞLERİ

1- Yakubi şöyle der: İnsanların en faziletlisi ve en çok ibadet edeniydi. Zeynülabidin olarak isimlendirilirdi. (Çok ibadet ettiği için) alını nasırlı diye de isimlendirildi. Çünkü alnında secde izi vardı."²

2- Hafız Ebu'l Kasım Ali b. Hasan eş-Şafii (İbn Asakir olarak bilinir), İmam'ın (a.s) hayatını anlatırken şöyle der: "Ali b. Hüseyin güvenilir, emin bir kimseydi. Çok hadis rivayet eden, üstün ve yüce bir şahsiyetti..."³

3- Zehebi şöyle der: "Hayret verici bir heybeti vardı. Allah'a yemin ederim ki o heybetli görüntüye layıktı. O büyük İmamlığa layık biriydi. Bunu, şerefiyle, efendiliğiyle, ilmiyle, kendini Allah'a adanmışlığıyla ve aklının mükemmelliğiyle hak ediyordu."⁴

4- Hafız Ebu Nuaym şöyle der: "Ali b. Hüseyin b. Ali b. Ebu Talib (a.s), abidlerin süsü (Zeynülabidin), kendini ibadete verenlerin aydınlatıcı ışığıydı. Hakkını vererek ibadet eden bir abid ve içinde en ufak bir olumsuzluk taşımayan büyük bir kerem sahibiydi."⁵

5- Safiyyuddin şöyle der: "Zeynülabidin, büyük bir yol gösterici ve Salihlik karakterine sahip bir şahsiyetti."⁶

6- Nevevi şöyle der: "Alimler, onun her konuda müthiş bir heybete sahip olduğu hususunda görüş birliği içindedirler."⁷

7- İmaduddin İdris el-Kuraşi şöyle der: "İmam Ali b. Hüseyin Zeynülabidin, Resulullah'ın (s.a.a) Ehl-i Beyt'inin, Hasan ve Hüseyin'den sonra en faziletlisi, en takvalısı, en zahidi ve en abidiydi. Salat ve selam üzerlerine olsun."⁸

8- Ünlü nesep bilgini İbn Anbe şöyle der: "Onun (a.s) faziletleri sayılmayacak ve bir nitelikle kuşatılmayacak kadar çoktur."⁹

1- el-Kamil, Müberred, 2/467; el-İkdu'l-Ferid, 5/310

2- Tarihu'l-Yakubî, 3/46

3- Tarih-u Dimeşk, 36/142

4- Siyeru A'lami'n-Nubela, 4/240

5- Hilyetu'l-Evliya, 3/133

6- Vesiletu'l-Meal fi Add-i Menakibi'l-Al, s.280

7- Tehzibu'l-Lugat ve'l-Esma, 1/343'den naklen.

8- Uyunu'l-Ahbar ve Fununu'l-Asar, s.144

9- Umdetu't-Talib, s.193

9- Şeyh el-Müfid şöyle der: "Ali b. Hüseyin, babasından sonra ilim ve amel olarak insanların en üstünüydü. Ehli sünnet alimleri, ondan sayılmayacak kadar çok ilim rivayet etmişlerdir. Öğüt, dua, Kur'an'ın fazileti, helal, haram, gazveler ve alimler arasında meşhur olan tarihi günlerle ilgili çok sözü hıfzedilmiştir."¹

10- İbn Teymiye şöyle der: "Ali b. Hüseyin'e gelince, o, tabiinin büyüklerinden, ilim ve din bakımından onların önderlerinden biriydi. Derin bir huşuya sahipti, gizlice sadaka vermek gibi, bilinen sayısız üstünlüğü vardı."²

11- Şeyhani el-Kadiri şöyle der: "Efendimiz Zeynülâbidin Ali b. Hüseyin b. Ali b. Ebu Talib, cömertliği ve keremiyle ün salmıştı. İyilikleri ve cömertliğiyle adeta semada pervaz olmuştu. Çok değerliydi. Tahammülü ve göğsü genişti. Apaçık kerametleri vardı. Onun zamanında yaşayanların bizzat gördüğü bu kerametler mütevatir rivayetlerle de kanıtlanmıştır."³

12- Muhammed b. Talha el-Kuraşi eş-Şafii şöyle der: "Zeynülâbidin, zahidlerin önderi, muttakilerin seyidi, müminlerin İmam'ıdır. Huyu, onun Resulullah'ın (s.a.a) sülalesinden geldiğinin somut tanığıdır. Karakteri, Allah'a yakın makamını ispat etmektedir. Alnındaki nasır, ne de çok namaz kıldığının, gecelerini namazla geçirdiğinin ispatıdır, dünya nimetlerinden yüz çevirdiğinin göstergesidir. Dünyadan el etek çektiğini haykırmaktadır. Takva esaslı ahlak süzölmektedir davranışlarından, bu alanda yükseldikçe yükselmektedir. İlahi desteğin göstergesi nurlara mazhar olmuş ve bu nurlarla yolunu takip etmiştir. İbadet virdleri onunla bütünleşmiş, onun sohbetinden ayrılmaz olmuştur. Kulluk vazifeleri adeta onunla ittifak kurmuş gibi, ibadet giysisine bürünmüştür. Geceleri, ahirete yolculuk etmek için bir binek olarak kullanır. Nefsin isteklerine cevap vermemesi bakımından bir yol göstericidir ki, insanlar onunla doğru yolda hareketlerini sürdürebiliyorlar. Nice gözle görülmüş kerametleri ve olağanüstülükleri vardır. Bunlar mütevatir düzeyindeki rivayetlerle de kanıtlanmıştır. Bütün bunlar, onun ahiret sultanlarından biri olduğunun tanıklarıdır."⁴

1- el-İrşad, 2/138, 153

2- Minhacu's-Sünne, 2/123

3- es-Sıratu's-Seviy, varak: 19

4- Metlebu's-Sual, 2/41

13- İmam Şafii şöyle der: Ali b. Hüseyin, Medine halkının en fakihidir.¹

14- el-Cahiz şöyle der: "Ali b. Hüseyin'e gelince, onun hakkında Şîî gibi düşünmeyen bir harici, mutezili gibi düşünmeyen bir Şîî, avam gibi düşünmeyen bir mutezili, havas gibi düşünmeyen bir avam, kısacası, onun faziletlerinden kuşku duyan, onun öncülüğünden şüphelenen bir tek kişi görmedim..."²

15- Sibte İbnu'l Cevzi şöyle der: "O, İmamların babasıdır. Künyesi Ebu'l Hasan, lakabı, Zeynûlabidin'dir. Resulullah (s.a.a) onu seyyidu'labidin ...Seccad (çok secde eden) olarak isimlendirmiştir. Alın nasırlı diye de isimlendirilmiştir. Arınmış ve emin olarak bilinir. Bilindiği gibi es-Sefinat: Devenin üzerine çöktüğü organlarında meydana gelen nasıra ve dizlerindeki kabarıklığa verilen isimdir. İmam Zeynûlabidin de uzun süre secde de kaldığı için secde organları nasır tutmuştu."³

1- Resailu'l Cahiz, s.106

2- Umdetu't-Talib, s.193-194

3- Tezkiretu'l-Havas, s.324

İMAM ZEYNÜLABİDİN'İN KİŞİLİĞİNDEN ÖRNEKLER

Hilmi

İmam (a.s), insanların en halimi, en ağırbaşlısıydı. En çok öfkesini yutkunan biriydi. Tarihçiler onun hilminden bazı örnekler rivayet etmişlerdir:

1- İmam'ın (a.s) bir cariyesi vardı. İmam (a.s) namaz için abdest almak istediği zaman, bu cariye eline su dökerdi. Bir gün cariye İmam'ın eline su dökerken, elinden ibrik düştü ve İmam'ın (a.s) yüzünü yaraladı. Cariye derhal şöyle dedi: "Yüce Allah "öfkesini yutanlar..."buyuruyor. İmam hemen şu cevabı verdi: "*öfkemi yuttum.*" Cariye, İmam'ın (a.s) hilminden ve soyluluğundan istifade etmek için, daha fazla istekte bulunmaya başladı ve dedi ki: "İnsanları bağışlayanlar." İmam (a.s): "*Allah seni bağışlasın,*" dedi. Sonra Cariye: "Allah, iyilik edenleri sever." İmam (a.s) ona şu cevabı verdi: "*Git, sen artık özgürsün.*"¹

2- Aşağılık adamın biri ona (a.s) sövdü. İmam (a.s) yüzünü çevirdi ve onu duymazlıktan geldi. Aşağılık adam: "Sana söylüyorum," dedi. İmam (a.s) da: "*Ben de senden yüz çeviriyorum,*" dedi ve ona misliyle karşılık vermeden onu terk edip gitti.²

3- Hilminin, ağırbaşlılığının büyüklüğünün en güzel örneklerinden biri de şu olaydır: Bir adam ona iftira etti ve onu sövmeye çok ileri gitti. İmam (a.s) ona dedi ki: "*Eğer bizler, senin dediğin gibiysen, Allah'tan bağışlanma diliyoruz. Yok eğer senin dediğin gibi değilsek, Allah seni bağışlasın...*"³

1- Emali es-Saduk, s.168 Hadis no: 12; el-İrşad, 2/146; Menakib-u Âl-i Ebi Talib, 4/157; Tarih-u Dimaşk, 36/155; Muhtasar-u İbn Manzur, 17/240; Siyer-u A'lami'n-Nübelâ, 4/397; Nihayetu'l-İrb, 21/326

2- Menakib-u Âl-i Ebi Talib, 4/171; el-Bidaye ve'n-Nihaye, 9/105

3- el-İrşad, 1/146; Neseb-u Âl-i Ebi Talib, Nessabe Ubeyd'den naklen.

Cömertliği

Bütün tarihçiler, onun, insanların en cömerdi, en eli açık olanı, fakirlere ve zayıflara karşı en çok iyi davrananı olduğu hususunda hemfikirdirler. Cömertliğinin göz kamaştırıcı eşsiz örneklerinden bir çoğunu rivayet etmişlerdir. Bunlardan bazısını şöyle sıralayabiliriz:

1- Muhammed b. Usame hastalandı. İmam (a.s) da onu ziyarete gitti. İmam (a.s) oturunca Muhammed ağlamaya başladı. İmam (a.s) "*Niçin ağlıyorsun?*" dedi. "*Borcumdan dolayı ağlıyorum,*" dedi. İmam (a.s): "*Ne kadardır borcun?*" dedi. "*Beş bin dinar,*" dedi. İmam: "*Borcunu ben üstleniyorum,*" dedi. Nitekim, İmam (a.s) oradan ayrılır ayrılmaz adamın borcunu ödedi.¹

2- Onun cömertliğinin bir göstergesi de her gün herkese açık olacak şekilde insanlara yemek yedirmesiydi. Yemeği öğle vakti evinde verirdi.²

3- Gizlice yüz evin yiyeceğini temin ederdi. Bu evlerin her birinde de çok sayıda insan olurdu.³

Fakirlere Karşı Tavrı

1- Fakirlere İkranda bulunması: İmam Zeynülabidin (a.s) fakirlere ikramda bulunur, onların duygularını ve duygusal kişiliklerini gözetirdi, incitmemeye dikkat ederdi. Bir dilenciye bir şey verdiği zaman, onu öperdi, ki adam dilenmenin ezikliğini ve muhtaçlığın zilletini hissetmesin.⁴ Bir dilenci ona geldiği zaman, ona hoş geldin, der ve şunu eklerdi: "*Merhaba! Ey benim azığımı ahiret yurduna taşıyan adam!*"⁵

2- Fakirlere karşı şefkatli davranması: Fakirlere ve düşkünlere karşı çok merhametli ve şefkatliydi. Yemek yediği zaman sofrasında yetimlerin, zorda olanların, hasta kimselerin ve ellerinden bir şey gelmeyen zavallıların bulunması hoşuna giderdi. Kendi elleriyle

1- El-İrşad, 1/149; Menakib-u Âl-i Ebi Talib, 4/163; Ayrıca bk. El-Bidaye ve'n-Nihaye, 9/105; Siyer-u A'lami'n-Nübela, 4/239

2- Tarihu'l-Yakubî, 2/259

3- Menakib-u Âl-i Ebi Talib, 4/166; İmam Bakır (a.s) ve Ahmed b. Hanbel'den rivayet edilmiştir. Keşfu'l-Ğumme, 2/289; Metalibu's-Suul ve Hilvetu'l-Evliya'dan naklen. El-Keşf, 2/312; Cenabizi'den naklen. Ancak bu eserin 2/304. sayfasında, İmam Sadık'tan (a.s). Yetmiş evin yiyeceğini gizlice temin ederdi, şeklinde rivayet edilir.

4- Hilvetu'l-Evliya, 3/137; Fi Menakib-i Âl-i Ebi Talib, 4/167'den naklen.

5- Keşfu'l-Ğumme, 3/288

onlara yemek yedirirdi. Bazen onlara yemek götürür, sırtında yemek veya odun taşıyarak kapı kapı dolaştırıp onlara verirdi.¹ Fakirlere ve yoksullara düşkünlüğü ve onları gözetmesi o kadar ileri düzeydeydi ki, hurma ağaçlarının gece vakti devşirilmesinden hoşlanmazdı. Çünkü geceleyin devşirildikleri zaman yoksullar hazır bulunmayacak ve bağışlardan yoksun kalacaklardı. Hurma ağaçlarını gece vakti devşirmek isteyen kahyasına şöyle demişti: *"Yapma! Resulullah'ın (s.a.a) gece vakti ürün toplamayı ve meyve devşirmeyi yasakladığını bilmiyor musun?!"* Şöyle derdi: *"Bir demet yapar ve onu isteyene verirsin. Bu, onun hasat günkü hakkıdır."*²

3- Dilencinin geri çevrilmesini yasaklaması: İmam (a.s), dilencinin geri çevrilmesini nehyetmiştir. Çünkü böyle davranmanın bir çok kötü sonuçları vardır ve bunlardan biri nimetin yok olması ve azabın bir felaket olarak beklenmedik bir sırada gelmesidir.

İmam (a.s), bir çok hadisinde bunun zorunluluğunu vurgulamıştır. Ebu Hamza es-Sumali şöyle rivayet eder: *"Medine'de bur Cuma günü sabah namazını Ali b. Hüseyin'le beraber kıldım. Namazı bitirince kalkıp evine gitti. Ben de onunla beraberdim. Sakine isminde bir cariyesi vardı, onu çağırdı ve dedi ki: 'Bu gün, benim kapımdan yemek yemeden hiçbir dilenci geçip gitmeyecektir. Çünkü bu gün Cuma'dır.'* Ebu Hamza diyor ben dedim ki: *'Her isteyen gerçekten muhtaç olmaz ki!'* İmam (a.s) şöyle dedi: *'Bunlardan bazılarının gerçekten muhtaç olmasından ve bizim de onlara bir şey vermemiş olmamızdan korkarım. Eğer muhtaç birini boş geri çevirmiş olursak, biz Ehl-i Beyt'in üzerine Yakub (a.s) ve ailesinin başına inen felaketin benzerinin inmesinden korkarım. Yoksullara, dilencilere yedirin, onlara yedirin. Yakub (a.s) her gün bir koç boğazlar ve etinin bir kısmını sadaka olarak dağıtırdı. Sonra kendisi ve ailesi de ondan yedi. Bir gün devamlı oruç tutan ve gerçekten ihtiyaç sahibi olan, ayrıca Allah katında da üstün bir dereceye sahip olan bir mümin Cuma günü, iftar açmasına az bir zaman kala Yakub'un (a.s) kapısından geçti. Kapıdan alçak bir sesle şöyle seslendi: Artmış olan yemeğinizden şu yabancı ve aç dilenciye yedirin! İçeridekiler adamın sesini duyuylordı. Adamın gerçek durumunu bilmiyorlardı. Sözlerinin doğruluğuna inanmadılar. Adam onlardan ümidini kesince ve karanlık da iyice bastırınca yoluna devam etti. İki büküm kıvrılarak açlığını Allah'a şikayet ediyordu. Yakub (a.s) ve ailesi de tok ve rahat bir şekilde uykuya daldılar. Üstelik artmış yemekleri de*

1- Menakibi Âl-i Ebi Talib, 4/166, 167 İmam Bakır'dan (a.s) rivayet edilmiştir.

2- Bihar'ul-Envar, 46/62

vardı. Yüce Allah, o gecenin sabahında Yakub'a şöyle vahyetti: 'Kulumu aşağıladın, bundan dolayı gazabımı hakkettin. Bu davranışın benim sünnetimin yürürlüğe girmesini ve cezâmın inmesini gerektirdi. Senin ve çocuklarının üzerine belalarımı indirmem kaçınılmaz oldu. Ey Yakub! Peygamberlerimden en çok sevdiğim, benim katımda en üstün olanı yoksul ve düşkün kullarıma karşı en merhametli, onları kendine en çok yakın tutanı, onlara yedireni, onların sığınağı ve korunağı olanıdır. İbadetiyle uğraşan, dünya malının az bir kısmına razı olan kuluma merhamet etmez misin? İzzetimin hakkı için belanı başına mutlaka indireceğim. Seni ve çocuklarını musibetlerin hedefi haline getireceğim.' Ebu Hamza dedi ki: "Sana feda olayım, Yusuf (a.s) ne zaman gördü o rüyayı?" Buyurdu ki: *"Yakub (a.s) ve ailesinin karnı tok yattığı, yoksulun da açlıktan iki büklüm sabahladığı o gecede gördü rüyayı."*¹

SADAKALARI

İmam Zeynülâbidin'in (a.s), hayatı boyunca en çok eğilimli olduğu husus, geçimlerini temin etmeleri ve içinde bulundukları sıkıntıdan kurtulmaları için fakirere sadaka vermesiydi. Herkesi sadaka vermeye teşvik ederdi. Bunun nedeni de, sadakaya karşılık olarak Allah'ın verdiği büyük sevaba nail olmaktı. Bir keresinde şöyle buyurmuştu: *"Bir kimse, çaresiz, zayıf bir yoksula bir şeyi sadaka olarak verir de bu yoksul onun için dua eederse, o dua hemen o anda kabul olur."*²

Burada İmam'ın (a.s) verdiği bazı sadakalara ve bu hususta sergilediği güzel haslete işaret etmek istiyoruz:

1- Giysilerini sadaka olarak vermesi: İmam (a.s) kışları yünlû kumaştan yapılmış elbise giyerdi. Yaz gelince bu elbiseyi sadaka olarak verirdi. Ya da elbiseyi satar bedelini sadaka olarak dağıtırdı. Yazları, Mısır malı iki elbise giyerdi. Kış gelince de bunları sadaka olarak verirdi.³ Şöyle derdi: *"İçinde Allah'a ibadet ettiğim bir elbisenin bedelini yemekten rabbimden utanırım."*⁴

1- İlelu's-Şerayi, 1/61, Bab: 42 Hadis no: 1

2- Vesailu's-Şia 6/296

3- Tarih-u Dimaşk, 36/161

4- Menakib-u Âl-i Ebi Talib, 4/167; Hilyetu'l-Evliya, 3/136-140'dan naklen.

2- Sevdiği şeyleri sadaka olarak vermesi: Yoksullara badem ve şeker verirdi. Bunun nedeni sorulduğunda **"Sevdiğinizden vermedikçe iyiliğe erişemezsiniz."** ayetini okurdu.¹

Üzümü çok sevdiği rivayet edilir. Bir gün oruçlu iken, cariyesi iftar vakti bir salkım üzüm getirir. Bu sırada bir dilenci kapıya gelir, üzümün ona verilmesini emreder. Cariye üzümü satın aldığı kişiden bir salkım daha satın alır ve İmam'a (a.s) takdim eder. Bu sırada kapıyı bir başka dilenci çalar. Üzüm salkımını dilenciye verir. Cariye, satın aldığı yerden bir salkım daha satın alır ve İmam'a (a.s) takdim eder. Bir üçüncü dilenci kapıyı çalar, İmam bu son salkımı da ona verir.²

3- Malını yoksullarla paylaşması: İmam (a.s) iki kere malını paylaştırmış, bir kısmını kendine ayırmış, bir kısmını da fakir ve düşkünlere vermiştir.³

4- Gizlice Sadaka Vermesi: İmam'ın (a.s) en sevdiği şey, gizlice sadaka vermektir. Kimsenin sadaka verirken kendisini tanımasını istemiyordu. O, kendisiyle infakta bulunduğu yoksullar arasında Allah için sevme esasında bir bağ kurmak istiyordu. Yoksul kardeşleriyle arasındaki bağı İslâm ile güçlendiriyordu. Gizli sadaka vermeye teşvik ediyor ve şöyle diyordu: *"Gizli sadaka vermek Rabbin gazabını söndürür."*⁴

Yoksullarla gece vakti görüşmeyi adet haline getirmişti. Fakirler, evlerinin kapısına çıkar onu beklerlerdi. Onu gördüklerinde sevinir: "Kese sahibi geldi," diye birbirlerini müjdelilerdi.⁵

İmam'ın (a.s) bir kuzeni vardı. İmam (a.s) gece vakti ona gider (kendisini tanımayacak şekilde yüzünü örterek) ve kendisini tanıtmadan ona para verirdi. O akrabası (Alevi / Hz. Ali'nin soyundan gelen kuzeni) ona: "Ali b. Hüseyin benimle görüşmüyor, akrabalık bağlarını sürdürmüyor," diye şikayette bulunur, beddua ederdi. İmam (a.s) da onu dinler, söylediklerine karşılık vermez ve kendisini de tanıtmazdı. İmam (a.s) vefat edince, bu akrabası, artık kimsenin

1- Menakib-u Âl-i Ebi Talib, 4/167

2- el-Mehasin, 2/361; Furuu'l-Kafi, 6/350

3- Menakib-u Âl-i Ebi Talib, 4/167; Hilyetu'l-Evliya, 3/140'dan naklen. Cemheretu'l-Evliya, 2/71; Hulasetu't-Tehzibu'l-Kemal, s. 231

4- Menakib-u Âl-i Ebi Talib, 4/165; es-Sumali ve es-Sevri'den naklen. Tezkiretu'l-Huffaz, 1/75; Ahbaru'd-Duvel, s.110; Nihayetu'l-İrb, 21/326; Keşfu'l-Ğumme, 2/289; Metalibu's-Suul ve Hilyetu'l-Evliya'dan naklen. El-Keşf, 2/312 el-Cenabezi'den, o Sevri'den, o da İmam'dan (a.s) "gizli..." ifadesi olmaksızın "Sadaka vermek Rabbin gazabını söndürür..." şeklinde rivayet etmiştir.

5- Menakib-u Âl-i Ebi Talib, 4/166

kendisine gelip yardım etmediğini gördü. O zaman, geceleri gelip kendisine yardım eden ve kendisiyle buluşan kişinin İmam Ali b. Hüseyin (a.s) olduğunu anladı. İmam'ın (a.s) kabrine gider, ağlayarak ondan özür dilerdi.¹

İbn Aişe şöyle der: "Medinelilerin şöyle dediklerini duydum: 'Ali b. Hüseyin vefat edinceye kadar bize gizlice verilen sadakalar hiç kesilmedi.'²

Birilerine yaptığı bağışları çok gizli tutar, bu konuda kimseye bir şey söylemezdi. Birine bir şey verdiği zaman, kendisini tanımasın diye yüzünü örterdi.³

Ez-Zehebi şöyle der: "O, çok gizli sadaka verirdi."⁴

İmam (a.s), sürekli yoksullara dağıtacağı yemeği bir torbaya koyar, torbayı sırtlayarak yola çıkardı. Torba sırtında iz yapmıştı.⁵

5- Allah'ın Rızasını Araması: İmam (a.s), yoksullara iyilik ederken, ihsanda bulunurken Allah'ın rızasından ve ahiret yurdundan başka bir amaç gütmüyordu. Bağışlarına ve sadakalarına dünyevi herhangi bir niyet karışmış değildi.

Ez-Zühri şöyle der: "Soğuk bir gecede Ali b. Hüseyin'in sırtında bir torba un, bir yerlere gittiğini gördüm. Dedim ki: 'Ey Resulullah'ın oğlu! Bu nedir?' İmam (a.s) ona şu cevabı verir: '*Bir yolculuğa çıkmak istiyorum. Yolculuğum için yiyecek hazırlıyorum. Hazırladığım azığı güvenli bir yere götürüyorum.*' Zühri: 'Şu hizmetçim, senin yerine onu taşısin,' der. İmam (a.s) bunu kabul etmez. Ez-Zühri, bizzat kendisi taşımak için ısrar eder. Ama İmam (a.s) kendisi taşımakta ısrar eder. Ve şöyle der: '*Ben kendimi, yolculukta beni kurtaracak, varacağım yere beni en güzel şekilde ulaştıracak şeyin üstünde tutmak isterim. Allah hakkı için, senden, işine gitmeni istiyorum.*'

Ez-Zühri, İmam'dan (a.s) uzaklaşır. Birkaç gün aradan geçince karşılaşırlar. Ez-Zühri, İmam'ın dünyevi bir yolculuğa çıkmak istediğini sanar ve İmam'ın (a.s) o zamanki maksadının ne olduğunu

1- Keşfu'l-Ğumme, 2/319; el-Abi, Nesru'd-Durer'den naklen.

2- Hilyetu'l-Evliya, bu eserden naklen de Menakib-u Âl-i Ebi Talib, 4/166; Keşfu'l-Ğumme, 2/290; Metalibu's-Seul, el-Hilye 4/136'dan naklen. El-Bidaye ve'n-Nihaye, İbn Kesir 9/114; Sıfatu's-Safve, 2/54; el-İthaf bi Hubbi'l-Eşraf, s.49 el-Eğani, 15/326

3- Menakib-u Âl-i Ebi Talib, 4/166 İmam Bakır'dan (a.s) naklen.

4- Tezkiretu'l-Huffaz, 1/75

5- Tarihu'l-Yakubî, 2/303

anlamadığı için de sorar: "Ey Resulullah'ın oğlu! Sözünü ettiğin yolculuğunun bir etkisini görmüyorum."

İmam (a.s) ona şu cevabı verir: *"Ey Zühri! Senin sandığın gibi değil. Ben ölümü kast ediyorum. Ona hazırlık yapıyorum. Ölüme hazırlanmak, haramdan kaçınıp bütün gücü hayır yolunda harcamakla olur."*¹

Onuru ve İzzet-i Nefsi

İmam Ali b. Hüseyin Zeynülabidin'in (a.s) niteliklerinden biri de onurluluğu ve izzeti nefis sahibi oluşuydu. Bu nitelik ona, babası şehitlerin efendisi Hüseyin'den (a.s) miras kalmıştı. Ki Hüseyin (a.s), döneminin tağutlarına şöyle haykırmıştı: *"Allah'a yemin ederim, zeliller gibi elimi size vermeyeceğim ve köleler gibi emirlerinizi onaylamayacağım."*²

Bu olgu, İmam Zeynülabidin'in (a.s) kişiliğinde şu sözlerde somutlaşmıştı: *"Nefsimin zelil kılınmasına karşılık kızıl develerimin olmasını istemem."*³

İzzeti nefis ile ilgili olarak da şöyle buyurmuştur: *"Kimin kendi değerini bilse, dünya onun gözündə önemsizleşir."*⁴

Tarihçiler anlatıyor: Biri, haksız yere İmam'a (a.s) ait bir şeyi gasp etmişti. İmam (a.s) o sırada Mekke'deydi. O dönemde hilafet makamına Velid b. Abdulmelik oturuyordu. Hac için Mekke'ye gelmişti. İmam'a (a.s) denildi ki: "Velid'den hakkının geri alınmasını istesen olmaz mı?" İmam (a.s), onlara onur ve izzeti nefis dünyasının şu ölümsüz sözüyle cevap verdi: *"Yazıklar olsun size! Allah'ın haremindedir O'ndan başkasından bir şey ister miyim ben? Ben, dünyayı, yaratıcısından istemeyi kabul etmezken, benim gibi bir mahluktan mı isteyeceğim?"*⁵

1- İlelu's-Şerayi, 1/27 Bu eserden naklen ayrıca Bihar'ul-Envar, 46/65-66

2- Vak'atu't-Taff, s.209

3- el-Kafi, 2/109,111; el-Hisal, 1/23 Kafi'den naklen Bihar'ul-Envar, 71/406 Bu eserde müellif hadisin açıklamasına bir sayfa ayırır.

4- Bihar'ul-Envar, 78/135

5- Bihar'ul-Envar, 46/64 İlelu's-Şerayi, 1/270'den naklen.

Onurunun ve izzeti nefsinin bir göstergesi de şudur: Resulullah'a (s.a.a) olan akrabalığını kullanarak kimseden bir dirhem dahi alıp yememiştir.¹

Zühdü

İmam (a.s), yaşadığı dönemde insanların en zahidi (dünyadan ve dünya nimetlerinden uzak duran) olarak ün salmıştı. Hatta ez-Zühri'ye insanların en zahidi kimdir? diye sorulduğunda: "Ali b. Hüseyin (a.s)", cevabını vermişti.²

İmam (a.s) bir gün ağlayan bir dilenci gördü. Adamın durumuna üzüldü ve şöyle dedi: *"Eğer bütün dünya şu adamın avucunda olsaydı ve düşüp kaybolsaydı, yine de bu şekilde ardından ağlamaya değmezdi."*³

Said b. Müseyyeb şöyle der: "Ali b. Hüseyin (a.s) insanlara va'zeder ve onları dünyadan uzak durmaya ve ahirete dönük ameller işlemeye çağırırdı. Bu amaçla her Cuma Resulullah'ın (a.s) mescidinde şu sözleri tekrarları, ki bu sözleri ezberlenmiş ve yazılmıştır:

"Ey insanlar! Allah'tan korkup sakının ve bilin ki, siz Ona döneceksiniz... Ey Ademoğlu! Ecelin sana en çabuk gelen şeydir. Sana doğru bir uğultu geliyor, senin peşindedir ve seni yakalaması an meselesidir. Sanki ecelin dolmuş, ölüm meleği ruhunu kabzetmiş, kabrine yapayalnız konulmuş, orada ruhun tekrar sana geri dönmüş, münker ve nekir melekleri başında durmuş ve seni sorgulamakta, çetin bir imtihana tutmaktaymışlar gibi... Allah'tan korkun, ey Allah'ın kulları! Bilin ki, yüce Allah, dünyanın çekici güzelliklerini ve geçici nimetlerin velilerinden hiçbirini için istemez. Onları, bu gibi şeyleri elde etmeye de teşvik etmez, dünyanın çekici güzelliklerini ve göz alıcı süslerini kazanmaya yöneltmez. Allah, dünyayı ve dünya ehlini, onları orada sınamak için yaratmıştır, kimler ahiretleri için en güzel ameli yerine getirecekler diye belirlemek için var etmiştir. Allah'a yemin ederim, bu hususta size örnekler verildi, akleden bir toplum için bütün ayetler tanıtıldı. Güç ancak Allah'tandır. Dünya hayatında, yüce

1- Mecalis-u Sa'leb, 2/462; Hayatu'l-İmam Zeynülâbidin, Kureşi 1/81 adlı eserde de bu kaynaktan naklen zikredilir. Menakib-u Âl-i Ebi Talib, 4/175 Nafi'nin rivayetinde "dirhem" yerine "şey" lafzı geçer.

2- Bihar'ul-Envar, 46/62; İlelu's-Şerayi, 1/270'den naklen.

3- Keşfu'l-Ğumme, 2/318; Nesru'd-Durer, el-Abi ve el-Fusulu'l-Muhimme, s.192'den naklen.

Allah'ın sizin azığınız olarak öngördüğü şeyleri azık edinin. Dünyayı sürekli kalış yeri ve ebedi yurt edinenler gibi dünyaya ve onun geçici süslerine meyletmeyin. Çünkü dünya kısa bir yaşama yeridir, bir oturluk mekandır. Amel yurdudur. Dünyada salih ameller işleyerek azık edinin, dünya hayatının günlerinden ayrılmadan önce hazırlığınızı yapın. Allah'ın dünyanın yıkılmasına izin vermesinden önce. Allah, bizi de sizi de dünya hayatının geçici nimetlerinden ve çekici süslerinden uzak duran, ahiret sevabını arzu eden zahitlerden eylesin. Çünkü biz ahiretle ve ahiret için varız..."¹

Allah'a Yönelişi

İmam'ın (a.s), Zeynülâbidin (İbadet edenlerin süsü) ve Seyyidu's-Sacîdî'nin (secde edenlerin efendisi) nitelikleri ün salmış olması, onun Allah'a yönelişinin, kendini O'na adayışının hayatının ve gidişatının ayırıcı özelliği haline geldiğinin en somut göstergesi, kişiliğinin belirgin çizgisinin ifadesidir.

Ayrıca Sahife-i Seccadiye'deki dualar, bu gerçeğe ilişkin diğer bir kanıt konumundadır. Duaların başlıklarına şöyle bir göz gezdirmek bile, İmam'ın (a.s) dünya hayatıyla ilgili işlerinde Allah'a ne denli sığındığı hakkında bize bir fikir verecektir. İmam'ın (a.s) hiçbir tavrı ve duruşu yoktur ki, bununla ilgili bir duası ve yakarışı olmasın. İmam'ı (a.s) tamamen farklı kılan bu duaların içerikleri ise bambaşka bir kanıt mahiyetinde ve yetkinliktedir. İmam (a.s), Allah sevgisinde erimişti, samimiyetin ve içtenliğin en son noktasına kadar O'na ihlasla bağlanmıştı. Bu duygu, onun bütün hareketlerine ve duruşlarına yansımıştı.

Tarihçiler anlatıyor: İmam (a.s), bir gün yolda yürürken, zengin bir adamın kapısında oturmuş bir adam gördü. Hemen adamın yanına gitti ve şöyle dedi: "*Varlık içinde şımarmış bu zorba adamın kapısında niçin oturuyorsun?*" Adam: "*Yoksulluktan dolayı oturuyorum.*" İmam ona dedi ki: "*Kalk, sana onun kapısından daha hayırlı bir kapı, ondan daha hayırlı bir Rab göstereyim...*"

Adam onunla beraber kalkıp Resulullah'ın (s.a.a) mescidine gitti. İmam ona namazı, duayı ve Kur'an okumayı öğretti. İhtiyaçlarını Allah'tan istemesini, O'nun sağlam kalesine sığınmasını tavsiye etti.²

1- El-Kafi, 8/72-76; Tuhafu'l-Ukul, s.249-252

2- Hayatu'l-İmam Zeynülâbidin (a.s) /dirase ve tahlil, 1/93

Ailesiyle İlişkileri

İmam Zeynülabidin (a.s), ailesine karşı insanların en şefkatlisi, en çok iyilik yapanı ve en merhametlisiydi. Kendini onlardan ayrı ve ayrıcalıklı tutmazdı. Şöyle dediği rivayet edilmiştir: *"Bir pazara girsem, yanımda dirhemler olsa, bunlarla, uzun süreden beri et yemeyen ailem için et satın alsam, bu, bir köle azat etmekten daha sevimli gelir bana."*¹

Ailesinin rızkını temin etmek için sabah erkenden evden çıkardı. Ona: "Nereye gidiyorsun?" diye sorulduğunda: *"Sadaka vermeden önce, aileme sadaka vereceğim"*, derdi. Sonra şöyle derdi: *"Helal rızık kazanmaya çalışan kimselere bu Allah'tan kendilerine bir sadakadır."*²

Evin ihtiyaçlarının giderilmesinde ailesine yardım ederdi. Özel işleriyle ilgili olarak kimseden bir şey yapmasını istemezdi. Özellikle ibadetle ilgili olan hususlarda kendi işini kendi görürdü. İbadetlerde kimsenin yardımını istemez, bu konuda başkalarından hazırlık yapmasını beklemezdi.

Anne ve Babasıyla Münasebetleri

İmam (a.s), mürebbiyesinin, annesinin kendisine aktardığı bütün iyilikleri en güzel şekilde karşılamaya çalışırdı. Annesine yönelik iyiliği o düzeye varmıştı ki, annesiyle birlikte yemek yemezdi. Bu davranışını duyan insanlar onu kınayacak oldular ve ısrarla bunun sebebini sordular: "Sen, insanların en iyisi ve akrabalık bağlarını en çok gözetenisin. Niçin annenle birlikte yemek yemezsin?" Onlara öyle bir cevap verdi ki, dünyada bunun gibi edep ve kemal timsali olan bir söz daha duyulmamıştır: *"Annemle birlikte yemek yersem, onun gözünün iliştiği bir lokmayı, elimin ondan önce almasından, dolayısıyla anneme asi olmaktan korkuyorum."*³

Anne ve babasına yönelik iyiliklerinden biri de onlar için yaptığı duadır. İdeal İslâm terbiyesinin ana direklerinden birini temsil eden üstün bir örnektir bu dua. Bu ölümsüz dua levhasından bazı bölümler aktarmak istiyoruz:

"...Allah'ım! Katındaki şeref ve saygınlığı ve esenliği anneme ve babama tahsis et, ey merhamet edenlerin en merhametlisi! Onlar için

1- Bihar'ul-Envar, 46/67 el-Kafi 2/12'den naklen.

2- Bihar'ul-Envar, 46/67 el-Kafi 2/12'den naklen.

3- El-Kamil, Müberred, 1/302; Şuzuratu'z-Zeheb, 1/105 Menakib-u Âl-i Ebi Talib, 4/176 Emali'n-Nişaburi'den naklen.

yapmam gerekenleri bana ilham et. Bütün bunları eksiksiz bir şekilde bilmemi sağla. Bana ilham ettiğin bu bilgilere göre amel etmemi müyesser et. Bana gösterdiğin bu ilimde basiret ve bilinç ver. Onlardan, güçlü bir sultandan korkar gibi korkmamı ve şefkatli bir anne gibi onlara şefkat etmemi nasip et. Anne babama itaati, onlara iyilik etmeyi, benim için, yorgun kimsenin uyuduğu uzun ve dinlendirici bir uykudan, susuzun içtiği sudan daha çok mutlu eden bir göz aydınlığı yap. Ta ki, onların arzusunu kendi arzuma tercih edeyim. Onların rızasını kendi rızamın önüne geçireyim. Onların bana yaptığı iyilik az da olsa, bana çok göster, benim onlara yaptığım iyilik çok da olsa bana az göster. Allah'ım! Onların karşısında sesimi alçalt, sözlerimi onlar için tatlı kıl, huyumu onlar için yumuşak et. Kalbimin onlara karşı şefkatli olmasını sağla. Beni, onlara yoldaş, onlara karşı şefkatli kıl. Allah'ım! Bana verdikleri terbiyeden dolayı onları mükafatlandır, bana yaptıkları ikramdan dolayı onları ödüllendir, beni küçükken korudukları gibi onları koru... Allah'ım! Namazlarımın sonunda, gecenin bir vakitlerinde, günümün her saatinde onları dua ile yad etmeyi bana unutturma... Allah'ım! Muhammed'e ve aline salat et. Onlara dua ettiğim için beni bağışla ve bana karşı gösterdikleri iyilikten dolayı onları da affet..."¹

Oğullarıyla Münasebetleri

İmam Ali b. Hüseyin'in (a.s) oğullarıyla münasebetleri, yüksek İslâmî terbiye temelinde belirginleşmişti. Onların ruhlarına iyilik eğilimlerinin ve büyük ıslahatçı yönelimlerinin fidanlarını dikmişti. Nitekim oğulları, onun kendilerine verdiği yüksek İslâmî terbiyenin etkisiyle düşünce, ilim ve İslâmî cihad alanında en parlak şahsiyetler oldular.

Masum Ehl-i Beyt İmamlarından beşincisi olan oğlu İmam Muhammed Bakır (a.s), Müslümanların İmamlarının en ünlüsü, ilme en çok katkısı olan birisi oldu.

Oğullarından bir diğeri Abdullah Bahir ise, fazileti ve ilmi derecesi itibarıyla en parlak alimlerden biri olarak temayüz etmişti.

Bir diğer oğlu Zeyd ise, Müslüman alimlerin en büyüklerinden biriydi. Fıkıh, hadis, tefsir ve kelam gibi bir çok ilim dalında bir yıldız gibi parlamıştı. Ezilen mazlumların haklarının savunulması uğruna mücadele meydanına atılmıştı. İslâm toplumunda siyasal bilinç

1- Sahifetu's-Seccadiye, anne ve babası için yaptığı dua.

tohumlarını eken kanlı kıyama önderlik etmişti. Emevî yönetimin devirmek için etkin ve aktif bir mücadele yürütmüştü.¹

İmam (a.s), oğullarına bazı vasiyetlerde bulunmuştu ki, bu vasiyetler, hayat sürecinde davranışlarının şekillenmesinde etkin bir yöntem olsunlar:

1- *"Oğlum! Beş kişiye dikkat et, onlarla arkadaşlık etme, onlarla sohbet etme, onlarla yola çıkma."* Oğlu: *"Bunlar kimlerdir?"* diye sordu. Dedi ki: *Yalancıdan uzak dur. Çünkü yalancı serap gibidir, sana uzağı yakın, yakını da uzak gibi gösterir. Günah işleyenden uzak dur. Çünkü günahkar, bir lokma veya bundan daha az bir değer karşılığında seni satar. Cimriden uzak dur. Çünkü cimri, senin en çok muhtaç olduğun bir anda malını vermeyerek seni yüz üstü bırakır. Bir de akrabalık bağlarını gözetmeyen kimseden uzak dur. Çünkü ben, onun Allah'ın kitabında lanetlendiğini gördüm..."*²

2- *"Oğlum! Felaketlere karşı sabırlı ol, insanların haklarına tecavüz etme, sana vereceği zarar, sana sağlayacağı yarardan büyük olan bir şeyi yapmaya seni çağıran kardeşine icabet etme..."*³

3- *"Oğlum! Beni sana sevimli kılmamıştır diye sana benim hakkımda tavsiyede bulunmuştur. Ama beni sana sevimli kıldığı için senden sakındırmıştır. Bil ki, oğulları için babaların en hayırlısı, sevgileri, onlar hakkında gevşek davranmaya neden olmayanlardır. Babalar için oğulların en hayırlısı da, vazifelerini onlara karşı yerine getirmeyerek, onlara karşı asi olmayan kimselerdir."*⁴

Köleleriyle Münasebetleri

İmam (a.s), köleleriyle yumuşaklık, şefkat ve acıma esasına dayanan bir ilişki kurmuştu. Onlara oğulları gibi muamele ediyordu. Onlar da, babalarının yanında bulamadıkları şefkat ve merhameti onun (a.s) yanında bulmuşlardı. Öyle ki, kölelerinden ve cariyelerinden hiçbirini işledikleri bir suçtan dolayı cezalandırmamıştı.⁵

1- Hayatu'l-İmam Zeynülâbidin / dirase ve tahlil, s.55-56

2- Usulu'l-Kafi, 2/376; el-İhtisas, s.239; Tuhafu'l-Ukul, s.279 el-Bidaye ve'n-Nihaye, 9/105

3- el-Beyan ve't-Teybin 2/76 el-İkdu'l-Ferid 3/88

4- el-İkdu'l-Ferid 3/89

5- İkbali'l-A'mal 1/443-445 müellif kendi rivayet zinciriyle Telakberi'den, o İbn Aclan'dan, o da İmam Sadık'tan 8a) rivayet etmiştir. Bu eserden naklen Bihar'ul-Envar, 46/103-105, 98/186-187

İmam'ın (a.s) bir kölesi vardı. Köleyi iki kere çağırdığı halde cevap vermedi. Üçüncüsünde İmam (a.s) gayet yumuşak bir üslupla: *"Oğlum, sesimi duymadın mı?"* dedi. Köle, "duydum," dedi. İmam (a.s): *"Öyleyse niçin bana cevap vermedin?"* diye sordu. Köle: "Bana kızmayacağınızdan emin olduğum için," diye cevap verdi. İmam (a.s) oradan ayrıldı ve Allah'a hamd ederek şöyle dedi: *"Kölemin benden emin olmasını sağlayan Allah'a hamd olsun..."*¹

1- el-İrşad, 2/147; Menakib-u Al-i Ebi Talib, 4/171; Tarih-u Dimaşk, 36/155

2. BÖLÜM

- İmam Zeynûlabidin'in (a.s) Doğumu
- İmam Zeynûlabidin'in (a.s) Hayatının Aşamaları
- İmam Zeynûlabidin (a.s) Doğumdan İmamete

İMAM ZEYNULABİDİN'İN (A.S) DOĞUMU

İmam (a.s) yüksek terbiyenin bütün koşullarının içinde bulunduğu bir ortamda büyüdü. Bu denli yüksek bir terbiye ortamını başkası için oluştuğu görülmemiştir. Bu yüksek İslâmî terbiye ortamının, kişiliğinin şekillenmesi üzerinde eşsiz bir etkinlik göstermişti. Böylece Müslümanların İmamlarının ilk kafilesinde yer almasını sağlamıştı. Ki Hz. Resul (s.a.a) bunlara güvendiğini belirtmiş ve onları ümmetinin önderleri, risaletinin koruyucuları olarak tavsiye etmişti.

İmam (a.s), evlerin en yücesinde ve en üstününde büyüdü. Allah'ın, isminin yüceltilmesine ve zikredilmesine izin verdiği peygamberlik ve İmamlık evinden söz ediyorum.¹ Hayatının daha ilk günlerinden itibaren dedesi Emirü'l-Müminin Ali b. Ebu Talib (a.s), onun yetişmesiyle ilgileniyor, onu gözetiyor ve ruhunun nurlarını ona yansıtıyordu. Ki bu nur baştan başa tüm alemleri kaplıyordu. Torun -hakikaten-, dedesinin dosdoğru bir suretiydi, tıpkısıydı. Onu taklit ediyor, kişiliği ve ruhsal şekillenmesi itibarıyla onu örnek alıyor, onu yansıtıyordu.

İmam (a.s), tertemiz amcası, cennet gençlerinin efendisi, Resulullah'ın gülü ve ilk torunu Hasan el-Mücteba'nın (a.s) da kucağında büyüdü. Amca, ona şefkatini ve sevgisini bol bol gösteriyordu. Yüce örneğini ve üstün meziyetlerini onun ruhuna aşılıyordu. İmam (a.s), bu seneler boyunca, özgürlük savaşçıların babası, şehitlerin efendisi İmam Hüseyin b. Ali'nin (a.s) gölgesinde yetişti. İmam Hüseyin (a.s), oğlu Zeynülabidin'de (a.s) nübüvvetin ruhaniyetinin ve İmametinin örneğinin öz ve parlak bir devamının olduğunu gözlemliyordu. Bu yüzden gözetim ve koruma hususunda ona öncelik vermişti. Onu diğer oğullarından farklı bir konumda görüyordu. Zamanının çoğunu onunla geçiriyordu.

İmam Zeynülabidin (a.s) Hicri 36 tarihinde Basra'nın fethedildiği gün Şaban ayının beşinde Medine'de dünyaya geldi. Henüz İmam Ali

1- Nur, 36-37 ayetlere işaret ediliyor.

(a.s), başkenti Medine'den Kûfe'ye taşımamıştı. Medine'de Hicri 94 veya 95 tarihinde vefat etti.

Bazı tarihçiler, onun Hicri 38 tarihinde Kûfe'de doğduğunu söylerler. Çünkü İmam Emirü'l-Müminin (a.s), Cemel savaşından sonra Kûfe'yi başkent yapmıştı. Dolayısıyla Peygamberin (s.a.a) torunu Hüseyin'in (a.s) de ailesiyle birlikte babasının (a.s) yanında özel bir misyonla bulunması son derece doğaldır.¹

Annesi

Annesinin adı "Şehrbanu" veya "Şehrbanuye" yahut "Şahzenan"dır. Son İran Kısrası Yezdicerd'in kızıdır.² Bazıları, İmam'ın (a.s) annesinin, İmam'ı (a.s) doğurduktan sonra, lohusalık günlerinde vefat ettiğini, dolayısıyla ondan başka çocuk doğurmadığını söylemişlerdir.³

Künyeleri

İmam'ın (a.s) künyeleri, Ebu'l Hasan, Ebu Muhammed, Ebu'l Hüseyin ve Ebu Abdullah'tır.⁴

Lakapları

Zeynülâbidin (İbadet edenlerin süsü), Zu's-Sefinat (nasırlı), Seyyidu'l-Abidin (İbadet edenlerin efendisi), Kudvetu'z-Zahidin (Zahitlerin önderi), Seyyidu'l-Muttakin (Muttakilerin efendisi), İmamu'l-Müminin (Müminlerin İmam'ı), el-Emin (Güvenilir), es-Seccad (Çok secde eden), ez-Zeki (çok temiz), Zeynu's-Salihin (Salihlerin süsü), Menaru'l-Kanitin (gönülden kulluk edenlerin ışık kaynağı), el-Adl (çok adil), İmamu'l-Ümmet (Ümmetin İmam'ı) ve el-

1- Tarih-u Ehli'l-Beyt, İbn Ebi's-Selcel-Bağdadi.

2- Tarihçilerin büyük çoğunluğu İmam Seccad'ın (a.s) annesinin İran Kısrası Yezdicerd'in kızı olduğu hususunda görüş birliği içinde olmalarına rağmen, bazıları bunun tamamen bir efsaneden ibaret olduğu görüşündedirler. bk. Zindeganiy-i Ali b. Hüseyin (a.s), Seyyid Cafer eş-Şehidi. El-İslâm ve İran, Şehid Mutahhari, s.100-109. Şeyh Yusuf-i el-Garevi'nin Risaletu'l-Hüseyin dergisi 24/14-39 sayısında Şehrbanu hakkındaki makalesi. Ancak İmam Seccad'ın (a.s) annesinin, İran esirlerinden biri olduğu kesindir. Bundan ötesi kesin değildir.

3- Siret-u Resulillah (s.a.a) ve Ehl-ibeytihi, 2/189; el-Mecmau'l-Alemi li Ehl-i Beyt (a.s), birinci baskı, H.1414

4- Hayatu'l-İmam Zeynu'lâbidin / dirase ve tahlil, s.390

Bekka (çok ağlayan). Bu lakaplar içinde Seccad ve Zeynülâbidin ünlenmiştir.

İmam'ın (a.s), yukarıda işaret ettiğimiz anlamların canlı timsali ve **"Rahman'ın kulları onlardır ki, yeryüzünde tevazu ile yürürler ve kendini bilmez kimseler onlara laf attığında "Selam"derler."**¹ ayetinin gerçek örneği olduğunu gördükleri için insanlar bu lakapları ona takmışlardır. Ona bu lakapları takanların bazısı, şiasından da değillerdi ve onun (a.s) Allah tarafından İmam olarak atandığını kabul etmiyorlardı. Ancak onun şahsında gözlemledikleri hakikatleri de görmezlikten gelemiyorlardı.

Tarihçiler, bu mübarek lakapların bir kısmına ilişkin tarihsel gerekçeleri açıklayan rivayetler aktarmışlardır:

1- Değerli sahâbi Cabir b. Abdullah el-Ensari'nin şöyle dediği rivayet edilir: "Bir gün Resulullah'ın (s.a.a) yanında otuyordum. Kucağında Hüseyin vardı ve onunla oynuyordu. Resulullah (s.a.a) buyurdu ki: *"Ey Cabir! Onun bir oğlu olacak, adı Ali olacak. Kıyamet günü, bir münadi şöyle seslenecek: 'Seyyidulâbidin (ibadet edenlerin efendisi) kalksın!' O zaman, onun oğlu ayağa kalkacak. Sonra onun Muhammed adında bir oğlu olacak. Eğer ona yetişirsen ey Cabir! Benden ona selam söyle."*²

2- ez-Zühri, Ali b. Hüseyin'den (a.s) hadis rivayet ettiği zaman "Bana Zeynülâbidin Ali b. Hüseyin anlattı" derdi. Süfyan b. Uyeyne ona dedi ki: "Niçin ona Zeynülâbidin diyorsun?" Dedi ki: "Çünkü Said b. Müseyyeb'in İbn Abbas'tan Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu rivayet ettiğini duydum: *'Kıyamet günü, bir münadi: Nerede Zeynülâbidin? diye seslenir. Ve ben oğlum Ali b. Hüseyin b. Ali b. Ebu Talib'in safları yara yara öne çıktığını görür gibiyim.'*"³

3- İmam Ebu Cafer Bakır'ın (a.s) şöyle dediği rivayet edilir: *"Babamın secde ettiği uzuvlarında kabartılar olurdu, secde yerleri nasır tutardı. Bunları senede iki kez koparırdı. Her seferinde beş nasırı keserdi. Bu yüzden babama Zu's-Sefinat (nasırlı) denilirdi."*⁴

4- Yine İmam Bakır'dan (a.s) babasının çok secde etmesiyle ilgili olarak şöyle rivayet edilmiştir: *"Allah'ın kendisine verdiği her nimete*

1- Furkan, 63

2- İhkaku'l-Hak, 12/13-16 el-Bidaye ve'n-Nihaye, İbn Kesir, 9/106

3- İlelu's-Şerayi, 1/269; el-Emali, s.331 Bu iki eserden naklen Bihar'ul-Envar, 46/2 Hadis no:1, 2

4- İlelu's-Şerayi, 1/273; Meani'l-Ahbar, s.65 Bu iki eserden naklen Bihar'ul-Envar, 46/6

*karşılık mutlaka secde ederdi. Allah'ın kendisinden uzaklaştırdığı her kötülüğe karşılık mutlaka secde ederdi. Farz namazlarından birini tamamlayınca mutlaka secde ederdi. Secde izi, secde ettiği organlarının tümünde görünürdü. Bu yüzden Seccad diye isimlendirildi."*¹

1- İlelu's-Şerayi, 1/272 Bu eserden naklen Buharu'l-Envar, 46/6 Hadis no: 10

İMAM ZEYNÜLABİDİN'İN (A.S) HAYATININ AŞAMALARI

Diğer Ehl-i Beyt İmamları (a.s) gibi İmam Zeynülabidin'in (a.s) hayatı da birbirinden farklı özellikler arzeden iki belirgin aşamaya ayrılır:

1- İmamlık ve önderlik Misyonunu fiilen üstlenme öncesindeki aşama.

2- Önderliği fiilen ele almaktan şehadete kadar ki aşama.

İmam Zeynülabidin (a.s) hayatının ilk aşamasında dedesi İmam Emirü'l-Müminin (a.s), amcası İmam Hasan el-Mucteba'nın (a.s) ve babası İmam Hüseyin Seyyidu's-Şüheda'nın (a.s) himayesinde büyüdü. Bu aşamanın yirmi yıla aşkın bir süreyi kapsar. Dedesi İmam Ali'nin (a.s) himayesinde dört seneden biraz fazla, şayet doğum tarihi Hicri 38 ise, iki seneden az olmayan bir dönem geçirmiştir.

Hayatının on yıllık bir dönemini amcasının ve babasının (a.s) himayesinde geçirmiştir. Peygamberin (s.a.a) torunu amcası Hasan (a.s) Hicri 50 tarihinde şehit edilmiştir.

İkinci on yıllık dönemini de Peygamberin (s.a.a) bir diğer torunu babası Hüseyin'in (a.s) önderliğinde geçirmiştir. Bu dönem Hicri 50 tarihi ile Hicri 60 tarihinin başlarına tekabül eder.

İmam Zeynülabidin (a.s) hayatının ilk aşamasını büyük zorluklar içinde geçirdi. Bu aşamada dedesi, amcası ve babası ile birlikte zorluklara göğüs gererek hayatını sürdürdü. Böylece, ön hazırlıklarını Muaviye b. Ebu Süfyan'ın gerçekleştirdiği, fiili uygulamasını ise alenen günah işleyen, İslâm topraklarında Allah'ın hükmünü ayaklar altına alan oğlu Yezid'in üstlendiği unutulmaz Aşura katliamında babasının, ailesinden seçkin insanların ve gözde ashabının şehit düşmesinden sonra İmamlık ve önderlik sorumluluğunu üstlendi.

Mübarek hayatının ikinci aşaması ise, ömrünün otuz yıla aşkın bir dönemine tekabül etmiştir. Bu dönemde Yezid b. Muaviye'nin, Muaviye b. Yezid'in, Mervan b. Hakem'in ve Abdulmelik b. Mervan'ın tahta çıkışlarını gördü. Sonra Velid b. Abdulmelik b. Mervan'ın emriyle kanlı Emevî eli ona karşı bir suikast gerçekleştirdi

ve hicre 94 veya 95 senesinde Muharrem ayının yirmi beşinde şehit edildi. Böylece 57 senelik veya bundan biraz kısa bir ömürü sona erdi.¹ İmamlık ve önderlik süresi 34 sene sürmüştü.

Bu incelememizde İmam'ın (a.s) değişik mücahede yöntemleriyle dolu hayatının ikinci aşamasını savaşım ve cihad bağlamında iki farklı kısma ayırıyoruz.

Birincisi: Aşura katliamından sonra Medine'ye yerleşmesinden önceki cihadı.

İkincisi: Medine'ye yerleşmesinden sonraki cihadı.

Bu taksim esasına dayalı olarak İmam'ın (a.s) hayatını üç aşama çerçevesinde inceleyeceğiz:

Birinci aşama: Babasının (a.s) şehit edilmesinden önceki hayatı.

İkinci aşama: Babasının şehit edilmesinden sonra ve Medine'ye yerleşmesinden önceki hayatı.

Üçüncü aşama: Medine'ye yerleşmesinden sonraki hayatı.

1- El-Menakib, İbn Şehraşub, 3/310; Bihar'ul-Envar, 46/15

İMAM ZEYNÜLABİDİN (A.S) DOĞUMDAN İMAMETE

İmam'ın (a.s) Kerbela faciası öncesindeki hayatı, yani doğumdan babasının (a.s) şehit edilmesine kadarki dönem, Hicri 36 veya 38'den Hicri 61 tarihine kadarki süreyi kapsar.

İmam Zeynülabidin (a.s), çocukluk ve gençliği Muaviye b. Ebu Süfyan'ın egemenliği dönemine rastlar. Bu dönem öncelikle çalkantılı geçmesiyle belirginleşmişti. Sonra Irak'ta halkın yoğun baskılar altında tutulması izledi. Ardından Hicaz'da kriz çıktı. En önemlisi Peygamberin (s.a.a) sünneti kaldırılarak bidatlar etkin hale getirildi.

Hicretin kırkıncı yılında İmam Emirü'l-Müminin Ali (a.s) Kûfe'de ramazan ayında şehit edildi. O sırada İmam (a.s), halkı Muaviye'ye karşı yeni bir savaşa hazırlıyordu. Ali'nin (a.s) şehit edilmesinden sonra Iraklılar oğlu İmam Hasan el-Mücteba'ya (a.s) halife olarak biat etti. Ancak biat edenlerin büyük çoğunluğunun kalpleri dillerini tasdik etmiyordu. Kûfe'de ve İmam Ali'nin (a.s) ordusunda -ki onu o kadar üzmüşlerdi ki, defalarca ölümü temenni etmişti- Şiî olarak görünenlerin, oğlu Hasan'a (a.s) karşı, ona karşı sergiledikleri tavırdan daha iyi ve daha güzel bir tavır takınmaları beklenemezdi.

İmam Ali'nin (a.s) son senelerinde Kûfe, değişik akımları ve cemaatleri barındırmaya başlamıştı. İktidarın arkasında aç kurtlar gibi ağzını açmış bekleyenler vardı. Yeni halifenin kendilerini, ne olursa olsun bir makama tayin etmesinin arzusuyla bekliyorlardı. Yeni Müslüman olmuş kimseler vardı. Nice büyük arzular ve beklentiler onları şehirlerini terk edip Hilafetin başkentine savurmuştu. Arzularını tatmin edecek bir iş beklentisi içindeydiler. Bir de fırsatçı mevaliler vardı, bunlar bir arap kabilesine karşı başka bir arap kabilesiyle ittifaklar kurmuş, onlara darbe indirmenin planlarını kuruyorlardı. Çünkü ancak Araplık kisvesi altında hareket edebiliyorlardı.

O günkü Kûfe topluluğu, bu gruplardan oluşuyordu. Bu grupların tamamı, güçlerini, İmam Hasan'ın (a.s) hareketinin önünde engeller çıkarmaya teksif etmişlerdi. Örneğin Kays b. Sa'd b. Ubade, Şamlılarla savaşması şartıyla İmam Hasan'a (a.s) biat etmek isteyince bu gruplar engelleyici tavırlarını sergilemeye başladılar. Ne var ki,

İmam Hasan (a.s), Muaviye ile barış imzalamak zorunda kaldı. Çünkü İmam'ın (a.s) ordusunun büyük kısmının, ona (a.s) ve ona samimiyetle bağlı arkadaşlarına karşı bir komplonun peşinde olduğu ortaya çıkmıştı. Bunlar, hareketi başarısızlığa uğratmak ve İmam'ı mücadele meydanında yalnız bırakmak için Muaviye'nin sancağının altına sığınacaklardı. Böylece ordunun saflarında ölümcül bir dalgalanma meydana getirerek hezimetini kaçınılmaz hale getireceklerdi. Hatta içlerinde bazıları, Muaviye'ye, İmamlarını, önderlerini kendisine teslim edebileceklerini de yazmıştı.

Hicri 41 ile 60 arasındaki dönemin ayırıcı özelliği, Irak'ta Ehl-i Beyt'e (a.s) tabi olanlara karşı ağır baskıların ve ezme politikalarının uygulanmasıdır. Muaviye'nin -sık sık görüştüğü- bu bölgenin ileri gelenlerine karşı sergilediği muamele, onun Iraklılara ne denli öfkeli olduğunu gösteriyordu. Irak siyasetinin önde gelenleri -Sıffında oyuna gelen ve Şamlıları kaderlerine hakim kılan önde gelenler- Muaviye'nin yönetimi boyunca evlerine çekildiler. Ama harekete geçmek için bir fırsat kolluyorlardı.

Öbür taraftan, arı duru İslâm terbiyesiyle yetişmiş, kavmi ve kabilevi görünümünden arınmış, en azından bu duyguları dinlerine zarar vermeyecek düzeye kadar indirmiş samimi Müslümanlar, ilk kuşak Müslümanların gördüklerinden çok daha ağır eziyetler görüyorlardı. Çünkü yaklaşık yirmi yıl süren Muaviye'nin iktidarı döneminde Peygamberin (s.a.a) sünnetinin bilinçli bir şekilde hayattan silindiğini görüyorlardı.

Bidat almış başını gidiyor, hilafet yönetimi yerine krallık egemen olmuştu. Müslümanların yönetimi, öyle bir ailenin mensuplarının eline geçmişti ki, bunlar, İslâm'ı ve Müslümanları yeryüzünden silmek için ellerinden gelen tüm imkanları kullanmaktan geri durmuyorlardı. O kadar ki, Sakif oğulları kabilesinden bir veledi zina, bir içki satıcısının tanıklığıyla Muaviye'nin kardeşi oluvermişti.¹

Kur'an'ın açık nassına aykırı olarak Muaviye, casuslarını insanların arasına salmış, bu casuslar insanların nefeslerini dahi sayacak kadar onları kontrol altında tutuyorlardı. Sözünde durmak ve verilen güvenceye bağlı kalmak bu diyardan uçup gitmişti. Kendisine her türlü güvence verildikten sonra Hucr b. Adiy öldürülmüştü. Muaviye'nin kurduğu bir planla Eşas b. Kays'ın kızı Cu'de,

1- bk. Ziyad'ın annesi Sümeyye'nin hayat hikayesi için Vak'atu't-Taff adlı eserin 211 ve 212. sayfasındaki dipnotlara.

Resulullah'ın (s.a.a) torunu, kocası Hasan el-Mücteba'ya zehir vermişti.

Kur'an'ın açık nassına ve Peygamberin (s.a.a) sünnetine aykırı bunun gibi onlarca örnek vermek mümkündür. Ki bu sapmalar o dönemin karakteristik özelliği haline gelmişti.

Bütün bunların sonucu olarak gerek Şam'da gerekse Irak'ta İslâmî hükümetin tek bir görüntüsü dahi kalmamıştı. Şam ve Irak o dönemde iki önemli merkezi temsil ediyorlardı. Müslümanların fıkı namaz, oruç, hac, zekat ve adına cihad dedikleri, ama cihadla ilgisi olmayan daha fazla toprak ve daha fazla ganimet için yapılan savaşın kurallarıyla sınırlandırılmıştı. Samimi dindarlar, bidatların baş döndürücü bir hızla yayılmasından büyük bir acı duyuyorlardı ve Muaviye'nin iktidarı boyunca İslâm adına ortaya atıp hayata hakim kıldığı bütün bidatları ayıklamak için uygun bir fırsat kolluyorlardı.

Muaviyenin Ölümünden Sonra Irak'ta Siyasal Durum

Muaviye ölünce, Irak'ta kümelenmiş iki grup, bekledikleri fırsatın doğduğunu düşündü:

1- **Dindarlar grubu:** Bunlar Müslümanların çektikleri acıları yüreklerinde hissediyorlardı. Hz. Peygamberin (s.a.a) sünnetinin ortadan kaldırılmış olması, onları derin hüzünlere boğmuştu. Amaçları krallık düzenini yıkmak ve en azından geçmiş halifeler devrinde olduğu gibi İslâmî bir hükümet kurmaktı.

2- **Sapkın politikacılar grubu:** Bunların bütün derdi iktidarı ele geçirmektir. Şam'ın Irak'a egemenliğine son vermek peşindeydiler.

Irak önemli hadiselerle çalkalanırken aynı dönemde Şam'da bambaşka bir hava hakimdi.

Babası Muaviye öldüğünde Yezid Havareyn¹ köyünde bulunuyordu. Şam valisi Dahhak b. Kays'ın yardımıyla Şam'a gelip Müslümanların halifesi olduğunu ilan etti. Daha ilk günlerinde kendisine muhalefet etmelerinden korktuğu kişilerle ilgili endişelerini dışa vurmaya başladı. Halifeliğinin ilk günlerinde Medine valisine mektup yazarak kendisi adına Hüseyin b. Ali (a.s), Abdullah b. Ömer ve Abdullah b. Zübeyr'den biat almasını istedi. Hüseyin'in (a.s) Yezid'e biat etmeyeceği baştan belliydi. İbn Zübeyr kendisini halife ilan etmişti, ancak halk onu görmezlikten geliyordu. İbn Ömer'in ise bu konjonktürde bir rolü olamazdı. Biat etmesi veya etmemesi

1- Tedmür ve Şam arasında yer alan bir köy.

Yezid'in halifeliğine bir zarar verecek değildi. Bundan dolayı Yezid, sadece Hüseyin b. Ali'den (a.s) korkuyordu. Onun tavrı bir an önce belli olsun istiyordu.

Böyle bir konjonktürde, fırsat kollayan Irak'ın, hem samimi müminlerin hem de çıkar peşindeki politikacıların amaçlarını gerçekleştirebilecek lider olarak kendine Peygamberin (s.a.a) kızının oğlunu seçmesi son derece doğaldı. Bir kere, Peygamberin (s.a.a) sünnetini ihya edecek ve bidatları ortadan kaldıracak yegane şahsiyeti o. Sonra o, soyunun üstünlüğü, değerinin yüceliği, şahsiyetinin yüceliği ve takvasıyla insanların kalplerini fethedecek tek kişiydi. Ayrıca o, zulmün en amansız karşıtlarından biriydi. Yezid'e biat etmeyi de bu yüzden reddetmemiş miydi?!

Bu yüzden Kûfe'de meclisler kuruldu, toplantılar düzenlendi. Sonunda, Peygamberin (s.a.a) kızının oğlu Hüseyin b. Ali'nin (a.s) Hicaz'dan Irak'a gelmesi için davet edilmesi karara bağlandı. Bu davet, Iraklıların, iktidarı gasp eden Emevîlere karşı Hüseyin'in (a.s) bayrağı altında savaşmaya hazır oldukları teminatıyla da pekiştirildi.

Hüseyin (a.s) amcasının oğlu Müslim b. Akil'i Kûfe'ye göndermişti. İbn Akil'in yanında, İmam Hüseyin'in (a.s) Kufelilerin mektuplarına verdiği cevaplar bulunuyordu. Kufeliler, İbn Akil'in etrafını sarmış, onu coşkuyla karşılamış, bir kez da ona Hüseyin'in önderliğinde Şam tağutlarına karşı savaşmaya hazır olduklarını vurgulamışlardı. Bunun üzerine o Hüseyin'e (a.s), bir mektup yazmış ve Kufelilerin yüz bin kişilik bir kuvvetle İmam'a (a.s) yardım etmeye hazır olduklarını, bu yüzden İmam'ın bir an önce Irak'a hareket etmesinin zorunluluğunu bildirmişti.

Emevilerin dostlarınca Kûfe'den Şam'a gönderilen mektuplar, Yezid açısından şunu ifade ediyordu: Eğer Kûfe'yi istiyorsa, oraya kudretli bir vali tayin etmesi gerekiyordu. Çünkü Kûfe valisi Numan b. Beşir, olayları kavrama noktasında zaaf içindeydi.

Yezid bu meseleyi Romalı müsteşarı Sirgun ile birlikte çözmeye çalışıyordu. Sirgun da Ubeydullah b. Ziyad'ı Kûfe valisi olarak atamasını tavsiye etti. İbn Ziyad'ın Kûfe'ye varmasıyla birlikte, Kufeliler, Müslim'in etrafını boşaltmaya başladılar. İbn Ziyad'ın, Müslim'i ve onu evinde konuk eden Hani b. Urve'yi öldürmesine göz yumdular. Öbür taraftan İmam Hüseyin (a.s), ailesi ve yardımcıları

İrak'a doğru yol alıyorlardı. İmam Zeynûlabidin (a.s) Irak'a ulaşınca kadar, bütün bu zor koşullarda babasının yanı başındaydı.¹

Zeynûlabidin (a.s)'ın İmamlığına Dair Nass

Resulullah (a.s), tertemiz Ehl-i Beyt'inden Oniki İmam'ı açık bir şekilde bildirmiştir. İsimlerini ve niteliklerini belirterek onlara işaret etmiştir. Gerek Ehlişünnet gerekse şia kaynaklarında yaygın bir şekilde kabul gören değerli sahabe Cabir b. Abdullah el-Ensari'nin ve diğerlerinin rivayet ettiği hadis bu hususta meşhurdur.²

Öte yandan her İmam da, şehit edilmeden önce, değişik yerlerde ve çağının koşullarına uygun olarak kendisinden sonraki masum İmam'ı nass ile göstermiştir. Bazen bu nass yazılır ve gizlice birine verilirdi. Bu nassı istemek, İmamlığa tayin edilmişliğin kanıtı olarak kabul edilirdi. Bu olgunun İmam Ebu Abdullah el-Hüseyin'in (a.s) hayatında oğlu Zeynûlabidin'le (a.s) ilgili olarak birkaç kez tekrarlandığını görüyoruz. Bir keresinde Medine'de, bir keresinde de şehit edilmesinden hemen önce Kerbela'da.

İmam Hüseyin'in (a.s) oğlunun İmamlığına dair ifade ettiği nass olarak et-Tusi'nin Ebu Cafer el-Bakır'dan (a.s) rivayet ettiği şu hadisi örnek gösterebiliriz: Hüseyin (a.s), Irak'a hareket edince Peygamberin (s.a.a) eşi Ümmü Seleme'ye bir vasiyet, bazı kitaplar ve başka şeyler emanet olarak bıraktı ve ona dedi ki: "*Sana en büyük oğlum geldiği zaman verdiğim şeyleri ona ver.*" Hüseyin (a.s) şehit edilince Ali b. Hüseyin (a.s) Ümmü Seleme'nin yanına geldi, o da Hüseyin'in (a.s) kendisine bıraktığı bütün emanetleri ona verdi.

Bir diğer nass da şudur: İmam Hüseyin (a.s), bu emanetlerin Ümmü Seleme'den istenmesini, isteyenin İmamlığının işaret olarak gösterdi. Bu emanetleri Ümmü Seleme'den Zeynûlabidin (a.s) istedi.³

Kuleyni, Ebu'l-Carud'dan, o da İmam Bakır'dan (a.s) şöyle rivayet eder: "Hüseyin (a.s) Kerbela'da şehit edilmek üzereyken Kızı Fatimetu'l Kübra'yı çağırdı ve ona dürülmüş bir yazı ile açık bir vasiyet verdi. Ali b. Hüseyin (a.s) ise hastaydı, Hüseyin'den (a.s) sonra

1- Bu gelişmelerin detayları için güvenilir bir kaynak olarak bk. Vak'atu't-Taff, Ebu Muhamnef, s.70-141 Tahkik: Muhammed Hadi el-Yusufi el-Garavi

2- bk. Muntahabu'l-Eser, s.97 Bab: 8 el-İrşad, İlamu'l-Vera, bi a'lami'l-Huda, 2/181,182; en-Nusus ala'l-Eimmeti'l-İsna Aşer, 5/14; İsbatu'l-Hudat bi'n-Nusus ve'l-Mu'cizat, 2/285; en-Nususu'l-Amme ala'l-Eimme, İhkaku'l-Hak, c.1/25

3- el-Kafi, 1/242/3; el-Gaybe, et-Tusi, s.118 Hadis no:148; İsbatu'l-Hudat, 5/214-216

yaşayabileceğini sanmıyorlardı. Hüseyin (a.s) öldürölüp ailesi Medine'ye dönölnce Fatimetu'l-Kübra yazıyı Ali b. Hüseyin'e (a.s) verdi."¹

İleride İmam'ın (a.s) amcası Muhammed b. Hanefiye ile tartışırken şöyle diyeceğini görecekiz: *"Babam (Allah'ın selamı üzerine olsun), Irak'a hareket etmeden beni vasiyet etti. Sonra şehit edilmesinden çok kısa bir süre önce bu konuda benimle konuştu."*²

Aşura Gölü İmam Zeynölâbidin (a.s)

Risalet Ehl-i Beyt'inin ve onları sevenlerin yüreklerini dağlayan en yakıcı dram hiç kuşkusuz Hamid b. Müslim'in şu rivayetinde gizlidir. Hamid, İmam Hüseyin'in (a.s) şehit edilmesinin ardından aşura gölü öğlenden sonra olup bitenleri bizzat görmüş ve şöyle anlatmıştır:

Eşlerinden, kızlarından ve ailesinden kadınların birer birer elbiselerini sırtlarından almaya çalıştıklarını görüyordum.

Sonra Ali b. Hüseyin'in (a.s) bulunduğı yere geldik. Yatağı uzanmıştı. Ağır hastaydı. Şimr'in yanında bir grup adam vardı. Ona dediler ki: "Şu hastayı öldürsene?" Dedim ki: "Subhanallah! Çocuk da öldürölür mü? O, bir çocuktur ve gördüğölüz gibi hastadır. Durmadan karşı çıktım ve sonunda onları oradan uzaklaştırdım."

Bu sırada Ömer b. Sa'd geldi. Kadınlar yüzüne bağıldılar ve ağladılar. O da adamlarına şöyle dedi: "İçinizden hiç kimse şu kadınların çadırlarına girmesin ve şu hasta çocuğı da dokunmayın. Bu kadınların eşyalarını alanlar da geri versinler. Allah'a yemin ederim, hiç kimse aldığını geri vermedi."³

İmam Zeynölâbidin (a.s), babası, Peygamberin (s.a.a) torunu Hüseyin'in (a.s) tağıutlara karşı verdiği savağı katıldı. Ancak o babası, ailesinden seçkin şahsiyetler ve arkadaşları ile birlikte şehadet şerbetini içemedi. Çünkü Allah, babasından (a.s) sonra ümmetin önderliğini üstlensin, kendisi için hazırlanan rolü oynasın, dedesinin risaletini azgın sorumsuzların elinde oyuncak haline gelmekten, batıl taraftarlarının saptırıcı çarpıtmalarından, İslâm'ın merkezine hakim olmuş ve gün geçtikçe etkinliğini artıran bidatların yıkıcı etkilerinden

1- el-Kafi, 1/241/1; İsbatu'l-Vasiye, s.142 İlamu'l-Vera, 1/482-483

2- el-İhticac, 2/147; İhticacatu'l-İmam Zeynu'lâbidin (a.s)

3- el-İrşad, 2/112 Ayrıca bk. Vak'atu't-Taff, Ebu Muhamnef, s.256, 257

muhafaza etsin diye onu korumuştı. Bu da onun Aşura vakasında hastalınmasıyla gerçekleşmişti.

3. BÖLÜM

- İmam Zeynülabidin (a.s) Kerbela'dan Medine'ye
- İmam Zeynülabidin (a.s) Medine'de
- İmam Zeynülabidin'in (a.s) Şehit Edilmesi

İMAM ZEYNÜLABİDİN (A.S) KERBELA'DAN MEDİNE'YE

AŞURA TRAJEDİSİNDEN SONRA İMAM ZEYNÜLABİDİN (a.s)

Tarihçiler, olayı bizzat gören bir tanığın şu sözlerini aktarırlar: Hicri 61 senesinin muharrem ayında Kûfe'ye gitmiştim. O sırada Hüseyin b. Ali (a.s) ve kadınlar Kerbela'dan getiriliyordu. Çevrelerini askerler sarmıştı. İnsanlar onları görmek için evlerinden çıkmışlardı. Onları eğersiz, semersiz bir şekilde develere bindirilmiş hallerini görünce, Kufeli kadınlar ağlamaya ve göğüslerini dövmeye başladılar. Bu sırada hastalıktan bitkin düşmüş, boynunda demir bir halka, elleri boynuna kelepçelenmiş Ali b. Hüseyin'in (a.s) cılız bir sesle şöyle dediğini duydum: *"Şu kadınlar ağlıyorsa, bizi kim öldürdü?"*¹

İmam Seccad (a.s), İbn Ziyad'ın yanına götürülürken, kimsin sen? dedi. *"Ben, Ali b. Hüseyin'im"*, dedi. Dedi ki: "Allah, Ali b. Hüseyin'i öldürmemiş miydi?" İmam Ali (a.s) dedi ki: *"Ali isminde bir kardeşim daha vardı, insanlar onu öldürdü."* Bunun üzerine İbn Ziyad: *"Aksine, Allah onu öldürdü,"* dedi. Ali b. Hüseyin (a.s): *"Allah, öleceği zaman ölen kişinin canını alır."* dedi. Bu cevap karşısında İbn Ziyad öfkелendi ve: "Bana cevap verme küstahlığında bulunabiliyorsun. Gördüğüm kadarıyla bana karşı çıkma duygusunu hala içinde taşıyorsun! Götürün bunu ve boynunu vurun," dedi.²

Halası Zeyneb, ona sarıldı ve şöyle dedi: "Ey İbn Ziyad! Bu kadar kanımızı döktüğün yetmez mi!" Sonra İmam'ın (a.s) boynuna sarıldı ve şöyle dedi: "Hayır, Allah'a yemin ederim ki, onu bırakmayacağım. Eğer onu öldürürsen beni de onunla beraber öldürmen gerekir. Ali (a.s) halasına şöyle dedi: *"Sus, halacağım! Bırak onunla ben konuşayım."* Sonra İbn Ziyad'a döndü ve şöyle dedi: *"Beni öldürmekle mi tehdit ediyorsun, ey İbn Ziyad?! Öldürülmenin bizim için gelenek olduğunu ve Allah katındaki onurumuzun da şehadet olduğunu bilmiyor musun?"* Sonra İbn Ziyad, Ali b. Hüseyin (a.s) ve ailesinin

1- el-Emali, et-Tusi, s.91

2- el-İrşad, el-Müfid, s.244 Vak'atu't-Taff, s.262, 263

büyük mescidin yanındaki bir eve götürülmelerini emretti. Sabah olunca İbn Ziyad, Hüseyin'in (a.s) kesik başının getirilmesini istedi. Kesik baş, Kûfe'nin bütün sokaklarında ve kabileler arasında dolaştırıldı. Kesik başın Kûfe sokaklarında halk arasında dolaştırılma işi tamamlanınca, sarayın kapısına getirildi.¹

Sonra İbn Ziyad, Kerbela'da öldürülenlerin kesik başlarını Kûfe'de ağaçların başlarına dikerek teşhir etti. Daha önce Müslim b. Akil'in kesik başını Kûfe'de teşhir ettiği gibi.

İbn Ziyad, Yezid'e bir mektup yazarak Hüseyin'in (a.s) öldürüldüğünü ve ailesinin durumunu ona bildirdi.² Aynı şekilde Medine emiri Amr b. Sa'd b. As'a da -o da Emevî sülalesindendir- Hüseyin'in (a.s) öldürüldüğü haberini ilettiler.

İbn Ziyad'ın mektubu Şam'a ulaşınca, Yezid, Hüseyin'in (a.s) ve onunla beraber öldürülen diğer insanların kesik başlarının kendisine gönderilmesini emretti. Bunun üzerine İbn Ziyad, Hüseyin'in (a.s) eşlerine ve çocuklarına hazırlanmalarını emretti. Ali b. Hüseyin'in (a.s) de boynuna zincir vurulmasını istedi. Sonra onları Mucfer b. Sa'lebe el-Aizi ve Şimr b. Zilcevşen'le birlikte kesik başları taşıyan kafilenin ardından gönderdi. Develere bindirilmişlerdi. Onlar da kafiye, tıpkı kafir esirlerin götürüldükleri gibi götürdüler. Böylece kesik başları götüren kafiye yetiştiler. Şam'a ulaşınca kadar Ali b. Hüseyin (a.s) onlardan hiç kimseyle bir kelime dahi konuşmadı.³

Ehlibeyt (a.s) Esirleri Şam'da

Şam, Müslümanlar tarafından fethedildiği günden beri, Halid b. Velid ve Muaviye b. Ebu Süfyan gibi kişiler tarafından yönetilmişti. Şamlılar Hz. Peygamberi (s.a.a) görmemişlerdi, onun hadislerini doğrudan ondan dinlememişlerdi. Peygamberin (s.a.a) ashabının hayat tarzına da onların yanında bizzat gözlemlemek suretiyle tanık olmuş değillerdi. Gerçi Hz. Peygamberin (s.a.a) ashabından az sayıdaki bazı kimseler Şam'a yerleşmişlerdi, fakat onların halk üzerinde pek bir etkileri yoktu. Sonuç olarak Şamlılar, Muaviye b. Ebu Süfyan ve

1- Maktelu'l-Hüseyin, Harezmi 2/43 mürsel olarak rivayet edilir. El-Luhuf ala katla't-Tufu, s.145

2- el-Kamil fi't-Tarih, el-Cezeri, 4/83 İslâm tarihinde ilk defa bir insanın kesik başının teşhir edilmesi olayı, Muaviye zamanında yaşanmıştır. Ömer b. Humuk el-Huzai'nin kesik başı Muaviye'ye götürülmüştü.

3- Tabakat, İbn Sa'd'dan naklen Tarih-u Dimaşk, s.131 Ensabu'l-Eşraf, 214; Taberi, 5/460,463; el-İrşad, 2/119 Rivayetin metni son kaynaktan alınmıştır.

adamlarının hayat tarzının Müslümanların sünneti olduğunu düşünüyorlardı. Öte yandan Şam bölgesi uzun asırlar Roma imparatorluğunun egemenliği altında kalmıştı.

Bu yüzden aşağıdaki olaya benzer olayları tarih kitaplarında okuduğumuz zaman şaşırmıyoruz:

Hız. Muhammed'in (s.a.a) ailesinin esirleri Şam'a girdiği zaman yaşlı bir adam İmam Seccad'a (a.s) yaklaştı ve: "Sizi mahveden ve emirin sizi yenmesini sağlayan Allah'a hamd olsun," dedi.

İmam (a.s): *"Ey yaşlı adam! Sen Kur'an'ı okudun mu?"* diye sordu.

Yaşlı adam: *"Evet, okudum,"* dedi.

İmam (a.s): *"Peki 'De ki: Ben sizden akrabalarımı sevmenizden başka bir ücret istemiyorum.' ayetini okudun mu?"* dedi.

Yaşlı adam: *"Evet,"* dedi.

İmam: *"Ey yaşlı adam! İşte Peygamber'in (s.a.a) o akrabaları biziz,"* dedi.

Sonra şöyle dedi: **"Akrabalara hakkını ver"** ayetini okudun mu?

"Evet, bu ayeti okudum," dedi.

Buyurdu ki: *"Ey Yaşlı adam! O akrabalar biziz. Peki: 'Bilin ki, ganimet olarak aldığınız şeyin beşte biri Allah'ın, Resulünün ve akrabalarıdır.' ayetini okudun mu?"*

"Evet," dedi.

İmam (a.s) dedi ki: *"O akrabalar, biziz."*

Ey Yaşlı adam! 'Ey Ehl-i Beyt! Allah ancak sizden kiri gidermek ve sizi tertemiz kılmak ister.' ayetini okudun mu?"

Yaşlı adam: *"Evet, dedi."*

İmam (a.s) dedi ki: *"İşte yüce Allah'ın, özel olarak haklarında tathir ayetini indirdiği Ehl-i Beyt biziz."*

Yaşlı adam: *"Allah hakkı için, siz onlar mısınız?"* dedi.

İmam (a.s): *"Allah'a andolsun ki, biz onlarız, bunda hiçbir kuşku yoktur. Dedemiz Resulullah'ın (s.a.a) hakkı için biz onlarız."*

Yaşlı adam ağlamaya başladı. Sarığını çıkarıp yere attı ve ellerini göğze kaldırarak şöyle dedi. *"Allah'ım! Al-i Muhammed'in (s.a.a) düşmanlarından teberri ederek sana yöneliyorum."*

Tarihçiler anlatıyor: Hüseyin (a.s) öldürülüp Ali b. Hüseyin (a.s) de Kerbela'dan getirilince, İbrahim b. Talha b. Ubeydullah onu karşıladı ve: *"Ey Ali b. Hüseyin! Kim galip geldi?"* diye sordu.

Devenin hörgücünde ve başını örtmüş vaziyetteydi. Ali b. Hüseyin (a.s) ona şöyle dedi: *"Kimin galip geldiğini bilmek istiyorsan, namaz vakti girdiğinde ezan oku ve kamet getir."*

Ali b. Hüseyin'in (a.s) cevabı şu anlama geliyordu: Mücadele, ezan, Allah'ın ululanması ve Allah'ın birliğinin vurgulanması uğruna verilmişti. Haşimoğullarının iktidara gelmesi için değildi. Hüseyin'in, ailesinden seçkin kimselerin ve arkadaşlarının şehit düşmesi, Muhammedî İslâm'ın, Emevî cahiliyesine ve onların safında yer alıp da iman ve İslâm'ın tadını almamış diğer sapıklara karşı bekasını ve kalıcılığını sağlamıştı.

İmam (a.s) Yezid'in Meclisinde

Hz. Hüseyin'in (a.s) kesik başı, eşleri ve ailesinden geride kalanlar Yezid'in sarayına götürüldü. İple birbirlerine bağlanmışlardı. Zeynülabidin (a.s) de zincire vurulmuştu. Yezid'in önünde bu halde durdurulduklarında Yezid, Husayn b. Hamam el-Merri'nin şu beytini okudu:

"Bir takım adamların başlarını yararız ki üstündüler
ve onlar asi ve zalim olmuşlardı."¹

Ve şu ayeti okudu: **"Başınıza gelen herhangi bir musibet, kendi ellerinizle işledikleriniz yüzündendir. Allah çoğunu affeder."**²

İmam Ali b. Hüseyin (a.s) ona şu ayetlerle cevap verdi: **"Yeryüzünde vuku bulan ve sizin başınıza gelen herhangi bir musibet yoktur ki, biz onu yaratmadan önce, bir kitapta yazılmış olmasın. Şüphesiz bu, Allah'a göre kolaydır. Elinizden çıkana üzülmeyesiniz ve Allah'ın size verdiği nimetlere şımarımayasınız diye açıklamaktadır. Çünkü Allah, kendini beğenip böbürlenlen kimseleri sevmez."**³

Tarihçiler, Hz. Hüseyin'in (a.s) kızı Fatıma'nın şöyle dediğini anlatıyorlar: "Yezid'in önünde oturduğumuz zaman, bize acıdı. Şamlılardan kıyıl suratlı bir adam Yezid'in yanına geldi ve: "Ey müminlerin emiri! Şu cariyeyi –beni kast ederek- bana hediye et," dedi. Bunu yapabileceklerini zannettim ve halam Zeyneb'in elbisesinden tuttum. O, böyle bir şeyin olmayacağını biliyordu."

1- el-İrşad, 2/119,120 Vak'atu't-Taff, Ebu Muhamnef, s.168,271 el-İkdu'l-Ferid, 5/124

2- Şura, 30

3- Hadid, 22-23

Halam Şamlıya şöyle dedi: "Allah'a yemin ederim, yalan söylüyorsun, kınanacak bir teşebbüste bulundun, Allah'a andolsun. Bunu ne sen, ne de o yapabilir!"

Yezid kızdı ve şöyle dedi: "Asıl sen yalan söylüyorsun. Bu iş benim elimdedir. Eğer bu işi yapmak istesem yaparım."

Halam şöyle dedi: "Asla! Allah'a yemin ederim ki, Allah sana böyle bir yetki vermemiştir. Ancak bizim dinimizden çıkıp başka bir dine girmen başka." Yezid öfkeden ne yapacağını bilemiyordu. Dedi ki: "Bana bu şekilde mi cevap veriyorsun? Dinden çıkan, senin baban ve kardeşindir."

Zeyneb şöyle dedi: "Allah'ın dini, babamın dini ve kardeşimin diniyle, eğer Müslüman isen sen, deden ve baban doğru yolu buldunuz. Yezid: "Yalan söylüyorsun, ey Allah'ın düşmanı kadın! dedi.

Zeyneb dedi ki: "Ey emir! Haksız yere sövüyorsun ve saltanatını kullanarak baskı uyguluyorsun." Yezid bu söz karşısında utanır gibi oldu ve sustu.

Şamlı adam bir kez daha Yezid'e döndü ve; "Şu cariyeyi bana hediye et," dedi. Yezid ona: "Kaybol! Allah sana, ansızın ölümü hediye etsin."¹

Yezid'in, İbn Ziyad'ın Kûfe'de sarfettiği sözlerden daha az sert ve az kırıcı bir dil kullanması, İbn Ziyad'ın, efendisine bağlılığını gösterme gereğini duymasına, Yezid'in ise böyle bir şeye ihtiyacının olmamasına bağlanabilir. Belki de Yezid, Hüseyin'i (a.s) öldürmekle, Peygamber'in (s.a.a) ailesini esir almakla kendisine sert tepkilerin yöneldiğini anlamış ve bu yolla bu tepkileri yumuşatmak istemişti.

O günlerde Yezid, Şam hatibine minbere çıkmasını ve Hüseyin (a.s) ile babasını (a.s) kötülemesini emretti. Bu sırada mescidde bulunan İmam Zeynülabidin (a.s) ona şöyle haykırdı:

"Yazıklar olsun sana, ey Hatip! Yaraticımın gazabına karşılık yaratılmışın hoşnutluğunu satın aldın. Öyleyse cehennemde kurulacağın yere şimdiden hazırlan."

İmam (a.s) Yezid'e döndü ve şöyle dedi: *"Şu ağaçların üzerine çıkmama izin verir misin? Bazı sözler söylemek istiyorum, ki bu sözler Allah'ın rızasını içerdği gibi şu oturanlar için de ecir ve sevap sebebi olur."*

1- el-İrşad, 2/121; Vak'atu't-Taff, Ebu Muhamnef, s.271, 272

Orada bulunanlar, esir olduğu halde, bu hasta delikanlının Hatibe ve Emire karşı çıkmasına şaşırılmışlardı, adeta donup kalmışlardı. Yezid, izin vermeye yanaşmadı. Oturanlar, delikanlıya izin vermesi için ısrar ettiler. Yezid'in, halkın isteğini kabul etmekten başka çaresi kalmamıştı. İmam (a.s), minberin ağaç merdivenlerinin üzerine çıktı ve Allah'a hamd ve senadan sonra sözlerine şöyle başladı:

"Ey İnsanlar! Bize altı haslet verildi ve yedi hususta herkesten üstün kıldık: Bize, ilim, ağırbaşlılık, hoşgörü, fesahat, cesaret ve müminlerin kalbinde sevgi verildi. Biz başkalarından üstün tutulduk, çünkü seçilmiş peygamber Hz. Muhammed (s.a.a) bizdendir, es-Sıddik (Ali) bizdendir, et-Tayyar (Cafer) bizdendir. Allah'ın ve Resulünün aslanı (Ali) bizdendir. Dünya kadınlarının efendisi Fatıma Betül bizdendir. Şu ümmetin iki torunu ve cennet gençlerinin iki efendisi bizdendir."

Ailesine ilişkin bu tanıtıcı girişten sonra, erdemlerini açıklamaya başladı ve buyurdu ki:

"Beni tanıyan tanıır. Tanımayanlara ise soyumu ve nesebimi tanıttayım."

Ben Mekke'nin ve Mina'nın çocuğuyum. Ben Zemzem'in ve Safa'nın çocuğuyum. Ben eteğinin içinde zekatı yoksullara taşıyanın çocuğuyum. Ben örtü ve rida giyinenlerin en hayırlısının oğluyum. Ben (ihram halinde)nalın giyen ve yalın ayak gezenlerin en hayırlısının oğluyum. Ben tavaf edenlerin ve saiy yapanların en hayırlısının oğluyum. Ben hac edenlerin ve telbiye getirenlerin en hayırlısının oğluyum. Ben Burak sırtında göğşe götürülenin oğluyum. Ben Mescid-i Haram'dan bir gece vakti Mescid-i Aksa'ya yürütülenin oğluyum. Gece vakti yürüten münezzehtir. Ben, Cebrail'in sidretu'l Münteha'ya götürdüğü peygamberin oğluyum. Ben, yaklaşan, ardından sarkan sonra iki yay gibi yaklaşanın oğluyum. Ben gökte meleklerle namaz kılanın oğluyum. Ben, celil olan Allah'ın vahyetmek istediğini vahyettiğinin oğluyum. Ben Muhammed Mustafa'nın oğluyum. Ben Ali el-Murteza'nın oğluyum. Lailaheillallah deyinceye kadar insanların (kibirli) burunlarına vuranın oğluyum.

Ben, Resulullah'ın (s.a.a) tam önünde iki kılıçla vuruşan, iki mızrakla saldıran, iki kere hicret eden, iki defa biat eden, Bedir ve Huneyn'de savaşan ve bir göz açıp kapama anı kadar kısa bir süre dahi Allah'ı inkar etmemiş olanın oğluyum.

Ben, müminlerin en salihinin, peygamberlerin varisinin, dinsizleri kesenin, Müslümanların hamisinin, mücahidlerin nurunun, abidlerin süsünün, ağlayanların tacının, sabredenlerin en sabırlısının, Yasin

ailesinin ve alemlerin rabbinin elçisinin soyunun en çok kıyam edeninin oğluyum.

Ben, Cebrail tarafından desteklenmiş, Mikail tarafından yardım edilmiş, biatlarını bozan, günaha sapan ve dinden çıkanlara karşı savaştan, nasıbi (söven) düşmanlarına karşı cihad eden, bütün Kureyş kabilesinden yeryüzünden yürütenlerin en onurlusu, müminler içinde en önce icabet eden, Allah için çağrıya koşan, öncekilerin en ilki, azgınları ayarlatan, müşriklerin kökünü kurutan, Allah'ın attığı oklardan biri, Allah'ın hikmetinin bahçesi olanın oğluyum... işte niteliklerini saydığım bu adam benim dedem Ali b. Ebu Talib'dir.

Ben, Fatimetu'z-Zehra'nın oğluyum. Kadınların efendisinin oğluyum. Ben tertemiz Betülün oğluyum. Ben Resulün (s.a.a) ciğerparesinin oğluyum. Ben kanlara boyanmışın oğluyum. Ben, Kerbela'da kurban edilmişin oğluyum. Ben, karanlıklarda cinlerin üzerine ağıladığı, gökte kuşların yasını tuttuğu Hüseyin'in oğluyum."

İmam (a.s) "Ben...Ben..." dedikçe, insanlar hıçkırıklara boğuluyordu. Yezid, bir kargaşanın çıkmasından, istenmeyen sonuçların doğmasından korktu. İmam'ın konuşması bir düşünce devrimi meydana getirmişti. Çünkü kendisini Şamlılara tanıtmış, şimdiye kadar bilmedikleri gerçeklerle ilgili olarak kuşatıcı bilgilere sahip olmalarını sağlamıştı.

İmam'ın sözlerini kesmesi için, Yezid, müezzine ezan okumasını işaret etti. Müezzin "Allah-u Ekber" diye haykırınca, İmam ona döndü ve şöyle dedi: *"Bir başkasıyla mukayese edilmeyecek, duyularla algılanamayacak kadar büyük olan birini ululadın. Allah'tan daha büyük hiçbir şey yoktur."* Müezzin "Eşhedu En Lailahe İllallah" deyince, İmam (a.s) şöyle dedi: *"Tüylerim, derim, etim, kanım, beynim ve kemiklerim buna şahitlik eder"* Müezzin: Eşhedu Enne Muhammede'r-Resulullah" deyince, İmam (a.s), Yezid'e döndü ve şöyle dedi: *"Ey Yezid! Bu Muhammed senin deden midir, yoksa benim dedem mi? Eğer senin deden olduğunu iddia edersen, kuşkusuz yalan söylemiş olursun. Eğer benim dedem olduğunu söylersen, o zaman, şöyle sorarım: "Niçin onun Ehl-i Beyt'ini öldürdün?!"*¹

Yezid dona kaldı, cevap verecek mecal bulamadı kendinde. Çünkü yüce peygamber (s.a.a), Seyyidu'l-Abidin'in dedesiydi. Yezid'in

1- Nefsu'l-Mehmum, s.448-452; Menakib-u Al-i Ebu Talib 4/181'den naklen. Kitabu'l-Ahmer, el-Evzai'den naklen. Bu eserde konuşmanın mukaddimesi yer almaz. Mukaddime el-Kamil, el-Bahâî, 2/299-302'de yer alır. Ayrıca bk. Hayatu'l-İmam Zeynülabidin, el-Kuraşî, s.175-177

dedesi ise Peygamberin (s.a.a) baş düşmanı Ebu Süfyan'dı. Şamlılar, büyük bir günahın içinde boğulduklarını iyice anladılar. Emevî yönetiminin sapmaları ve yoldan çıkmaları için yoğun bir propaganda faaliyeti yürüttüğünü ve bu sayede kendilerini yanılttığını kavradılar. Şunu da anladılar: Kişisel kin ve dünya makamına düşkünlük, Yezid'in, İmam Hüseyin'e (a.s) karşı tüm bu zulüm sahnelerini segilemesine sebep olmuştu.

Yezid'in makam uğruna tüm mukaddas değerleri görmezlikten geldiğinin en somut kanıtı, yönetime gelir gelmez, Medine valisine yazdığı ve Hüseyin'den (a.s) biat almasını, değilse başını kesip Şam'a göndermesini emrettiği mektuptur.

Yezid'in yanlış hesapları bağlamında Ehl-i Beyt esirlerini önce Kûfe'ye götürüp teşhir etmesi, sonra bunları oradan Şam'a getirtmesi de sayılabilir. Yezid, yaptığı suçun ne denli büyük ve tehlikeli olduğunu ancak, Peygamberin (s.a.a) torununun öldürülmüş olmasına halkın büyük bir tepki gösterdiğine, her gün protestolar düzenlendiğine dair raporlar kendisine ulaştıktan sonra anlayabildi. Bu yüzden, suçu Mercane'nin oğluna yüklemeye çalıştı. Nitekim İmam Seccad'a (a.s) şöyle demişti: "Allah, Mercane'nin oğluna lanet etsin. Allah'a yemin ederim, eğer ben babanın yanında olsaydım, benden ne isteseydi, verirdim ve elimden gelen bütün imkanları kullanarak ölümü ondan uzaklaştırmaya çalışırdım. Ancak Allah gördüğün şeyi takdir etti. Medine'den bana mektup yaz ve bütün ihtiyaçlarının karşılanmasını sağla."¹

İmam Seccad (a.s), Şam'da bulunduğu esnada Minhal b. Amr ile karşılaştı. Minhal sordu: "Ey Resulullah'ın oğlu! Nasıl akşamladın?" İmam (a.s) öfkeli bir şekilde göz ucuyla baktı ve şöyle dedi: *"İsrailoğullarının, Firavun hanedanının egemenliği altındaki gibi akşamladık. Oğullarını öldürüyor, kadınlarını sağ bırakıyorlardı. Araplar, arap olmayanlara karşı Muhammed bizdendir, diye övünerek akşamladılar. Kureyş, diğer arap kabilelerine karşı, Muhammed bizdendir, diye övünerek akşamladı. Biz, Muhammed'in Ehl-i Beyt'i ise, kimimiz öldürülmüş, kimimiz de sağa sola savurulmuş, sürgün edilmiş olarak akşamladık. Kuşkusuz biz Allah'tan geldik ve yine Ona döneceğiz."*²

1- Tarihu't-Taberî, 5/462; el-İrşad, 2/122

2- el-Luhuf fi Katla't-Tufuf, s.85 adlı eserde mürsel olarak rivayet edilmiştir. İbn Sa'd Tabakat adlı eserinde rivayet zinciriyle birlikte Minhal b. Amr el-Kufi'den rivayet etmiş, ama konuşmanın Şam'da değil Kûfe'de gerçekleştiğini belirtmiştir. Rivayet yukarıda sunduğumuz metinden daha uzundur, bu sadece kısa bir özetidir.

Yezid, Resulullah'ın (s.a.a) emanetlerine, risalet hanesinin iffetli kadınlarına eşlik etmek ve onları Medine'ye geri götürmekle Numan b. Beşir'i görevlendirdi.¹ Fitne çıkmaması ve ortalığın karışmaması için de gece yola çıkmalarını emretti.²

1- Taberi, 5/462; el-İrşad, 2/122, bu iki eserden naklen Vak'atu't-Taff, Ebu Muhamnef, s.272

2- Tefsiru'l-Metalib fi Emali Ebi Talib, s.93 el-Hadaiku'l-Verdiye, 1/133

İMAM ZEYNÜLABİDİN (A.S) MEDİNE'DE

Ehl-i Beyt'in (a.s) esirlerinin Kûfe'ye girmesiyle birlikte, İmam Hüseyin'in (a.s) öldürülmesine dönük tepkiler de uç vermeye başladı. Yezid'e karşı en ufak bir itiraz gösteren kişilere karşı İbn Ziyad'ın uyguladığı baskı, sindirme ve terör yöntemlerine rağmen, egemen zulmü protesto eden sesler gün be gün daha gür çıkıyordu.

Örneğin bir gün İbn Ziyad minbere çıktı, Yezid ve partisini öven sözler sarfettikten sonra Hüseyin (a.s) ve Resul-i erkemin (s.a.a) Ehl-i Beyt'i hakkında kötü sözler söyledi. Bunun üzerine Abdullah b. Afif el-Ezdi hemen ayağa kalktı ve şöyle tepki gösterdi: "Ey Allah'ın düşmanı! Hiç şüphesiz yalancı sensin, senin babandır, seni vali tayin edendir ve onun babasıdır, ey Mercane'nin oğlu! Peygamberlerin evlatlarını öldürüyorsun, utanmadan da doğruların makamı olan minbere çıkıyorsun!"

İbn Ziyad: "Onu bana getirin," dedi. Muhafızlar yakaladılar onu. O da Ezd kabilesini yardıma çağırdı. Ezd kabilesinden yediyüz kişi toplandı ve onu muhafızların elinden kurtardılar. Akşam olunca İbn Ziyad birini gönderdi, onu evinden çıkarıp boynunu vurdu sonra da cesedini asıp teşhir etti.¹ Bu karşı çıkış eylemi İbn Ziyad'ın lehine sonuçlandıysa da, başka ayaklanmaların, başkaldırıların da başlangıcı oldu.

Şam'da da öfke ve rahatsızlık belirtileri baş gösterdi. Bu yüzden Yezid, Hüseyin'in (a.s) öldürülmesinin suçunu İbn Ziyad'a yıkma gereğini duydu. Fakat bu tepkilerin en şiddetlisi Hicaz'da gerçekleşti. Abdullah b. Zübeyr, Yezid'in tahta çıktığı ilk günlerde Mekke'ye taşınmıştı. Orayı Şam yönetimine muhalefetin üssü haline getirmişti. Kerbela faciasını, Yezid rejimini eleştirmek maksadıyla bir argüman olarak kullanmaya başladı. Bir konuşma yaptı. Bu konuşmasında Iraklıları vefasızlıkla, sözlerinde durmamakla suçladı. Hüseyin b. Ali'den (a.s) övgüyle söz etti, onu takva ve ibadet ehli olarak nitelendirdi.

1- el-İrşad, 2/117 Vak'atu't-Taff, Ebu Muhamnef, s.265, 266

İmam Zeynülabidin (a.s) de Şam ve Irak'tan dönüşünün ardından Medine'de ahaliye bir konuşma yaptı. Tarihçiler, İmam'ın (a.s) şehre girişinden önce halkı şehrin dışında topladığını ve onlara şu konuşmayı yaptığını anlatıyorlar:

"Alemlerin rabbi, din gününün sahibi, bütün mahlukatın yaratıcısı olan Allah'a hamd olsun. O, uzaktır; en yüce semavatta yükselmiştir. Yakındır; gizli konuşmaların tanığıdır. Büyük olaylardan, zamanın facialarından, yakıcı musibetlerden, dehşet verici felaketlerden, büyük, yıkıcı, insanın canına tak eden, korkunç ve helak edici afetlerden dolayı Ona hamd ediyoruz.

Ey topluluk! Hiç kuşkusuz yüce Allah -Ona hamd olsun-, bizi büyük musibetlerle smadı. İslâm'ın duvarında açılan gedik bu yüzden çok büyüktür. Evet, Ebu Abdullah Hüseyin (a.s) öldürüldü, kadınları ve çocukları esir alındı. Kesik başı mızrakların ucuna takılarak memleket memleket dolaştırıldı. İşte bu, benzeri olmayan bir musibettir.

Ey insanlar! İçinizde hangi erkek, onun ölümünden sonra sevinebilir? Ondan dolayı hangi yürek üzüntüden yanmaz? Hangi göz, yaşlarını tutar da sel gibi akıtmaz? Onun öldürülmesinden dolayı yedi kat gök ağladı, denizler dalgalarıyla, gökler dayanaklarıyla, yer kuşu bucaklarıyla, ağaçlar dallarıyla, balıklar, denizlerin derinlikleri, mukarreb melekler ve bütün semavat ehli ağladı.

Ey insanlar! Onun öldürülmesinin acısıyla parçalanmayacak kalp var mıdır? Hangi yürek onun için yanmaz ki? İslâm'ın surunda açılan bu kapanmaz gediği, bu onmaz yarayı duymayan kulak kaldı mı?

Ey insanlar! Şehirlerden, diyarlardan kovulur, sağa sola savrulur, memleketlerden çıkarılır, uzaklaştırılır olduk. Sanki Türklerin ve Kabil'in çocuklarıymışız gibi! Hem de işlediğimiz bir suç, irtikap ettiğimiz bir günah olmaksızın! İslâm'da yıkıcı bir gedik açmadığımız halde! Önceki atalarımızdan böyle bir şey duymadık. Bu olsa olsa uydurulmuş bir düzendir.

Allah'a yemin ederim ki, eğer Hz. Peygamber (s.a.a) bizi sevmelerini, bize itaat etmelerini önerdiği gibi, bizi öldürmelerini önermiş olsaydı, bu yaptıklarından fazlasını yapmayacaklardı. Hiç şüphesiz biz Allah'tan geldik ve yine Ona döneceğiz. Ne büyük ne acı bir felaket! Ne korkunç, ne yakıcı, ne dehşet verici, ne alemlî ve ne müthiş bir musibet!! Başımıza gelenlerden ve bize yapılan

kötülüklerden dolayı Allah'ın sevabını umuyoruz. Çünkü O, üstün iradelidir, öğ alıcıdır.”¹

Kısa olmasına rağmen bu konuşma, Kerbela olayını bütün gerçekliğiyle somutlaştırıyordu. Bir yanda, Hüseyin b. Ali'nin (a.s) öldürülmesi, öbür yanda ailesinin esir edilmesi temelinde Ehl-i Beyt'in (a.s) uğradığı zulmü işliyordu. “Taff hadisesi²”inden sonra yaşadıkları zulümler de cabası. Ki Ehl-i Beyt'ten öldürülenlerin kesik başları, en başta Ehl-i Beyt'in efendisi Hüseyin'in (a.s) kesik başı olmak üzere mızrakların uçlarına takılarak memleket memleket dolaştırılmıştı.

İmam Zeynülâbidin (a.s), kısa, ama etkili ve vurgulu bir değiniyle, Ehl-i Beyt'in (a.s) yaşadığı sürgünleri, perişanlığı, sağa sola savrulmuşluğu, gördükleri kötü muameleyi ve aşağılayıcı tavırları da tasvir etti. Onlar vahiy hanesinin, risalet madeninin fertleriydiler. İman ehlinin önderleri, hayır, rahmet ve hidayet kapılarıydılar.

İmam (a.s) konuşmasını, büyük bir dikkatin ve özenin eseri olduğu hemen fark edilen ifadelerle Emevî ordularının Ehl-i Beyt'e (a.s) karşı işlediği suçları tasvir ederek sonlandırdı. Gerçekten Resulullah (s.a.a) eğer bunlara, Ehl-i Beyt'i öldürüp organlarını kesmelerini, müslle yapmalarını, işkenceye uğratmalarını emretmiş olsaydı, bu yaptıklarından fazla bir şey yapmayacaklardı. Peki, peygamber (s.a.a) öldürülen kişilere müslle yapılmasını (organlarının kesilmesini) uyuzu köpeklere bile yapılmasını yasaklarken, Ehl-i Beyt'e karşı bu cinayeti nasıl işleyebildiler?! Resulullah'ın (s.a.a) Ehl-i Beyt'ine dair tavsiyeleri ortada duruken, bu insanlar yaptıklarını nasıl izah edeceklerdi?!

Oysa, Resulullah (s.a.a) peygamberliğinin ücreti olarak akrabalarının sevilmesinden başka bir şey talep etmemişti.!!!

İmam Zeynülâbidin (a.s), Ehl-i Beyt'in (a.s) mazlumiyetini işlediği bu konuşmasında, Medinelilerin devrimci ruhlarını uyandırmayı amaçlamıştı. Emevi zorbalığına, Süfyani azgınlığa karşı aydınlanmacı, inkılapçı duyguları harekete geçirmeyi hedeflemişti.

Velid b. Utbe b. Ebu Süfyan'ın idaresindeki Medine'de ortam o sene bir gün dahi durulmadı. İki sene içinde üç valinin değiştirilmiş olması durumun, ortamın sakinleşmediğinin en somut, en açık

1- el-Luhuf, s.116 Bihar'ul-Envar, 45/148-149

2 -Kerbela olayı

kanıtıdır. O kadar ki, Yezid, Velid b. Utbe yerine Osman b. Muhammed b. Ebu Süfyan'ı atamak zorunda kalmıştı.¹

Osman, Medine'yi yönetebildiğini göstermek, ayrıca Medine'nin ileri gelenlerinin Yezid'den ve kendisinden hoşnut olmalarını sağlamak maksadıyla Muhacir ve Ensarın çocuklarından oluşan bir heyeti Şam'a gönderdi. Ki genç halifeyi yakından görsünler ve ondan bir takım hediyeler alsınlar. Fakat giden heyet, Yezid'in iğrenç hayat tarzına ve sapkın davranışlarına tanık oldu.

Medine'ye geri döndüklerinde açıktan açığa Yezid'e sövmeye ve onu kınamaya başladılar. Dediler ki: "Dinsiz bir adamın yanından geliyoruz. Şarap içiyor, saz çalıyor, meclisinde cariyeler şarkı söylüyorlar. Bu adam köpeklerle oynuyor. Onun meclisindeki yarenleri hırsızlardır. Onu halife olarak tanımadığımıza sizi şahit tutuyoruz."

Abdullah b. Hanzala şöyle dedi: "Şunların çocuklarından başka kimseyi bulamasam dahi, onlarla mutlaka savaşaacağım. Bana bağışta bulundu ve ikram etti. Ancak ben sırf daha güçleneyim diye onun bağışını kabul ettim."

Halk Yezid'i halife olarak tanımadığını bildirdi ve Abdullah b. Hanzala el-Gasil'e biat etti. Onu kendilerine vali olarak atadılar.²

MEDİNE AYAKLANMASI

Medineliler için, Yezid'in sapıklığının, İslâm'ı tanımazlığının, zorbalığının ve azgınlığının tek kanıtı Şam'a gidip gelen heyetin eleştirileri değildi kuşkusuz. Bilakis, Yezid'in ve valilerinin İslâm topraklarının çeşitli bölgelerinde zulüm uyguladıklarını, günah işlediklerini, halkı ağır baskılar altında inlettiklerini, ilahi haramları tevil götürmeyecek şekilde çiğnediklerini bizzat gözlemliyorlardı. Peygamberin (s.a.a) gülü, cennet ehlinin efendisi Hüseyin b. Ali b. Ebu Talib'i korkunç bir şekilde öldürmesi nasıl tevil edilebilirdi? Ailesini ve ev halkını esir alması ne ile izah edilebilirdi? Yüce Allah'ın açık nass ile haram kıldığı şarabı içmesi tevil edilebilir miydi?

Bunun yanında Emevîler, Ensar'a karşı derin bir kin besliyorlardı. Bu kinlerini her fırsatta dışarı vurmaktan da çekinmiyorlardı. Medineliler, Yezid'in atadığı valiyi şehirden çıkarmakta tereddüt etmediler. Şehirdeki Emevîleri ve onlara bağlı olanları kuşattılar.

1- Tarihu't-Taberî, 5/479, 480

2- Taberî, 5/480; el-Kamil fi't-Tarih, 4/103

Peygamberin (s.a.a) Ehl-i Beyt'inin (a.s) amansız düşmanı Mervan b. Hakem, İmam Zeynülabidin'le konuşarak kendisine eman vermesini diledi. İmam (a.s), büyüklüğünü göstererek, bu adamın, Ehl-i Beyt'e karşı işlediği onca suça, özellikle İmam Hasan'ın (a.s) defni hususunda sergilediği düşmanca tavra ve Yezid için biat alınması hususunda İmam Hüseyin'e (a.s) baskı uygulanmasını sağlamasına rağmen, ona eman verdi. Bu suçlarını görmezlikten geldi.

Medine halkının isyan ettiği haberi Yezid'in kulağına gidince, isyanı bastırmak üzere Müslim b. Ukbe'yi gönderdi. Evet, Resulullah'ın şehri ve Allah'ın vahyinin indiği bu mekandaki isyanı bastırmak için gönderdiği bu adama verdiği son derece özel direktiflere kulak verin:

"Halkı üç kere sana isyanı sona erdirmeye çağır. Eğer olumlu karşılık verirlerse ne ala, değilse derhal onlarla savaş. Onları yenilgiye uğrattığın zaman, Medine'yi üç gün her şeyin mübah olduğu serbest bölge ilan et. Şehirdeki mallar, hayvanlar, silahlar ve yiyecekler askerlere aittir."¹ Bu arada yaralıları ve arkasını dönüp kaçanları varsa onları da öldürmesini emretti.²

Yezid'in ordusu Medine'ye vardı. Medine halkına karşı verilen şiddetli bir savaşta Medineliler dinlerini savunma hususunda övgüye değer kahramanlıklar sergilediler. Şehri savunanların büyük bir kısmı şehit düştü. Bunlar arasında Abdullah b. Hanzala ve bazı sahabeler de vardı. Şehir Yezid'in ordusunu eline geçince ordu komutanı efendisinin emrini yerine getirdi. Askerlerine Medine'nin kendileri için serbest bölge olduğunu ilan etti. Askerler evlere saldırdılar, kadınları, çocukları ve yaşlıları kılıçtan geçirdiler. Bir çoklarını da esir aldılar.

Tarihçi İbn Kesir şöyle der: "Müslim b. Ukbe-ki selef ona Müsrif (Allah'ın sınırlarını aşan) b. Ukbe adını vermişti. Allah yüzünü kara çıkarsın bu çirkin önderin, ne de cahilmiş!- Medine'yi, Yezid'in -Allah ona hayır vermesin- emrettiği gibi üç gün serbest bölge ilan etti. Şehrin ileri gelenlerinin ve Kur'an hafızlarının bir çoğunu öldürdü. Şehir halkının mallarını çoğunu yağmaladı... Yanına bir kadın geldi ve: "Ben senin yakınım," dedi, "oğlum esirler arasındadır." Dedi ki: "Çabuk oğlunu ona getirin." Çocuğu getirdiklerinde boynunu vurdu. Sonra, kadına oğlunun kesik başını verin, dedi.

1- Taberi, 5/484

2- et-Tenbih ve'l-İşraf, s.263

Askerler bu süre zarfında kadınlara tecavüz ettiler. Denildiğine göre, bu günlerde bin kadın kocasından başka erkeklerden hamile kalmıştı.

Medaini, Hişam b. Hassan'dan rivayet eder: "Hirre olayından sonra Medine'de bin kadın, evli olmadığı halde doğum yaptı." Zühri'nin şöyle dediği rivayet edilir: "Hirre günü yediyüz kişi öldürüldü. Bunlar Muhacir ve Ensardan ileri gelenlerdi. Bir de mevalilerin ileri gelenleri vardı. Ayrıca hür, köle ayrımı yapılmadan on binlerce insan öldürüldü."¹

Şamlı askerler bir keresinde bir eve girdiler. Evde bir kadın ve bir çocuktan başka kimse yoktu. Evde alacakları bir şeyin olup olmadığını kadına sordular. Kadın, yanında mal namına hiçbir şey olmadığını söyledi. Bunun üzerine çocuğunu alıp kafasını duvara vura vura öldürdüler. Çocuğun beyni duvara yapışmıştı.²

Sonra Müslim b. Ukbe'nin üzerine oturması için bir kürsü getirildi. Medine halkından esir alınanlar getirildi ardından. Esirlerin her birinden şu sözleri söyleyerek biat etmesini istiyordu: "Ben, Yezid b. Muaviye'nin kulu-kölesiyim. O, Canım, kanım, malım ve ailem hakkında dilediği gibi hükmeder."³

Yezid'in kulu olduğunu söylemekten kaçınan, bu şarta bağlı olarak biat etmek istemeyen ve ısrarla Yezid'in değil Allah'ın kulu olduğunu söyleyenlerin akıbeti kılıçtan geçirilmekte.⁴

Müslim'in yanına Yezid b. Abdullah -Hz. Peygamberin (s.a.a) eşi Ümmü Seleme onun nenesiydi- Muhammed b. Huzeyfe el-Adevi ile birlikte getirildi. İkisinden biat etmelerini istedi. Biz, Allah'ın kitabı ve peygamberinin (s.a.a) sünneti üzerine biat ederiz, dediler. Müslim şöyle dedi: "Hayır, Allah'a yemin ederim ki, bununla sizi asla serbest bırakmam." Sonra ikisinin boynunu vurdu.

1- el-Bidaye ve'n-Nihaye, 8/220; Tarihu'l-Hulefa, s.233; Taberi bu üç gün zarfında sadece öldürmenin ve malların talan edilmesinin mübah kılındığını anlatmaktadır 5/491. İrlzara yönelik tecavüzlerden söz etmiyor. El-Cevzi el-Kamil adlı eserde ona uyuyor.

2- Tarih-u İbn Asakir, 10/13; el-Mehasin ve'l-Mesavi, 1/104

3- Tarihu't-Taberî, 5/493,495; el-Kamil fi't-Tarih, 4/118 Murucu'z-Zeheb, 3/70 el-Bidaye ve'n-Nihaye, 8/222

Tarih-u Ya'kubi 2/251'de şöyle deniyor: Kureyşten bir adam getirilir ve: Yezid'in kulu ve kölesi olduğunu söyleyerek biat et, denirdi. O da: Hayır, deyince, derhal boynu vurulurdu.

4- el-Kamil fi't-Tarih, 4/118; Murucu'z-Zeheb, 3/70

O sırada orada bulunan Mervan b. Hakem şöyle dedi: "Subhanallah! Can güvenliğini almak için getirilen Kureyşten iki adamın boynunu mu vuruyorsun?" Müslim elindeki değnekle Mervan'ın böğrünü dürttü ve: "Allah'a yemin ederim, eğer sen, onların söylediklerini söyleseydin, gökyüzünü bir parlama anı kadar dahi göremezdin (mutlaka öldürülürdün), dedi."¹

Sonra bir başkası getirildi. Adam: "Ben, Ömer'in sünneti üzere biat ediyorum," dedi. Müslim: "Öldürün," dedi. Derhal adamın boynunu vurdular.²

Derken İmam Zeynülabidin (a.s), Müslim b. Ukbe'nin yanına getirildi. İmam (a.s), Müslim'e kızgındı. Ondan ve atalarından beri olduğunu vurguladı. Müslim, İmam'ın (a.s) yanına gelmekte olduğunu görünce, titredi ve ona saygı göstermek üzere ayağa kalktı. İmam'ı (a.s) yanına oturttu. Ne ihtiyacın varsa benden iste, dedi. İmam (a.s), boynu vurulmak üzere Müslim'in yanına getirilenlerin tümü için şefaatte bulundu. Sonra oradan ayrılıp gitti.

Ali b. Hüseyin'e (a.s): "Dudaklarının kıpırdadığını gördük. Ne söylüyordun?" diye soruldu.

Dedi ki: *"O sırada şöyle dedim: 'Ey yedi kat göğün ve bu göklerin gölgelediği tüm varlıkların, yerlerin ve bu yerlerin içinde barındırdığı varlıkların rabbi olan Allah'ım! Büyük arşın rabbi! Muhammed'in ve tertemiz Ehl-i Beyt'inin rabbi! Bu adamın şerrinden sana sığınıyorum. Bu katilin kan dökmesini seninle savıyorum. Onun iyiliğini bana ulaştırmanı ve onun şerrinden de beni korumanı diliyorum."*

Müslim'e soruldu: "Daha önce bu delikanlıya ve geçmişlerine sövüp durduğunu görmüştük. Ama senin yanına getirildiği zaman, onu katında yüksek bir yere oturtun, bunun sebebi nedir?" Dedi ki: "Bu gördüğünüz tavır benim kendi yaklaşımım, kendi görüşümden kaynaklanan bir şey değildir? Kalbim, onu gördüğümde korku ile doldu. Onun için böyle davrandım." İmam (a.s) Yezid'e biat etmedi. Ali b. Abdullah b. Abbas da Kinde kabilesinden olan dayılarının himayesine sığınarak biat etmedi. Bunun üzerine Müslim b. Ukbe'nin naibi Husayn b. Numeyr şöyle dedi: "Kız kardeşimizin oğlu, ancak Ali b. Hüseyin gibi biat eder."³

1- Tarihu't-Taberî, 5/492; el-Kamil fi't-Tarih, 4/118

2- Tarihu't-Taberî, 5/93; el-Ahbaru't-Tival, s.265

3- en-Nazariye es-Siyasiye lede'l-İmam Zeynu'labidin, Mahmud el-Bağdadi, s.273; el-Mecma'ul Alemlî li Ehlil-Beyt (a.s), birinci baskı, H.1415

Tarihçiler anlatıyor: İmam Zeynülabidin (a.s), Hirre olayında Abdumenaf oğullarından dört yüz kadını himayesine aldı. Müslim'in ordusu Medine'yi boşaltıncaya kadar bu kadınların iâşesini üstlendi.¹

Bir çok kanaldan gelen bir rivayette şöyle deniyor: Müsrif (Müslim) b. Ukbe Medine'ye gelince, Ali b. Hüseyin'i (a.s) çağırdı. İmam (a.s) gelince, onu yakınına getirdi ve saygı gösterip ikramda bulundu. İmam'a (a.s) dedi ki: "Emirü'l-Müminin sana iyi davranmamı ve seni diğerlerinden ayrı tutmamı emretti..."²

Bunun anlamı gayet açıktır. Eğer İmam'dan (a.s) Yezid'e kulluk bildirimi esasında biat istenseydi, o, kesinlikle bunu reddedecekti. Reddetmenin kaçınılmaz sonucu ise, mübarek kanının dökülmesiydi. Bu da Emevî uygulamalarına karşı halkın yüreğinde yeni bir kin dalgasının kabarması anlamına gelirdi. Özellikle egemen rejimin temellerinin sarsıldığı böyle bir konjonktürde böyle bir girişimde bulunmak uygun olamazdı.

Peygamberin (s.a.a) şehrinin üzerine çöken bu kanlı günlerin sonunda Müslim b. Ukbe şunları söyledi: "Allah'ım! Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın kulu ve Resul-ü olduğuna şahadet getirdikten sonra, Medinelileri öldürmekten daha iyi bir amel işlemiş değilim. Ahiretten de bir beklentim yoktur."³

O günlerde Müslim yetmiş yaşını geçmişti. Yani ölümü yakındı. Nitekim çok geçmeden, henüz Mekke'ye varmamışken yolda öldü. İslâm'ın sadece adını taşıyanlardan biriydi. Bu gibi insanlar Kur'an ve hadisi, daha geniş çaplı cinayetler işlemek için kullanırlardı. Muaviye b. Ebu Süfyan'a samimiyetle bağlı kimselerden biriydi. Sıffin savaşında, Müslümanların meşru halifesi olan İmam Ali b. Ebu Talib'e (a.s) karşı Muaviye b. Ebu Süfyan'ın ordusuna komutanlık etmişti.⁴

Belki de Peygamber efendimizin (s.a.a) Medine ile ilgili şu hadisini duymamıştı: "*Medinelileri korkutanı Allah korkutsun. Allah'ın, meleklerin ve bütün meleklerin laneti onun üzerine olsun.*"⁵

1- Keşfu'l-Ğumme 2/319, Nesru'd-Durer, el-Abi'den ve İbnul-A'rabi'den rivayet edilmiştir.

2- el-İrşad, 2/152

3- Tarihu't-Taberî, 5/497; el-Kamil fi't-Tarih, 4/123

4- Vak'atu's-Sıffin, s.206, 213 el-İsabe, 3/493-494

5- el-Bidaye ve'n-Nihaye, 8/223 Hadisi Nisai rivayet etmiştir. Bir benzerini Ahmed b. Hanbel de rivayet etmiştir. Bu konuyla ilgili başka hadisler için bk. Kenzu'l-Ummal, Kitabu'l-Fedail, Hadis no: 34886 Vefau'l-Vefa, s.90; Sefinetu'l-Bihar 8/38,39 Deaimu'l-İslâm'dan naklen.

Belki de sözünü ettiğimiz bu hadisi duymuştu, fakat Peygamberin (s.a.a) halifesi olduğunu iddia eden kişinin, Peygamberin (s.a.a) kızının oğlunu öldürmeye, Peygamberin (s.a.a) kızlarını bir şehirden diğerine esirler gibi gezdirip teşhir etmeye cüret ettiğini, buna karşılık hiç kimsenin bu iğrenç cinayete ses çıkarmadığını görünce, Medine'ye saldırmak için kimden korkayım? diye düşünmüştü!

Medinelilerin isyanını vahşice bastırdıktan, ayaklanmayı sona erdirdikten sonra, Müslim, Abdullah b. Zübeyr'in Emevî yönetimine başkaldırısını ilan ettiği Mekke'ye yöneldi. Fakat yolda öldü. Husayn b. Numeyr, Yezid'in emirleri uyarınca Emevî ordusunun komutasını ele aldı. Mekke'nin yakınlarına varınca, şehri kuşattı, Kabe'yi mancınıkla dövdü ve yaktı.¹

Mekke'nin Emevî ordusu tarafından kuşatma altında tutulduğu günlerde Yezid öldü. Kimin adına savaşacağını bilmeyen ordu komutanı, İbn Zübeyr'le görüşmelerde bulundu. Bu görüşmelerde, Şam'a kendisiyle birlikte gelmesi şartıyla kendisine biat etmeyi kabul edebileceğini bildirdi. Fakat İbn Zübeyr bu şartı reddetti. Husayn de ordusuyla birlikte Şam'a döndü.

Emevi Ailesinde Çatlama

Yezid, Hicri 64 tarihinde 38 yaşında Huvvarin'de öldü. Üç sene birkaç ay süren yönetimi boyunca amel defteri, Peygamberin (s.a.a) kızının oğlunu öldürmek, vahiy ailesini, risalet hanesinin özgür kadınlarını esir almak, Medine şehrinde katliam gerçekleştirmek ve Kâbe-i Şerifi yıkmak gibi kara sayfalarla doluydu.

Yezid'in ölümünden sonra Şamlılar, onun oğlu Muaviye'ye biat ettiler. Fakat Muaviye'nin yönetimi kırk günden fazla sürmedi. Kırkıncı günün sonunda tahttan indiğini ilan etti ve ondan sonra da karanlık bir şekilde öldü. Emevî hanedanını destekleyen güç odakları kendi içinde iki gruba bölündü. Bir grup Mervan b. Hakem'in önderliğini destekliyordu. Bu grubu, Hassan el-Kelbi önderliğindeki Yemen kabileleri destekliyordu. Dahhak b. Kays el- Fehri önderliğindeki Kaysiyyin güçleri de Abdullah b. Zübeyr'e arka çıkıyordu.

1- Tarihu't-Taberî, 5/498; el-Kamil fi't-Tarih, 4/24; el-Kelbi, Avane b. Hakem'den rivayet etmiştir. Sonra İbn Ömer'den de bazı haberler rivayet etmiştir ki, burada Kâbe'nin İbn Zübeyr'in adamları tarafından yanlışlıkla yakıldığı fikri işlenmektedir. Amaç iğrenç tiynetli Yezid'i temize çıkarmaktır kuşkusuz.

Yezid'in kısa süren egemenliği müddetince, Kelbiler yavaş yavaş iktidarın merkezine nüfuz ettiler. Bu yakınlığı kullanarak Kaysilere ağır baskılar uyguladılar. Bu durum Dahhak'ı rahatsız ediyordu. Nitekim fırsat doğar doğmaz da Adnani Araplardan İbn Zübeyr'e biat etti. Kelbilerle Kaysiler Mercu Rahit¹ denilen yerde birbirine girdi. Savaş Kelbilerin zaferiyle sonuçlandı. Mervan b. Hakem halife oldu. Böylece Şam'daki durum nispeten durulur gibi oldu.

Emevi Yönetimine Karşı Muhafeletin Artması

Abdullah b. Zübeyr, Muaviye'nin ölümünden itibaren başlattığı Emevî yönetimine karşı muhafet hareketinin dozunu gün be gün artırıyordu. Hicazlıları Müslümanların halifesi olarak kendisine biat etmeye davet etmişti. Hicaz bölgesinin büyük çoğunluğu da ona biat etmişti. Irak da Emevî yönetimine karşı hareketlenmelerin yeniden başladığına tanık oluyordu.

Öyle anlaşıyor ki, ardı arkası kesilmeyen mektuplarla Hüseyin'i (a.s) çağırın, onun temsilcisini coşkuyla karşılayan, sonra onu (a.s) o utanç verici tarzda yalnız bırakan Iraklılar, bu aşağılayıcı tavırlarından dolayı pişman olmuşlardı. Acaba Şam'a karşı harekete geçenlerin tamamı, daha önce bu yönetimi destekledikleri için pişmanlık duyan kimseler miydiler?

Cevap: Hayır, Yezid'in ölümünden sonra harekete geçenlerin tümü İslâmî endişelerle harekete geçenler değildi. Örneğin Şam'ın Irak'a tabi olmasını hilafetin başkentinin yeniden Irak'a taşınmasını isteyen kimseler de vardı.

Her neyse, gerek dini endişelerle harekete geçenler, gerekse politik emeller peşinde koşanlar, Şam yönetimine karşı muhalefetlerini ilan etmişlerdi. Ancak bunlar, kısa vadede Emevî yönetiminin yıkılması hususunda kayda değer bir iş başaramadılar.² Tevvabinler grubunun komutanı Süleyman b. Sured öldürüldü. Ordusundan geri kalanlar da Kûfe'ye döndü. Bu esnada Muhtar b. Ebu Ubeyde es-Sakafi "Ya Lesaratu'l-Hüseyin" (Hüseyin İntikamı Uğruna) sloganıyla etrafına insan toplamaya başladı.

Muhtar, Tevvabin grubunun başarısızlığından sonra Şiileri ayaklanmaya hazırladı. Herhangi bir Şîî hareketin başlaması için Resulullah'ın (s.a.a) Ehl-i Beyt'inden birinin önderliğinin gerekliliğini çok iyi biliyordu. İsyanı başlatmanın, Ehl-i Beyt adına olmasının şart

1- Şam'ın doğusuna düşen bir yer.

2- Zindegani-i Ali b. Hüseyin, s.92 (Hayatu'l-İmam Ali b. Hüseyin (a.s))

olduğunu anlıyordu. Ali b. Hüseyin'den (a.s) daha iyisi var mıydı? Şayet İmam (a.s) bu öneriyi reddetseydi, bu takdirde önündeki tek seçenek İmam Seccad'ın (a.s) amcası Muhammed b. Ali b. Ebutalib'ti.

Bundan dolayı Muhtar, İmam'a (a.s) ve amcasına aynı anda mektup gönderdi. İmam (a.s), açıkça kendisini desteklediğini belirtmedi. Ancak babasının intikamını aldığı bu hareketini onayladığını belirtti. Amcası Muhammed b. Hanefiye ise, Kûfe'den gelen heyetin, Muhtar'ın sancağı altında harekete geçmenin meşruiyeti ile ilgili olarak kendisine yönelttiği soruya şöyle cevap verdi: Bizim kanımızın intikamını alma isteği ile sizi davet eden kişi ile ilgili olarak zikrettiklerinize gelince, Allah'a yemin ederim ki, yüce Allah'ın, kullarından dilediği kimselerin eliyle bizi muzaffer kılmasını isterim.¹

Heyettekiler, İbn Hanefiye'nin, Muhtar'ın hareketini desteklediği sonucunu çıkardı. Böylece Muhtar, İbrahim b. Malik el-Eşter gibi şianın ileri gelenlerini yanına çekebildi.

Muhtar, Ubeydullah b. Ziyad ve Ömer b. Sa'd'ın kesik başlarını İmam'a (a.s) gönderdi. İmam (a.s) düşmanlarının kesik başlarını görünce Allah için şükür secdesine kapandı ve şöyle dedi:

*"Düşmanlarımdan intikamımın alındığını bana gösteren Allah'a hamd olsun. Allah, Muhtar'ı hayırla mükafatlandırsın."*²

Yakubi şöyle der: Muhtar, İbn Ziyad'ın pis kafasını İmam Ali b. Hüseyin'e gönderirken elçiye, kesik başı, İmam (a.s) öğlen namazını bitirip yemek sofraya konulduğu zaman onun önüne koymasını emretti. Elçi İmam'ın (a.s) kapısına geldi. İnsanlar yemek için eve dolmuşlardı. Adam var gücüyle şöyle bağırdı: "Ey Peygamberin (s.a.a) Ehl-i Bey'ti! Risalet madeni! Meleklerin inip çıktığı mübarek hane! Vahyin iniş mekanı! Ben, Muhtar b. Ebu Ubeyde es-Sekafi'nin elçisiyim. Yanımda Ubeydullah b. Ziyad'ın kesik başı var. Haşım oğullarının evlerinde tek bir alevi kalmayacak şekilde hepsi hüngür

1- Tarihu't-Taberî, 6/12-14 Ebu Muhammed rivayeti. İbn Nema el-Hilli, Şerhu's-Se'r adlı eserinde babasından şöyle rivayet eder: Muhammed b. Hanefiye gelen heyete: Haydın, benim ve sizin İmamınız olan Ali b. Hüseyin'e gidelim, dedi. İmam'ın yanına gidip heyetin geliş amacını ona anlattıklarında, İmam amcası Muhammed'e şöyle dedi: Ey amca! Zenci bir köle dahi biz Ehl-i Beytin tarafını tutup intikamımızı almak istese, insanların onu desteklemesi gerekir. Ben, bu iş için seni vekil tayin ettim. Dilediğin şekilde hareket et. Bunun üzerine heyettekiler dışarı çıkarken şöyle dediler: Zeynülâbidin ve Muhammed b. Hanefiye bize izin verdi. Bihar'ul-Envar, 45/365'te de ondan bu şekilde rivayet edilmiştir.

2- Ricalu'l-Keşi, s.127 Hadis no: 203 Bu eserden naklen el-Muhtar es-Sakafi, s.124

hüngür ağlamaya başladı.¹ Tarihçiler şöyle diyorlar: İmam Zeynülâbidin'in (a.s), babasının şehit edilmesinden sonra güldüğü görülmemiştir. O günden sonra sadece İbn Mercane'nin kesik başını gördüğünde güldüğü görülmüştü.²

Bazı tarihçiler şöyle diyorlar: İmam (a.s), tağutun kesik başını gördüğü zaman şöyle dedi:

*"Subhanallah! Allah'ın kendisine hiçbir nimet vermediği kimseden başkası dünyaya aldanmaz. Ebu Abdullah'ın kesik başı İbn Ziyad'ın yanına götürüldüğü zaman, yemek yiyordu."*³

MİHNET VE KARIŞIKLIKLARLA GEÇEN YILLAR

Hicri 66 – 75 tarihleri arasındaki yıllar, Şam, Hicaz ve Irak açısından sıkıntıların ve çalkantıların had safhada olduğu yıllardı. Bu süre zarfında adı geçen bölgeler huzur ve güven yüzü görmedi.

Hicaz, Halife Abdulmelik'in kuvvetlerinin Mekke'ye saldırmasına ve Abdullah b. Zübeyr'in öldürülmesine tanık oldu. Ancak çalkantılar bakımından Irak'ın payına düşen, diğer iki bölgeden de fazlaydı. Şunu rahatlıkla söyleyebiliriz, Iraklıların başına gelenler, Resul-i Erkemin (s.a.a) torununun onlara yaptığı bedduanın bir sonucuydu. İmam Hüseyin (a.s) Kerbela'da elini göğse açmış ve şöyle beddua etmişti:

*"Allah'ım! Onların üzerine gökten bir damla yağmur yağdırma. Yusuf zamanındaki kılık yılları gibi yılları üzerlerine gönder. Sakifli delikanlıyı başlarına musallat et. Ağzına kadar zehir dolu kaseyi onlara içirsin. Çünkü onlar bizi yalanladılar ve bizi yalnız bıraktılar..."*⁴

Yüce Allah, Hüseyin b. Ali'yi (a.s) yalanlayan ve onu yalnız bırakan Iraklılardan, Haccac b. Yusuf es-Sakafi gibi zalim ve cani bir adam aracılığıyla intikam aldı. Bu adam, "kan dökmeden duramayan, kendisinden başka hiç kimsenin yapamayacağı cinayetleri işleyen" bir kimseydi.⁵

Haccac, ne sığa ne de soğuğa karşı koruyan zindanlar yapmıştı. Tutuklulara işkencelerin her türlüünü, en şiddetlilerini uyguluyordu.

1- Tarihu Yakubî, 2/259

2- age.

3- el-İkdu'l-Ferid, 5/143

4- Tarihu't-Taberî, 5/451; Vak'atu't-Taff, s.254 Buna yakın bir metin de el-İrşad, 2/110-111'de yer alır. Ancak bu rivayette "Yusuf zamanındaki yıllar gibi yılları..." ve "Sakifli delikanlı..." ifadeleri yer almaz.

5- Hayatu'l-Hayavan, s.167

Tutukluların ellerini ucu çatallaştırılmış fars kamışı ile kan akıtıncaya kadar kesiyordu.

Tarihçiler anlatıyor: Onun yaptırdığı zindanlarda elli bin erkek ve otuz bin kadın can verdi. Bu kadınların on altı bin tanesi çıplaktı. Erkekleri ve kadınları aynı yerde tutuyordu.¹ Zindanında otuz üç bin kişi sayılmıştı ki, bunların borç muamelesi veya başka bir sorumluluk gibi herhangi bir suçu yoktu.² Zindana gider ve tutuklulara: "Sinin, alçalın orada, bana karşı konuşmayın." derdi.³

Hız. Peygamberin (s.a.a) kabrini ziyaret eden Müslümanlarla alay eder ve şöyle derdi: "Elleri kuruyasicalar. Çürümüş odunları ve kemikleri tavaf ediyorlar. Emirü'l-Müminin Abdülmelik'in sarayını tavaf etseler ya! Kişinin halifesinin, Peygamberinden daha üstün olduğunu bilmezler mi?"⁴

Abdülmelik b. Mervan, kendisinden sonra tahta geçmek üzere oğlu Velid'i veliaht tayin etti. Büyük cani ve terörist Haccac'a iyi davranmasını tavsiye etti. Ona dedi ki: "Haccac'a dikkat et ve ona ikramda bulun. Çünkü sizin için minberleri elverişli hale getiren odur. O, senin kılıcıdır, ey Velid! Ve sana kötülükle yönelenleri engelleyen elindir. Kimsenin onun aleyhine söylediği sözleri dinleme. Onun sana muhtaç olduğundan çok, sen ona muhtaçsın. Ben öldükten sonra insanları biat etmeye çağır. Başı ile hayır diyenin başını kılıcınla kes..."⁵

Nitekim bu vasiyeti, onu hayatının sonuna kadar kötülüğe sevkedecek şekilde somutlaştı. Çünkü bu vasiyetten kısa bir süre sonra öldü. Ölüm tarihi Hicri 86 senesinin Şevval ayıdır. Hasan el-Basri'ye onu nasıl gördüğü sorulmuş, o da şu cevabı vermişti: "Kötülüklerinden biri Haccac olan bir adam hakkında ne söyleyeyim."⁶

1- Hayatu'l-Hayavan, 1/170

2- Mu'cemu'l-Buldan, 5/349

3- Tehzibu't-Tehzib, 2/212 (Çevirenin notu: Bu cümle Müminun, 108 ayetinde yer alan bir ifadedir. Bu ifadeyi yüce Allah, cehennemliklere karşı söylüyor. Öyle anlaşılıyor ki, zalim Haccac, bu ifadeyi kullanmakla kendisini tanrı konumunda, zindanındakileri de cehennemine (!) attığı kulları konumunda görüyordu.)

4- Şerhu'n-Nehc, 15/242 Dabbas'ın İftiraku Haşim ve Abduşşems adlı kitabından. Bundan önce rivayet Müberred'in el-Kali adlı eserinde 1/222'de yer almıştır. Sünen-i Ebu Davud, 4/209; el-Bidaye ve'n-Nihaye, 9/131; en-Nesaihu'l-Kafiye, İbn Akil, s.11 el-Cahiz'den naklen. Resailu'l Cahiz, 2/16

5- Tarihu'l hulefa, s.220

6- Murucu'z-Zeheb, 3/96

İMAM ZEYNÜLABİDİN'İN (A.S) ŞEHİT EDİLMESİ

Velid, babası Abdulmelik b. Mervan'dan sonra tahta geçti. Tarihçi Mes'udi, onu, zorba, acımasız, zalim ve taşyürekli biri olarak nitelendirir.¹ Emevî halifelerinden biri olan Ömer b. Abdulaziz de halifeliği zamanında onu şöyle eleştirmiştir: "O, yeryüzünü zulümle dolduranlardan biriydi."²

Bu zalim tağutun zamanında, büyük İslâm alimi Said b. Cübeyr, Emevî valilerinin en acımasız olan Haccac b. Yusuf es-Sakafi tarafından şehit edildi.

Velid, bütün insanlar içinde İmam Zeynülabidin'e (a.s) en büyük kını duyan biriydi. Çünkü İmam Zeynülabidin (a.s) yaşadıkça iktidar ve egemenliğe tamamen sahip olmayacağını düşünüyordu.

Kuşkusuz İmam (a.s), büyük bir halk kitlesini etkiliyordu. İnsanlar hayranlıkla ve saygılarını ifade ederek onun ilmini, fıkıh bilgisini ve ibadetini anlatıp dururlardı. Meclisler, onun sabrına ve diğer özelliklerine dair menkıbelerle çalkalanıyordu. İnsanların kalplerinde ve duygularında büyük bir yer edinmişti. Büyük alim Said b. Cübeyr, onu görme onuruna nail olanlardan biriydi, onunla görüşmekten ve onun sözlerini dinlemekten büyük bir şeref duyardı. İmam'ın (a.s) bu farklı ve belirgin konumunun ifadesi olan olguların tümü Emevîleri rahatsız ediyordu. Rahat uyuyamıyorlardı. Ona en büyük kını duyan da Müslümanların hakimi ve Resulullah'ın (s.a.a) halifesi olma düşlerini kuran Velid b. Abdulmelik'ti.³

Ez-Zühri, Velid'in şöyle dediğini rivayet eder: "Ali b. Hüseyin bu dünyada var oldukça bana rahat yüzü yoktur."⁴

1- Murucu'z-Zeheb, 3/96

2- Tarihu'l-Hulefa, s.223

3- İmam'ı (a.s) zehirleyen kişinin Hişam b. Abdulmelik olduğu kanaatinde olan tarihçiler de vardır. bk. Bihar'ul-Envar, 46/153 Aslında bu iki rivayeti bir noktada buluşturmak mümkündür. Birinin bu suikastı planladığı, diğerininse uyguladığı sonucu çıkarılabilir.

4- bk. Hayatu'l-İmam Zeynulabidin (a.s), s.678

Nitekim tahta çıkar çıkmaz, İmam Zeynülabin'e (a.s) suikast düzenlemeye karar verdi. Öldürücü bir zehiri Medine'deki valisine gönderdi ve bu zehiri İmam'a (a.s) içirmesini emretti.¹ Vali de onun bu emrini yerine getirdi. Böylece İmam'ın mübarek ruhu, şu dünyanın ufuklarını ilmiyle, ibadetleriyle, cihadiyla ve heva ve heveslerden arınmışlığıyla aydınlattıktan sonra yaratıcısının katına yükseldi.

İmam Ebu Ca'fer Muhammed el-Bakır (a.s), babasının naaşını defnetme ile ilgili merasimleri yerine getirdi. Bu güne kadar Medine'nin tanık olmadığı bir kalabalık tarafından kaldırılan cenaze Bakiu'l-Ferkad mezarlığına getirildi. Tertemiz amcası, cennet gençlerinin efendisi, Resulullah'ın (s.a.a) gülü İmam Hasan el-Mücteba'nın (a.s) kabrinin yanı başında bir kabir kazdılar. İmam Bakır (a.s), babası Zeynülabin'in, Seyyidu's-Sacidin'in (a.s) mübarek naaşını kabre indirdi ve son karargahının üzerini toprakla örttü.

"Selam doğduğu gün, şehit edildiği gün ve diriltileceği gün onun üzerine olsun."

1- Bihar'ul-Envar, 46/153; el-Fusulu'l-Muhimme, İbn Sabbağ el-Maliki, s.194

4. BÖLÜM

- Risalet Ehl-İ Beyt'inin (a.s) Hayat Tarzına Genel Bir Bakış
- İmam Zeynülabidin (a.s) Çağının Özellikleri
- İmam Zeynülebidin'in (a.s) Stratejisi ve Cihadı
- İmam Zeynülabidin'in (a.s) Hayatında Ön plana Çıkan Eşsiz Olgular

RİSALET EHL-İ BEYT'İNİN (A.S) HAYAT TARZINA GENEL BİR BAKIŞ

Risalet Ehl-i Beyt'inin (a.s) misyon nitelikli hayat tarzına ilişkin sahih bir tasavvura sahip olmamız için aşağıdaki sorulara cevap bulmamız kaçınılmazdır:

- 1- İslâm Risaleti nedir?
- 2- Bu risaletin karşı karşıya bulunduğu tehlikeler nelerdir?
- 3- Bu tehlikelere karşı alınması gereken tedbirler, kurulması gereken barikatlar hangileridir?

Bu sorulara cevap vermeden önce şunu söylüyoruz: Evrene ve insanın evrendeki konumuna ilişkin iki temel teori vardır.

Birinci Teori: Evren, her şeye gücü yeten bir hükümdarın, mutlak melik'in mülküdür. Bu Melik, perdeler gerisinde evreni denetlemekte, kontrol etmektedir. Bu, gözlemlenemeyen bir denetimdir. Bu evrende insan, bir görevli ve bir halifedir, asil ve hakim konumunda değildir. Çünkü şu evren, başta insanın kendisi de olmak üzere içindeki bütün varlıklarla başkasına ait bir mülktür. İnsan, sadece halifelik ve eminlik yükümlülüğünü üstlenmiştir. Dolayısıyla bu halifelik, bu memurluk, emir ve yasakların, tedbir ve planlamaların, hayatın seyrine dair önerilerin her şeye gücü yeten bu muktedir Melik'ten vahiy yoluyla alınmasını kaçınılmaz kılmaktadır. Bir memur, kendisine emanet edilen görevi, Melik'in kararları doğrultusunda yerine getirmekle yükümlüdür. Şu halde insan, bu muktedir Melik'in emirlerine bağlı olmak durumundadır.

Bu temel teorinin bir diğer boyutu, sorumluluk, hesap, sevap ve ceza olgularını da beraberinde getirmesidir. Bunlar da şu görünen alemin ötesinde başka bir alemin varlığını ortaya koymaktadır. Çünkü sözünü ettiğimiz gizli denetimin sonuçlarının gerçekleşmesi o alemin varlığı ile mümkündür. Bu da, insanın şu kısa dünya ömrüyle sınırlı bir varlık olmadığını gösterir. Bilakis, insan, daha uzun bir yolculuğu gerçekleştirme durumundadır. Büyük hedefleri gerçekleştirme yolundadır ki bunların tümünü bu dünyada eksiksiz yerine getirme

gücüne ve imkanına da sahip değildir. Çünkü insanın gerçekleştirmekle yükümlü olduğu görevler, şu kısacık dünya ömrünün kapasitesinin çok çok üstünde bir yoğunluğa sahiptir.

Amaçları, hedefleri ve varlığını sürdürmesi açısından şu fani dünyanın çok daha ötesinde geniş sınırları aşabilmesi mümkün olduğu zaman insan, yükümlü olduğu büyük hedefleri gerçekleştirebilir.

İslâm medeniyeti, bütün kısımları ve dallarıyla işte bu temel teoriden ibarettir. Bu da neticede insanın hayat ve evren çapında Allah ile kurduğu münasebetleri somutlaştırmasıdır.

İkinci Teori: Bu da insanın kendisini bu evrende asil görmesinden, evrenin, bir hükümdara boyun eğmediğini, perde gerisindeki bir denetime tabi olmadığını düşünmekten ibarettir. İnsanın zihninde bu asillik ve bu bağımsızlık fikri belirginleşince sorumluluk olgusunun bir anlamı kalmaz. Sorumluluk duygusu ortadan kalkınca da, geride bir tek sorumluluğu kendi başına üstlenmesi kalır.

İnsanın, sırf kendisini kendisine karşı sorumlu hissetmesi, yüksek bir makama karşı sorumlu olduğu, onun denetimine tabi olduğu, büyük sevap veya büyük cezayla sonuçlanacak büyük hedefleri gerçekleştirmekle yükümlü olduğu düşüncesinin alternatifi olarak belirginleşir. Buna göre, kendisi için apayrı bir sorumluluk icat eder. İnsan, sorumluluk belirleme yükümlülüğünü üstlenince, bu sorumluluk kendisinin ürünü olur. Dolayısıyla belirlediği sorumluluk da bütünüyle kendisinin içindeki duygu ve düşüncelerin bir yansıması, bir kopyası şeklinde belirginleşir. Diğer bir ifadeyle onca eksikliği ve sapkınlığıyla içsel, ruhsal ve duygusal içeriğinin bir ifadesi olur.

İnsan, kendisi için sorumluluklarını belirlemeyi istediği zaman, onları, izlemek istediği yolun ışığında belirleyeceği hedeflerine göre belirleyecektir kuşkusuz.

İnsanın yolu, madde çerçevesiyle sınırlı olacağı için de, doğal olarak hedefleri de bu sınırlı yol düzeyinde olacaktır. Bunun da sonucunda ahlaki değerler iflas edecek, bundan da doğal olarak beşeriyet bünyesinde kavgalar, çekişmeler doğacaktır.

İslâm, insanı birinci teori temelinde eğitmek, ve insanın varlığının bir parçası olması, kanına karışıp damarlarında akması, düşüncesinin ve duygularının bir parçası olması, bütün tasarruflarına yansıması, Allah ile, kendisiyle ve başkalarıyla kurduğu ilişkilere damgasını vurması üzere gelmiştir.

Bu nedenle İslâm'ın insana, bütün güçlerine ve ilişkilerine egemen olması şarttır, ki insanı eğitebilsin. İslâm'ın insan üzerindeki egemenliği ne kadar geniş olursa eğitim de o kadar başarılı olur. Çünkü bazı durumlarda babanın çocuğunu terbiye etme hususunda başarılı olmadığını görebiliyoruz. Bunun nedeni, babanın, çocuğun varlığına tümüyle egemen olamamasıdır. Bu çocuk onun oğlu olduğu kadar toplumun da çocuğudur; toplumla ilişki içindedir, toplumdan etkilenmektedir, toplumu etkilemektedir, duygu, his, düşünce ve tepki alış verişinde bulunmaktadır. Ahlaki, sosyal, siyasal, ekonomik ve hayatın bunun dışındaki değişik alanlarında toplumla ilişkiler kurmaktadır.

Bu yüzden ifsat etmiş toplumlarda bir çok babanın çocuklarının terbiyesi hususunda başarısız olması doğaldır.

Şu halde eksiksiz, mükemmel bir terbiye, ancak terbiyecinin insan üzerindeki egemenliğinin eksiksiz ve kamil olması ile mümkündür. İnsanın başkalarıyla kurduğu sosyal ilişkilerin tümünün kontrolü bu terbiyecinin elinde olmalıdır. Diğer bir ifadeyle varlık bütünüyle bu terbiyecinin egemenliği altında olmak durumundadır. Bu durumda bir tek şahıs hem baba hem de toplum işlevini görür. O zaman bu terbiyeciye mükemmel bir terbiyeci diyebiliriz.

Resulullah (s.a.a) bütün sosyal ilişkilere egemen olurken bunu yapmıştır. Çünkü o, bizzat topluma önderlik etmiş, bir toplum inşa etmiş, bu topluma bizzat yol göstericilik etmiştir. Bu toplum için planlar yapmış, geleceğini ve gidişatını şekillendirmiş, toplumsal çerçevedeki bütün ilişkileri yeniden bina etmiştir; insanın kendisiyle, rabbiyle, ailesiyle, toplumun diğer fertleriyle ilişkilerini...Bu yüzden sayılan bu hususların tümü Hz. Peygamberin (s.a.a) egemenliği altındaydı. Böylece başarılı bir terbiye için en temel şart eksiksiz bir şekilde meydana gelmişti.¹

Peygamber efendimizin (s.a.a) toplumu, geleneklerini, düzenini ve anlayışını kapsamlı bir değişim ameliyesine tabi tutmasına rağmen, bu kapsamlı değişim ameliyesinin önündeki yol o kadar da kısa değildir. Bilakis, cahiliye ile İslâm arasındaki dehşetli manevi aralık çapında uzayıp giden bir süreçtir bu. Peygamberin (s.a.a) cahiliye insanını ele alıp onu yeniden inşa ederek, ondan yeni nuru taşıyan İslâmî bir insan meydana getirmesi, içindeki bütün cahiliye kalıntılarını ve kirlerini söküp atması gerekiyordu.

1- Ehlul-Beyt / Tenevvu'l-Edvar ve Vahdet-u Hedef, s.117-122

Hız. Resul-i Ekrem (s.a.a), gerçekten kısa sayılacak bir süre zarfında yürüttüğü değışim ameliyesi çerçevesinde müthiş adımlar attı.¹ Nitekim nebevi terbiye muazzam bir sonuç verdi ve eşsiz bir değışim gerçekleştirdi.

Ne var ki, bir bütün olarak İslâm ümmeti, bir çok değerlendirme açısından bu muazzam değışim ameliyesini yalnızca bir dönem yaşayabildi. Bu süre ise, akidevi risaletler, ve değışim çağrıları açısından, peygamberliğin bağrında sadece on yıl yaşamış bir nesli, risalet misyonunun sürdürücüsü bir önder olmaksızın, yüceltip bilinç, objektiflik düzeyine ulaştırmak ve geçmişin kalıntılarından kurtarmak için yeterli değildir; Bu neslin risalet çizgisini sürdürmeye, Allah davasının sorumluluğunu tam bir basiretle ve kesintisiz bir değışim ameliyesi şeklinde belirginleşen bir pratikle temsil etmeye layık olacak şekilde yeni risaletin kazanımlarını kavrayıp özümsemesini sağlamak için kâfi gelmez.

Bilakis, akidevi risaletlerin mantığı, ümmetin, sözü edilen yüksek değerleri özümseme derecesine yükselmesi için, hazırlık döneminden çok daha uzun bir süre akidevi vesayet altında yaşamasını zorunlu kılmaktadır.²

Diğer bir ifadeyle, İslâm, amaçlarını eksiksiz bir şekilde gerçekleştirmeyi istiyordu. İslâmî kuralların, İslâmî eğitim programının bizzat Peygamberin (s.a.a) eliyle tatbik edilmesi gerekiyordu. Kapsamlı bir eğitim için gerekli olan tüm şartlar, yeterli denecek bir zaman diliminde yerine gelmesi amacına yönelik olarak Peygamberin (s.a.a) hayatını bu doğrultuda uzaması veya İslâm'ın tatbiki için, kendisinden sonra bu göreve layık, akide, düşünce ve amel bağlamında masumiyet derecesine ulaşmış kimseleri vekil tayin etmesi gerekiyordu. Eğitim sürecinin her hangi bir sapmadan veya bütünüyle çözülmenden korunması için bundan başka yol yoktu.

Şu halde tarihin akışı içinde belirginleşen değışim hareketi, Hız. Peygambere (s.a.a), hareketini zaatlardan ve tersine dönmelerden korumasını gerektiriyordu. Bunun yolu, yeni inkılabi hareketi güvendiği ellerin vesayetine bırakmasıydı. Böylece genç değışim hareketi koruma kollama görevi, Peygamberin (s.a.a) masum Ehl-i Beyt'inin şahsında somutlaştı. Resulullah (s.a.a) onları bizzat hazırlamıştı. Misyon sahibi önderler olarak özel bir donanıma sahip

1- Bahsun Havle'l-Velaye, s.15

2- a.g.e, s.59

olmalarını sağlamıştı. Ki amaçlanan kapsamlı değişim hareketini, büyük risalet hedefleriyle uyumlu bir şekilde sürdürebilsinler.

İslâm'ın Karşı Karşıya Bulunduğu Tehlikeler

İslâm, beşeri bir teori değildir. Dolayısıyla düşünce olarak pratik ve uygulama neticesinde belirginleşmesi, kavramlarının beşeri deneyimlerin imbiğinden süzülerek billurlaşması söz konusu olamaz. İslâm, Allah'ın risaletidir; hükümleri ve kavramları kendi içinde belirlenmiştir. Deneyimin gerekli gördüğü bütün genel yasamalarla rabbani tarzda donatılmıştır. Bu yüzden bu harekete önderlik edeceklerin, bu risaleti bütün sınırları ve bütün ayrıntılarıyla özümsemiş olmaları, hükümlerine ve kavramlarına dair eksiksiz bir bilince sahip olmaları zorunludur. Aksi takdirde geçmiş zihinsel verilerinden esinlenme, ilk dönemin odaklanmalarından medet umma durumunda kalır, diğer bir ifadeyle kendini tekrarlamak, yani tüketmek durumunda kalırlar. Bunun sonucu, hareketin deneyim süreci itibariyle tersine dönmesidir. İslâm'ın, semavi risaletlerin sonuncusu olarak zamanla birlikte ve uyumlu hareketini sürdürmesi gerekir; bütün zamansal, coğrafi ve kavmi sınırları aşması lazım gelir. Bu yüzden –bu süreklilikte belirleyici rol oynayan- önderlik kurumunun deneme yanılma yöntemi esasında hareket etmesine hoşgörülle bakılamaz. Çünkü belli bir zaman diliminde biriken hatalar risaletin bünyesinde onulmaz bir gediğin açılmasına yol açabilir ve bütün bir hareketi iptal olmak ve çöküşle tehdit edebilir.¹

Resulullah efendimizin (s.a.a) vefatından sonraki hadiseler, bu gerçeğin en somut kanıtıdır. Resulullah (s.a.a) tarafından davetin imamlığına tayin edilmeyen, ve bu görevi layıkiyle yerine getirmeye ehil olmayan Muhacir kuşağının icranın başına geçmelerinin üzerinden yarım asır veya daha kısa bir süre geçtikten sonra yukarıda işaret ettiğimiz realite en belirgin şekliyle ortaya çıktı.

Daha çeyrek yüz yıl geçmemişti ki, raşid hilafet, kadim İslâm düşmanlarının şiddetli darbeleri altında daha fazla dayanamayarak yıkıldı. Bu kadim İslâm düşmanları, aşamalı olarak yönetim mekanizmalarına sızmayı, bilinçten yoksun önderlik kurumunu etkileri altına almayı başarmışlardı. Sonra her türlü şiddeti kullanarak ve büyük bir küstahlıkla yönetimi ele geçirdiler. Ümmeti, ümmetin yetişmekte olan yeni neslini, kişiliğinden ve insanlığa önderlik

1- Bahsun Havle'l-Velaye, s.57-58

misyonundan ödün vermeye mecbur bıraktılar. İslâmî önderlik, babadan oğla geçen krallığa dönüştü. Krallar, hiçbir saygınlığı gözetmiyor, suçsuz günahsız insanları öldürüyorlardı. İnsanların mallarına haksız yere el koyuyor, Allah'ın koyduğu hadleri geçersiz sayıyorlardı. İslâmî hükümleri dondurarak kendi keyiflerine göre insanların mukadderatıyla oynuyorlardı. Savaş ganimetleri ve halk kitleleri, Kureyşin devşirdiği bir bostana, hilafet de Ümeyyeoğulları çocuklarının oynadıkları bir topa dönüşmüştü.¹

İslâmî Önderliğin Sapması

Böylece İslâm dini, Peygamber efendimizden (s.a.a) sonra, onun İslâm toplumu ve İslâm ümmeti için inşa ettiği İslâmî hareket programının özüne ilişkin derin bir sapma ile yüz yüze kaldı. Ümmetin sosyal ve siyasal deneyimini temsil eden devlet bazında yaşanan bu sapmanın, eşyanın tabiatı gereği, üzerinden zaman geçtikçe peyderpey derinlik kazanması kaçınılmazdı. Çünkü sapma önce bir tohumla başlar, sonra bu tohum gelişir, büyür. Sapmanın gerçekleşen her bir aşaması, daha geniş ve daha rahat pratize edilme imkanını veren bir diğer sapma aşamasına beşiklik eder.

Tarihin uzun akışı içinde bu hattın, zikzaklı bir çizgiye dönüşmesi, sonunda dipsiz bir boşlukla nihayetlenmesi, dolayısıyla İslâm'ın sosyal ve devlet deneyiminin her bakımdan ve her yönden çelişkilerle dolu olması; ümmetin İslâmî ve insani çıkarları bağlamında ihtiyaçlarına cevap verecek en küçük bir dinamizmi kendinde bulamayan bir acizliğe dönüşmesi kaçınılmazdı.

Sapmalar zinciri gittikçe yükselen bir trend yakaladığı zaman, bir deneyimin belli bir süre geçtikten sonra tam bir çöküş yaşaması mantıksal bir olgudur. Şu halde topluma önderlik misyonuna sahip İslâm devletinin, İslâm toplumunun ve İslâm medeniyetinin de bütünüyle kapsamlı bir çöküşe uğraması doğaldı. Çünkü bu deneyim çelişkilerle dolu olduğu zaman, gerçek görevlerini yerine getirmekten aciz olduğu zaman, kendini korumaktan da aciz olur. Ümmet de bu deneyimi koruyacak düzeyde olamaz. Çünkü ümmet, bu deneyimin hayırlarından istifade edememiş, onun hayırlı boyutları çerçevesinde düşünme, tefekkür etme imkanını bulamamış, bu deneyim ışığında emellerini gerçekleştirememiştir, dolayısıyla dosdoğru bir ümmet olamamıştır. Bu deneyimle hayati ve gerçek hiçbir bağ kuramamıştır.

1- a.g.e, s.60-61

O halde bünyesine ekilen sapma tohumunun neticesinde bu deneyimin zaman içinde çökmesi zorunludur.

.....

İslâm Devletinin Yıkılmasının Olumsuz Etkileri

İslâm devletinin yıkılması; İslâm medeniyetinin çökmesi ve topluma önderlik etme misyonunu terk etmesi ve İslâm toplumunun parçalanması anlamına geliyordu. Dolayısıyla İslâm, topluma önderlik ve ümmete liderlik işlevini göremez olur. Toplumsal deneyim ve devlet başarısızlıkla sonuçlanırken ümmet, doğal olarak varlığını sürdürecekti. Ama o da dışarıdan gelen ilk saldırıda çökecekti. Nitekim Abbasi halifeliğinin maruz kaldığı Tatar (Moğol) saldırıları karşısında ümmet darmadağın oldu.

Bu çöküş, devlet ve deneyim iflas etti, ama ümmet varlığını hala sürdürüyor demektir. Ama bu ümmetin de hadiselerin zincirleme oluşu neticesinde, İslâm'ı din olarak benimseyen, ona iman eden ve onunla amelini gerçekleştiren bir ümmet olarak çökmesi doğaldır. Çünkü bu ümmet, Resulullah'ın (s.a.a) bizzat harekete önderlik ettiği kısa bir süre sahil İslâm'ı yaşamıştı. Ondan sonra, sapkın bir deneyimin etkisinde kalmıştı. Doğal olarak İslâm'ı kökleştirme ve akidesine karşı sorumluluklarını yerine getirme, İslâmî bir kültür oluşturma, İslâm'ı sağlamlaştırma, yeterli garantilerle donatma fırsatını bulamamıştı. Eğer ümmet bütün bunları yapabilseydi İslâm, yeni bir medeniyet, yeni bir saldırı ve saldırganların İslâm topraklarına taşıdıkları yeni bir düşünce sistemi karşısında yıkılmayacaktı. Bu ümmet, İslâm'ın toplum ve devlet projesini yürütme pozisyonunda olan sapkın yöneticiler tarafından onuru ayaklar altına alınmış, iradesi parçalanmış, elleri ayakları zincire vurulmuş, ruhunu yitirmiş, zorba yönetimlere boyun eğmeye alıştırılmış bir halde iken, doğal olarak İslâmî değişim hareketinin, İslâmî devlet ve medeniyetin çökmesinden sonra varlığını koruyacak mecali bulamazdı kendinde.

Bu ümmetin, büyük bir güçle saldırıya geçen inkarcı / kafir akımla kaynaşması, bu akımın içinde asimile olması neticesinde yıkılıp gitmesi doğaldır. Böyle bir durumda doğal olarak ümmet eriyecek, risalet ve akide de eriyecektir. Daha önce tarih sahnesinde bir realite olan ümmet, geçmişte kalmış bir olaya ilişkin esatiri bir habere dönüşecektir. İşte o zaman İslâm'ın rolü nihai olarak son bulacaktır.¹

1- bk. Ehlul-Beyt / Tenevvuu'l-Edvar ve Vahdet-u hedef, s.127-129

İslâmî hareketi, İslâmî devleti, ümmeti ve risaleti koruma görevi kendilerine tevdi edilmiş masum İmamların rolünü bir kenara bırakacak olursak, devletin, ümmetin ve risaletin hali hazırdaki gidişinin mantıksal sonucu bundan başkası değildir.

İslamı korusunlar, onu pratikte uygulasinlar, insanları İslâm esasında eğitsinler, son Resulün devletini çöküşten ve geri gitmekten korusunlar diye Allah tarafından seçilen ve Resul-i Ekrem (s.a.a) tarafından nass ile tayin edilen raşit İmamların (a.s) görevi, iki önemli meselede, iki önemli çizgide somutlaşıyordu. Kuşkusuz İslâmî hareket, bir terbiye programı olarak üç unsurdan oluşuyordu: Birincisi, fail (terbiyecisi), ikincisi, tanzim (şeriatın ön gördüğü sistem), üçüncüsü, bu düzenin uygulama alanı (yani ümmet).¹

İşte Seyyidi'l-Mürselin'in (s.a.a) vefatından sonra ümmetin uygun ve yeterli bir terbiyeciyi yitirmesiyle birlikte bu üç unsuru değiştirmeye başlayan sapma başlamıştır.

Bu unsurun yıkılması, diğer iki unsurun yıkılmasını kaçınılmaz kılıyordu. Çünkü Hz. Peygamber'den (s.a.a) sonra İslâmî değişim hareketinin önderliği makamına gelen kimse, bilgi, masumiyet, temizlik, güç, cesaret ve kemal bakımından Peygamber (s.a.a) gibi ehil, yeterli biri değildi. Aksine, önderlik makamına, masum olmayan, risaletin hakikatini derinliğine kavramayan, toplumun Peygamberin (s.a.a) çizdiği yoldan sapmasını önleyecek garantilere sahip olmayan biri geçti. İşte Müslümanlar, bu sapmanın devlet, ümmet ve şeriat üzerindeki olumsuz etkisini ve derinliğini, İslâmî çizgi üzerindeki yıkıcılığının boyutlarını kavrayamadılar. Belki de onlar, bunu bir şahıs değişikliği sanıyorlardı, çizgi ve anlayış değişikliği değil.

İmamların hareketleri itibarıyla izledikleri ve faaliyetlerini üzerinde yoğunlaştırmakla yükümlü oldukları iki temel çizgi şudur:

1- **Çöküşe karşı ümmeti sağlamlaştırma çizgisi:** İslâmî hareketin geçersiz kılınmasından sonra bu görev büyük bir önem arz etmiştir. Ümmetin varlığını sürdürmesi için yeterli oranda dayanak sunmak gerekiyordu. Ümmetin yere sağlam basan ayaklarla, mücadeleci bir ruhla ve sarsılmaz bir imanla ayaklarının üzerine dikilmesi buna bağlıydı.

2- **İslâmî değişim porjesinin kontrolünü,** devletini dizginlerini ele alma, sapmanın izlerini silme, önderliği doğal yerine döndürme girişimi çizgisi. Bunun amacı da eğitimin unsurlarını tamamlamak, toplum, devlet ve raşit önderlik kurumlarını kaynaştırmaktır.

1- Ehlu'l-Beyt / Tenevvu'l-Edvar ve Vahdet-u Hedef, s.122

İkinci çizgi bağlamında raşit İmamların, uzun süreli bir hazırlık çalışması geçirmeleri gerekiyordu. Ta ki, İslâm risaletinin getirdiği, yönetim mekanizması aracılığıyla gerçekleşmesi gereken ve insan için yasalar koyan Allah adına önderlik eden kurum vasıtasıyla uygulanmasını istediği değerler, hedefler ve temel hükümler için uyumlu gerekli olan objektif koşullar oluşuncaya kadar.

Bu yüzden İmamlar, yönetimi teslim almak için, belli bir zamanla sınırlı silahlı üstünlük ve zaferin, yerleşik bir İslâmî yönetimin kurulması ve sağlamlaştırılması için yeterli olmadığını gördüler. Aksine, İmam'a ve masumiyetine mutlak olarak inanan, İmam'ın büyük hedeflerini yüreğinin derinliklerinde yaşayan, onun hüküm ve yönetimle ilgili planlarını destekleyen, Allah'ın ümmet için irade ettiği maslahatları gerçekleştirmesini titizlikle koruyan akidenin mücesssem şekli haline gelen bir iman ordusuna ihtiyaç vardı.

Birinci çizgiye gelince, bütün baskın koşullarda sürdürülmesinde herhangi bir çelişki yoktu. İmamlar (a.s), yönetimi ele geçirecekleri objektif koşulların oluşmadığı, dolayısıyla fiili bir çatışmaya girmelerinin mümkün olmadığı koşullarda bile sürdürmüşlerdir.

Bu rol ve bu çizgi, ümmet için risaleti düşünce, ruh ve siyaset olarak derinleştirme faaliyetinden ibaretti. Bunun amacı da ümmet için yeterli bir koruma hazırlamaktı. Ta ki ümmetin safları, sorumluluğunu yerine getirecek bilince erişsin ve İslâmî değişim deneyiminin çökmesinden sonra ümmet yıkılıp dağılmasın. Bunun için de ümmet içinde bilinçli kadroların oluşturulması gerekiyordu. Nebevi bir bilinç meydana getirmek gerekiyordu. Ümmet içinde İslâm risaletine karşı samimi bir ruhun oluşması için yoğun çaba sarf etmek kaçınılmazdı.¹

İmamların (a.s) bu iki çizgide somutlaşan faaliyetleri, risaletten kaynaklanan pozitif rollerini yerine getirmelerini, risaleti, ümmeti ve devleti korumalarını ve sürekli olarak himaye etmelerini sağlamıştır. Sapma şiddetlendikçe, İmamlar da buna karşı gerekli tedbirleri almışlardır. Akide veya İslâmî hareket için bir sıkıntı, bir zorluk baş gösterdiğinde -yetersiz oldukları için- liderlik makamında bulunanlar bunlara karşı gerekli çözümü üretemediklerinde, İmamlar derhal çözüm için devreye girmişlerdir, böylece ümmeti kendisini tehdit eden tehlikelerden korumuşlardır. Dolayısıyla İmamlar (a.s), İslâm

1- Ehlul-Beyt / Tenevvu'l-Edvar ve Vahdet-u Hedef, s.131-132, 147-148

toplumundaki akidevi kriterleri koruyarak, ümmeti ölümcül tehlikelerden korumuşlardır.¹

Bundan dolayıdır ki, İmamlar (a.s) faaliyetlerini farklı alanlarda sergilemişlerdir. İlişkiler çeşitlendikçe, meseleler farklı ve çok yönlü boyutlar kazandıkça ve kendilerini ilgilendiren görevler icab ettikçe yeni bir faaliyet şeklini belirginleştirmişlerdir. Çünkü onlar, İslâm'ın uygulanmasını, korunmasını, bütün insanlar içinde baki kalmasını isteyen raşit ve bilinçli önderlerdi.

İmamlar (a.s), Resul-i Erkem'in (s.a.a) büyük mirasını ve aşağıda maddeler halinde sıraladığımız emeklerinin ürünlerini korumakla yükümlüydüler:

1-Resul-i Ekrem'in (s.a.a) Allah katından getirdiği, Kitap ve sünnette somutlaşan şariat ve risalet.

2- Hz. Peygamberin (s.a.a) kendi elleriyle oluşturduğu ve terbiye ettiği ümmet.

3- Hz. Peygamberin (s.a.a) meydana getirdiği İslâm toplumu veya onun temellerini attığı ve dayanaklarını sağlamlaştırdığı devlet.

4- Bizzat Hz. Peygamberin (s.a.a) gerçekleştirdiği örnek önderlik ve tertemiz Ehl-i Beyt'inden bu önderliğin somut temsilcisi olarak eğittiği şahsiyetler.

Şu kadarı var ki, masum İmamların (a.s), Resulullah (s.a.a) tarafından seçildikleri, teslim almakla, onun aracılığıyla da ümmeti eğitmekle görevlendirildikleri yönetim mekanizmasını korumanın mümkün olmaması, onların siyasal İslâm toplumunu koruma, İslâm devletinin bütünüyle yıkılmasını engelleme misyonlarını mümkün olduğu nispette yerine getirmelerine engel olmamıştır. Nitekim İmamlar (a.s) fiilen bu misyonlarını yerine getirmiş ve içinde yaşadıkları toplumun objektif koşulları çerçevesinde bu amaca yönelik faaliyetlerini büyük bir titizlikle yürütmüşlerdir.

Hiç kuşkusuz İslâm devletinin yıkılması, Müslüman ümmet olarak ümmetle ve ilahi risalet olarak risalet ve şariatla ilgilenilmesine, tam bir çöküş ve çözülmüşten korumaya çalışılmasına engel değildir.

Bu esasa dayalı olarak İmamların (a.s), objektif koşullarına farklılığına rağmen, faaliyet alanları çok çeşitlilik arz etmiştir. Hakim iktidarın durumu, ümmetin kültürel düzeyi, bilincinin ve imanının çapı, İmamları (a.s) tanıyıp kabullenmişlik derecesi, yine sapkın yönetimlere bağlılığının boyutu, İslâm toplumunun ve İslâm

1- Tenevvuu'l-Edvar ve Vahdet-u Hedef, s.144

devletinin yaşadığı atmosfer, ayrıca yöneticilerin İslâm'a bağlılık düzeyleri, yöneticilerin hükümlerini icra ederken, egemenliklerini kurarken baş vurdukları yöntemler... bütün bunlar İmamların (a.s) faaliyetlerinin çeşitlilik arz etmesi üzerinde belirleyici rol oynamıştır.

İmamlar (a.s), mevcut yönetim ve sapık yöneticilere karşı sürekli faaliyet içinde olmuşlardır. Yöneticinin sapıklığının daha ileri düzeylere gitmesini engelleyici rol oynamışlardır. Ya sözlü karşı çıkışlarla ya da sapma ölümcül bir yıkıcılık halini aldığı durumlarda silahlı ayaklanmalarla bu işlevlerini yerine getirmişlerdir. İmam Hüseyin'in (a.s), Yezid b. Muaviye yönetimine baş kaldırması gibi. Bu silahlı ayaklanma hayatlarına mal olsa da bundan geri dönmemişlerdir. Ya da sürekli bir muhalefet politikası izleyerek, mevcut yönetimi sarsmak için bu muhalefeti değişik unsurlarla pekiştirmişlerdir. Ama beri taraftan, yıkıcı kafir bir saldırı karşısında da İslâm devletini korumak için mücadeleden kaçınmamışlardır.

İmamlar (a.s), ümmeti inanç, akide, ahlak ve siyaset alanlarında eğitmek için kesintisiz bir faaliyet yürütmüşlerdir. Bunu da ilim adamlarını yetiştirmek, ilmi kadrolar ve örnek şahsiyetler yetiştirmek şeklinde yürütmüşlerdir. Bunlar da İslâmî bilinç ve düşüncenin yayılması, risalet ve şeriatın anlaşılmasında ortaya çıkan yanlışlıkları düzeltmek için yoğun bir faaliyet yürütmüşlerdir. Sapık düşünce akımlarına, sapık siyasal cereyanlara ve yöneticilerin iktidarlarını pekiştirmek için kullandıkları sapık ilmi faaliyetleri yürüten ilim adamlarına karşı koymuşlardır. Ayrıca sapık liderlere karşı alternatif düşünsel, ahlaki ve siyasal öneriler sunmuşlardır. İşte tertemiz Ehl-i Beyt'in meşru önderliği bu şekilde somutlaşmıştır. Bu sayede ümmetin onları tanımalarının düzeyi yükselmiş, onlara olan inançları artmış, onların İmamlıklarına ve önderliklerine yönelik bilinçleri kökleşmiştir.

Bunun yanında İmamlar (a.s), toplum hayatına karışmış, ümmetle doğrudan temas kurmuş, onlarla duygu alış verişinde bulunmuş, geniş Müslüman kitlelerle içli dışlı olmuşlardır. Çünkü Ehl-i Beyt İmamlarının (a.s), asırlar boyu halk kitleleri nezdinde elde ettikleri geniş önderlik payesi bir tesadüf değildi. Ya da sırf Hz. Peygamberin (s.a.a) soyundan geldikleri için toplumsal önderlik konumunda görülüyor değildiler. Çünkü Hz. Peygamberin (s.a.a) soyundan gelen bir çok insan vardı ve onlar Ehl-i Beyt İmamlarının (a.s) sahip oldukları bu geniş önderlik konumuna sahip görülüyorlardı. Çünkü ümmet, genellikle önderliği karşılıksız olarak vermez bir kimseye. Bir fert, ümmetin geniş ilgi alanları, problemleri ve sorunları

bağlamında cömert bağışlarda bulunmadığı sürece ümmetin önderliğini elde edemez, kalplerini kazanamaz.

Bu sayede İslâm, en azından teori düzeyinde sapmalardan kurtarılmış oldu; yoldaki işaretlerde bir takım karışıklıklar olsa da. İmamların (a.s) işaret ettiğimiz bu manevi önderlikleri sayesinde ümmet, akidevi bir ümmet olma vasfını koruyarak, inkarcı düşünsel ve siyasal saldırılara karşı koyabildi, gücünü ve ruhunu yeniden kazanma imkanına kavuşabildi. Uzun çöküş ve tersyüz olma çağlarından sonra bu çağda İslâm ümmetinin muhteşem silkinişi bunun somut bir örneğidir.

Masum İmamlar (a.s), salih bir kitleyi yetiştirme uğruna verdikleri müthiş mücadele sayesinde bunca başarıyı, bunca zaferi elde ettiler. Bu kitle onların İmamlıklarına inanıyordu. Onlar da bu kitlenin gelişmesi, bilinçli ve mümin olması için yoğun bir faaliyet içinde oldular. Kitlenin hareket tarzını belirlediler, kitleyi her türlü bozgunculuktan korudular. Zamanın zorluklarına karşı direnmelerini sağlayacak yöntemleri ortaya koydular. Böylece kitle, bir inanç ordusu hüviyetine büründü. Bu risalet ordusunun bütün amacı risaleti geliştirmek, ileri götürmek, onu korumak, yaymak ve gece gündüz tatbikine çalışmaktır.

İmamların (a.s) Hareketinin Aşamaları

Ehl-i Beyt (a.s) tarihini ve içinde yaşadıkları atmosferi yeniden gözden geçirdiğimiz, onların genel ve özel nitelikli tavırlarını irdeleyici bir gözle incelediğimiz zaman, onların içinde yaşadıkları ortamı, sergiledikleri tavırları üç aşama ve üç çağ olarak tasnif edebiliriz, ki bir çok koşul ve tavrın ortak olmasına rağmen bu aşama ve çağların birbirlerinden belirgin bir şekilde ayrıldığını gözlemlememiz mümkündür. Ne var ki, devirler, her bir çağ için ayırıcı bir çizgi ve belirginleştirici bir hat işlevini gören genel olgulara göre çeşitlilik arz ederler.

İmamların (a.s) hayatlarındaki ilk aşama (sapma hareketine karşı durup kendini feda etme aşaması da diyebiliriz); Peygamberimizin (s.a.a) vefatından sonra, sırasıyla misyonu üstlenen dört İmam'ın, İmam Ali, Hasan, Hüseyin ve Ali b. Hüseyin'in (a.s) hareket tarzlarında ve tavırlarında somutlaşmıştır. Bu İmamlar (a.s), sapkın önderliğe son verememişlerse de, risaletin temel unsurlarını güçlendirerek korumayı başarmışlardır. Bunun yanında sapkın

önderliğin sahteliğini sergileyebilmiş, İslâm risaletini koruyabilmişlerdir. Doğal olarak ümmeti veya İslâm devletini de ihmal etmemişlerdir; genel bir gözetleme ve denetleme niteliğinde de olsa, İslâm'ın sistemiyle ve Müslüman ümmetle ilgili meselelere müdahil olmuş, gereken ilgiyi göstermişlerdir. Bununla eş zamanlı olarak da kendilerinin önderliğinde mümin salih bir kitle oluşturmak için yoğun bir çaba sarf etmişlerdir.

İkinci aşama; İmam Seccad'ın (a.s) siyasal hayatının ikinci bölümünden başlar İmam Kazım'a (a.s) kadar devam eder. Bu aşama iki temel hususta diğer aşamalardan ayrılır, belirginleşir:

1- Sahte halifelikle ilgili olarak, bu İmamlar (a.s), sapkın yönetimin kendini kamufle etme ve güçlendirme faaliyetlerini boşa çıkarmaya, dayanaklarını çürütmeye çalışmışlardır. Yöneticiler, muhaddisler ve alimler (bunlara sultanların vaizleri de denir) aracılığıyla konumlarını dinsel açıdan güçlendirmeye çalışırlardı. Bu muhaddis ve alimler onlara gerekli malzemeyi sunar, onlara dostluklarını ifade eder, böylece yöneticilerin üzerine şeri bir kisve giydirmiş olurlardı. Kuşkusuz ilk aşamada İmamlar (a.s), halifelik kurumunun sahteliğini ortaya çıkarmış, ümmeti bu hususta belli bir duyarlılık düzeyine getirmiş, Resul-i Ekrem'in (s.a.a) ardından önderlik kurumunda meydana gelen sapmanın katlanarak artan ifsadını fark etmelerini sağlamışlardır.

2- İlk aşamada temelleri atılıp dayanakları sağlamlaştırılan salih kitle ile ilgili olarak da masum İmamlar (a.s), bu ikinci aşamada tertemiz İmamlara (a.s) tevdi edilen risalet çizgisinin işaretlerini ve çerçevesini ayrıntılı olarak insanlara açıklamaya çalışmışlardır. Bu da İslâmî-İmami teorinin açıklanması ve yayılması şeklinde belirginleşmiştir. Parlak İslâmî-İmamî kültür temelinde bir ulema neslinin yetişmesi için büyük bir çaba sarf etmişlerdir. Bunlar da, hilafet çizgisine bağlı alimlere (buna sultanların vaizlerinin çizgisi de denir) alternatif olarak ortaya çıkmışlardır.

Bunun yanında hilafet çizgisi tarafından veya başka etkenlerle icat edilen mezhep farklılığı gibi sahte olguyu gözler önüne sermeye, bu bağlamda beliren şüpheleri savmak için yoğun bir mücadeleye de girişmişlerdir.

Bu aşamada İmamlar, sapkın önderliği sarsan hareketlere arka çıkmaktan da geri kalmamışlardır. Özellikle iktidara muhalif çizgileri desteklemek şeklinde kendini göstermiştir bu tavır. Söz gelimi, Hz. Hüseyin'in (a.s) kıyamından sonra, Resulullah'ın (s.a.a) halifeliği

makamına kurulan kimselere karşı başlatılan devrimci kalkışmalara destek vermişlerdir.

Ehl-i Beyt İmamlarının (a.s) hayatlarının üçüncü aşaması ise, İmam Kazım'ın (a.s) hayatının bir döneminden başlar İmam Mehdi (a.s) ile son bulur. Çünkü İmamlar (a.s) ikinci aşama boyunca salih kitle için gerekli sağlamlaştırma eylemlerini gerçekleştirdikten, inanç, ahlak ve siyaset bağlamında bu kitle için işaretleri ve ayrıntılı çizgileri belirginleştirdikten sonra, halifeler, Ehl-i Beyt (a.s) önderliğinin, yönetimi teslim alma, İslâm toplumunu yeniden İslâm'ın gerçek alanına döndürme kıvamına geldiğini anladılar. Bu, halifelerin İmamlara (a.s) karşı tepkilerini göstermeleri sonucunu doğurdu. Doğal olarak İmamlar (a.s), halifelerin kendilerine ve davalarına karşı sergiledikleri tavırla orantılı bir tavır içine giriyorlardı.

Ehl-i Beyt İmamlarının (a.s) hareket çizgisinin bütün ayrıntılı işaretlerini belirledikleri salih kitleye gelince, İmamlar (a.s), bir yandan onları kalıcı ve istikrarlı kılma ve yayılmalarını sağlama çabası içine girerlerken, öbür yandan onları çöküşten koruyacak, kendi kendilerine yeter hale gelmelerini sağlayacak bilgi ve özgüven takviyesinde bulunuyorlardı. İmamlar (a.s), sürekli olarak halifelere karşı çıkışlarından dolayı, kendilerine mühlet verilmeyeceğini, insanlar arasında rahat ve görünür bir şekilde dolaşmalarına müsaade edilmeyeceğini kestiriyorlardı. Sahtekarlıkları, düzenbazlıkları açığa kavuşmuş halifeler, İmamları (a.s) özgür bir şekilde dolaşmak üzere serbest bırakacak değillerdi. Çünkü İmamların (a.s) kitleler nezdindeki konumları da artık gün yüzüne çıkmıştı. İmamlar (a.s), İslâm ümmetinin meşru ve reel önderliğini temsil ediyorlardı.

Bu aşamada fakihler yetiştirme olgusu gündeme geldi. İmamlar (a.s) alabildiğine geniş bir eğitim metoduyla fakihler yetiştirmeye, sonra insanların onlara müracaat etmelerini sağlamaya, karşılıklarına çıkan sorunlarla ilgili olarak onlara başvurmalarını temin etmeye ve genel meselelerde onların öncülüğünde hareket etmeleri bilincini aşılama çabasıyla çalıştılar. Bu, ne kadar süreceğini ancak Allah'ın bildiği gaybet dönemine bir hazırlıktı. Resulullah (s.a.a) da bunun gerçekleşeceğini haber vermişti. Ayrıca koşullar artık bu dönemin başlamak üzere olduğunun işaretlerini içeriyordu.

Böylece İmamlar (a.s) -çok boyutlu bir planlamadan sonra-, İslâmî önderliğin sapmasının neticesi olan zincirleme bozulmalara karşı durabildiler. Ki bu sapmalar zinciri, ümmetin sahih İslâm'dan uzaklaşmasına, ardından şeriatın yok olmasına, dolayısıyla ilahi risaletin bütünüyle çökmesine yol açacak boyutlardaydı.

Bu sapmalar zincirine rağmen ümmetin, İslâm'dan uzaklaşmamasını sağlayan şey, ona başka bir alternatifin sunulmuş olmasıydı. Bu, işaretleri açık, örnekliği sağlam ve sarsılmaz, hedefleri ve amaçları belirgin bir alternatifti. Bu alternatif düşünce sistemi, yüce Allah'ın kirlerini giderip tertemiz kıldığı masum Ehl-i Beyt İmamlarının (a.s) önderliğinde hareket eden bilinçli Müslümanlar tarafından pratik hayata sunuluyordu.

Tertemiz Ehl-i Beyt İmamlarının (a.s) sunduğu bu İslâmî öneri, sırf Ehl-i Beyt'in (a.s) İmamlığına inanan Şiilere özgü bir olgu değildi. Bilakis bütün İslâm aleminde yankılanmış bir çığırdaydı. Ehl-i Beyt İmamlarının (a.s) bir İslâmî önerileri vardı ve bu önerinin en önemli unsurunu İmamlık ilkesi oluşturuyordu. Ümmetin küçük bir grubu bu ilkeyi hakkınca kabul etmiş olmasına rağmen ancak tümü ondan etkilenmek durumundaydı. Toplumsal, siyasal, ekonomik, ahlaki ve ibadi bütün genel ve özel alanlarda sahih ve açık İslâm'ın planlanmış bir örnek modeliydi bu öneri. Bu sayede, geçen zamanla birlikte Müslümanlar, İslâm üzerinde daha çok düşünmeye, İslâm'a, kendilerine hakim yönetim tarafından dayatılan perspektifin dışında bakmaya başladılar.¹

1- Tenevvuu'l-Edvar ve Vahdet-u Hedef, s.79-80

İMAM ZEYNÜLABİDİN (A.S) ÇAĞININ ÖZELLİKLERİ

Bundan önceki açıklamalar ışığında, İmam Zeynûlabidin'in (a.s) Ehl-i Beyt'ten (a.s) önderlerin yaşadıkları dönemlerin en şiddetlisini yaşadığı açık bir şekilde ortaya çıktı. Çünkü o, Resulullah'tan (s.a.a) sonra baş gösteren sapmanın zirveye çıktığı bir dönemde yaşadı.

Çünkü İmam Zeynûlabidin (a.s) döneminde sapma artık açıldı ve uygulamaların gizli mahiyeti, örtük maksadı şeklinde değildi. Aksine, yöneticiler tarafından uygulama ve icra alanında sergilenen sosyal ve siyasal şiar olarak belirginleşmişti. İmam Hüseyin'in (a.s) öldürülmesinden sonra yöneticilerin gerçek kimlikleri Müslüman kitleler tarafından daha iyi ve net bir şekilde görülmeye başlamıştı. Artık gerçek mahiyetlerini bilen ve maskelenmiş çehrelerini tanıyan ümmet karşısında ayıplarını gizleyecek durumda değildiler.

İmam Zeynûlabidin (a.s), dedesi Emirü'l-Mümininin (a.s) döneminde baş gösteren sıkıntıları ve belaları yaşamıştı. Çünkü İmam Ali'nin (a.s) şehit edilmesinden önce doğmuştu. O gözlerini dünyaya açarken dedesi, biatlarını bozan, sapan ve dinden okun yaydan fırlayıp çıkması gibi çıkan gruplarla cihad etmenin çetin sınavını veriyordu. Sonra amcası Hasan'ın (a.s) Muaviye ve valileriyle ve işbirlikçileriyle verdiği mücadelenin acısını yaşadı. Ardından babası Hüseyin'le (a.s) birlikte o korkunç faciayı bizzat yaşadı. Ümeyye oğulları ordularının Medine'de Resulullah'ın mescidine girdiğini gördüğünde yine sıkıntısı zirveye çıktı. Emevî askerleri atlarını mescidin içinde bağlamışlardı. Risaletin start aldığı mescit. Risalet düşüncesinin bütün dünyaya açıldığı mescit. İmam Zeynûlabidin (a.s) zamanında bu mescit, Emevîler aracılığıyla nice zilletleri, nice aşağılanmaları yaşadı. Emevîler meşhur "Hirre" olayında Medine şehriyle birlikte Mescidi de serbest bölge ilan etmişlerdi. Hem Medine'de hem de mescitte Hz. Peygamberin (s.a.a) kutsalları, dokunulmazları ayaklar altına alınmıştı.

Öldürmek, o dönemde muhaliflere karşı kullanılan en kolay caydırma yöntemi değildi. İntikam amacıyla muhaliflerin bedenlerinin

parçalanması, ağaçlara asma, elleri ve ayakları kesme ve türlü bedensel işkencelere uğratma günlük konuşmaların ana malzemesiydi.

Emevîler azgınlığa dalmışlardı. Tarihçiler, şımarıklıklarının, ümmetin ekonomisiyle ve servetiyle istedikleri gibi oynamalarının ilginç örneklerini anlatmışlardır.¹ Şairlere caize olarak servet dağıtıyorlardı. Şarkıcılara karşı son derece cömerttiler.² İslâm aleminin her tarafında oyun, eğlence ve utanmazlık egemen kültür haline gelmişti. Özellikle Mekke ve Medine'de yaygınlaştırılmıştı. Emevî halifeleri bu iki şehrin Müslüman ümmet üzerindeki manevi etkisini kırmak için eğlencenin, ahlaksızlığın buralarda yayılmasına özel gayret gösteriyorlardı.

Peygamberin (s.a.a) şehri olan Medine'de müzik, Allah'a ve Resulüne (s.a.a) iman eden her insanın yüzünü kızartacak boyutlara varmıştı. Medine müziğin merkezi haline gelmişti.

Ebu'l Ferec şöyle der: "Medine'de müzik o kadar yaygındı ki, şehrin alimleri bunu inkar edemedikleri gibi abidleri de savamıyordu."³

Nitekim Ebu Yusuf Medinelirden bazılarına şöyle demişti: "Ey Medineliler! Şu müzik karşısındaki tavrınız ne tuhaf. İçinizde eşraftan ya da ayak takımından olan hiç kimsenin ondan sakınmadığını görüyorum!"⁴

Saz çalınmaya ve şarkıcılar şarkı söylemeye başlayınca Medine'de bekar cariyeye, genç kız, genç oğlan ve yaşlı hiç kimse kalmaz, hepsi de gözlerini açar müzik dinlemeye başlardı.⁵

Evet, Medine o dönemde, İslâm toplumunun müzik ve eğlence merkezi haline gelmişti. Medine, şarkıcı cariyelerin eğitildiği bir okul işlevini görüyordu. Oysa İslâm şeriatı, eğlenceye, ahlaksızlığa savaş açmış, Müslümanları ciddi bir hayat yaşamaya, çalışmaya, dünya ve ahiret hayatını imar etmek için emek sarf etmeye çağırıyordu. İyilikler işlemeye, hayırlarda yarışmaya, kemal zirvelerine tırmanmaya, hayatının her anını en güzel şekilde değerlendirmeye, ömrün heba olmasına, boşa gitmesine izin vermemeye davet ediyordu.

İmam Zeynûlabidin (a.s) döneminde ilmi hayat, kelimenin tam anlamıyla felç olmuştu. Çünkü Emevî devletinin kurulduğu günden

1- Hayatu'l-İmam Zeynûlabidin / Dirase ve Tahlil, s.665

2- el-Eğani, 1/55, 4/400, 5/111

3- el-Eğani, 8/224

4- el-İkdu'l-Ferid, 3/233

5- el-İkdu'l-Ferid, 3/245

beri uyguladığı siyasi çizgi, ilmi önemsizleştirme esasına dayanıyordu. Bilinç ve kültürün Müslümanların hayatından çıkması için büyük çaba sarfediyordu mevcut yönetim. Bunun neticesinde Müslümanların derin bir cehalet çukuruna yuvarlanmışlardı. Çünkü kamu bilincinin yüksek olması ve Müslümanlar arasında ilmin yayılması Emevîlerin çıkarını, egemenliklerinin devamını tehdit ediyordu. Halkın cehaletini ve gafletini kullanma esasına dayanan egemenliklerini... Resulullah'tan (s.a.a) sonra hilafet makamına kurulanlar, cehalet ve gafletin yayılması, kökleşmesi için var güçlerini kullanmışlardı.

Edebi hayatın karakteristik özelliği ise, o dönemin şairlerinin şiirlerinden anlamak mümkündür. Bu şiirlerde bir tek sosyal meselenin işlendiğini göremezsiniz. Onca probleme rağmen o dönemin problemleri şiirlerde işlenmemiştir. Sonra akli ve edebi hayata dair ciddi bir tek husus gündeme getirilmiş değildir. Bu dönemin şiiri, tam bir kabileci mantığına sahipti. Her şair kendi kabilesinin üstünlüğünü anlatıyor, misafirperverlik, mal ve nüfus çokluğu gibi üstünlüklerle övünüyor. Derken edebiyat keskin bir hiciv ve kötü lakaplar takma niteliğine büründü.¹

1- Hayatu'l-İmam Zeynûlabidin / Dirase ve Tahlil, s.672-673

İMAM ZEYNÜLEBİDİN'İN (A.S) STRATEJİSİ VE CİHADI

İmamların (a.s) hayatını incelediğimiz zaman, açıklamaları içinde insanlara, İslâmî hareketin önderliği bağlamında bir İmam'dan diğerine yöntemlerin değişiklik arz etmesinin sebeplerini izah eden bir çok kanıt görebiliyoruz.

Örneğin İmam Seccad (a.s) Mekke'ye giderken yolda Ubbad el-Basri ona şöyle der: "Cihadı ve zorluklarını bırakıp hacca ve rahatlığına yöneldin. Yüce Allah '**Allah, müminlerden canlarını ve mallarını satın almıştır.**' (Tevbe, 111) buyurmaktadır. İmam (a.s) ona şu cevabı verir: "*Ayetin sonrasını da oku: '**Tevbe edenler, hamededenler, oruç tutanlar, rüku edenler, secde edenler, marufu emredip münkeri nehyedenler, Allah'ın sınırlarını koruyanlar, müminleri müjdele.**'* Sonra İmam şöyle dedi: "*Bunlar -yani ayette işaret edilen niteliklere sahip müminler- ortaya çıktıkları zaman, hiçbir şeyi cihada tercih etmeyiz.*"¹

İmam (a.s) verdiği bu cevapla kesin bir şekilde siyasetini ve mücadele tarzını belirginleştiriyor, sınırlarını çiziyor. Kendi döneminde izlenecek hareket metodunu gözler önüne seriyor. Bu açıklamada, bu hareket tarzının gerekçelerinin de belirginleştiğini görüyoruz. Çünkü İmam'ın (a.s) silahlı mücadeleyi, Emevî yönetimine karşı askeri bir yöntem izlemeyi terk etmesi, Ubbad el-Basri'nin sandığı gibi, dünya hayatına ve nimetlerine yönelik sevgiden kaynaklanmıyordu. Bunun tek nedeni, askeri bir hareket için gerekli olan şartlar ve donanım yeterli düzeyde mevcut olmamasıydı. Ve çünkü böyle bir ortamda mevcut iktidara karşı verilecek şiddet esaslı herhangi bir mücadele amacının aksiyle sonuçlanması kaçınılmazdı.

Kerbela faciasından hemen sonra İmam Seccad (a.s) ve Ehl-i Beyt'in Zeyneb ve Ümmü Gülsüm (a.s) gibi saygın hanımefendileri, yeni siyasetlerini, Emevîlerin yüzünü örten maskeleri indirmek, bu maske altında izledikleri ifsat edici siyaseti deşifre etmek üzere bina

1- Men la Yahduru'l-Fakih, 2/141; Menakib-u Âl-i Ebi Talib, 4/173 İki kaynaktaki metin arasında küçük bazı farklılıklar vardır.

ettiler. Böylece Ümmete, Allah'a ve risalete karşı üstlendiği tarihi sorumluluğu hatırlatmayı amaçladılar.

Bundan dolayıdır ki, İmam Zeynülâbidin'in (a.s) ve Ehl-i Beyt'in seçkin hanım efendilerinin (a.s) Irak'ta yaptıkları konuşmalarda bir bütün olarak insanların vicdanına hitap etmeyi esas aldıklarını görüyoruz. İnsanların dikkatini, kendilerini saran büyük tehlikeye çekmeyi amaçlıyorlardı. Ümeye oğullarının Allah'ın risaletine karşı işledikleri cürmün büyüklüğünü gözler önüne sermeyi hedefliyorlardı.

Şam'da İmam Seccad (a.s), kendilerinin tutsak edilmeleri meselesini işliyordu konuşmalarında. Bu arada Peygamberin (s.a.a) ailesi olduklarını vurguluyordu. Böylece Şam halkını gerçeklerden uzaklaştıran Emevî yönetimini halkın önünde utanç verici duruma düşürüyordu.

İmam Seccad (a.s), Medine'ye girmeden önce İslâmî düşüncüyü ve kamu oyunu harekete geçirmeye çalıştı. Halkın dikkatini “Taff” (Kerbela) faciasında risaletin ne büyük bir sınavdan geçtiğine çekti. İmam'ın (a.s) o sırada halka yaptığı konuşma işte bu anlamları içeriyordu.

Kerbela faciası açıkça ortaya koymuştu ki, İslâm ümmeti, bir vurdum duymazlık, bir uyuşukluk hali içindedir. İslâm ümmetindeki cihad ruhu, tamamen yok oldu, denmese bile, kayıplara karışmıştır. Bu yüzden İmam Seccad (a.s), ümmetin son mercii ve İmam'ı olarak, bu olguyu dikkate aldı ve rolünü, ümmeti risalet çizgisi doğrultusunda geliştirme, eğitime esasına göre belirledi. Risalet çizgisinin, İslâmî sahadaki etkinlik alanını genişletecek bir strateji izledi. Artık amaç, İslâmî bilinci artırmak, ümmetin farklı kesimlerine açılmayı hedefleyen bir hareket benimsemek, Emevîlerin etkin kıldığı düşünce sistemini değil, tertemiz İslâmî düşüncüyü taşıyan seçkin önderler yetiştirmek olmalıydı.

Kuşkusuz bu metodu esas almanın objektif koşulları vardı. Çünkü düşüncüyü ve toplumu yönlendirme mekanizmalarına egemen olan sapkın yönetim, egemen olduğu uzun yıllar boyunca, sapıklık içinde erimiş, asimile olmuş hatırı sayılır bir nesil yetiştirmişti. Bu da İslâmî akımın bu harekete doğrudan karşı çıkmasını güçleştiriyordu. Çünkü egemen güçler ve onların ürünü olan sapkın nesil önemli bir güce sahipti. Ayrıca kurumlar ve güç odakları aracılığıyla sağlam koruma duvarına da sahip olmuşlardı. Öte yandan İslâmî hareket de peş peşe yıkıcı darbeler almış, büyük zararlara uğramıştı.

Bu yüzden İslâmî akım üzerinde yoğunlaşmak, kemiyet ve keyfiyet olarak onu zenginleştirmek, ertelenemez bir meseleydi.

Çünkü risaletin teori ve pratik olarak yaşaması, İslâmî akımın ümmetin bünyesinde ve halk tabanında varlığını sürdürmesine ve esenlikte olmasına bağlıydı. Genel önderlik, yönetim ve egemenlik İslâmî akımın eline geçmediği sürece bu çabanın aralıksız sürdürülmesi bir zorunluluktur.

İmam'ın (a.s) stratejisi, planladığı gibi bir çok alanda büyük başarılar elde etti. Aşağıda buna ilişkin iki pratik örnek vereceğiz:

Toplumsal alanda İmam'ın (a.s) stratejisi, meyvelerini vermeye başladı. bir kere ümmetin geniş kesimlerinin saygısını, sempatisini ve dostluğunu kazandı. Tarih kaynakları bu hususta görüş birliği içindedir. İbn Hallekan şöyle der: Hişam b. Abdulmelik babasının halifeliği zamanında hacca gitti. Kabeyi tavaf etti ve Haceru'l-Esved'e ulaşip el sürmek, öpmek için uğraştı. Kalabalığın çokluğundan dolayı buna güç yetiremedi. Bunun üzerine kendisine bir minber getirildi. Minberin üzerine oturup halkı seyretti. Yanında Şam'ın ileri gelenlerinden bazı kimseler vardı. O bu şekilde tavaf edenleri seyrederken, birden Zeynülabidin Ali b. Hüseyin b. Ali b. Ebu Talib (a.s) geldi. İnsanların en güzel yüzlüsü ve en hoş kokulusuydu. Kabeyi tavaf etti. Haceru'l-Esved'in hizasına gelince, el sürmesi ve öpmesi için insanlar bir kenara çekilip ona yol açtılar. Şamlılardan biri: "İnsanların kendisine bu kadar saygı gösterdikleri bu adam da kimdir?" dedi. Hişam: "Tanımıyorum," dedi. Aslında tanıyordu, ama Şamlıların kendisinden yüz çevirmelerinden korkuyordu. Şair Ferezdak da oradaydı. Ben onu tanıyorum, dedi. Şamlı adam: "Kimdir? ey Ebu Firas!" dedi. Ferezdak şöyle dedi:

"Taşlık vadiler tanır onun ayak izini
Kâbe bilir, Hill ve harem bölgesi tanır onu
Allah kullarının tümünün en hayırlısının oğludur o
Temizdir, muttakidir, arınmıştır, semboldür o
Kureyş görünce onu, dedi içlerinden biri
Bütün güzellikler onun kereminden gelir ileri
Resulullah'tan doğmuş, ondan kaynaklanmıştır
Bu yüzden her parçası güzelliştir, temeli ve kokusu ondan alınmıştır
Bilmiyorsan eğer, Fatıma'nın oğludur o
Onun ceditiyle Allah'ın nebileri son buldular
Allah, çok önceden onu şereflendirdi, yüceltti
Bunu onun adına kalemle levhine yazdı

Bu kimdir? demen, ona zarar vermez
 Senin tanımadığını Arap bilir, acem değil bilmez
 Bir topluluktur ki o, dindir onları sevmek, onlara bğzetmekse
 küfürdür;

Kurtuluştur, kurtarıcıdır onlara yakın olmaks
 Takva ehli sayılsa, önderleridir takvanın onlar
 Ya da yeryüzünün en hayırlıları kimdir? denilse, denilir: Onlar!
 Hangi mahlukatın boynunda yoktur ki
 Bunun geçmişinin veya kendisinin nimeti.
 Onun geçmişini de bilir Allah'ı bilen
 Din, milletlere ulaştı onun evinden.

Hişam bu kasideyi dinleyince öfkeleni ve Ferezdak'ı zindana attı. İmam Zeynülâbidin (a.s) on bin dirhem kefalet vererek ona serbest bıraktırdı. Ferezdak, bu parayı geri verdi ve şöyle dedi: "Ben onu Allah için övdüm, bağış için değil. İmam (a.s) şu karşılığı verdi: *"Biz, öyle bir Ehl-i Beyt'iz ki, bir bağışta bulunduk mu onu geri almayız."* Bunun üzerine Ferezdak bağışı kabul etti.¹

Bu olay gösteriyor ki İmam (a.s), halkın geniş ve samimi teveccühüne nail olmuştu. Bu öylesine samimi bir sevgiydi ki, en kutsal bir zaman diliminde, gözlemlenen bir kulluk mekanında dahi somut olarak kendini gösterebiliyordu. Yoğun kalabalıklar gerçek İmamlarını görür görmez, ona yer açıyor, istemeden bir sıkıntı vermeye mahal vermeden, ibadetini rahat bir şekilde eda etsin diye bir kenara çekiliyorlardı. Üstelik kitleler, Emevî hanedanının Ehl-i Beyt'e (a.s) düşman olduğunun da farkındaydı. Ehl-i Beyt'e (a.s) yardım edenlere, onlara tabi olanlara neler yapıldığını bilmeyen de yoktu.

İmam'ın (a.s) ilmi faaliyetleri, maksadının gerçekleşmesini sağladı. Nitekim Mescid-i Nebevi ve İmam'ın (a.s) evi, otuz beş yıl – bu, İmamlığının süresidir- boyunca, ilk dönemin tarzına uygun bir düşünce faaliyetine tanık oldu. İmam (a.s), her bir taraftan gelen talebelere İslâmî bilgiyi aktarıyordu. Sadece Mekke'de ve Medine'de değil, İslâm dünyasının her tarafında kendine özgü bir çizgisi ve ayırıcı işaretleri bulunan bir düşünce mektebinin temellerini atmıştı. Bu medreseden düşünce önderleri, muhaddisler ve fakihler mezun oluyordu.

1- Kaside uzundur. Bir çok tarih ve edebiyat kaynağında zikredilir. Vafeyatu'l-Ayan, İbn Hallikan, 6/96; el-İrşad, el-Mufid, 2/150, 151 Muhammed b. İsmail b. Cafer es-Sadık'tan (a.s) rivayet edilmiştir. Ayrıca bk. Bu iki kaynaktan başka, kitabımızın birinci babı, birinci faslın başları.

İmam Hüseyin'in (a.s) şehit edilmesinden sonra şianın tutamaçları kopmuş, güç merkezleri dağılmıştı. İmam Zeynülabidin'in (a.s) güçleri yeniden toplamak ve yeni bir hazırlık devresine girmek üzere faaliyete geçerken karşı karşıya bulunduğu en büyük tehlike Şia tabanının dağılmış olmasıydı. Amacın gerçekleşmesi için psikolojik ve akidevi bir hazırlık evresine ihtiyaç vardı. Kalplerde yeniden umut yeşertmek, nefislere kararlılık duygusunu aşılamak gerekiyordu.

İmam Zeynülabidin (a.s), yol gösterici ve teşkilatçı pratiğiyle bu amacı gerçekleştirme aşamasına getirdi. Güçle, hikmetle, esenlikle ve ciddiyetle sonuca varacak kadar yaklaştı.

İmam (a.s) kendine özgü bir cihad metodu ortaya koydu. Bu sayede o günkü kritik aşamanın yükünün altından kalkabildi. Bu hareket metodunu değişik düzlemlerde ele almak mümkündür:

Düşünsel ve İlmi Cihad

Bilindiği gibi, her sahih siyasal hareketin temel dinamiklerinden biri sağlam bir düşünce sistemidir. Kitlelerin kültür düzeyini yükseltmek, onları bilinçlendirmek, hareketin akışı içinde başına nelerin gelebileceğini, nelerle karşılaşabileceğini, bu bağlamda görev ve haklarının neler olduğunu anlatmak, bunları bilinçli bir şekilde kavramasını sağlamak, en başta sağlamlaştırılması gereken bir kaidedir. Bu sayede yıkıcı hakim rejimin etkileri ortadan kaldırılabilir. Çünkü yıkıcı düzenler bütün tarih boyunca insanları haktan ve hakka dair temel gerçekleri öğrenmekten uzak tutmaya çalışmışlardır.

İmam Zeynülabidin (a.s), bu sahada büyük ve önemli bir rol oynamıştır. Öncelikle egemen rejimin hadis rivayetini yasaklamasına karşı çıkmış, hadis rivayet edilmesini emretmiş, teşvik etmiştir.¹ Kendisi sünneti tatbik eder, insanlara da sünneti tatbik etmeye ve sünnete uymaya davet ederdi. Ondan (a.s) şöyle rivayet edilmiştir: "Amellerin en faziletlisi, az da olsa sünnete uygun olarak yapılanıdır."²

İmam'ın (a.s) yaşadığı dönemde, hakim rejimin temel amacı, hakkı temelinden yıkmak, köklerini sökmektir. Bu anlamda hakkı da o dönemde Kur'an hafızları ve müfessirleri temsil ediyordu. Bu yüzden Kur'an'a sarılmaya çağırarak, o gün için en önemli yükümlülüklerden

1- Hadislerin yazılması ve rivayet edilmesinin yasaklanması, Peygamberimizin (s.a.a) vefatından hemen sonra başlamıştı.

2- El-Mehasin, s.221 Hadis: 133

biriydi. Nitekim İmam Zeynülabidin (a.s), bu alanda büyük bir çaba sarf etmiştir.

İmam (a.s) şöyle diyor: *"Aman; Kur'an'a sarıl. Çünkü yüce Allah, cenneti, kendi eliyle bir tuğlası altından, öbür tuğlası gümüşten olduğu halde yaratmıştır. Cennetin harcını misk, toprağını zaferan ve çakılını da inci kılmıştır. Cennetin derecelerini Kur'an ayetlerinin sayısı kadar kılmıştır. Kim Kur'an'dan bir bölüm okursa, ona: Oku ve yüksel, der. Kim de cennete girerse, peygamberlerin ve siddıkların dışında ondan daha yüksek derecede bir kimse olmaz."*¹ Şöyle derdi: *"Doğudakilerin ve batıdakilerin hepsi ölse, yanımda Kur'an olduktan sonra yalnızlık hissetmem."*²

Pratikte Kur'an'ın yüceltilmesi için çeşitli yöntemlere baş vururdu. İnsanlar içinde onun kadar güzel ve içten bir sesle Kur'an okuyan bir başkası yoktu.³ Ayrıca Kur'an-ı Kerim'i tefsir ederek de halkı irşad ediyordu.⁴

İmam (a.s), ilahi tevhid inancının temellerini sabitleştirme, rükünlerini sağlamlaştırma yolunda da büyük çabalar sarf ediyordu. Bunun için bozulmamış fitrata ve akla uygun kanıtlar ortaya koyuyordu. Yöneticilerin, insanların dillerine ve bedenlerine hakim olduktan sonra düşüncelerine de tam anlamıyla hakim olmak maksadıyla besledikleri ilahi cebir (Allah'ın insanı amel etmeye zorlaması / insanın amellerini kendi iradesiyle yapmaması) düşüncesi gibi sapık fikirlere karşı da müthiş bir mücadele veriyordu. Daha önce, Hz. Hüseyin'in (a.s) öldürülmesini Allah'a mal etmek isteyen İbn Ziyad'a: *"Allah, öleceği zaman öleni vefat ettirir."* ayetiyle cevap verdiğini hatırlatmıştık. Böylece İmam (a.s), yöneticinin meclisinde, bu kadar net konuşarak akidevi sapmaya açık tavır koymuştu. Dolayısıyla başkalarının haksız yere öldürülmesi ile Kur'an'ın Allah'a nisbet ettiği- katına döndürme ve canı alma arasındaki farkı ortaya koymuştu.

İmam'a (a.s): *"İnsanların başına gelenler, kaderle mi başlarına geliyor, yoksa amelleriyle mi?"* diye sorulduğunda, İmam (a.s) şöyle cevap verir: *"Kader ve amel, ruh ve beden mesabesindedir. Bu hususta Allah, salih kullarına yardım eder."* Sonra şöyle der:

1- Tefsiru'l-Burhan, 3/156

2- Bihar'ul-Envar, 46/107

3- a.g.e, s.70 bab:5 hadis:45

4- el-İrşad, s.312-319

*"Haberiniz olsun, kendi zulmünü adalet, doğru yolda olanın adaletini de zulüm gören kimse, insanların en zalimidir."*¹

Böylece İmam (a.s) teşbih ve tecsim inancına² ve mürkiye düşüncesine karşı koymuştur.³

İmamet ve velayet hususunda ise İmam (a.s) takiiyyeye veya gizliliğe gerek duymadan bütün açıklığı ve sarahatiyle İmamlığını bizzat kendisi ilan etmiştir. Bu açık ilanı içeren bir çok hadis vardır. Bu hadislerden birinde şöyle deniyor: *"Biz, Müslümanların İmamlarıyız, Allah'ın alemlere sunduğu hüccetleriyiz. Müminlerin seyyidleri, kalabalıkların önderiyiz. Müminlerin Mevlalarıyız. Biz, yeryüzü halkının güvencesiyiz, tıpkı yıldızların gök ehlinin güvenceleri olmaları gibi. Eğer yeryüzünde bizden biri olmasaydı, yer üzerindikileri yutardı. Allah'ın Adem'i (a.s) yarattığı günden beri yeryüzünde, açık ve meşhur veya gaybette ve gizli bir hüccet bulunmuştur. Kıyamet kopuncaya kadar da mutlaka yeryüzünde bir hüccet bulunacaktır. Böyle olmasaydı, yeryüzünde Allah'a kulluk edilmezdi."*⁴

Ebu Minhal Nasr b. Evs et-Tai şöyle der: "Ali b. Hüseyin (a.s) bana dedi ki: *'İnsanlar kime gidiyorlar?'* Dedim ki: Şuna buna gidiyorlar. Dedi ki: *'Onlara söyle, bana gelsinler.'*⁵

Ebu Halid el-Kabuli İmam'a (a.s) şöyle dedi: "Efendim! Senden sonra kaç İmam geleceğini bana söyle. Dedi ki: *'Sekiz İmam gelecektir. Çünkü Resulullah'tan (s.a.a) sonra on iki İmam gelecektir. Bu, İsrailoğullarındaki esbatın da sayısıdır. Üç tanesi geçmişte geldi. Ben dördüncüsüyüm. Sekiz tanesi de benim soyumdan gelecektir...'*⁶

Kuşkusuz Ehl-i Beyt İmamlarından (a.s) uzaklaşma şeklinde kendini gösteren sapma, sadece onların yönetim ve siyasal velayet makamlarından uzaklaştırılmalarıyla sınırlı değildi. Aksine, bu uzaklaşma, şeri hükümler alanında koyu bir cehaletin hüküm sürmesine kadar vardı. Oysa Ehl-i Beyt İmamları (a.s), şeri hükümleri tanıtmaya misyonuna sahip gerçek merci ve sahih önder konumundaydılar.

1- et-Tevhid, es-Saduk, s.366

2- Keşfu'l-Ğümme, 2/89

3- Cihadu'l-İmami's-Seccad, s.107

4- Emali es-Saduk, s.112 el-İhticac, s.317

5- Tarih-u Dimaşk, Hadis no: 21

6- Kifayetu'l-Eser, s.236-237

İmam (a.s), sadece emir yetkisine, memleketi yönetme misyonuna ve kullara yol gösterme görevine sahip değildir, o, aynı zamanda şeriatı anlama ve hükümlerini açıklama hususunda da baş vurulacak mercidir. Son şeriatı eksiksiz bir şekilde bilmek ve şeriatın gerçek kaynaklarıyla sağlam bir irtibat kurmak için bundan başka yol yoktur.

Yöneticiler, Ehl-i Beyt'i (a.s), yönetim ve siyasal velayetten uzaklaştırdıkları gibi, dini ve ilmi merciliklerini ortadan kaldırmak ve insanları onlardan uzaklaştırmak için de büyük bir çaba sarf ediyorlardı. Bu nedenle İmamlar ve onların tabileri, insanlara İslâm şeraitinin bu berrak kaynağını göstermeye, insanların bu kaynaktan içmelerini sağlamaya özel bir önem verdiler. İmam Seccad (a.s) ise, bu hususa özellikle ilgili gösteriyordu. Örneğin şer'i, fıkhi bir meselede kendisiyle tartışan bir adama aynen şöyle demişti: *"Be adam, eğer bizim evlerimize gelersen, Cebrail'in hanelerimizdeki ayak izlerini sana gösterebiliriz. Böyle iken kim sünneti bizden daha iyi bilebilir ki?!"*¹

Başka bir yerde de şöyle buyuruyor: *"Allah'ın dininde, eksik akıllarla, yanlış görüşlerle, fasit kriterlerle doğruya ulaşılmaz. Ancak teslim olmakla doğruya ulaşılır. Bize teslim olan kurtulur. Bizi örnek edinen hidayete erer. Kıyas ve kişisel görüşle amel edense helak olur. Bizim söylediğimiz veya hükmettiğimiz bir şeye karşı içinde rahatsızlık hisseden bir kimse, tekrarlanan yediyi (seb'u mesani / fatiha suresi) ve yüce Kur'an'ı indiren Allah'ı bilmeden, inkar etmiş olur."*²

2- Toplumsal ve Ameli Cihad

İlahi önderlerin en önemli hedeflerinden biri, ilahi terbiye ve öğretiyi insan topluluklarını ıslah etmek, bu dikenli yolda kararlı ve özverili bir şekilde pratik hareketin aşamalarından geçmektir. Bu bakımdan yapmakla yükümlü olduğu hususları şöyle sıralayabiliriz:

1- Öncelikle dinin getirdiği hak öğreti ve edinilmesi zorunlu ahlaki meziyetler temelinde mümin bir nesil yetirmelidir. Ki bu nesil hayırda ona yardımcı olsunlar.

2- Bütün ağırlığıyla topluma karışmalı, insanların arasında bulunmalıdır. Öğretileriyle zalimlere ve tağutlara karşı çıkmalı, Allah'ın risaletini onlara tebliğ etmelidir.

1- Nüzhetu'n-Nazir, s.45

2- İkmalu'd-Din, s.324 Bab:31 Hadis: 9

3- Zalimlerin, dinamiklerini işlevsiz hale getirmek, güçsüzleştirmek, maneviyattan, moral motivasyonundan yoksun bırakmak, insanları hakka ve iyiliğe dayalı fıtrattan uzaklaştırmak maksadıyla toplum içinde yaydıkları fesada, dejenerasyona karşı koymalıdır.

İmam (a.s), bu hususların tümünde geniş bir faaliyet alanına sahipti. Dolayısıyla yaşadığı dönemin, beni Ümeyye tağutlarının ümmete, mukadderatına ve İslâmî hilafetin makamına tahakküm etmeleri, iktidarlarına muhalefet edenleri gözlerini kırpmadan kanını döktükleri, İslâm'a baş kaldırıyor adı altında kılıçtan geçirdikleri bir dönem olmakla belirginleşmesine rağmen, İmam'ı ilahi ıslahatçıların önde gelenlerinden saymak gerekir.

İmam'ın (a.s) toplumsal faaliyetlerinin yanında ilmi faaliyetleri hakkında birkaç açıdan söz söylemek mümkündür:

Ümmet Genelinde ve Ehl-i Beyt tabileri özelinde ahlak ve terbiye

İmam Zeynülabidin (a.s), gerek kişisel davranışları, gerekse insanlarla, hatta çevresindeki bütün varlıklarla kurduğu ilişkileri bağlamında Muhammedi ahlakın somutlaşmış en göz kamaştırıcı örneği idi.

Yüksek ilmi kabiliyet, üstün şeref ve kalpleri kendine çekip onlara hükmetme, sorunlarla yüzleşme, büyük bir sabır, metanet ve sükunetle problemlerin önüne geçme özelliklerini kendinde toplayan deneyimli İslâmî önderlik kişiliği onda adeta billurlaşmıştı.

Bir karakter olarak bezendiği ve kербela faciasında karşılaştığı felaket esnasında destansı bir şekilde sergilediği sabır, onun büyük sabrının en somut göstergesidir.

İslâmî pratikte devamlılığı, sürekliliği her kesin gözlemlediği bir realitedir. Bu alan, onun azimli siyasal ve sosyal faaliyetlerinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır.

Kardeşlerinin, fakirlerin, düşkünlerin, dul ve yetimlerin ihtiyaçlarını gidermesi, malını bu alanda harcaması, bağışta bulunması, infak etmesi herkesin dilindeydi.

Kölelere, akrabalara, yabancılara, hatta düşmanlarına ve hasımlarına karşı merhametli olması, acıması dillere destandı.

Allah'a sürekli ibadet etmesi, ulu Allah'tan korkması ile ilgili haberler sayfalar dolusudur. Öyle ki "Zeynülabidin" (İbadet edenlerin süsü) ve "Seyyidü's-Sacidin" (secde edenlerin efendisi) diye anılmaya

başlamıştı. Allah'ın izniyle ileriki bölümlerde bu özelliklerden söz edeceğiz. Daha önce az da olsa değinmiştik bu meseleye.

b- İslah ve Devlet

Bazı tarihçilere göre, Hüseyin'in (a.s) soyundan gelen İmamlar (a.s) Kerbela katliamından sonra siyasetten uzak durdular. Kendilerini irşada, ibadete ve dünyadan el etek çekmeye verdiler.¹

Bu görüşlerinin kanıtı olarak da İmam Seccad'ın (a.s) hayatını göstererek, onun genel İslâmî hayattan çekildiğini iddia ediyorlar. Tarihçilerin bu yanlış düşüncelerinin sebebinin, İmam Hüseyin'den (a.s) sonra Ehl-i Beyt İmamlarının (a.s) iktidarlara karşı silahlı bir harekete girişmediklerini görmeleri olduğu anlaşıyor. Bunun yanında tarihçiler, önderliğin siyasi boyutuna son derece dar bir anlam yüklüyorlar. Bu da ancak silahlı bir hareket için geçerli olabilecek niteliktedir.

Her şeyden önce, Hüseyin'in (a.s) soyundan gelen Ehl-i Beyt İmamlarının (a.s) siyasetten çekildikleri, dünyadan el etek çektikleri iddiası tamamen yalandır ve İmamların (a.s) hayatları bunu olumsuzlamaktadır. İmamların (a.s) hayatları, buna dair pozitif örneklerle, siyasal hayata aktif katılım türleriyle doludur.

Bunlardan biri, İmam Zeynü'l-Abidin'in (a.s) ümmetle, kitle önderleriyle kurduğu geniş ilişkilerdir. İmam (a.s), uzun soluklu hareket çizgisi bağlamında, bu ilişkilerinden yararlanıyordu.² İmam'ın (a.s) böyle bir önderliği tesadüfen elde etmiş olması mümkün değildir. Ya da sırf Hz. Peygamberin (s.a.a) soyundan gelmekle bu etkinliği elde etmesi söz konusu değildi. Aksine, İmam (a.s), cömertliği, ümmet içinde sergilediği pozitif tavrı, yönetimde olmamasına rağmen, halkın dertleriyle yoğun bir şekilde ilgilenmesiyle bu konumu elde etmişti. Çünkü ümmet -genellikle- önderliği bir kişiye karşılıksız olarak vermez. Bir kişi, büyük bir cömertlik sergilemedikçe ve ümmet de bu cömertliği hayatının değişik alanlarında hissetmedikçe, bireylerin kalplerini kazanmak, önderliğine kurulmak mümkün olmaz. Ümmet, problemlerin çözümünde ve risaletin korunmasında istifade ettiği kimselere önderlik makamını bahşeder.

1- Neş'etu's-Şia ve't-Teşeyyu', Şehid Seyyid Muhammed Bakır es-Sadr

2- Daha önce İmam'ın (a.s), Hacerul evsede el sürüp öpmek isterken insanların nasıl ona yol açtıklarına işaret etmiştik. Bkz, s.111

Kaldı ki İmam'ın (a.s) bütün dini faaliyetleri siyasal hareket özelliğine sahipti. Özellikle o dönemde henüz siyaset din ayırımı diye bir şeyin söz konusu olmadığını göz önünde bulundurursak, İmam'ın (a.s) hayatının akışı içinde açık siyasal duruşlar, müdahaleler diyebileceğimiz somut örnekler görmemiz mümkündür. Nitekim ondan (a.s) rivayet edilen sözlerden de anlaşılacağı gibi o, siyaset alanına yakın biri olarak görünüyordu, ateşli siyasal tartışmalara giriyor, olayların akışını takip ediyordu. Ümmetin yaşadığı tehlikeli ifsat pratiğine karşı net açıklamalarda bulunuyordu. Aşağıda buna dair birkaç örnek bulacaksınız:

1-Abdullah b. Hasan b. Hasan şöyle der: Ali b. Hüseyin b. Ali b. Ebu Talib her gece, yatsı namazından sonra Mescid-i Nebevinin son bölümünde Urve b. Zübeyr'le birlikte otururdu. Ben de onların yanına otururdum. Yine böyle bir gecede ikisi konuşuyordu. Beni Ümeyye'den bir zorbanın işlediği zulümlerden ve zalimlerle beraber aynı yerde oturmaktan söz ediyorlardı. Urve, Ali'ye dedi ki: Ey Ali! Bir kimse zalimleri terk etse ve Allah, onların yaptıklarına buğzettiğini bilse, bu arada zalimlerin bulunduğu yerden bir mil uzakta bulunsa, şayet Allah zalimlerin üzerine azabını indirirse, bu kimsenin, zalimlere isabet eden azaptan kurtulması umulur.

Urve bunları söyledi ve Medine'den ayrılıp el-Akik denilen yerde ikamet etmeye başladı.

Abdullah b. Hasan der ki: Ben de Medine'den ayrıldım ve Sevice denilen yerde ikamet etmeye başladım.¹

Fakat İmam (a.s), Medine'den ayrılmadı. Bilakis, bütün hayatı boyunca Medine'de yaşamayı tercih etti. Çünkü o (a.s), bu tarz ayrılışları, siyasal hareketten kaçış ve toplumsal meydanı zalimlerin istedikleri gibi at oynatabilecekleri şekilde terk ediş olarak değerlendiriyordu.²

Belki de Urve b. Zübeyr'in -o bir Ehl-i Beyt (a.s) düşmanıydı³- bu önerisi, kendisi tarafından hazırlanan bir siyasi plandı. Ya da bizzat yöneticiler, onun aracılığıyla böyle bir öneri sunmuşlardı ki, İmam'ı (a.s) siyasal ve toplumsal hayattan uzaklaştırabilsinler. Ama İmam (a.s) Medine'den ayrılmadı, cihad hareketini kendi belirlediği metot çerçevesinde sürdürdü.

1- Muhtasarı Tarihi Dımaşk, 17/21

2- Cihadu'l-İmam es-Seccad (a.s), s.154

3- Bmz. Tenkihu'l-Makal, 2/251

2- İmam (a.s) bir yerde şöyle diyor: "Hiç kuşkusuz Münkerin maruf üzerinde, şerrin hayır üzerinde, cehaletin hilm üzerinde, paniğin sabır üzerinde, ahmaklığın yumuşaklık üzerinde, kuraklığın bereket üzerinde, şiddetin bolluk üzerinde, dünyaya düşkünlüğün züht üzerinde, pis evlerin şerefli evler üzerinde, çorak toprakların yosunlu, yeşilli topraklar üzerinde bir galibiyeti söz konusudur. Bu tür galibiyetlerden ve azaplarla dolu bir hayattan Allah'a sığınırız."¹

Devlet kelimesi, arapçada galibiyet ve istila anlamına gelir. Bu da egemen iktidarın en belirgin vasfıdır. Şu halde yukarıdaki metin gösteriyor ki İmam (a.s), siyasal iktidar meselesini, hayatın ve doğanın diğer meselelerinin kapsamında içselleştirmiş, diğer meseleler gibi onunla da ilgilenmiş ve ıslahı için düşünceler üretmiştir.

Bakar mısınız! İmam'ın (a.s) döneminde pis evlere mağlup düşen şerefli evler hangileri ola ki? Bir yöneticinin devletinden, galibiyetinden Allah'a sığınmak, hiç varlığı reddedilmeyen, egemenliğine karşı çıkılmayan bir olguyla ilgili olabilir mi? Siyasal bir şahsiyet için bundan daha güçlü bir tavır tasavvur edilebilir mi? Özellikle İmam'ın (a.s) içinde yaşadığı koşulları ve bu koşullarda sergilediği tavrı ve İslâmî hareketin önderliği bağlamında izlediği kapsamlı stratejiyi göz önünde bulundurduğumuz zaman bunun çok önemli bir siyasal tavır olduğunu görmememiz mümkün müdür? Ve siyasetten el etek çektiği, siyasal hayattan uzaklaştığı iddia edilen bir adamdan bu tür sözler sadır olabilir mi?

c- Fesada karşı direnişi

Hiç kuşkusuz bir ıslahatçının, özellikle ilahi bir ıslahatçının en önemli yükümlülüklerinden biri fesada karşı çıkması ve yeryüzünde bozgunculuk çıkaranlara savaş açmasıdır. Dolayısıyla İmam Zeynülabidin (a.s) bu görevi en belirgin bir şekilde yerine getirmiştir.

İmam'ın (a.s) yaşadığı çağ, özellikle sosyal problemlerle çalkalanmasıyla belirginleşmişti. Kuşkusuz bu problemlere bir çok dönemde rastlanabilirdi, ancak onun döneminde çok daha belirgin ve çok daha yoğunlardı. İmam (a.s) da kendine özgü yöntemiyle bu problemleri çözmeye çalıştı. Bu yöntemin ayırıcı bir özelliği ve rengi vardı. İmam'ın (a.s) cihadında ön plana çıkan yönteminin temel amacı, en önemli sorun haline gelen fakirlik problemini ve kölelik sorununu

1- Tarih-u Dimaşk, 41/410; Muhtasar-u İbn Manzur, 17/255

çözmekti. İnşallah önümüzdeki bölümde bu problemleri ayrıntılı olarak ele alacağız.

İMAM ZEYNÜLABİDİN'İN (A.S) HAYATINDA ÖN PLANA ÇIKAN EŞSİZ OLGULAR

İmam Zeynülâbidin'in (a.s) hayatı, bazı eşsiz olgularla belirginleşmektedir. Bu olguları, tertemiz atalarının (a.s) ve masum evlatlarının (a.s) hayatında da büyük ölçüde görmek mümkünse de, onun (a.s) hayatında daha açık ve daha geniş etkinliktedirler. Bu da diğer İmamların (a.s) hayatlarından daha fazla bu yönleri onun (a.s) hayatında incelememizi gerektirmektedir. Bu olguları şöyle sıralamak mümkündür:

- a- İbadet
- b- Dua
- c- Ağalama
- d- Köle azat etme

İmamların (a.s) hayatlarını derinliğine incelediğimiz zaman, bütün İmamların (a.s), bu olgular itibarıyla kendi dönemlerinin en üstünleri olduklarını görürüz. Ancak bunlar İmam Zeynülâbidin'in (a.s) hayatında daha güçlü bir şekilde belirginleşmişlerdir. Bu yüzden bu olgular bağlamında eşsiz bir konuma geldiğini söylemek mümkündür.

İmam'ın (a.s) Hayatındaki İbadet Olgusu

İmam Zeynülâbidin'in (a.s) çağdaşları, onun, insanlar içinde Allah'a en çok ibadet eden, en çok itaat eden biri olduğu hususunda hemfikirdirler. İnsanlar, onun gibi Allah'a yakaran, ibadet eden birini görmüş değildiler. Onun bu meziyeti karşısında muttakilerin, salihlerin gözleri kamaşıyordu. İslâm tarihinde ondan başka kimseye Zeynülâbidin (ibadet edenlerin süsü) ve Seyyidussacidin (secde edenlerin efendisi) isminin verilmediği gerçeği bunun en somut kanıtıdır.

Bu kadar çok ibadet etmesi, kuşkusuz Allah'a yönelik derin imanından ve Onu bilmesinin düzeyinden kaynaklanıyordu. Cenneti arzu ettiği veya cehennemden korktuğu için ibadet ediyor değildi. O, Allah'ı ibadete layık buluyordu ve ibadet ediyordu. Bu hususta dedesi

Emirü'l-Müminin, seyyidularifin ve İmamulmuttakin Ali'ye (a.s) benziyordu. İmam (a.s), ibadet ederken içinde bulunduğu ihlas duygusunun düzeyini şu ifadelerle dile getirmişti: *"Ben, Allah'a ibadet ederken tek gayemin Allah'ın vereceği sevap olmasından korkarım. Bu, menfaat beklentisi içinde olan kimselerin ibadetidir; bir menfaat geleceğine ihtimal ederlerse ibadet ederler, böyle bir beklenti içinde olmazlarsa, ibadet etmezler. Allah'ın azabından korktuğum için ibadet etmekten de korkarım. Bu takdirde kötü huylu bir köle gibi olurum; korkmazsa ibadet etmez..."*

Yanında oturanlardan biri: "Neye karşılık ibadet ediyorsun?" diye sordu. Ona, imanının samimiyetini sergileyen şu cevabı verdi: *"Bağışları ve nimetleriyle kulluğa layık olduğu için Ona kulluk ediyorum."*¹

Allah sevgisi İmam'ın (a.s) kalbini doldurmuştu. Bütün duyguları bu sevginin emrine ram olmuştu. Bütün vakitlerinde Allah'a ibadet etmekle meşgul olurdu. İmam'ın (a.s) bir cariyesine, İmam'ın (a.s) ibadetinin nasıl olduğu soruldu. Cariye: "Uzun uzun mu anlatayım, yoksa özetleyeyim mi?"

"Özetle," dediler.

Dedi ki: "Ona gündüz vakti hiç yemek vermedim, geceleyin de hiç yatağını sermedim. (Gündüzleri hep oruçluydu, geceleri de sabaha kadar namaz kılıyordu, demek istiyor.)"²

İmam (a.s), hayatının büyük bir kısmını gündüzlerini oruçla, gecelerini de namazla geçirirdi. Bazen namaz kılardı, bazen de dua ederdi.

İMAM'IN İBADETİ

1- Abdesti

Abdest nurdur, günahlardan temizlenmektir. Namazın ilk adımıdır. İmam (a.s) her zaman abdestli olurdu. Raviler, onun abdest alırken nasıl bir huşu içinde olduğunu aktararak şöyle demişlerdir: Abdest almak istediği zaman yüzünün rengi sararırdı. Ailesi: "Abdest

1- Hayatu'l-İmam Zeynu'labidin, s.187 Tefsiru'l-İmam Hasan, el-Askeri'den naklen

2- el-Hisal, s.488

aldığında neden bu şekilde rengin değişiyor?" diye sormuş, onlara şu cevabı vermiştir: *"Kimin huzuruna çıktığımı biliyor musunuz?!"*¹

2- Namazı

Namaz; müminin miracıdır, bir hadiste de buyurulduğu gibi her muttaki insanın Allah'a yakın olma vesilesidir. Namaz, İmam'ın (a.s) nefsinin en önemli arzusuydu. Namazı, Allah'a yükseldiği bir miraç olarak görürdü. Bunun sebebi kendisine sorulduğunda: *"Kimin huzuruna çıktığımı ve kime yakardığımı biliyor musunuz?"* diye cevap verirdi.² Namazdaki hallerinden bazı örnekler sunmak istiyoruz:

a) Namaz için güzel kokular sürünmesi

İmam namaz kılmak istediği zaman mescidinde hazır bulunduğu bir şişedeki güzel kokudan sürünürdü.³

b) Namaz elbisesi

İmam (a.s) namaz kılmak istediği zaman yünden yapılmış kaba ve sert elbiseler giyerdi. Böylece yüce yaratıcı karşısında zelilliğini en belirgin bir şekilde sergilemek istiyordu.

c) Namazdaki Huşusu

Namazı, tamamen kendini Allah'a vermenin ve maddi aleminden bütünüyle kopmanın somut bir göstergesiydi. Çevresinde olup biten hiçbir şeyi hissetmezdi. Hatta kalbi Allah'la irtibatlı olduğunda kendini dahi hissetmezdi, kendisinin de farkında olmazdı. Raviler onun (a.s) namazdaki halini şöyle vasfederler: "Namaza kalkmak istediği zaman, rengi değişirdi. Azaları Allah korkusundan titrerdi. Zelil bir kölenin heybetli bir kralın huzurunda duruşu gibi dururdu namazda. Bundan sonra bir daha namaz kılamayacağını düşünen birinin kıldığı son veda namazı gibi namaz kıları."⁴

İmam Bakır (a.s), babasının namazdaki huşusunu şöyle anlatıyor: *"Ali b. Hüseyin namaz kılmak üzere kalktığı zaman, rüzgardan başka hiçbir şeyin sallayamadığı bir ağaç gövdesi gibi (başının üzerinde kuş varmışçasına) hareketsiz dururdu."*⁵

Eban b. Tağlib, İmam Sadık'a (a.s) dedesi İmam Seccad'ın (a.s) nasıl namaz kıldığını anlatır ve şöyle der: "Ali b. Hüseyin'i namaza

1- Nihayetu'l-İrb, 21/326; Siyer-u A'lami'n-Nubela, 4/238

2- el-Hisal, 2/620

3- Bihar'ul-Envar, 46/58

4- Hayatu'l-İmam Zeynülabidin (a.s), s.190

5- Vesailu's-Şia, 4/685

kalkarken gördüm; rengi değişiyordu. İmam Sadık (a.s) ona şu karşılığı verir: Allah'a yemin ederim, Ali b. Hüseyin, kimin huzurunda durduğunu biliyordu..."¹

Namazı huşu içinde kıldığının göstergelerinden biri de, üzerinden terler akmadıkça başını secdeden kaldırmamasıydı.² O kadar çok ağlardı ki suya dalmış gibi sırlıklam olurdu.³ Ebu Hamza es-Sumali'den nakledilir ki, o, İmam'ı namazda iken görür. Cübbesi omuzlarından birinden düşer, fakat düzeltmez. Ebu Hamza sonradan bunun sebebini İmamdan sorar, o da şu karşılığı verir: *"Yazıklar olsun sana! Kimin huzurunda olduğumu biliyor musun? Kulun namazından, ancak kalbiyle yöneldiği kısmı kabul edilir."*⁴

d) Bin Rekatlık namaz

İmam'ın (a.s) hayatını yazan bütün tarihçiler, onun bir gündüz ve gecede bin rekat namaz kıldığı hususunda görüş birliği içindedirler.⁵ İmam'ın (a.s) beş yüz hurma ağacı vardı, her ağacın yanında iki rekat namaz kılardı.⁶ O kadar çok namaz kılardı ki, tıpkı develerin yere çöelmelerinden dolayı dizlerinin vs. nasır tutması gibi, secde yerleri nasır tutmuştu. Her sene bu nasırları düşerdi. Düşen bu nasırları bir keseye koyardı. Vefat ettiği zaman bu nasırlar da onunla birlikte defnedildi.⁷

f) Çok Secde Etmesi

Bir hadiste de belirtildiği gibi, kulun Allah'a en yakın olduğu an, secde halidir. İmam (a.s), boyun eğişinin ve zelilliğinin bir göstergesi olarak Allah'a çok secde ederdi. Rivayet edilir ki: İmam (a.s) bir gün çöle gitti. Azatlı kölelerinden biri de arkasından gitti. İmam'ın (a.s) sert bir taşın üzerinde secde ettiğini gördü. Bin kere *"Lailaheillallah hakkan hakkan. Lailaheillallah taabbuden ve rikkan. La İlaheillallah imanen ve sıdkan = Allah'tan başka ilah yoktur, bu haktır, haktır. Allah'tan başka ilah yoktur, bu kulluğumuzun ve köleliğimizin bir*

1- age.

2- Tehzibu'l-Ahkam, 2/286 Hadis:1146

3- Bihar'ul-Envar, 46/108

4- İlelu's-Şerayi, s.88; Bihar'ul-Envar, 46/61

5- Tehzibu't-Tehzib, 7/306; Nuru'l-Ebsar, s.136; el-İthaf bi Hubbi'l-Eşraf, s.49 vd.

6- Bihar'ul-Envar, 46/61; el-Hisal, s.487

7- el-Hisal, s.488

*ifadesidir. Allah'tan başka ilah yoktur, bu imanımızın ve tasdikimizin göstergesidir."*dediğini saydı.¹

Şükür secdesine gider ve yüz kere: *"Elhamdulillahi şukran: Şükür olarak Allah'a hamdolsun"*derdi. Sonra şöyle derdi: *"Ey hiçbir zaman kesilmeyen minnet ve lütuf sahibi! Kendisinden başka hiç kimsenin lütuflarını sayamadığı rabbim! Ebediyen tükenmeyen cömertliğin sahibi! Ey kerim! Ey Kerim!"* Bunun dedikten sonra yakarır ve ihtiyacını söylerdi.²

g) Çok tesbih etmesi

Daima Allah'ı zikretmekle, tesbih etmekle ve hamd etmekle meşgul olurdu. Şu sözlerle tesbih ederdi: *"Nuru her karanlığı aydınlatan münezzehdir. Kuvvetiyle bütün kudretlere güç yetiren münezzehdir. Nefislerinin yollarıyla kullarından gizlenen münezzehdir. Hiçbir şey Onu perdeleyemez. Allah münezzehdir, Ona hamdolsun."*³

Ğ) Gece namazını devamlı kılması

İmam'ın (a.s) terk etmediği nafilelerden biri gece namazıydı. Evinde ya da yolculukta bu namazı her zaman kılardı.⁴ Yüce dosta kavuşuncaya kadar bu namazı terk etmedi.

h) Gece (Teheccüd) namazından sonra ettiği dua

Gece namazını tamamlayınca aşağıdaki mübarek duayı okurdu ki, bu dua Ehl-i Beyt İmamlarından (a.s) rivayet edilen duaların en değerlilerinden biridir. Bu duanın bazı bölümlerini aşağıya alıyoruz:

"Allah'ım, ey mülkün sahibi! Ey sonsuzluk ve egemenlikle ebedi olan! Ordu ve yardımcıya ihtiyacı olmadan yenilmeyen! Zamanın geçmesine ve senelerin dönüp durmasına, vakitlerin ve günlerin tükenmesine rağmen izzetiyle baki kalan! Egemenliğin öyle üstündür ki, bu üstünlüğün öncesinin sınırı, sonrasının da sonu yoktur. Mülkün yüceler yücesidir ki, eşya Onun düzeyine erişmeden aşağılarda kalır. Bunlardan tercih ettiğin bir şeye, vâsfedenlerin en yüksek nitelemeleri dahi erişemez. Seninle ilgili sıfatlar şaşırmış, nitelemeler darmadağın olmuştur. Büyüklüğün karşısında vehimlerin latif derinlikleri hayrete

1- Vesailu's-Şia, 4/981

2- Vesailu's-Şia, 4/1079

3- Daavatu'l-Kutbu'r-Ravendi, s.34

4- Sıfatu's-Safve 2/53'den naklen. Keşfu'l-Ğümme 2/263

düşmüştür. Sen, evveliyetinle ilk olan Allah'ım. Bundan dolayı da sen daimsin ve zeval bulmazsın. Bense ameli cılız, ama beklentisi iri bir kulum. Amaca ulaştırıcı sebepler elimden uçup gitti, geride bir senin ulaştırdığın rahmetin kaldı. Emeller için sarılacağım kulplar birer birer koptu, bir sarıldığım affının kulpu kaldı. Sana ibadet etmek namına yaptığım hazırlık alabildiğine azdır, buna karşılık sana karşı isyanım alabildiğine çoktur. Kulunu affetmen sana ağır gelmez. Kötülük etsem de beni bağışla..."

"Allah'ım! Sana isyan edenlere karşı alevlendirdiğin, rızanın dışına çıkıp sana ibadet etmekten yüz çevirenlere bir tehdit olarak vadettiğin ateşten sana sığınırım. Bir ateş ki, ışığı karanlıktır, kolayı elem vericidir, uzağı yakındır. Birbirini yiyen bir ateş, üst üste yığılmış bir ateş. İçine atılan kemikleri anında kavurup tuz buz eden bir ateş. Bu ateşe atılanlara kaynar su içirilir. Bir ateş ki, yakarlardan geri durmaz, acımasını isteyenlere de merhamet etmez. Kendisinden ürken ve kendisine teslim olanlara hafifleşmeye gücü de yetmez. İçine atılanlara azabın en elem vericisini ve vebalin en şiddetlisini tattırır..."¹

İmam (a.s) çok ibadet etmekten adeta erimişti, yorgunluktan -hem de ne yorgunluk!- takatsız düşmüştü. O kadar zayıftı ki, rüzgarın onu savuracağı sanılırdı, rüzgarda sağa sola savrulan bir başak gibi.²

Oğlu Abdullah anlatıyor: "Babam geceleri namaz kılardı. Namazını bitirince yatağına emekleyerek giderdi."³

Çok ibadet etmekten bitkin ve yorgun düşmesinden dolayı ailesi ve sevenleri ona acıyor, durumundan endişe ediyorlardı. Bu hususta onunla konuştukları halde, o, meşakkatli ibadetlerini, atalarına kavuşuncaya kadar sürdürdü. Oğullarından biri ona şöyle demişti: "Babacığım! Bu alışkanlık -namazı kast ediyor- ne zamana kadar sürecek? İmam (a.s) şöyle cevap vermişti: *"Rabbimin katına varıncaya kadar."*⁴

Cabir b. Abdullah el-Ensari, İmam'a şöyle demişti: "Ey Resulullah'ın (s.a.a) oğlu! Yüce Allah'ın cenneti sizin ve sizi sevenler için, cehennemi de size buğzeden ve size düşmanlık besleyen kimseler için yarattığını bilmez misin? Şu nefsine yüklediğin ağır ibadet nedir?" İmam (a.s) ona şu cevabı vermişti: *"Ey Resulullah'ın (s.a.a)*

1- Sahifetu's-Seccadiye, dua: 32

2- el-İrşad, s.272 Ravdatu'l-Vaizin, 1/237

3- Bihar'ul-Envar, 46/99

4- a.g.e, 46/99

arkadaşı! Sen bilmez misin ki, dedem Resulullah'ın geçmiş ve gelecek bütün günahlarını Allah bağışlamıştı, buna rağmen o, Allah uğrunda çabalamaktan, yorulmaktan geri durmamıştı? –Anam babam ona feda olsun- baldırları şişinceye ve ayakları kabarcıncaya kadar ibadet ederdi. Ona da: 'Allah senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışladığı halde neden bu kadar çok ibadet ediyorsun?' denilmişti de, o şöyle cevap vermişti: 'Şükreden bir kul olmayayım mı?'

Cabir ona şu karşılığı vermişti: "Ey Resulullah'n (s.a.a) oğlu! Senin kendini koruman gerekir. Çünkü sen öyle bir aileye mensupsun ki, onlarla musibetler savılır, onlarla hastalara şifa istenir ve onlarla gökten yağmur istenir." İmam (a.s) ona şu karşılığı vermişti: "Atalarım kavuşuncaya kadar onların yolunu izleyeceğim, onları örnek edineceğim..."¹

3- Orucu

İmam (a.s) yaşadığı sürece günlerinin büyük çoğunluğunu oruçlu geçirdi. İmam'ın (a.s) ibadeti hakkında kendisine bir soru sorulduğunda cariyesi şu cevabı vermişti: "Gündüzleri ona hiç yemek vermedim" İmam (a.s) oruç tutmayı seviyor ve insanları oruç tutmaya teşvik ediyordu. Şöyle diyordu: "*Yüce Allah melekleri oruç tutanların üzerine vekil kılar, onları korumakla görevlendirir.*"² Sadece iki bayram gününü ve mazeretli olduğu başka bazı günleri oruçsuz geçirirdi.

Ramazan ayında ise bambaşka bir tavır içinde olurdu. İyilik ve hayır türlerinin hiçbirini terk etmezdi. Akla gelebilecek her iyiliği yapardı. Tesbih, istiğfar ve tekbirden başka söz söylemezdi. İftarını açtığında şöyle derdi: "*Allah'ım! Yapmayı dilersen yaparsın.*"³

Ramazan ayını büyük bir arzu ve iştiaqla karşılardı. Çünkü Ramazan ayı, iyilerin baharıydı. "Allah'ın ayı"nın girmesiyle aşağıya bazı bölümlerini alacağımız şu duayı okurdu:

"Bize hamdini gösteren, bizi hamdedenlerden eyleyen Allah'a hamdolsun. Ki ihsanına karşı şükredenlerden olalım ve buna karşılık olarak bize iyilerin sevabını versin.

Bize dinini sevdiren, bizi şeriatına has kılan ve bizi iyiliklerinin yoluna salan Allah'a hamdolsun ki, Onun lütfuyla bu yollarını izleyip hoşnutluğuna erişelim. Bu yollardan biri olarak da kendi ayını,

1- Menakib-u Âl-i Ebi Talib, 4/161, 162

2- Daavatu'r-Ravendi, s.4

3- Furuu'l-Kafi, 4/88

ramazan ayını, oruç ayını, İslâm ayını, temizlik ayını, arınma ayını ve kıyam ayını ön gören Allah'a hamdolsun.

Allah'ım! Muhammed'e ve Âline salat et. Bize ramazan ayının faziletini bilmeyi, ululuğuna saygı göstermeyi ilham et. Bu ayda bizi sakındırdığın şeylerden bizi koru, bedenimizin organlarını sana isyan etmekten alıkoyarak bu ayda oruç tutmayı bize nasip et. Bedenimizin organlarını seni hoşnut edecek amellerde kullanmayı nasip et. Ki kulaklarımızla boş sözleri dinlemeyelim, gözlerimizle eğlenceyi seyretmeyelim, ellerimizle harama uzanmayalım, ayaklarımızla yasaklara yürümeyelim, karınlarımıza sadece senin helal kıldığın şeyleri yerleştirelim, dillerimizle sadece senin örnek verdiğin şeyleri söyleyelim. Ancak senin sevabına ulaştırıcı şeyleri yüklenelim. Ancak senin azabından koruyan şeyleri alıp verelim. Sonra bütün bunları riyakarların riyasından ve gösterişçilerin gösterişinden arındır. Ki bu amellerimizde sadece senin rızanı gözetelim...

Allah'm! Ramazan ayını, sana sunduğumuz ibadetlerle doldur, vakitlerimizi sana itaat etmemizle süsle. Bu ayın gündüzünde oruç tutma hususunda bize yardım et. Gecesini namazla, sana yakarmayla, senden huşu duymakla, senin huzurunda zillet içinde durmakla geçirmemizi nasip et ki, bu ayın gündüzü, gaflet içinde olduğumuza gecesi de tembellikle geçirdiğimize tanıklık etmesin..."¹

İmam Zeynülâbidin (a.s) ramazan ayının her gününde bir koyun kesilmesini ve pişirilmesini emrederdi. Yemek pişince: "Çömlekleri getirin" derdi. Sonra yemeğin fakirlere, dul kadınlara ve yetimlere dağıtılmasını emrederdi kazandaki bütün yemek bitinceye kadar dağıtılırdı. Kendisinin iftarı için geride hiçbir şey kalmazdı. Kendisi ekmek ve hurma ile iftar ederdi.²

İmam'ın (a.s) mübarek ramazan ayına özgü iyiliklerinden biri de çokça köle azat etmesi, kölelerini özgür bırakmasıydı. Oysa köleler onun yanında saygın bir hayat sürdürürlerdi. Onlara oğulları gibi muamele ederdi. Hiçbir kölesini ve hiçbir cariyesini, bir suç işlediklerinde cezalandırmazdı. Sadece suç işledikleri günü defterine kaydeder, ramazan ayının son günü onları yanında toplar, defterde yazılı bulunan suçlarını onlara gösterir ve şöyle derdi: "Yüksek sesle şöyle deyin: Ey Ali b. Hüseyin! Hiç şüphesiz Rabbin, işlediğin bütün amelleri kaydetmiştir, tıpkı senin, bizim işlediğimiz amelleri kaydetmen gibi. Rabbin katında hakkı söyleyen, büyük küçük hiçbir

1- es-Sahifetu'l-Kamile es-Seccadiye, dua: 44

2- Bihar'ul-Envar, 46/72

şeyi dışarıda bırakmayan, kısacası yaptığın her şeyi içine alan bir kitap vardır. Sen, işlediğin her şeyi Onun huzurunda hazır bulursun. Tıpkı bizim, senin yanında işlediğimiz her şeyi hazır ve kaydedilmiş bulduğumuz gibi. Öyleyse büyük hükümdardan kendin için af umduğun gibi sen de bizi affet, yaptığımızı hoş gör. Tıpkı büyük hükümdarın seni affetmesini istediğin, sevdiğin gibi. Bizi affet; Onu affedici bulursun. Sana merhamet ettiğini, seni bağışladığını görürsün. Kuşkusuz senin Rabbin kimseye zulmetmez. Nitekim senin elinde de hakkı söyleyen, işlediğimiz büyük küçük bütün işleri içeren bir kitap vardır. Ey Ali b. Hüseyin! Rabbinin karşısındaki zelil konumunu hatırla. O rabbin ki adil bir hakemdir, bir hardal tanesi ağırlığına dahi kimseye haksızlık etmez. Büyük küçük ne varsa hepsini kıyamet günü getirir. Hesap görücü ve şahit olarak Allah yeter. Affet, hoş gör; büyük hükümdar da seni affetsin, seni hoş görsün. Çünkü O şöyle buyurmuştur: "Bağışlasınlar; feragat göstersizler. Allah'ın sizi bağışlamasını arzulamaz mısınız?"¹

Böylece, bütünüyle kendini her şeyden koparıp Allah'a verdiği için, sadece Allah'a sarıldığı için somut ifadesi olan bu sözleri onlara telkin ederdi. Allah'ın korkusundan durup ağlarken şöyle derdi:

"Rabbim! Bize zulmedenleri affetmemizi bize emrettin. Biz de senin bize emrettiğin gibi bize zulmedenleri affettik. O halde bizi affet. Çünkü sen, bu hususta bizden de emredilen başkalarından da daha layıksın. Kapımıza bir şey istemek için gelen hiç kimseyi geri çevirmememizi emrettin. Şimdi biz de senin kapına dilenciler ve miskinler olarak geldik. Kapına gelmiş, oturmuşuz; senin nimetini, iyiliğini ve bağışını bekliyoruz. Bize bu hususta minnet et, bize lütufta bulun. Bizi yüz üstü, umutsuz bırakma. Çünkü sen bu hususta, bizden de emredilen diğer kimselerden de daha layıksın. İlahi! Kerem sahibisin; bana kerem et. Çünkü ben senin kapında bir dilenciyim ve sen de kerem sahibisin. İyilikleri bol bol bağışlarsın. Beni de senin kapında iyiliklere nail olmuş kimselere kat. Ey kerem sahibi!..."

Sonra mübarek yüzünü onlara çevirir, gözlerinden yaşlar dökülürken, onlara şefkat ve merhametle şöyle derdi: Ben sizi affettim, siz de beni affettiniz mi? Benden sadır olan kötü bir sahiplik varsa, ki ben, bu durumda kötü ve haksızlık eden bir sahibim. Kerem sahibi, cömert, adil, iyilik eden ve faziletler bahşeden bir sahibin de mülküyüm." Bunun üzerine köleler ona şöyle karşılık verirlerdi: "Seni affettik, ey efendimiz!" Onlara: "Öyleyse: Allah'ım! Bizi affettiği gibi

Ali b. Hüseyin'i affet. Bizim boyunlarımızı kölelikten azat ettiği gibi, sen de onu ateşten azat et, deyin," derdi.

Onlar da bunu söylerlerdi. Ardından şöyle derdi: *"Allah'ım! Kabul et, ey alemlerin rabbi. Gidin, sizi affettim, affedilmem ve ateşten azat edilmem umuduyla sizi kölelikten azat ettim."* Ramazan bayramı geldiğinde, her birine, onları diğer insanlara muhtaç bırakmayacak miktarda para verirdi.¹

4- DUALARI

a) Seher Vakitleri Okuduğu Dua:

İmam (a.s) her ramazan gecesinin seherinde rabbine münacat eder, dua eder ve büyük bir içtenlikle Ona yalvarırdı. Bu mübarek duayı Ebu Hamza es-Sumali rivayet ettiği için Ebu Hamza es-Sumali duası da denir. Ehl-i Beyt İmamlarından (a.s) rivayet edilen duaların içinde bir iman ve ilim hazinesi konumundadır. İmam'ın (a.s), her şeyden kendini uzaklaştırıp Allah'a yönelişini temsil etmektedir. Bunun yanında nefsi aldatici duygulardan ve şehvi arzulardan alıkoyucu öğütler, vaazlar da içermektedir. Bu dua üslubunun güzelliği, göz kamaştırıcı beyanı ve maksadı harikulade bir ifade tarzıyla sunma belagatı açısından da eşsizdir. Allah karşısında bir tezellülü, huşuu ve boyun eğişi tasvir ediyor ki, ancak masum bir İmam'dan böylesi bir dua sadır olabilir.

Bu dua, iyi ve salih Müslümanlar nezdinde önemli bir yer edinmiştir. Bu duayla Allah'a yalvarmayı kendilerine alışkanlık haline getirmişlerdir. İmam'ın (a.s) bu duasından bazı pasajları aşağıya alıyoruz:

"İlahi! Cezanla beni terbiye etme. Tuzaklarımla beni tuzağa düşürme. İyilik ancak senin katından olduğu halde, ben nereden bulayım iyiliği rabbim? Ancak senin yardımınla mümkün olabildiği halde ben nasıl kurtulayım? İyilik yapan kimse senin yardımından ve rahmetinden müstağni olmadığı gibi kötülük yapan ve sana karşı küstahlaşan kimse de senin kudretinin dışına çıkamaz..."

Seninle tanıdım seni. Kendini bana sen gösterdin, beni kendine çağırdın. Eğer sen olmasaydın, senin kim olduğunu bilemezdim.

Beni çağırdığında icabet etmeyi ağırdan da alsam, geciksem de, kendisine dua ettiğimde derhal bana icabet eden Allah'a hamdolsun.

1- Biharul-Envar, 46/103-105

Benden borç (karz-ı hasen) istediğinde cimrilik etsem de, ben kendisinden istediğimde derhal bana veren Allah'a hamdolsun...

Efendim! Sana günahlarının lal ettiği bir dille dua ediyorum. Suçları tarafından ablukaya alınan bir kalp ile sana yalvarıyorum rabbim! Ürkerek, arzu ederek, umarak ve korkarak sana dua ediyorum rabbim! Efendim! Günahlarımı gördüğümde ürktüm. Ama senin keremini görünce umuda kapıldım...

Ey bağışlaması geniş ve ey ellerini rahmetle uzatan! İzzetin hakkı için, ey efendim! Beni geri çevirsen de kapından ayrılmayacağım. Sana yakarmaktan vazgeçmeyeceğim. Çünkü cömertliğini ve keremini biliyorum...

Allahım;ne zaman sana ibadet etmeğe hazırlandımsa ve namaz kılmak için sana yöneldimse bana dalgınlık ve uyku verdin, sana yalvarış ve müinacat halini benden aldın. -Allahım- neden böyle bir duruma düştüm? Ne zaman ıslah olduğumu ve tövbe edenlerin toplantılarına katılmaya yakın olduğumu sandımsa azmimi kıran ve sana kulluk etmeğe engel olan önemli bir hadiseyle karşı karşıya kaldım. Ey mevlam yoksa beni kapından kovmuş ve hizmetinden kenara mı itmişsin?

Belki de, senin hakkımı hafife aldığımı gördüğün için beni kendinden uzaklaştırmışsın. Veya senden yüz çevirdiğimi gördüğün için bana gazap etmiş veya beni yalancılardan sayıp da teveccühünden atmışsın. Veya nimetlerinin şükürünü yerine getirmeyen bir kul olduğumu gördüğün için beni mahrum etmişsin. Veya alimlerin toplantısından uzak olduğum için beni aşağılamış veya beni gafillerden sayıp dolayısıyla rahmetinden ümidimi kesmişsin. Veya başı boş insanların toplantılarına meyil ettiğimi görüp beni onlara dost kılmışsın. Veya benim duâmı işitmek istemediğin için beni dergahından uzaklaştırmışsın. Veya suçum, günahım ve senden utanmadığım için beni cezalandırmışsın...

Allah'ım! Beni (kıyamet günü) ağır zincirlere vurup insanların arasında ihsanını benden kessen, insanların gözlerini kusurlarımı görmeye açsan, ateşe sürüklenmemi emretsen ve benimle iyi kulların arasında ayrılık düşürsen, yine de senden ümit kesmem; affına olan ümidimden vazgeçmem; senin sevgin hiçbir zaman kalbimden çıkmaz...

Bu dünyada garipliğime, ölüm anında kederime, kabirde yalnızlığım ve lâhitte tenhalığıma merhamet et. Hesap vermek için huzuruna vardığımda zelilliğime acı. İnsanların bilmediği günahlarımı bağışla. Her zaman kusurlarımı ört. Ölüm döşeğine

düştüğümde, dostlar başıma toplanıp beni sağa sola hareket ettirdiklerinde bana merhamet et. Gusül için yatırılıp salih komşularım tarafından sağa sola çevrildiğimde bana lütufta bulun. Cenazem akrabalarım tarafından taşındığında bana merhamet et. Bu dünyadan ayrıldığımda ve senin huzuruna varmak için tek başıma kabre koyulduğumda bana ihsanda bulun. Yeni evimde (kabirde) garipliğime (yalnızlığıma) acı. Böylece senden başkasına menus olmamı sağla...

Ramazana ayının günleri peyderpey geçerken İmam (a.s) hüznlenirdi. Çünkü ramazan Allah'ın velilerinin bayramıdır. Ramazana olağanüstü bir dua ile veda ederdi. Bu duanın bazı bölümlerini aşağıya alıyoruz:

"Selam sana ey büyük Allah'ın ayı ve ey Allah'ın velilerinin bayramı!

Selam sana, ey beraber geçirilen vakitlerin en kerimi! Günler ve saatler içinde ayların en hayırlısı!

Selam sana, ey ümitlerin yaklaştığı ve amellerin yayıldığı ay!

Selam sana, ey varlığında değeri yüce, yokluğunda hüznü derin, ayrılığı elem veren ümit kaynağı!

Selam sana, ey sıcak dost, gelişile sevince boğan! Tükenişi yalnızlık ve acı olan!

Selam sana, ey kalpleri incelten ve günahları azaltan komşu!

Selam sana, ey şeytana karşı yardım eden dost!

Selam sana ve bin aydan daha hayırlı kadir gecesine!

Selam sana, dün ne kadar sana düşkündük ve yarın ne kadar özleyeceğiz seni!

Allah'ım! Bu ayın çekilmesiyle hatalarımızı çekip al, bu ayın çıkışıyla bizi günahlarımızdan çıkar. Bizi, bu aya layık en mutlu, bu aydan en çok istifade eden kimselerden eyle..."¹

5- HACCI

Hacca ve umreye şöyle teşvik ederdi: *"Hacca gidin ve umre ziyaretinde bulunun; bedenleriniz sıhhat bulsun, rızkınız genişlesin, imanınız ıslah olsun, insanların ve ailenizin ihtiyaçlarını karşılayalım."*²

1- es-Sahifetu's-Seccadiye (Ramazana veda duası)

2- Vesailu's-ş-şia, 8/5

Hacca ilgili olarak şöyle buyurmuştur: *"Hacca gidenin günahları bağışlanmıştır, cennet ona vacip kılınmıştır. Yeniden amel defteri yazılır. Ailesi ve malı koruma altındadır."*¹

*"Safa ve Merve tepeleri arasında saiy eden kimseye melekler şefa'at eder."*²

Allah'ın dokunulmaz / haram evinden döndükleri zaman hacılara ikramda bulunulmasına çağırırdı ve şöyle derdi: *"Hacılar döndükleri zaman onların dönüşüyle sevinin, gelişlerini müjdeleyin, onlarla musafaha edin, onlara saygı gösterin. Böylece, günah onlara karışmadan önce sevap hususunda onlara karışırsınız."*³

Tıpkı babası ve amcası Hasan (a.s) gibi birden çok defa yürüyerek hacca gitti. Deve sırtında yirmi defa hacca gitti. Bu devesine çok iyi davranırdı.

İbrahim b. Ali şöyle der. "Ali b. Hüseyin'le beraber hacca gittim. Devesi inatlaşıp yerinden ayrılmadı. O da deveye bir değnek dürttü. Sonra elini çekti ve şöyle dedi: Ah! Ne acıdır kısas!"⁴

İmam (a.s) Allah'ın haram evine yolculuk etmek istediği zaman hafızlar ve alimler etrafını sarardı. Çünkü ondan ilim, irfan, hikmet ve adap öğrenirlerdi. Said b. Müseyyeb şöyle der: Ali b. Hüseyin gitmedikçe kariler Mekke'ye gitmezlerdi. O yola çıktığında biz de bin atlı olarak onunla beraber çıktık.⁵

İhrama girilen yerlerden birine geldiğinde, ihrama dair sünnetleri uygulamaya başladılar. İhram giyerken telbiye getirmek istediği zaman rengi solar, huzursuz olur, telbiye getiremezdi. Sana ne oldu? denildiğinde ise şu cevabı verirdi: Lebbeyk (davetini kabul ettim) dediğimde, bana: (La lebbeyk) "Hoş gelmedin," diye karşılık verilmesinden korkuyorum.

Telbiye getirdiği zaman, Allah'a karşı duyduğu korkudan kendinden geçer bayılırdı. Bineğinin sırtından yere düşerdi. Haccını tamamlayıncaya kadar bu hal onda görülürdü.⁶

İmam (a.s), Beyt-i haram'daki hac menasikini tamamlayınca rahmet oluşunun altında namaza dururdu. Tavus el-Yemani, onu bu mekanda namaz kılarken gördü. Allah'a dua ediyor, Allah

1- Furuu'l-Kafi, 4/252

2- Men La Yahduru'l-Fakih, 2/208 Hadis: 2168

3- Biharu'l-Envar, 99/386 Lafızda bazı farklılıklar vardır.

4- El-Fusulu'l-Muhimme, s.189

5- Hayatu'l-İmam Zeynu'labidin, s.227

6- Nihayetu'l-İreb, 21/326

korkusundan ağlıyordu. Namazı tamamlayınca Tavus ona şöyle dedi: "Seni huşu halinde görüyorum. Ama senin üç özelliğin var ki, bunların seni korkudan emin kılmalarını umuyorum. Birincisi, sen Resulullah'ın (s.a.a) oğlusun. İkincisi, dedenin şefaati. Üçüncüsü, Allah'ın rahmeti.

İmam (a.s) ona şu karşılığı verdi: *"Ey Tavus! Resulullah'ın (s.a.a) oğlu olmam, beni güvende kılmaz. Çünkü ben Allah'ın şu sözünü duydum: 'O gün artık aralarında akrabalık bağları kalmamıştır; birbirlerini arayıp sormazlar.'*¹ *Dedemin (s.a.a) şefaati de beni güvende kılmaz. Çünkü yüce Allah şöyle buyuruyor: 'Allah rızasına ulaşmış olanlardan başkasına şefaet etmezler.'*² Allah'ın rahmetine gelince, yüce Allah bu hususta şöyle buyuruyor: **"Muhakkak ki iyilik edenlere Allah'ın rahmeti çok yakındır."**³ *Bense, Muhsinlerden olup olmadığımı bilmiyorum.*"⁴

Tavus şöyle der: "Ali b. Hüseyin'i yatsı namazından sabah vaktine kadar kabeyi tavaf edip ibadet ettiğini gördüm. Etrafta kimsenin olmadığını gördüğünde gözlerini göğe doğru kaldırdı ve şöyle dedi: *"İlahi! Göğünün yıldızları kayboldu, mahlukatın gözleri kapandı. Ama senin kapıların dileyenlere açıktır. Seni bağışlayasın, bana merhamet edesin, kıyamet meydanında dedem Muhammed'in (s.a.a) yüzünü bana gösteresin diye sana geldim."* Sonra ağladı ve şöyle dedi: *"İzzetin ve celalin hakkı için, sana isyan ederken senden kuşkulandığım, cezanı bilmediğim, cezalandırmandan korkmadığım için isyan etmiş değildim. Fakat nefsim bana telkin etti, üzerime gerdiğin perden de buna yardım etti. Şu anda azabınla karşı karşıya kalsam, kim kurtaracak beni. Bana uzattığın kurtuluş ipini koparırsan kimin ipine sarılayım..."* Sonra secdeye kapandı. Ona yaklaştım, başını kaldırdım, bağrıma koydum. Göz yaşlarım mübarek yanaklarına döküldü. Doğruldu ve hafifçe şöyle dedi: *"Kimdir bu beni rabbimi anmaktan alıkoyan?"*

Tavus büyük bir saygı ve tevazu ile cevap verdi: "Ben Tavus b. Yeman'ım, ey Resulullah'ın (s.a.a) oğlu! Bu korku, bu dehşet ve bu sızı nedir böyle? Asıl biz asilerin ve suçluların böyle yapması gerekir! Senin baban Hüseyin b. Ali, annen Fatimetu'z-Zehra, deden ise Resulullah'tır.

1- Müminun, 101

2- Enbiya, 28

3- Araf, 56

4- Biharul-Envar, 46/101

İmam (a.s) ona şu cevabı verdi: *"Heyhat! Heyhat! Ey Tavus! Babamdan, annemden ve dedemden söz etmeyi bırak. Allah, cenneti kendisine itaat edenler, iyilik edenler için yaratmıştır, bunlar isterse Habeşli köleler olsunlar. Cehennemi de kendisine isyan edenler için yaratmıştır, bunlar da isterse Kureyşli efendiler olsunlar. Yoksa Allah'ın şu sözünü duymadın mı: 'Sura üflendiği zaman artık aralarında akrabalık bağları kalmamıştır;; birbirlerini de arayıp sormazlar.'*¹ *Allah'a yemin ederim ki, yarın, önceden işleyip takdim ettiğin salih amellerden başka bir şeyin sana faydası olmayacaktır.*²

Arefe Günü Okuduğu Dua

İmam (a.s), Arafat'ta namaz kılar, dua eder ve Kur'an-ı Kerim okurdu. Orada mübarek bir dua okurdu. Bu, Ehl-i Beyt İmamlarından (a.s) bize kalan hazine değerindeki dualardan biridir. Aşağıda bu duadan bazı pasajlar sunuyoruz:

Övgü alemlerin Rabbi Allah içindir. Ey Allah'ım övgü sanadır gökleri ve yeri ortada bir örnek olmadan yoktan var eden yücelik ve ihsan sahibi, Rablerin Rabbi, her tapınanın ilahı, her yaratığın yaratıcısı, her şeyin varisi sensin. O'nun misli yoktur; hiç bir şey O'nun ilminin haricine çıkamaz; O her şeyi kuşatmıştır ve O her şeyi gözetleyendir.

Sensin Allah; senden başka bir ilah yoktur, teksin, yeganesin ve her şeyden apayrısın.

Sensin Allah; senden başka bir ilah yoktur. Kerimsin; keremin eşsizdir; yücesin yücelik sana aittir; büyüsun büyüklük sana yakışır.

Sensin Allah; senden başka bir ilah yoktur; ulusun; her şeyden daha üstünsün; cezan çok şiddetlidir...

Tasavvurlar zatını kavramaktan; fikirler niteliğini anlamaktan acizdir; gözler senin yerinin konumunu göremez.

Sen bir sınır ve tarife sığmazsın ki sınırlanasın, bir örneğin de yoktur ki sonradan var edilmiş olasın ve doğrulmadın ki doğrulmuş olasın....

Övgü sanadır, kendi sürekliliğiyle sürececek tarzda.

Övgü sanadır, nimetinle beraber ebedi kalacak şekilde.

Övgü sandır, ihsanına denk olacak biçimde.

Övgü sanadır, hoşnutluğunu daha da artıracak bir övgü.

1- Müminun, 101

2- Menakib-u Âl-i Ebi Talib, 4/163, 164; Biharu'l-Envar, 46/81

Övgü sandır, her övenin övgüsüyle beraber olacak tarzda...

Ey Rabbim, Muhammed ve Ehl-i Beyt'ine salat eyle bir salat ki sürekli artsın, bereket ve artışı ondan fazla bir rahmet olmasın; ona rahmet eyle bir rahmet ki sürekli çoğalsın semeresi ondan çok olan bir rahmet olmasın; ona rahmet eyle öyle bir rahmet ki onu hoşnut etsin ve ondan üstün bir rahmet olmasın.

Rabbim emrini taşımak için seçtiğin, ilminin haznedarları, dininin koruyucuları, yer yüzünde halifelerin, kullarına hüccetlerin kıldığın, iradenle her türlü pislik ve kirden tertemiz yarattığın, kendine uzanan bir vesile ve cennetine giden yol olarak belirlediğin onun pak Ehl-i Beyt'ine salat eyle....

Allah'ım sen sürekli dinini her dönemde, kulların için bayrak olarak diktiğin ve beldelerinde bir meşale kıldığın bir imamla destekledin. Onun sağlam ipini kendi sağlam ipine bağladın, onu kendi hoşnutluğuna ulaştırmak vesilesi kıldın, itaatini farz kıldın; ona karşı gelmekten sakındırdın; emirlerine boyun eğmeye, yasaklarından çekinmeye, kimsenin ondan ileri geçmemesine ve kimsenin ondan geri kalmamasını emrettin. O kendisine sığınanların koruyucusu ve müminlerin sığınağı ve sarılanların sağlam kulpu ve alemlerin güzelliğidir...

Senin katındakine ulaşmama engel olan; sana ulaşmak için vesile aramaktan beni alı koyan ve sana yaklaşmak için çaba göstermekten beni gaflete düşüren alçak dünyanın sevgisini kalbimden çıkar. Gece ve gündüzleri yalnız başıma sana yalvarmayı benim nazarımda süsle. Bana, korkuna yaklaştıracak, yasaklarını işlemekten beni alı koyacak ve büyük günahların esaretinden beni kurtaracak bir korunma gücü ver. Sana karşı gelmenin pisliğinden temizlenmeyi bize lütfet; hataların kirini bizden gider; esenlik elbisesini bana giydir; afiyet ridasını üzerime çek; bol nimetlerinle beni kuşat ve lütuf ve bağışını sürekli bana ulaştır...

Senin güç ve kudretin yerine beni kendi güç ve kudretime terk etme. Kendi huzuruna çıkmak için kabirden çıkardığın gün beni küçük düşürme. Seni anmayı bana unutturma; sana şükretmekten beni ayrı düşürme; nimetinden habersiz olanların gaflet anlarında ve unutkanlık zamanlarında sürekli şükretmeye muvaffak et; verdiklerin için sana sena etmeyi ve verdiğin nimetlerini itiraf etmeyi bana ilham et.

Sana yönelişimi, sana yönelenlerin yönelişinden üstün; sana övgümü, seni övenlerin övgüsünden daha üstün kıl. Sana muhtaç olduğum gün beni kendi başıma ve yardımsız bırakma...

Azap vaadinden korkmamı, mazeret için artık bir yol bırakmamandan ve beni uyarmalarından sakınmamı ve ayetlerini okurken titrememi sağla.

Gecelerimi ibadet için uyanmakla, yalnızlığımı senin için kalkmakla, kimsesizliğimi seninle gönül rahatlığı bulmakla, ihtiyaçlarımı senin kapına getirmekle, sürekli ateşten kurtuluşu dilemekle ve ateş ehlinin bulundukları azaptan sana sığınmakla ihya et.

Benim, ölüm vaktine kadar körlük ve şaşkınlık içerisinde taşkınlığımı sürdürmeme ve gaflet içerisinde cehaletimi devam ettirmeme müsaade etme. Beni öğüt alanlar için öğüt alma vesilesi, ibret alanlar için ibret aracı ve bakanlar (aldananlar) için imtihan ve aldatma vesilesi kılma. Başkasını (kendine kulluk için) benim yerime geçirme...

Senin katında olana karşı kalbimde güven oluşturun. Gayretimi gönül rahatlığı ile senin için olana ayır. Halis kullarını çalıştırdığın işlerde beni çalıştır; akıllar gaflete düştüğü zaman kalbime itaatinin sevgisini yerleştir...

Halka ağız açmamı önleyerek yüzümün suyunu koru. Fasıkların yanında olanı arzulamama engel ol.

Beni zalimlere destekçi kılma ve kitabını yok etmek için onlara yardımcı yapma...

Kurban Bayramı Günü Okuduğu Dua

İmam Zeynülabidin (a.s) kurban bayramını Allah'a yalvararak, Ona yakararak karşıladı. Hac menasikini ve diğer ibadetlerini kabul ederek kendisine lütufta bulunmasını istedi. Kendisine mağfiret ve hoşnutluk lütfetmesini talep ederdi. Bu mübarek günde şu duayı okurdu:

Allah'ım bu mübarek bir gündür; yeryüzünün her tarafında yaşayan Müslümanlar bu günde bir araya toplanırlar...

Ey Allah'ım hacetimi sana getirmişim; yoksunluk, fakirlik ve çaresizliğimle senin kapına gelmişim; amelimden çok senin bağış ve rahmetine güveniyorum; rahmet ve bağışın benim günahlarımdan daha geniştir; Muhammed ve Ehl-i Beyt'ine salat eyle ve ihtiyaçlarımı karşılamaya kadir olduğun, bu iş sana kolay, benim sana muhtaç, senin benden gani olduğun için bütün ihtiyaçlarımı karşılamayı üstlen. Senden başka kimseden bir hayır bana ulaşmadı

ve senden başka kimse, bir kötülüğü benden uzaklaştırmadı; dünya ve ahiret işlerim için senden başkasından bir şey beklemiyorum...

Allah'ım Muhammed ve Ehl-i Beyt'ine salat eyle; bu gün, ümidimi boşa çıkarma; ey istek ve temenniler kendisini ihsandan vazgeçirmeyen, ihsanda bulunmak gücünü azaltmayan (yüce Allah), ben yapmış olduğum bir iyi amele güvenerek sana gelmedim. Muhammed ve Ehl-i Beyt'inin (selamın onlara olsun) şefaati dışında kimsenin şefaatinin umarak kapına varmamışım. Suçumu ve kendim hakkında işlediğim kötülüğü itiraf ederek kapına gelmişim; suçluların suçundan geçmene ve uzun süre büyük cürümleri işlemeyi sürdüren günahkarlara tekrar rahmet ve bağışını ihsan buyurmana sebep olan affını umarak gelmişim, o halde ey rahmeti geniş ve affı büyük olan, ey büyük ey azim, ey kerim ey kerim; Muhammed ve Ehl-i Beyt'ine salat eyle ve rahmetini tekrar bana ihsan buyur; lütfünle bana merhamet ve mağfiretinle bana kolaylık göster.

Ey Allah'ım bu makam (Cuma ve bayram namazını kıldırmak) senin halifelerine ve seçkin kullarına aittir; yüksek dereceye sahip eminlerine mahsus bir mevkidir; bu makamı zorla almışlar; bu işin takdiri de senin elindedir; emrin yenilgiye uğramaz; kesinleştirdiğin işten öteye geçilmez; nasıl ve ne zaman dilediysen öyle gerçekleşir...¹

İmamın (a.s) Hayatında Dua ve Münacat Olgusu

Yüce Allah bir ayette şöyle buyuruyor: "*De ki: yalvarmanız olmasa, Rabbim size ne diye değer versin? Kesinkes yalan saydınız; onun için azap yakanızı bırakmayacaktır!*"²

Seyyid b. Tavus (r.a) bu mübarek ayetin ifade ettiği anlamı açıklama bağlamında şunları söylüyor: Eğer dua olmasaydı, Allah insanlara bir yer ve makam vermeyecekti. Bundan da anlaşılıyor ki, insanın Allah katındaki makamı ve yeri, duasının miktarıyla orantılıdır. İnsanın değeri, münacatı ve yakarışı düzeyinde belirginleşir.³

Bu Kur'anî hakikat ışığında baktığımız zaman, İmam'ın (a.s), her an ve her durumda Allah'a dua ettiğini, yakardığını, Allah'ın mutlak büyüklüğü karşısında mutlak fakrını ve muhtaçlığını somutlaştırdığını görüyoruz. Bu, İmam'ın (a.s) Allah katındaki değerinin ve makamının da bir göstergesidir. Çünkü insanın Allah katındaki makamı, duasının

1 - Sahife-i Seccadiye, 48. Dua

2- Furkan, 77

3- Felahu's-Sail, Seyyid b. Tavus, s.26

ve münacatının miktarıyla ya da Allah'a muhtaçlığının bilincinde olmasının düzeyiyle, bu bilincin gerektirdiği kendini tamamen Allah'a adama ve Allah'tan başka her şeyden yüz çevirme pratiğinin derecesiyle orantılıdır.

Burada İmam'ın (a.s) bazı sözlerine ve bazı münacatlarına yer vereceğiz. Bunlar, yakın ve istighnanın zirvelerini gözler önüne seren mahiyettedirler. Bunları inceleyen bir insan, "Şu varlık aleminde Allah'tan başka müessir yoktur" hakikatini aklına kazıyabilir, kalbinde kökleştirebilir. O zaman kalbi, Allah'tan başka hiçbir şeye bağlanmaz, Ondan başka hiç kimseden bir şey istemez, Ondan başka hiçbir şeyi sevmez. Bütün vakitlerini Allah'ı zikretmekle, Ona ibadet etmekle ihya eder:

"Allah'ım! Muhammed'e ve al-i Muhammed'e salat et. Kalplerimizin selametini senin azametinin zikrinde, bedenlerimizin esenliğini senin nimetine şükretme, dillerimizin söyleyişini minnetinin vasfında kıl. Allah'ım! Muhammed'e ve al-i Muhammed'e salat et. Bizi, insanları sana kulluk sunmaya çağıran davetçiler kıl. Katında en seçkin yakınlarından kıl. Ey merhamet edenlerin en merhametlisi!"¹

Bu dua, düşünce, zikir, hareket tarzı ve ahlak olarak her şeyden ilgisini kesip kendini tamamen Allah'a adamanın bir ifadesidir.

Allah'a yakarırlarının birinde şöyle münacat ediyor: *"Bütün hayır senin elinde olduğu halde nasıl başka birinden bir şey umabilirim? Yaratma ve emir yetkisi senin elinde olduğu halde senden başkasından bir şey bekleyebilir miyim? Fazlından istemediğim şeylere dahi beni layık görmüşken senden ümit keser miyim? Yoksa ben senin ipine sarılmışken, benim gibi bir mahluka mı beni muhtaç bırakacaksın? Ey kendisine yönelenlerin rahmetiyle mutlu oldukları! Bağışlanma dileyenlerin azabıyla bedbaht olmadıkları! Beni her zaman andığın halde seni nasıl unutabilirim? Beni her zaman gözetlediğin halde nasıl senden gafil olabilirim?"²*

İmam (a.s), kendini bütünüyle Allah'a vermişti ve bu, her şeyden ilgisini kesip sadece Allah'a yönelmenin en büyük örneğiydi. Bütün işleriyle ilgili olarak sadece Allah'tan bir beklentisi olurdu. O, Allah'tan başkasının elinde olanlara ümit bağlamanın bir serap olduğuna inanırdı.

Rabbine şöyle yakarıyordu: *"İlahi! Lütfunun ardarda gelişi, senin şükrünü eda etmekten gafil kıldı beni. Fazlının durmaksızın akışı,*

1- Sahife-i Seccadiye dua: 5

2- Münacatu'r-Raciyin

övgünü saymaktan aciz bıraktı beni. Lütfunun sürekli birbirini takip etmesi övgülerini anmaktan beni alıkoydu. Nimetlerinin peşpeşe gelişi iyiliklerini yaymaktan beni geri bıraktı.

İlahi! Nimetlerinin büyüklüğü karşısında şükürüm küçük kalıyor. Bana ikram ettiğin lütuflar karşısında övgülerim ve nimetlerini sayıp dökmelerim çok cılız kalıyor.

*İman nurlarından nimetlerin üzerimi örttü. İyiliklerinin lütufları beni bir izzet perdesiyle bürüdü. Minnetinin gerdanlıkları boynuma çözülmez gerdanlıklar taktı. Açılmaz halkalar taktı boynuma. Nimetlerin o kadar çok ki, dilim onları saymakta yetersiz kalıyor. Bağışların o kadar fazladır ki, bırak saymayı onları anlamakta yetersiz kalıyor zihnim. O halde nasıl şükür edebilirim, değil mi ki şükürüm şükre muhtaçtır! Sana hamdolsun, dediğim her seferinde, bunu dediğim için, sana hamdolsun, demem gerekiyor."*¹

Böylece İmam (a.s), bize bahsettiği sayısız nimete karşılık Allah'a nasıl şükredeceğimizi öğretiyor. İnsanın ne kadar çok şükrederse etsin, şükürünü eksiksiz olarak eda edemeyeceğini ifade ediyor.

*"Allah'ım! Bizi kurtuluşunun gemilerine bindir. Bizi sana yakarmanın lezzetinden yararlandır. Bizi sevginin havuzlarına kandır. Sevginin ve yakınlığının tadına varmamızı sağla. Cihadımızın senin için olmasını sağla. Bütün derdimizin sana ibadet etmek olmasını nasip et. Seninle muamelelerimizde niyetimizin samimi olmasını sağla. Çünkü biz seninle ve senin için varız. Sana varmamızın da senden başka bir vesilesi yoktur."*²

Böylece İmam (a.s), yüce Allah'tan, kendisiyle kurduğu münasebetlerde niyetinin samimi olmasını sağlamasını diliyor. En büyük arzusuna ulaşmayı nasip etmesini temenni ediyor ki, bu, Allah'ın hoşnutluğudur.

Diyor ki: *"İlahi! Bizi, sana ulaştırıcı yollara ilet. Bizi, sana en kestirmeden vardırıran yolda yürüt. Uzağı yakın et bizim için. Zor ve şiddetli olanı bize kolaylaştır. Bizi, daha önce sana koşan, durmadan senin kapını çalan, gece gündüz sana ibadet eden, senin heybetinden korkan, su içtikleri kaynakları berraklaştırdığın, arzularına ulaştırdığın, isteklerini gerçekleştirdiğin, lütfundan ihtiyaçlarını giderdiğin, kalplerini sevginle doldurduğun, berrak içeceğinden içirdiğin kullarına kat. Onlar seninle sana münacat etmenin lezzetine vardılar. Senin sayende maksatlarının en büyüğüne ulaşılar.*

1- Münücatu's-Şakirin

2- Münacatu'l-Mutiin

Sensin, başkası değil muradım. Başkası için değil, senin içindir geceleri uykusuz kalmalarım. Seninle buluşmak göz aydınlığımdır benim. Sana ulaşmak canıma minnettir. Sevginde vecdin şaşkınlığımlı yaşarım. Bütün özlemim seni arzulamamdan kaynaklanmaktadır. Amacım senin rızandır. Seni görmeye muhtacım¹. Bütün isteğim senin yanına varmaktır. En büyük talebim sana yakın olmaktır. Sevincim ve rahatım sana münacat etmemdir. Derdimin ilacı sendedir. Susuzluğumu giderecek sensin. Hüznümü dindirecek sensin. Kederimi sen dağıtırısın..."²

İşte böyle kendini sırf Allah'a adamıştı, her şeyden ilgisini kesmişti. Ruhunu ve bütün duygularını Allah'a bağlamıştı. Ondan başkasını görmüyordu. Susamışlığını ancak Onun gidereceğini düşünüyordu.

*"İlahi! Kırıklarımı lütfun ve acımandan başkası iyileştiremez. Şefkatinden ve ihsanından başkası yoksulluğumu gideremez. Güvencenden başkası korkumu dindiremez. Zilletimi, gücünden başkası izzete çeviremez. Ancak lütfun beni arzuma ulaştırır. Eksiğimi, ihtiyacımı ancak yardımın kapatır. İhtiyacımı senden başkası gideremez. Kederimi ancak rahmetin dağıtabilir. Sadece şefkatin zararımı defedebilir. Ancak sana kavuştuğumda susuzluğum diner. Ancak sana kavuştuğum zaman hüznümün yakıcılığı sönebilir. Sana duyduğum özlem, ancak yüzüne baktığım zaman biter. Ne zaman sana yakın olursam o zaman rahat bulurum..."*³

İmam (a.s), Allah'a muhtaçlığını, Ona karşı yoksunluğunu bu şekilde ifade etmiş, evrenin yaratıcısı, hayat bahşeden efendisine ve mevlasına yönelik sevgisini, derin aşkını bu şekilde dile getirmişti. Bütün arzularını bu temele dayandırmış, en büyük arzu olarak da bütün isteklerinin bu temelde karşılanmasını ifade etmişti.

.....

1 - Burada, kalp gözüyle Allah'ı görmek irade edilir. Maddi gözle görmek değil. Çünkü maddi gözle görmek ancak cisim ve maddi olan varlıklar için söz konusudur. Allah Teala ise cisim ve madde değildir. Ehl-i Beyt Mektebinin inancına göre Allah'ın cismani gözle görülmesi dünyada da ahirette de mümkün değildir. Ama Yüce Allah'ı kalp gözüyle müşahade etmek insanların irfan ve marifetleri ölçüsünde hem dünyada ve hem ahirette mümkündür. (Gözden Geçiren)

2- Münacatu'l-Müridin

3- Münacatu'l-Muftekin

İlahi İrfanın Tecellileri

Diyor ki: *"İlahi! Kalplere seni anmayı telkin eden ilhamlar ne lezzetlidir! Zihinlerde ve kaybolup giden yollarda sana yürümek ne tatlıdır! Senin sevginin tadı ne hoştur! Yakınlığını yudum yudum içmek ne tatlıdır! Bizi, senin kovmandan ve uzaklaştırmandan koru. Bizi, senin tanıyanların en hassasından, kullarının en salihinden, sana itaat edenlerin en sadığından ve ibadet edenlerin en ihlaslısından kıl."*¹

Gerçekten İmam Zeynülâbidin (a.s), muvahhidlerin efendisi ve Allah'ı bilenlerin önderiydi. İbadetleri taklit değildi. Aksine, Allah'ı bilmenin kemalinden kaynaklanıyordu. Nitekim yukarıdaki metinde en büyük arzusunu, kemal arzusunu dile getirmişti. Bu arzu, Allah'a ibadette ihlastı.

Diyor ki: *"İlahi! Issız yerde, kalabalık arasında, gecede, gündüzde, açıkta, gizlide, kolaylıkta, zorlukta seni zikretmeyi ilham et bize. Bizi gizli zikre ısındır. Bize tertemiz ameller yaptır. Hoşnut olunan çabalara yönelt bizi."*

*Sen her mekanda tenzih edilen, her zamanda kulluk sunulan, her anda var olan, her dilden dua edilen, her kalpte ululanansın! Seni anmaksızın aldığım her lezzetten, seninle ünsiyet kazanmaksızın yaşadığım her rahattan, sana yakın olma dışında duyduğum her sevinçten, sana ibadet etmenin dışındaki her meşguliyetten dolayı bağışlanma diliyorum..."*²

İmam Seccad'ın (a.s), göklerde ve yerde kendisinden hiçbir şey gizli kalmayan ulu Allah'a yakarışının, Onun karşısında zelil oluşunun belirgin ve açık bir tablosunu bize çizdiği bu sözlerini okuduğumuz zaman, tüylerimiz diken diken oluyor, dehşete kapılıyoruz.

Yukarıda sunduğumuz metinlerde somutlaştırıldığı gibi bir insan, yüce Allah'a muhtaç olduğunu gerçek anlamda bildiği zaman, daima Allah'a sığınır. Bundan dolayıdır ki, İmam Seccad'ın (a.s), yukarıda örneklerini verdiğimiz çeşitli genel nitelikli duaların yanı sıra, değişik vakitlere ve farklı durumlara ilişkin dualarının, yakarışlarının olduğunu görüyoruz. Örneğin, Hz. Muhammed'e ve aline salat etmeye, arşın taşıyıcısı meleklerle salat etmeye, Allah'a sığınmaya, ihtiyaçların giderilmesini istemeye, hastalık zamanına, güzel ahlaka, komşulara, dostlara, düşmanın saldırısına açık yerlerde ikamet edenlere, istihareye, tevbeye, hilale baktığı zamana, ramazan

1- Münacatu'l-Arifin

2- Münacatu'z-Zakirin

bayramına, tezellüle, zorluk zamanına, ölümün anıldığı durumlara, korkuya ve kederin dağıtılmasına dair dualarının olduğunu görüyoruz.

Buraya kadar sunduğumuz bölümlerin akışı içinde şu husus belirginleşiyor: İmam Zeynülabidin'in (a.s) hayatında, gerçek ilahi marifet ve Allah'a var gücüyle kulluk sunma olguları ile tağutlara baş kaldırma ve cihadi gayret olguları birleşmiştir. İmam'ın (a.s) hayatı, dua ve münacat olguları ile isyan ve fedakarlık ruhlarını birleştirmenin mümkün olup olmadığına ilişkin sorulara verilmiş somut bir cevap mahiyetindedir.

Bu gibi soruların sorulmuş olmasının sebebi, belki de bazılarının, kendilerini en büyük cihada, yani nefisle mücadelede, şer'i riyazete, kulluk merasimlerine vermiş olmalarının, küçük cihad olması hasebiyle savaşa, devrimci pratiğe artık gerek bırakmadığını vahmetmeleridir. Ama bir gerçeği göz ardı ediyorlar. Şöyle ki: Küçük cihadi gerçekleştirmek, en geniş çerçevede en büyük cihadi gerçekleştirmenin temel eksenlerinden biridir. Öte yandan, cihadi terk etmek çoğu zaman, büyük cihad meydanlarında alınan gizli hezimetten kaynaklanan bir tavidir. Çünkü şiddetli mücadelenin yanı sıra (yerince) şiddetle takiyyenin gözetilmesi arasındaki bağlantı temel bir bağlantıdır. Bu, şeriatın ve ilahi hanif dinin bireysel ve toplumsal hayatın bütün alanlarını kuşattığı hakikatinin ifadesidir.

Tevhidi irfan ve bilgi ile nebevi çizgiden uzaklaşmış sapkın düzene başkaldırı, Ehl-i Beyt İmamlarının (a.s) hayatlarında somutlaşmış iki açık niteliktir. Ehl-i Beyt İmamlarının (a.s) hayatlarının bu iki nitelikten hali olduğu bir tek anı yoktur. İmamların (a.s) münacatlarına, savaş meydanlarındaki konuşmalarına ve sapkın yöneticilere karşı çıktıklarında irad ettikleri konuşmaların derinliğine baktığımız zaman bu olguyu çok açık bir şekilde gözlemlememiz mümkündür. Bunun en belirgin örneğini ise İmam Seccad'da (a.s) görüyoruz. Şamda, Yezid b. Muaviye'nin sarayında zincire vurulmuş bir esir iken yaptığı açıklamalar, kendisini ölümle tehdit eden zata Kûfe sarayında verdiği şu cevap: *"Bizi öldürmekle mi tehdit ediyorsun? Biliyorsun ki şehadet bizim onurumuzdur."*¹... Aynı ruhu, sahife-i seccadiye'de yer alan dualarda ve on beş dua² adıyla bilinen münacatlarda da görüyoruz. Bunlar hamaset ruhunun, dua, münacat ve ibadet ruhunun birleşmesinin en güzel örnekleridir.

1- Nefsu'l-Mehmum, Muhaddis el-Kummi, s.408

2- bk. İmam'ın (a.s) geride bıraktığı mirasa ilişkin özel blm.

Bu gerçekten dolaydır ki, İmam'ın (a.s) duaları, inanç, irfan ve ibadet boyutlarının yanında siyasal, cihadi, sosyal ve ahlaki boyutlar da kazanmışlardır. Bütün boyutlarıyla bu dualar, evrensel değişim amacına yöneliktirler.

İmam Seccad'ın (a.s) duaları, içerdikleri İslâm inancına ilişkin açık ve keskin ifadelerle geniş kapsamlı ve derinlikli fikri boyutlara da sahiptirler. Dinsizlik, müşebbihe, cebriye ve mürciye gibi Emevîlerin besledikleri, kışkırttıkları ve revaçta olmalarını sağladıkları yıkıcı akımların kopardıkları fırtınanın etkin olduğu bir konjonktürde bu dualar, kesin cevaplar içeren, karşı tarafı çaresiz bırakan kanıtlar işlevini görüyordu. Kuşkusuz Emevîlerin bu yıkıcı akımları beslemelerinin amacı tevhit ve adalet çizgisini saptırmak, akabinde İslâm'dan vaz geçip ilk cahiliye hayatına geri dönmektir.

Bütün özgür düşünceli muhaliflerin, savaşımçıların ezildikleri, imha edildikleri, eserlerinin takibe alındığı, seslerinin kısıldığı bir ortamda İmam Zeynülâbidin (a.s) dua siyasetini izlemeye karar verdi. Bu, gerçekleri yaymanın ve ölümsüzleştirmenin en başarılı siyasetiydi. En güvenli, zalim iktidarın baskılarından en uzak yol buydu. Gizli, yazılı, sakın ve güvenilir temas yöntemlerinin en güçlüsüydü.¹

İmam'ın (a.s) Hayatındaki Ağlama Olgusu

İnsan, bir çok nedenden dolayı ağlar. Sevgiliye duyduğu özleminden dolayı ağlar. İslâmı korumak için canlarını feda eden Ehl-i Beyt şehitlerine ağlar... ve *"Şehitlerin efendisi Ebu Abdullah el-Hüseyn'e (a.s) ağlamak ebedi mutluluğun ve yüce yaratıcıya yakın olmanın sebeplerinden biridir."* derdi.

Nitekim son peygamber Hz. Muhammed Mustafa (s.a.a) de evinde, bazen de mescidde, tek başına, kimi zaman da ashabıyla birlikte Hüseyin'e (a.s) ağlıyordu. Bunun nedenini kendisine soranlara şu cevabı vermişti: *"Cebrail, oğlum Hüseyin'in ailesinden bir grupla birlikte öldürüleceğini haber verdi ve öldürüleceği yerin toprağını bana gösterdi."*²

Ayrıca İmam Hüseyin'e (a.s) ağlamak, Emevîlerin katlıklarını, acımasızlıklarını sergilemek gibi bir işleve de sahiptir. Bu nedenle Ehl-i Beyt İmamları (a.s) taraftarlarını (şia) kerbela faciasını anmak üzere merasimler düzenlemeye, Hüseyin (a.s) ve ashabının çektiği

1- Cihadu'l-İmami's-Seccad, s.224-225

2- Keşfu'l-Ğumme, 2/7-12

acıya göz yaşı dökmeye teşvik ediyorlardı. Bu görevi yerine getiren kimselerin alacakları ilahi ödülün ne denli yüksek olacağını ifade ediyorlardı.

Hiç kuşkusuz, İmam Zeynülabidin'in (a.s) bütün hayatı boyunca, şehitlerin efendisi babasına ağlaması, sırf bir evladın babasının öldürülmesinden duyduğu acıdan kaynaklanmıyordu. Bilakis, onun (a.s) ağlaması çok daha yüksek bir amaca yönelikti; o, gelecek bilinçli nesillere bu büyük olayı aktarmak istiyordu. Çünkü bizzat kendisi Emevîlerin acımasızlıklarına, caniliklerine, dinden ve şeriattan çıkışlarına, adaletten, erdemden ve insanlıktan uzak tutumlarına tanık olmuştu.

İmam (a.s), yaşadığı sürece babasına ağladı. Hatta azatlılarından biri: "Kendini helak etmenden korkuyorum," demişti. İmam (a.s) ona şu cevabı vermişti: *"Ben sadece gam ve kederimi Allah'a arz ediyorum. Ve ben sizin bilemeyeceğiniz şeyleri Allah tarafından biliyorum."*¹ Ben ne zaman Fatıma evladının yere serilişini hatırlasam, hıçkırıklar boğazıma düğümlenir."²

Bir başkası ona (a.s) şöyle demişti: "Üzüntülerinin bitme zamanı gelmedi mi?" diye. Ona şu cevabı vermişti: *"Yazıklar olsun sana! Andolsun Yakub peygamber (a.s) benim gördüklerimden çok daha az bir musibetten dolayı rabbine şekvada bulunmuştu da "ah Yusufum ah!" demişti. Oysa sadece bir oğlunu yitirmişti, o da dünyada yaşıyordu. Ama ben babamın ve ailesinden bir grup insanın gözlerimin önünde boğazlandıklarını gördüm."*³

İmam (a.s) içmek üzere eline su kabını aldığı zaman, babasının ve beraberindekilerin kerbeladaki susuzluklarını hatırlar, göz yaşları suya karışınca kadar ağlardı. Bunun sebebi sorulduğunda şöyle derdi: *"Nasıl ağlamayayım; kurda kuşa vahşi hayvanlara serbest olan su, babama verilmemişti."*⁴

Çoğu zaman arkadaşlarına kerbelada o musibeti yaşayanlara üzülmeyin, onların çektikleri acılara ve sıkıntılara ağlamanın faydalarını anlatıyor ve şöyle diyordu: *"Hangi mümin Hüseyin'in (a.s) öldürülmesinden dolayı göz yaşı döker, göz yaşları yanaklarından*

1- Yusuf, 86

2- A'yanu's-Şia, 1/636; Siyretu Ali b. El-Hüseyn (a.s) / Bekauhu alâ Ebihi

3- age.

4- Biharu'l-Envar, 46/108; Menakib-u Âl-i Ebi Talib, 4/179,180'den ve Hilyetu'l-Evliya, 3/138'den naklen.

aşağıya akarsa, Allah onu cennette bir köşke yerleştirir."¹ İmam (a.s), sürekli olarak babasına ağladığı için, bu tağutların işledikleri günahlardan ve suçlardan dolayı insanların yüreklerine kor düşürüyordu. Bunlar öyle suçlar ve cinayetlerdi ki, beşeri acıma duygusu, bunu yapanın bırakın bir ümmete önderlik etmesini, bir topluma lider olmasını, dinde halife olmasını veya tabi olunan bir merci olmasını, insan olmasını dahi kabul etmez.

Kendilerinden ilahi hilafeti gasp edenlerin, başlarına türlü felaketleri getirenlerin, ailelerini kılıçtan geçirenlerin cinayetlerini açıktan anlatama imkanına sahip olmadığı için, bu cinayetleri halka anlatmak maksadıyla ağlamayı yöntem edindi. Bu, çevreyi ve nesli mahveden, memlekette fesat ve yıkımı egemen kılan zalimlerin tahtını yerle bir eden müthiş bir yöntemdi. İmam'ın (a.s) ağlaması kutsal ayaklanmanın tamamlayıcı bir unsuruydu.

Ondan önce büyük annesi Sıddıka Fatıma ez-Zehra (a.s) bu büyük cihadı yöntem edinmişti. Nitekim halk, Peygamberin (s.a.a) ciğer paresi gece gündüz ağlarken yiyecek ve içecek boğazımızdan geçmiyor diye onu susturmak istemişlerdi. Ama o, ağlamasını sürdürmüştü. Sonunda vasilerin seyidi İmam Ali (a.s), baki mezarlığında hurma dallarından bir ev yaptıktan sonra Fatıma'yı (a.s) oraya götürmüştü. Buraya da "Beytul-ehzan" (Hüzünler evi) adını vermişti. Çünkü Fatıma'nın (a.s) ağlamasının amacı, ümmete, halifelik makamına kimin layık olduğunu göstermekti. Asıl halifelğe layık olandan bu hakkın gasp edildiğini anlatmaktı.

Ağlama, insanların dikkatini sebeplerine çekebilen bir olgudur. Bu sayede gerçeği bütün çıplaklığıyla görebilirler. Zorbaların zulmüyle hakkı elinden alınan asıl haklıyı açık bir şekilde görebilirler.²

Ağlama, İmam Seccad'ın (a.s), Kerbela anısını canlı tutmak için baş vurduğu yöntemlerden biriydi. Bunun yanında başka yöntemler de kullanıyordu.

Bunlardan biri, Hüseyin'in (a.s) mezarını ziyaret etmesi ve insanları da buna teşvik etmesiydi.

Ebu Hamza es-Sumali anlatıyor: "Ali b. Hüseyin'e (a.s), Hüseyin'i (a.s) ziyaret etmeyi sordum. Dedi ki: *'Onu her gün ziyaret et. Eğer*

1- bk. Sevabu'l-A'mal, s.83

2- İmam Zeynülâbidin, Seyyid Musevi el-Mukarrem, s.360-365 Daru's-Şebusteri li'l-Matbuat. Metinde başka kaynaklardan alınan bölümler var ki, müellif bu kaynaklardan kitabında söz etmektedir.

*yapamıyorsan, her Cuma ziyaret et. Yapamıyorsan her ay ziyaret et. Onu ziyaret etmeyen Resulullah'ın (s.a.a) hakkını küçümsemiş olur.*¹

Bir diğer yöntem de, secde ederken kullanmak için Hüseyin'in (a.s) kabrinin toprağını yanında bulundurmasıydı.

Başka bir yöntem de, babası Hüseyin'in (a.s) yüzüğünü parmağına takmasıydı.

İmam'ın (a.s) Hayatında Köle Azat Etme Olgusu

Köle azat etmek, İslâm şeriatının getirdiği eşsiz bir uygulamadır. Ehl-i Beyt'in tertemiz İmamları (a.s) da bu uygulamaya büyük bir önem vermiş, eksiksiz uygulamışlardır. Ancak köle azat etmek, özellikle İmam Zeynülabidin'in (a.s) hayatında çok belirgin bir olgu olmuştur. O kadar ki, bu belirginliğin İmamet tarihinde de bir benzeri yoktur. Bu yüzden İmam Zeynülabidin'in (a.s) hayatında dikkat edilmesi, üzerinde durulması gereken bir olgu muamelesini görmeyi hakkediyor.

İmam'ın (a.s) yaşadığı koşulları ve atmosferi tetkik ettiğimizde, İmam'ın (a.s) davranışlarıyla etrafında gelişen olaylar ve atmosfer arasında bir paralellik olduğunu görürüz. Ki köle azat etme olgusu, İmam'ın (a.s) pratiğinde geniş bir yer alması, onun (a.s) bu eylemle yöneldiği amacı açık bir şekilde gözlerimizin önüne koyacak niteliktedir.

Öncelikle şunu görüyoruz: İslâm coğrafyasında kölelerin sayısı gitgide artıyordu. Ardarda gerçekleşen fetihlerle birlikte kölelerin sayısı akıllara durgunluk verecek boyutlara ulaşmıştı. Korkunç bir mevali nüfus oluşmuştu.

İkincisi: Emevîleri ırkçı bir politika izliyorlardı. Onlara göre Arap olmayan Müslümanlar (mevaliler) yarı insandılar.²

Üçüncüsü: İslâm devletine egemen olan mekanizma, bizzat halifeden başlayarak, emirler, vezirler ve alt kademe memurlarına kadar, İslâm'ı temsil etmiyorlardı. Tam tersine İslâm'ın ahkamına, ahlakına ve adabına aykırı hareket ediyor, onunla çelişki içinde yaşıyorlardı; dilleri İslâm'ın adını telaffuz etse de, şehadet kelimesi getirmiş olmak suretiyle İslâm'a zahiren bağlı olsalar da.

1- Cihadu'l-İmami's-Seccad, s.220

2- Muhtasar-u Tarih-i Dimaşk, 17/284

Dördüncüsü: Kölelerin ve mevalilerin sayısının gün be gün artması, buna karşılık ahlaki ya da İslâmî terbiyeye dair herhangi bir eğitsel önlemin alınmaması, ahlaki yozlaşmanın yayılmasına neden oluyordu. Zalim devletin amacı da buydu zaten.

Bu bağlamda İmam'ın (a.s) tavrıyla ilgili olarak şu hususları tespit etmek mümkündür:

1- İmam köle ve cariye satın alıyordu; ama hiçbirini bir seneden fazla yanında tutmazdı. Bu, İmam'ın onların hizmetlerine ihtiyacının olmadığını gösterir. Değişik gerekçelerle ve farklı münasebetlerle onları azat ediyordu.

2- İmam, mevalilere -köle ya da cariye gibi değil- karşı örnek bir insani muamele sergiliyordu. Bu da onların içlerinde yüksek ahlaki erdemleri pekiştiriyor, onlara İslâm'ı ve Ehl-i Beyt'i (a.s) sevdireliyordu.

3- İmam, kölelere dinin hükümlerini öğretiyor, onları İslâmî bilgilerle besliyordu. Öyle ki, her biri ondan ayrılırken, hayatta kendisine yarayacak, şüphelerini bertaraf edecek, sahih İslâm'dan sapmasına engel olacak bilgilerle donanmış olarak ayrılırdı.

4- İmam, azat ettiği köleye, başkasına muhtaç olmayacak miktarda mal verirdi. Böylece azat edilmiş köle, ümmetin herhangi bir ferdi gibi özgür olarak sosyal hayata karışırdı; topluma yük olmazdı.

Bundan anlıyoruz ki, İmam (a.s), Emevîlerin uyguladıkları kölelik politikasını başarısızlığa uğratmak için çalışıyordu. İmam'ın (a.s) bu pratiği aşağıdaki sonuçları doğurdu:

a) Bu hareketiyle İmam (a.s), bir şekilde esir düşen Allah'ın kullarından bir çoğunu özgürlüğüne kavuşturdu. Kuşkusuz bu, istisnai bir durumdu. Gerçi İslâm, kölelik kurumunu onaylamıştır; ancak İslâm tarihi incelendiği zaman bu kurumun onaylanmasının nesnel gerekçelerinden bazılarının anlaşılması mümkündür. Bununla beraber şeriat, kölelerin kurtarılması ve özgürlüklerine kavuşturulması için bir çok yollar açmıştır. İmam (a.s) bu imkanları değerlendirmek için bütün koşullardan ve münasebetlerden yararlanmış, köle ve cariyeleri kurtarmıştır. Dolayısıyla İmam'ın (a.s) bu tavrı, İslâm şeriatının tatbikinden ibarettir.

b) Azat edilen köleler, İmam'ın (a.s) evinde, onun elinin altında en güzel şekilde yetiştirilmiş bir öğrenciler kuşağını oluşturuyorlardı. İmamla (a.s) beraber hak, irfan, doğruluk ve ihlas esaslı, İslâm akidesi, şeriatı ve güzel ahlakıyla donatılmış bir hayat yaşıyorlardı.

Azat edilmiş bu köleler, bütün bunları nefislerinde, bilinçli ya da bilinçsiz olarak koruyorlardı. Dolayısıyla gelecek nesillere

aktarıyorlardı. Kuşkusuz bu, Allah'ın, korunmasını ve gelecek nesillere ulaştırılmasını Ehl-i Beyt'e (a.s) yüklediği Muhammedi İslâm'ın korunması anlamına geliyordu.

Bunda kimsenin kuşkusu olmasın; eğer İmam (a.s) halka açık bir medrese açsaydı, kesinlikle mevcut yönetimin yasaklarıyla karşılaşacaktı, çalışmalarına engeller konulacak, en azından sıkı bir denetim ve takip altında tutulacaktı. Buna karşılık doğal bir olgudan, normal bir muameleden istifade etme hususunda son derece özgürdü. Köle satın alıp onları azat etmek ve bu esnada da onları eğitmek.

c) İmam (a.s), özgürlüklerine kavuşturduğu bu kölelerin büyük bir kısmının bağlılığını kazanmıştı. Azat edilmelerinin duygusallığı onları hala İmam'a (a.s) bağlıyordu. Bunda şaşılacak bir şey yok; azat edilen bir kimse, doğal olarak kendisini azat eden kimseyle, aile efradıyla ve akrabalarıyla bağlarını koruyacak, onlarla duygusal bir irtibat kuracak, inanç ve siyaset olarak onlarla aynı paralelde olacaktır. Bunda şaşılacak bir şey yoktur.

5. BÖLÜM

- İmam Zeynülâbidin'in (a.s) dini-ilmi mirası
- Haklar Risalesi (Risaletu'l-hukuk)
- Sahife-i Seccadiye'ye Dair
- İmam Zeynülâbidin'in (a.s) Mektebi

İMAM ZEYNÜLABİDİN'İN (A.S) DİNİ-İLMİ MİRASI

Tarih, saygıdeğer atalarından, onların da Hz. Peygamberden (s.a.a) aktardıkları ilmi miras almaları dışında Ehl-i Beyt İmamlarının (a.s) bir kimseden ders aldıklarından veya herhangi bir ilmi şahsiyetin talebesi olduklarından söz etmez.

Ehl-i Beyt İmamları (a.s) engin ilimleri ve göz kamaştırıcı irfanlarıyla belirginleşmişlerdi. Bunu, onların içinde bulundukları ortamları gözlemlediğimizde veya onların yanında bulunan kimselerin bize aktardıklarını incelediğimizde rahatlıkla fark edebiliriz.

Öte yandan tarihçiler, Ehl-i Beyt İmamlarının (a.s) insanlar içinde en geniş ilmi kapasiteye sahip oldukları, çeşitli ilim alanlarında herkesten daha fazla bir dirayete, yetkinliğe sahip oldukları hususunda da görüş birliği içindedirler.

Hiç kuşkusuz İmamlık, İslâm ümmetine ve ilahi yol göstericiliğe muhtaç insanlığa dosdoğru önderlik etme, İmam'ın, hareket alanı ve sorumluluk dairesiyle ilgili bütün bilgileri kuşatmış olmasını gerektirmektedir. Ehl-i Beyt İmamları (a.s), bu gerçeği, pratik olarak ortaya koydukları gibi tarih de bütün çıplaklığıyla tescil etmiştir. İmamlarla ilmi ve ameli üstünlük bakımından yarışacak, onlarla boy ölçüşecek kimse yoktu. Bu da Ehl-i Beyt (a.s) çizgisine muhalif akımları, özellikle İmamları kendilerine rakip gören halifeleri harekete geçirmiştir. Onlar İmamlar'ı (a.s), bir çok alanda ve bir çok asırda geniş deneyim ve sınavlarla karşı karşıya bırakmışlar. Öyle ki, bu deneyimler İslâm tarihi kaynaklarında zikredilmektedir ve tarih ilmi tarafından tescil edilmiştir. İmamların (a.s) geçtikleri bu sınavlar, onların rabbani önderliğe sahip oldukları noktasında en küçük bir kuşkuya yer bırakmamıştır. Ümmet açısından bu noktada herhangi bir kapalılık söz konusu değildir. İmamlar değişik düzlemlerde ilmi merciliklerini somut olarak gerçekleştirmişlerdir. Onları denemek isteyen ya da gerçek durumlarını öğrenmek isteyen her kes bu hakikati sonunda teslim etmiştir.

Peygamberimizin (s.a.a) hadislerinde *"Mümin Allah'ın nuruyla bakar."* buyruluyor. Bu hadis **"Allah'tan korkun. Allah size**

öğretiyor."¹ Ayetinde işaret edilen gerçeğin değişik bir ifadesidir. Dolayısıyla İmamiye şiasının, İmamlar (a.s) ilahi ilhamı alıyorlardı, rabbani eğitimden geçmişlerdi, şeklindeki görüşleri hiç de uzak bir görüş değildir. Bir kere Hz. Resul (s.a.a), ilmini, edebini ve kemalini onlara miras bırakmıştı. Onlar vahiy ve risalet Ehl-i Beyt'iydiler. Dolayısıyla rabbani ilim ve kemalin mirasçısı olmaya başkalarından çok daha layık ve hak sahibiydiler. Çünkü ilahi ilim ve kemal Hz. Peygamberin (s.a.a) önder şahsında somutlaşmıştı. Aynı zamanda her bir Ehl-i Beyt İmam'ının (a.s) şahsında da somutlaştığını görüyoruz. Çünkü onlar, Hz. Resul (s.a.a) tarafından Allah'ın emriyle bu büyük göreve, bu büyük sorumluluğa tayin edilmişlerdi. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmuştur: **"O, arzusuna göre konuşmaz. O vahyedilenden başkası değildir."**²

Ehl-i Beyt İmamlarından (a.s) ders alan alimler, onların bazı bilgilerini rivayet eden bilginler, Ehl-i Beyt İmamlarının (a.s) ilimlerinin genişliğinin en somut kanıtlarıdır. Ki İmamlar (a.s), bu açıdan da ilim ve dirayetle belirginleşen nice şahsiyete fark atmışlardır, belirgin bir üstünlüğe sahip olduklarını göstermişlerdir.

İmam Zeynülabidin'den (a.s) rivayet edilen bilgileri, Kur'an, hadis, fıkıh, ahlak, siyer, tarih ve akaid şeklinde tasnif edebiliriz. Bunun yanında dua ve tavsiyeleri, tartışmaları çerçevesinde psikoloji, sosyoloji, eğitim, irfan, yönetim ve ekonomi gibi alanlara hitap eden önemli bulgulara rastlamak da mümkündür. Bunun gibi daha bir çok doğal ve beşeri bilim dalından söz edebiliriz.

Tarihin bize aktardığı kadarıyla İmam'ın irfanından ve ilminden bazı sahneler aktarmak istiyoruz.

Kur'an üzerine

Kur'an, saf ilahi vahiydir, Seyyidü'l-Mürselinin (s.a.a) peygamberliğinin, hatemun nebiyyinin şariatının ölümsüz mucizesidir. Bütün ilim ve marifetlerin tükenmez kaynağıdır. Peygamberimiz (s.a.a) şöyle buyurmuştur: *"Size iki ağır emanet bırakıyorum; biri diğerinden daha büyüktür: Allah'ın gökten yere uzatılmış ipi olan kitabı ve benim Ehl-i Beyt'im. Ahirette havuz başında benimle*

1- Bakara, 282

2- Necm, 3-4

*buluşuncaya kadar bu ikisi birbirinden ayrılmazlar. Benden sonra bu iki emanetle nasıl bir muameleye girdiğinize bakın."*¹

İmam Zeynülabidin (a.s), mübarek ataları gibi -dikkat çekecek şekilde -Kur'an'la ve Kur'an ilimleriyle uğraşmıştır. Bunun, günlük yaşayışında, dualarında ve ilgilerinde, okuma, üzerinde düşünme, tefsir etme, öğretme ve amel etme şeklinde somutlaştığını görüyoruz. Bu da İmam'ın (a.s) Kur'an-ı Natık (konuşan Kur'an), Kur'an'ın göz kamaştırıcı bütün ayetlerinin, bu ölümsüz ilahi mucizenin canlı bir timsali olduğunda en ufak bir kuşkuyla yer bırakmıyor.

Bundan önceki bölümlerde yer verdiğimiz bazı metinlerin dışında, burada İmam'ın (a.s) Kur'an'a yönelik ilgisini sergileyen Kur'an'ın hatminden sonra okuduğu duadan bazı pasajlar sunmak istiyoruz.

Buyuruyor ki:

Allah'ım, sen beni Kitabını hatmetmeye muvaffak eyledin. Öyle bir kitap ki onu, bir nur olarak indirdin; daha önce indirmiş olduğun kitaplarına şahit ve koruyucu, açıkladığın tüm sözlerden en üstün, helal ve haramını birbirinden ayıran furkan, hükmünle belirlenen yasalarını açıklayan Kur'an, kulların için açıkladığın kitap ve peygamberin Muhammed'e -salatın ona ve Ehl-i Beyt'ine olsun- özel olarak indirdiğin vahiy kıldın. Uyanlarımı sapıklık ve cehalet karanlıklarından kurtaran ve hidayete vesile olan nur; doğrulayarak ona kulak verenler için şifa; açıklaması asla haktan sapmayan adalet ölçüsü; bakanlar için açık delili, sönmeyen bir hidayet nuru, yolunu izleyenleri sapmadan koruyan ve sağlam kulpuna sarılanları helak olmaktan kurtaran kurtuluş bayrağı kıldın.

Allah'ım, onu tilavet etmeğe bizi muvaffak ettiğin, güzel ibarelerini söyleyebilmek için dilimizin düğümlerini çözdüğün gibi, bizi ona hakkıyla riayet eden, muhkem ayetlerine teslimiyet bağıyla boyun eğen, müteşabih ayetleriyle açık delillerine ikrar edenlerden kıl.

Allah'ım, sen onu mücmel olarak peygamberin Muhammed'e -Allah ona ve Ehl-i Beyt'ine salat etsin- indirdin; hayret verici yönlerinin bilgisini tümüyle ona ilham ettin; onun bilgisini açıklama ve tefsiriyle birlikte miras olarak bize (Ehl-i Beyt'e) verdin; böylece

1- Sünniler ve Şiiler tarafından rivayet edilen bu mütevatir hadisin kaynakları, rivayet zincirleri ve metinleri için bk. Risaletu's-sekaleyn dergisi, sayı:4-9 Ayrıca bk. Hadisu's-Sekaleyn, Matbaatu'd-Daru't-Takrib Beyne'l-Mezahibi'l-İslamiyye, Mısır, s.9

bizi onun bilgisine cahil olanlardan daha faziletli kıldın ve bize onu taşıma gücünü vererek taşımaya gücü yetmeyenlerden üstün kıldın.

Allah'ım, kalplerimizi onun taşıyıcısı kıldığın, rahmetinle bizi onun üstünlüğü ve faziletiyle tanıştırdığın gibi, Kur'an'la konuşan Muhammed'e ve Kur'an'ın haznedarları olan Ehl-i Beyt'ine salat eyle ve bizleri, Kur'an'ın senin katından olduğunu itiraf edenlerden et ki, onu tasdik etmekte şüphe etmeyelim ve onun doğru yolundan ayrılıp eğriliğe sapmayalım.¹

Kur'an, İslâm'ın en büyük mucizesidir. İmam (a.s) duasının bu bölümünde, Kur'an'ın bazı öğreti ve nurlarını gözler önüne seriyor:

1- Allah, Kur'an'ı, yolunu şaşırmış olanları doğru yola ileten bir nur olarak indirmiştir. Şaşkınlık onunla gerçeğe ulaşırlar. Kur'an'la varoluş maksatları belirginleşir.

2- Yüce Allah, Kur'an'ı, önceki peygamberlerine indirdiği tüm kitaplar üzerinde bir hakim, bir denetleyici, bir koruyucu olarak indirmiştir. Kur'an, daha önce indirilen semavi kitapların, tahrifatçılar ve sapıklık davetçileri aracılığıyla uğradıkları değişiklikleri ve tahrifleri ortaya çıkarır.

3- Yüce Allah, aziz kitabını, peygamberlerin kıssalarını ve başlarından geçen olayları anlatan her sözden üstün tutmuştur. Kur'an-ı Mecid, peygamberlerin durumlarını ve işlerini gayet objektif bir şekilde aktarmaktadır. Onların hayatlarındaki ibret tablolarını derleyerek bizlerin dikkatine sunmaktadır.

4- Kur'an, bir hayat sistemi, genel bir hayat düsturu olması hasebiyle helal ve haramı birbirinden ayırmakta, şeriatları ve hükümleri vazetmekte, insanların ihtiyaç duydukları her şeyi karışıklığa ve kapalılığa yer bırakmayacak şekilde ayrıntılı olarak anlatmaktadır.

5- Yüce Allah, hikmet dolu kitabını, sapıklığın ve cehaletin karanlıklarında yolları aydınlatan, yolları gösteren bir nur kılmıştır. Onu marazların, nefsanî hastalıkların da şifası kılmıştır. Kuşkusuz bu, ona inanan ve onu tasdik eden kimselere yönelik bir lütuftur.

6- Hikmetli zikir, yani Kur'an, adalet ve insaf terazisidir. Onda haktan sapma, hevaya uyma yoktur. Ona sarılan, ona yapışan kimse, eğriliği olmayan dosdoğru bir yola girmiştir, helak olmaktan kurtulmuştur.

¹ - Sahife-i Seccadiye, 42. Dua.

7- İmam (a.s), yüce Allah'tan, kitabını gözetme, muhkem ayetlerini anlayıp benimseme ve müteşabih ayetlerini de ikrar etme lütfunu bahşetmesini temenni ediyor.

8- Yüce Allah, peygamberinin (s.a.a) Kur'an'daki olağanüstülükleri anlamasını sağlamış, ona Kur'an'ın tefsirini öğretmiştir. Aynı şekilde Resulün (s.a.a) soyundan gelen hidayet İmamlarına da bu sorumluluğu vermiş, onları en yüce derecelere yükseltmiştir. Onları ilminin bekçileri ve kitabının rehberleri kılmıştır.

İmam Zeynülabidin'in (a.s) Tefsirinden Örnekler

İmam (a.s) en parlak Kur'an müfessirlerinden biriydi. Tefsir alimleri, çok kere onun göz kamaştırıcı tefsirlerine tanıklık etmişlerdir. Tarihçiler, onun (a.s) bağımsız bir Kur'an tefsiri ekolüne sahip olduğunu belirtirler. Şehid oğlu Zeyd, tefsir ilmini ondan almıştır.¹ Diğer oğlu İmam Ebu Cafer Muhammed el-Bakır (a.s) da ondan öğrenmiştir. Ki Carudiye fırkasının ruhani lideri Ziyad b. Münzir ondan rivayet etmiştir.² Aşağıda İmam'ın (a.s), Allah'ın aziz kitabına ilişkin tefsirinden bazı örneklerle yer veriyoruz:

1- İmam Muhammed el-Bakır (a.s), babasının (a.s) **"O, yeri sizin için bir döşek yaptı."**³ ayetini şöyle tefsir ettiğini rivayet etmiştir: yüce Allah, yeryüzünü sizin tabiatınızla uyumlu, bedenlerinizin özelliklerine uygun kılmıştır. Sizi yakacak kadar kızgın ve sıcak yapmadığı gibi, sizi donduracak kadar soğuk da yapmamıştır. Ne başınızı döndürecek kadar hoş kokuludur rüzgarı, ne de sizi öldürecek, helak edecek kadar pis kokuludur. Ne su gibi sizi boğacak kadar yumuşak, ne de evlerinizi, binalarınızı yapmanızı ve ölümlerinizin kabirlerini kazmanızı engelleyecek kadar sert yapmıştır. Aksine yüce Allah, yeryüzünü belli bir katılık ve sağlamlığa sahip kılmıştır ki, ondan yararlanabilesiniz, üzerinde dik ve dengede durabilesiniz, binalarınızı ayakta tutabilesiniz. Onda evlerinizi, kabirlerinizi yapabileceğiniz maddeler, daha bir çok işinize yarayan şeyler var etmiştir. İşte bu yüzden yeryüzünü sizin için döşek yapmıştır. Ardından yüce Allah şöyle buyuruyor: **"Göğü de bir tavan yaptı."** Üstünüzde bir tavan gibi yarattı. Bu çökmeye karşı korunan bir tavadır ki, güneşi, ayı ve yıldızları sizin yararınıza olacak şekilde dönerler. Sonra şöyle buyurmuştur: **"Gökten su indirmiştir."**

1- Hayatu'l-İmam Zeynu'l-Abidin, (a.s) 2/32

2- Hayatu'l-İmam el-Bakır 1/11; el-Fihrist, eş-Şeyh et-Tusi, s.98

3- Bakara, 22

Yukarıdan yağmur yağdırmıştır ki, su, dağlarınızın ve tepelerinizin zirvelerine, kuytu yerlerinizin en diplerine ulaşsın. Bu yağmuru da, topraklarınız tarafından kolaylıkla emilsin diye çisinti, sağanak ve zayıf yağış gibi kısımlara ayırmıştır. Topraklarınız, ağaçlarınız, tarlalarınız ve ürünleriniz mahvolmasın diye bu yağmuru bir kerede indirmemektedir. Ardından şöyle buyurmuştur: **"Onunla, size besin olsun diye çeşitli ürünler çıkardı."** Yağdırdığı yağmur aracılığıyla yerden çıkardığı ürünlerde sizin için rızık olan şeyler vardır. **"Allah'a şirk koşmayın..."** Allah'a benzerler, misiller yakıştırmayın, düşünemeyen, işitemeyen, göremeyen ve hiçbir şeye güçleri yetmeyen putları Ona eş koşmayın. **"Bunu bildiğiniz halde..."** siz onların, yüce rabbinizin size bahsettiği bunca değerli, yüce nimeti vermeye güç yetiremeyeceklerini biliyorsunuz.¹

İmam Zeynülâbidin'in (a.s) sözlerinden aktardığımız bu altın değerindeki pasaj, tevhide ilişkin kanıtların en parlaklarından, en sağlamlarından biridir. Burada İmam (a.s), yüce Allah'ın yeryüzünü yaratmasına ilişkin eksiksiz ve parlak bir tablo sunuyor. Allah, yeryüzünü gerçekten göz kamaştırıcı, akıllara durgunluk veren bir mükemmellikte yaratmıştır. Bir kere yeryüzü sert ve şiddetli değildir; bu yüzden insanın, üzerinde yaşaması, hayırlarından ve sayısız ürünlerinden yararlanması kolaydır. Dolayısıyla yeryüzü dağlar, vadiler, madenler, denizler ve nehirler gibi akıl almaz, olağan üstü şeyleri içermesi bakımından büyük ve hikmet sahibi bir yaratıcının varlığının en büyük kanıtıdır.

Bunun yanında İmam (a.s), yüce Allah'ın büyüklüğünü, gökleri ve göklerde bulunan güneşi, ayı ve ışıklarıyla yeryüzünü aydınlatan, donatan, besleyen diğer yıldızları yaratmasıyla da kanıtlıyor.

Kuşkusuz güneş ışıklarının, bitkisel hayatın oluşmasında büyük bir etkisi vardır. Ayın ışıkları ise, denizler üzerinde, denizlerde meydana gelen med-cezir (gel-git) hadisesi üzerinde etkilidir. Diğer yıldızların ışıkları için de aynı etkinlik söz konusudur. Çünkü genel hayat olgusunun bahşedilmesine ilişkin bu etkinlikler, hayvanı ve bitkisiyle yeryüzündeki bütün varlıkları kapsar. Bu evrensel fenomenler ancak modern çağlarda keşfedilebilmişlerdir. Ancak İmam'ın (a.s) sözlerinin kapsamında bunlara işaret ettiğini görüyoruz. Bu da ona (a.s) yaraşır; çünkü o ve masum ataları ve evlatları, ilim sancağını yükselten ilk önderlerdir ve insanlık uygarlığının oluşmasında büyük pay sahipleridir.

1- Uyunu ahbari'r-Rıza, 2/125; Tab'atu Muesseseti'l-A'lemi-Beyrut.

İmam (a.s), eşsiz bir yağmur manzarası çiziyor. Düzenli bir şekilde ve özel vakitlerde yağdığına dikkatleri çekiyor. Böyle olması, toprağın canlanması ve ürünlerini verebilmesi içindir. Eğer yağmur devamlı yağsaydı ya da bir kerede inseydi, kuşkusuz ekin ve nesil helak olurdu.

İmam (a.s), hikmet sahibi yaratıcının varlığına dair somut kanıtları ortaya koyduktan sonra, Allah'a ibadet etmeye ve Onun birliğini kabul etmeye çağırıyor. Düşüncenin çökmesine ve bilincin taşlaşmasına sebep olan putları ve Allah'a ortak koşulan düzmece ilahları terk etmeye davet ediyor. Çünkü bu putlar ve bu düzmece ilahlar, zarar ve yarar gücüne sahip değildirler. Evrenin idaresi ve evrenin işlerinin yürütülmesi hususunda hiçbir şeye güç yetiremezler.

2- İmam (a.s) **"Hep birden barışa girin."**¹ ayetini şöyle tefsir ediyor: "Ayette geçen es-Silm=barış, Emirü'l-mümininin (a.s) velayetidir.² Hiç kuşkusuz, Hz. İmam, Emirü'l-müminin, Peygamberin ilim şehrinin kapısı Ali'nin (a.s) velayeti gerçek barıştır. Onun velayetinin gölgesi altında yüce Allah insanlara güven, bolluk ve istikrar bahşeder. Eğer Müslümanlar, Hz. Peygamberin (s.a.a) vefatından sonra bu velayete boyun eğselerdi, siyasal ve sosyal hayatlarında bunca krizle yüz yüze gelmezlerdi.

3- İmam Sadık (a.s) *"Kullarının tevbesini kabul eder ve sadakaları alır."*³ Ayetiyle ilgili olarak dedesi İmam Zeynülabidin'den (a.s) şöyle rivayet eder: *"Ben garanti ediyorum ki:, Sadaka kulun eline geçmeden Rabbin eline geçer."* Ve şöyle derdi: *"Hiçbir şey yoktur ki, Allah ona bir meleği vekil kılmış olmasın. Sadak hariç. Sadaka doğrudan Allah'ın eline geçer."*⁴

4- Adamın biri, İmam'a (a.s): **"Mallarında, isteyene ve mahrum kalmışa belli bir hak tanıyanlar."**⁵ ayetinde geçen "belli hak"ın ne olduğunu sordu. Buyurdu ki: *"Belli hak, kişinin, farz olan zekat ve sadaka dışında malından çıkarıp ayırdığı kısım anlamındadır."* Adam ona şöyle dedi: *"Peki bu ayırdığı kısım ne yapar? Şöyle dedi: "Bununla akrabalık bağlarını gözetir, zayıfa destek olur, onun yükünü taşır, din kardeşiyle bağlarını sürdürür. Veya başına gelen bir felakette kullanır."* Adam İmam'ın (a.s) ilmi karşısında şaşkına döndü

1- Bakara, 208

2- Tefsiru'l-Burhan 1/129

3- Tevbe, 9

4- Tefsiru'l-Burhan, 1/441; Tefsiru's-Safi, 2/372-373

5- Mearic, 24, 25

ve şöyle demeye başladı: Allah, risaletini kime vereceğini herkesten daha iyi bilir.¹

5- İmam (a.s) "*Şimdilik onlara güzel muamele et.*"² ayetini, bundan maksat, azarlamadan bağışlamaktır, şeklinde tefsir etmiştir.

Hadis üzerine

İslâmî ilimlerde hadisin çok önemli bir yeri vardır. İslâm fıkhnın önemli bir kısmı hadise dayanır. Hadis gayet objektif ve kapsamlı bir şekilde, Kur'an-ı Kerim'de yer alan şeri hükümlerin ayrıntılarını sunar. Bir çok vacip, haram, müstehap, mekruh ve mübah türlerini zikreder. Bunların cüzlerini, şartlarını, manilerini ve bu bağlamda dikkate alınan diğer niteliklerini anlatır. Kur'an'ın genel ve mutlak nitelikli hükümlerini ele alır, onları özelleştirir ve kayıtlandırır. Bunun yanında davranış kurallarını ve ahlak kaidelerini koyar. İnsanın mutluluğu ve kişiliğinin oluşması için yeterli örnekler sunar.

İmam Zeynülabidin (a.s), tabiin devrinde, en büyük ve en önemli ravilerden biriydi. Bunun yanı sıra, İmamiye şiasının inancına göre, ilahi hüküm ve bilgileri açıklayan kaynaklardan biriydi. Çünkü İmamiye şiasına göre İmamların (a.s) hadisleri, Resulullah'ın (s.a.a) hadislerinin kendisidir. Nitekim Emirü'l-müminin Ali b. Ebu Talib (a.s) şöyle buyurmuştur: "*Resulullah (s.a.a) bin ilim kapısını öğretti. Her bir kapıdan da benim için bin kapı açtı.*"³ Tarih, Ali'den (a.s) rivayet edilen ilim ve marifet bağlamında bu gerçeği pekiştirmektedir. Sahabeler Ali'nin (a.s) ilmi üstünlüğünü ve merciliğini ikrar etmişlerdir. İmam Zeynülabidin (a.s) de onun evlatlarından biridir. Bunda şaşılacak bir şey yok; çünkü Allah, onları hidayet kapıları ve kurtuluş gemileri kılmıştır. Nitekim sahih bir hadiste peygamber efendimiz (s.a.a) şöyle buyurmuştur: "*Sizin içinizde Ehl-i Beyt'immin durumu, Nuh'un gemisinin durumu gibidir. O gemiye binen kurtulur, ona binmeyen de boğulur.*"⁴

İmam Zeynülabidin'den (a.s) bize ulaşan metinlerin bazısının Resulullah'tan (s.a.a) veya dedesi Emirü'l-Müminin'den (a.s) olduğu açıktır. Bunun yanında babası Hüseyin'den (a.s) de rivayet etmiştir.

Hadis ilminin İmamları, Tabiin çağının ilim önderlerinden biri olması hasebiyle İmam Zeynülabidin'in (a.s) hadislerine büyük önem

1- Li ala'il-Ahbar, 3/3 Vesailu's-Şia, 6/69

2- Hicr, 85

3- Biharul-Envar, 22/470

4- a.g.e 23/119

vermişlerdir. Eğer İmam'ın (a.s) ilim ekolü ve bereketli kültür edindirme çabaları olmasaydı, ciddiyetsizliğin, cıvıklığın şaha kalktığı, şehvetin gemi azıya aldığı, İslâm ümmetinin yeniden cahillerin cahiliyesine dönmesinin planlandığı bir çağda dinin şiarları kaybolup gidecekti.

Akidenin Temel Prensipleri ve Kelam İlminin Konuları ile İlgili Değerlendirmeleri

İmam (a.s), döneminin, akideye dair zor, girift, içinden çıkılmaz sorularına cevap verebilen tek şahsiyetiydi. Özellikle İslâm ümmetinin, dışarıdan gelen ithal düşünce akımlarının istilasına uğradığı, bu yıkıcı düşünce akımlarının İslâm'ın berrak inanç sistemini temelinden sarstığı bu dönemde, kaza, kader, cebr ve ihtiyar gibi meselelere getirdiği yorumlar ufuk açıcı nitelikteydi. Ki bu meseleler Hz. İmam Emirü'l-müminin (a.s) döneminde uç vermeye başlamış, git gide gelişerek yayılmış ve sonunda bir düşünsel olgu olarak dikkat edilmesi, çözüm üretilmesi gereken boyutlara ulaşmıştı.

İmam Ali b. Hüseyin (a.s) ilim alanında parmakla gösterilen bir şahsiyet, herkesin ölçü aldığı bir meşale niteliğinde belirginleşmişti. Bütün Müslümanlar ona güveniyordu. Hatta ez-Zühri onun hakkında şöyle demişti: Ali b. Hüseyin'den daha faziletli, ondan daha fakih bir haşimi görmedim.

Bu gerçeği Ümeyye oğulları halifelerinden oluşan döneminin yöneticileri de itiraf etmişlerdi -Ümeyye oğullarının, hilafet ve saltanat meselesinde kendilerine rakip gördükleri kimselerin üstünlüklerini kolay kolay itiraf etmediklerini unutmayalım-. Abdulmelik b. Mervan, İmam Zeynülabidin'e (a.s) şöyle demişti: "Sana öyle bir ilim, din ve takva verilmişki, sende önce, senin geçmişlerinden (atalarından) başkasına verilmemiştir. Ömer b. Abdülaziz onu, dinin çırası ve İslâm'ın güzelliği olarak nitelendirmişti."

İmam'dan (a.s) rivayet edilen ve kaza ve kaderle ilgili olan kıssalardan biri şöyledir: Bir adam ona: "Allah beni sana feda etsin, insanların başına gelenler, kaderden dolayı mıdır, yoksa amellerinden dolayı mıdır?" diye sordu.

İmam (a.s) şu cevabı verdi: *"Kader ve amel arasındaki ilişki ruh ve beden arasındaki ilişki gibidir. Beden olmadan ruh hissedilmez. Ruhsuz beden de hareketsiz bir şekilden ibarettir. Bu ikisi bir araya geldiğinde güçlenir ve işlevsel olurlar. Amel ve kader de öyle. Şayet*

amel üzerine vaki bir kader olmasaydı, yaratan ile yaratılan birbirinden ayırt edilemezdi. Kader, hissedilmeyen bir şey olurdu. Eğer kaderle uyumlu amel de olmasaydı, amel gerçekleşemez, tamamlanamazdı. Fakat bu ikisinin bir araya gelmesiyle amel gerçekleşebilir. Bu bağlamda yüce Allah salih kullarına yardım eder."

Ardından şöyle dedi: *"Haberin olsun! insanların en zalimi, kendi zulmünü adalet, doğru yol üzere olan kimsenin adaletini de zulüm olarak gören kimsedir. Bilesin ki, bir kulun dört gözü vardır. Bu gözlerin ikisiyle ahiretini, ikisiyle de dünyasını görür. Yüce Allah bir kula hayır dilediğinde, kalbinde olan iki gözünü açar. Bunlarla kusurunu, ayıbını görür. Ama bunun tersini dilediğinde kalbi bulunduğu halde bırakır."* Sonra İmam (a.s) kaderle ilgili soruyu soran kişiye döndü ve şöyle dedi: *"Bu, ondandır, bu, ondandır."*¹

Mümkün varlıkların niteliklerinden olan sınırlılıkla yüce Allah'ı vasfetmenin imkansızlığını açıklamak bağlamında şöyle buyurmuştur:

*"Yüce Allah, sınırlılıkla vasf edilemez. Çünkü rabbimiz sıfattan yücedir. Sınırı olmayan, gözlerin göremediği, buna karşılık kendisi gözleri gören, latif ve her şeyden haberdar olan bir varlık sınırlılıkla vasf edilir mi?"*²

İmam Zeynülâbidin (a.s) İmamları nass ile bildiriyor ve Mehdi'yi müjdeliyor

1- İmam (a.s), Cabir b. Abdullah el-Ensari'den uzun bir hadis rivayet etmiştir. Bu hadisin bir bölümünde şöyle deniyor: Resulullah (s.a.a) torunu Hüseyin'i (a.s) göstererek Cabir'e şöyle dedi: *"Bunun soyundan ahir zamanda bir adam çıkacak, zulümle dolan yeryüzünü adaletle dolduracak..."*³

2- Mehdi (a.s) hakkında şöyle buyurmuştur: *"Kaim'in kıyamı ile birlikte yüce Allah İslâm'ı bütün dinlerin üzerine çıkaracak, üstün kılacaktır."*⁴

3- Şöyle buyurmuştur: *"Kaim, kıyam ettiğinde, yüce Allah bütün müminlerin sakatlıklarını giderir, onları normal güçlerine kavuşturur."*⁵

1- et-Tevhid, Şeyh es-Saduk, s.366-367

2- Hayatu'l-İmam Zeynülâbidin (a.s), s.304

3- Mu'cemu Ahadisi'l-İmam el-Mehdi (a.s), 3/190

4- a.g.e, 3/191

5- a.g.e, 3/193

4- Bir keresinde şöyle buyurmuştur: *"Al-i Muhammed'den (s.a.a) gelecek olan Kaim hakkında peygamberlerin yasaları geçerli olacaktır; Adem ve Nuh'tan uzun yaşamak, İbrahim'den gizlice doğmak ve insanlardan uzaklaşmak, Musa'dan korkmak ve gaybette olmak), İsa'dan insanların hakkında ihtilafa düşmeleri, Eyyüb'den beladan sonra esenliğe kavuşmak ve Hz. Muhammed'den (s.a.a) kılıçla huruç etmek, onun için de geçerli olacaktır."*¹

5- Mehdi'nin (a.s) doğumunun insanlardan gizleneceğine ilişkin de şöyle buyurmuştur: *"Biz Ehl-i Beyt'ten gelecek Kaim'in doğumu insanlardan gizlenecektir. Öyle ki, bazıları henüz doğmadı, diyeceklerdir. Bunun nedeni, huruç ettiği, ortaya çıktığı zaman, kimsenin onun boynunda biatı olmamasıdır."*²

6- Ebu Hamza es-Sumali, Ebu Halid el-Kabuli'den³ rivayet eder:

"Efendim Ali b. Hüseyin Zeynülâbidin'in (a.s) yanına girdim ve dedim ki: Ey Resulullah'ın (s.a.a) oğlu! Allah'ın sevgilerini ve itaatlerini farz kıldığı ve Resulullah'tan (s.a.a) sonra insanlara önder edinmelerini vacip kıldıkları kimlerdir? bana bildir."

Bana dedi ki: *"Ey Ebu Kenker! Yüce Allah'ın insanlara İmam olarak tayin ettiği ve itaat etmelerini farz kıldığı emir sahipleri Emirü'l-müminin Ali b. Ebu Talib'den (a.s) başlayarak bize kadar gelen İmamlardır."* İmam bunu söyledikten sonra sustu.

Dedim ki: "Ey Efendim! Bize rivayet edildiğine göre Emirü'l-müminin (a.s) şöyle demiştir: *"Yeryüzü hiçbir zaman, Allah'ın kullarına hüccet olarak görevlendirdiği İmam'dan hali olmaz."* "Peki, senden sonraki hüccet ve İmam kimdir?"

Buyurdu ki: *"Oğlum Muhammed'dir. Onun tevrattaki ismi "Bakır"dır. Geniş bir ilme sahip olacaktır. Benden sonraki hüccet ve İmam odur. Ondan sonra da oğlu Cafer'dir. Onun gök ehlinin yanındaki ismi es-Sadık'tır"*.

Dedim ki: "Ey efendim! Hepiniz sadık (doğru sözlü) olduğunuz halde, neden onun ismi Sadık olmuştur?"

1- Mu'cem-u Ahadisi'l-İmami'l-Mehdi (a.s) 3/194

2- age.

3- Şeyh Abbas el-Kummi'nin el-Kuna ve'l-Elkab adlı eserinin 1/60 sayfasında şöyle deniyor: Fadl b. Şazan şöyle der: Ali b. Hüseyin'in (a.s) döneminin ilk başlarında şu beş kişiden başka taraftarı yoktu: Said b. Cübeyr, Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im, Yahya b. Ümmü't-Tavil ve Ebu Halid el-Kabuli. Adı Verdan'dır, lakabı da Kenker'dir. Ardından şöyle deniyor: Haberu'l-Havariyyin adlı eserde, onun, Ali b. Hüseyin'in (a.s) havarisi olduğu ifade ediliyor. İmamların delillerinin bir çoğuna bizzat tanıklık etmiştir.

Dedi ki: *"Babam, babasından Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu bana anlattı: Oğlum Cafer b. Muhammed b. Ali b. Hüseyin b. Ali b. Ebu Talib doğduğu zaman adını Sadık koyun. Çünkü onun adı Cafer olan beşinci oğlu(torunu), Allah'a karşı küstahlaşarak, Ona karşı yalan uydurarak İmamlık iddiasında bulunacaktır. O, Allah katında Cafer el-Kezzab'(yalancı)dir. Allah'a iftira atmış, layık olmadığı bir şeyi iddia etmiştir. Babasına muhalefet etmiş, kardeşini kıskanmıştır. Allah'ın velisinin gaybeti esnasında Allah'ın sırrını ifşa edecek de odur."*

Sonra Ali b. Hüseyin hıçkırarak ağladı, ardından şöyle dedi:

"Sanki, yalancı Caferin, zamanının tağutlarını, Allah'ın velisinin, Allah'ın koruması altındaki gaybetteki zatın durumunu araştırmaya teşvik ettiğini, onun doğduğunu bilmeyen tağutları babasının evine girmeye ikna etmeye çalıştığını, şayet imkan bulursa onun öldürmek için çalıştığını, böylece babasının mirasına göz koyduğunu ve onu haksız yere elde etmek için çabaladığını görür gibiyim."

Ebu Halid der ki: İmam'a (a.s) dedim ki: "Ey Resulullah'ın (s.a.a) oğlu! Bu da olacak mı?"

Buyurdu ki: *"Evet, rabbime andolsun ki, bu, bizim yanımızdaki sayfada yazılıdır. Bu sayfada, Resulullah'tan (s.a.a) sonra çekeceğimiz sıkıntılar, mihnetler yazılıdır."*

Ebu Halid der ki: "Şöyle dedim: 'Ey Resulullah'ın (s.a.a) oğlu! Bundan sonra ne olacak?"

Buyurdu ki: *"Sonra Allah'ın velilerinin, Resulullah'ın kendisinden sonraki vasi ve İmamların on ikincisinin gaybeti uzayacaktır. Ey Ebu Halid! Onun gaybeti döneminde yaşayıp da onun İmamlığına inanan ve onun zühurunu bekleyenler, bütün zamanların halkından daha üstündürler. Çünkü Allah, onlara öyle bir akıl, öyle bir anlayış ve öyle bir marifet vermiştir ki, gaybet onların nezdinde bizzat görmek gibi olmuştur. Onları, o zamanda, Resulullah'ın (s.a.a) önünde kılıçlarıyla cihad edenlerin derecesine yükseltmiştir. İşte gerçek muhlisler onlardır. Onlardır bizim doğru sözlü Şiilerimiz. Allah'ın dinine gizli açık davet edenler." İmam (a.s) devamla şöyle buyurdu: "Kurtuluşu beklemek, en büyük kurtuluştur."¹*

1- El-İhticac, 2/48-50; İhticatu'l-İmam Ali b. Hüseyin (a.s).

Fıkıh ve Şeri Hükümlere Dair

İmam Zeynülabidin'in (a.s) temellerini attığı ders halkası, İslâmî marifetin çeşitli dallarını kapsayan bir ilim halkasıydı. Bu halkada İmam (a.s), kendisinin sahip olduğu bilgilerin yanı sıra atalarından kendisine miras kalan bilgileri de ders halkasına katılanlara aktarıyordu. Dersini dinleyenler arasında zihni uyanıklığa ve keskin zekaya sahip dikkatli olanları, fıkıh ve nasslardan hüküm çıkarma sanatı üzerinde yoğunlaştırarak uzmanlaştırıyordu. Tabiin döneminin fakihlerden bir çokları bu ders halkasından mezun olan kimselerdir.

Bu yöntemle İmam (a.s), hafızlardan, kitap ve sünnet bilgisine sahip şahsiyetlerden oluşan büyük bir kalabalığı etrafında toplayabilmişti. Said b. Müseyyeb şöyle der: "Ali b. Hüseyin Mekke'ye gitmek üzere yola çıkmadıkça hafızlar Mekke'ye gitmek için yola çıkmazlardı. Bir gün Mekke'ye gitmek üzere yola çıktı, onunla birlikte tam bin atlı olarak biz de yola çıktık."

Bilinen literal anlamıyla fıkıh ilmi, İslâm şeriatının ışığında mükelleflerin fiillerine ilişkin hükümleri bilmek demektir. İmam (a.s), o dönemde şeri hükümlerin ayrıntılarını sunabilecek, İslâmî kaynaklardan bu hükümleri çıkarmanın yöntemini gösterebilecek tek şahsiyetti. Asrının eşsiz eğitimcisiydi ki, Medine fukahası onun mektebinden mezun olmuşlardı. Bundan sonra onun kurduğu medrese, fıkhi ekollerin doğduğu bir ana ekol olarak belirlenmişti.

Ez-Zühri onunla ilgili olarak şöyle demiştir: "Zeynülabidin'den daha faziletli, ondan daha fakih bir Haşimi görmedim."¹ Şafii ise, onu, Medine halkının en fakihi olarak nitelendirir.

Tarihçiler anlatıyor: ez-Zühri, İmam Ali b. Hüseyin'in (a.s) faziletini ve fıkhi üstünlüğünü kabul ederdi. ez-Zühri şeri hükümlerle ilgili olarak önemli meselelerin sorulduğu kişiler arasındaydı. Rivayete göre ez-Zühri rüyasında ellerine kına yakıldığını görür. Rüyası yanlışlıkla bir adamın kanını akıtmakla sorumlu tutulma musibetine uğrayacağı şeklinde yorumlanır. Ez-Zühri o sırada Ümeyye oğullarının valisiydi. Bir adamı cezalandırırken, adam cezasını çektiği sırada ölür. Ez-Zühri paniğe kapılır, Allah'ın azabından korkar. Kaçarak bir mağaraya sığınır ve orada kendini ibadete verir. İmam (a.s) da Allah'ın Beyt-i Haramını hac maksadıyla ziyaret etmek üzere oradan geçiyordu. Ez-Zühri'nin içinde bulunduğu mağaranın önünden geçti. İmam'ın (a.s) yanında bulunanlar: "ez-

1- bk. Tercemetu'l-İmam Zeynu'labidin (a.s); Tarih-u Dimaşk, Thk: Buhammed Bakır el-Mahmudi, s.27

Zühri'yi görmek istemez misin?" dediler. İmam (a.s), onların bu isteklerine olumlu karşılık verdi. Ez-Zühri'yi ürkümüş, korkmuş, Allah'ın rahmetinden ümidini kesmiş bir halde gördü. İmam (a.s) ona dedi ki: *"Senin işlediğin suçtan korkmadığımı kadar senin bu şekilde Allah'ın rahmetinden ümidini kesmiş olmandan korkuyorum. Cezalandırırken öldürdüğün adamın diyetini ailesine gönder. Ailenin yanına dön ve dininin şiarlarını korumaya çalış."*

Ez-Zühri sevindi ve şöyle dedi: "Ey efendim! Beni rahatlattın. Allah, dilediklerinden risaletini kime vereceğini herkesten daha iyi bilir."¹

Ez-Zühri bir grup fıkıh alimiyle birlikte İmam Zeynülâbidin'in (a.s) yanına girdi. İmam (a.s) ez-Zühri'ye hangi ilmi meseleyle ilgilendiklerini sordu. Dedi ki: "Orucu müzakere ettik; ben ve arkadaşlarım, ramazan ayından başka vacip oruç olmadığı hususunda görüş birliğine vardık."

İmam (a.s), şeri işlere ve dini hükümlere dair bilgilerinin bu denli az olmasından dolayı hayıflandı ve onlara orucun kısımları açıklayarak şöyle dedi:

"Söylediğiniz gibi değildir; orucun kırk çeşidi vardır. Bunlardan on tanesi tıpkı ramazan orucu gibi vaciptir. On çeşidini tutmak ise haramdır. On dört çeşit oruç da vardır ki, bunların tutmak kişinin isteğine bırakılmıştır; dilerse tutar, dilerse tutmaz. İzin orucu da üç çeşittir. Tedip amaçlı oruç, mübah oruç, yolculuk ve hastalık orucu."

Ez-Zühri ve diğer fakihler, İmam'ın (a.s) ilminin genişliği, dinin hükümlerini kuşatmışlığı karşısında hayranlıklarını gizleyemediler. Ez-Zühri, bu kısımların açıklamasını, izahını istedi. İmam (a.s) şöyle dedi: *"Vacip olan oruçlar: Ramazan ayının orucu, kasden ramazan ayında bir oruç yiyen kimsenin iki ay peşpeşe tutmak zorunda olduğu oruç, bir insanı yanlışlıkla öldüren, buna karşılık olarak azat etmekle yükümlü olduğu köleyi bulamayan kimsenin iki ay peş peşe tuttuğu oruç. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmuştur: '...Yanlışlıkla bir mümini öldüren kimsenin, köle azat etmesi ve ölenin ailesine teslim edilecek bir diyet vermesi gereklidir...' Bunları bulamayan kimsenin, iki ay peşpeşe aruç tutması lazımdır."*²

1- Tarih-u Dimaşk, 36/16 Biharu'l-Envar, 46/7

2- Nisâ, 92

*Ziharın kefareti¹ olarak azat edecek köle bulamayan kimsenin iki ay peşpeşe tutmakla yükümlü olduğu oruç. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmuştur: "Kadınların zihar ile ayrılmak isteyip de sonra söylediklerinden dönenlerin karılarıyla temas etmeden önce bir köleyi hürriyete kavuşturmaları gerekir. Size öğütlenen budur. Allah, yaptıklarınızdan haberdar olandır. Bulamayan kimse, hanımıyla temas etmeden önce ardarda iki ay oruç tutar."*²

*Üç gün oruç. 'Bunları bulamayan üç gün oruç tutmalıdır. Yemin ettiğiniz takdirde yeminlerinizin kefareti işte budur.'*³ *Bütün bunlar peşpeşe tutulan oruçlardır, ayrı ayrı günlerde değil.*

*Başında rahatsızlık olan kimsenin (hacda) tıraş olmasından dolayı tutmakla yükümlü olduğu oruç da vaciptir. Yüce Allah bu hususta şöyle buyurmuştur: 'Sizden her kim hasta olursa yahut başından bir rahatsızlığı varsa, oruç veya sadaka veya kurban olmak üzere fidye gerekir.'*⁴ *Bu hususta kişi serbesttir; ister üç gün oruç tutar, ister sadaka verir, ister kurban keser.*

*Temettü kurbanı orucu da kurban bulamayan kimselere vaciptir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur: 'Kim hac günlerine kadar umre ile faydalanmak isterse, kolayına gelen bir kurban kesmek gerekir. Kurban kesmeyen kimse hac günlerinde üç, memleketine döndüğü zaman yedi olmak üzere oruç tutar ki, hepsi tam on gündür.'*⁵

*İhramlı iken av yasağını çiğneyenin tuttuğu oruç da vaciptir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur: 'İçinizden kim onu kasten öldürürse öldürdüğü hayvanın dengi ona ceza verilir. Kabeye varacak bir kurban olmak üzere içinizden adalet sahibi iki kişi hükmeder. Yahut fakirleri doyurmaktan ibaret bir kefarettir, yahut onun dengi oruç tutmaktır.'*⁶⁷

Sonra İmam (a.s) şöyle buyurdu: *"Ey Zühri! Sen bu orucun miktarının nasıl belirlendiğini biliyor musun?"* "Hayır, dedi. Buyurdu ki: *"Av için bir değer tespit edilir. Sonra bu değer buğday olarak*

1- Zihar; adamın karısına, sen benim için anamın sırtı gibisin, demesi demektir. Cahiliye döneminde bir boşanma yöntemi olan bu uygulama İslâmî dönemde kaldırılmıştır.

2- Mücadele, 3-4

3- Maide, 89

4- Bakara, 196

5- Bakara, 196

6- Maide, 95

7- el-Muknia, eş-Şeyh el-Müfid, s.363

belirlenir. Sonra bu buğday sa' ile ölçülür. Her yarım sa' için bir gün oruç tutulur.

Adak orucu da vaciptir. İtikaf orucu da.¹

Haram olan oruç ise, ramazan bayramı günü, kurban bayramı günü, teşrik günlerinin² üç günü, şek günü oruç tutmak haramdır. Şek günü oruç tutmak hem bize emredilmiş, hem de yasaklanmıştır. Şaban ayından olmak üzere tutmamız emredilmiş, ama bir kimsenin, insanların şüpheye düştüğü bir günde tek başına oruç tutması nehyedilmiştir.

Zühri, İmam'a (a.s) dönüp şöyle dedi: "Sana kurban olayım, şaban ayından hiç oruç tutmamışsa ne yapması gerekir?" İmam (a.s) ona şu cevabı verdi: "Şek günün gecesinde şaban ayının orucunu tuttuğuna niyet eder. Eğer o gün ramazandan ise, bu gün oruç tuttuğu için yeterli olur. Şayet şaban ayından ise, ona bir zarar vermez."

Zühri, bunda bir problem olduğunu sanarak İmam'a (a.s) dedi ki: "Bir insan, gönüllü olarak, kendi tercihine bağlı olarak tuttuğu oruç, farz bir oruç yerine nasıl yeterli olur?" İmam (a.s) ona şu cevabı verdi: "Bir kimse, ramazan ayı olduğunu bilmeden, gönüllü olarak ramazan ayının bir günü oruç tutsa, sonra bunun ramazan ayının günü olduğunu bilse, bu onun için yeterli olur. Çünkü farz bizzat aynı o günde gerçekleşmiştir."

Ardından İmam (a.s) orucun kısımlarını açıklamaya yönelik sözlerini şöyle sürdürdü:

"Visal (gece gündüz iftar açmadan aralıksız oruç tutmak) orucu, konuşmama orucu, günah üzere adanan adak orucu, ömür boyu orucu haramdır.

Kişinin tutup tutmamakta serbest olduğu oruçlara gelince, bunlar, Cuma, Perşembe ve pazartesi günleri ile "Eyyamu'l-biiz günlerinin"³ orucudur. Ramazan ayından sonra Şeval ayının ilk altı günü, arefe günü, aşura günü de öyle. Bu günlerde kişi serbesttir. İsterse oruç tutar, isterse tutmaz.

1- İtikafa girildikten iki sonra itikafın sürdürülmesi vacip olur. Böylece üçüncü gün farz olur. Adak ve benzerleri ile de vacip olur.

2- Teşrik günleri, hacıların minada bulundukları kurban bayramından sonra zilhiccenin onbirinci, onikinci ve onüçüncü günleridir.

3- Dolunay günleri. Beyaz geceler, her ayın on üçüncü, on dördüncü ve onbeşinci günlerinin gecelerine denir. Bu günlerin gecelerine "beyaz" denilmesinin nedeni, ayın, gecenin başından sonuna kadar açıkça görülmesidir. Bk. Mecmeu'l-Behreyn, beyz maddesi.

İzin orucuna gelince, kadın kocasının izni olmadan nafile oruç tutamaz. Köle de efendisinin izni olmadan tutamaz. Misafir, ev sahibinin izni olmadan nafile oruç tutamaz. Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur: "Bir kavme misafir olan kimse, onların izni olmadan nafile oruç tutamaz."

Tedip orucuna gelince, ergenlik çağına giren çocuğa, farz olarak değil, tedip amacıyla oruç tutturulur. Ayrıca bir kimse günün başında bir illetten dolayı orucunu bozarsa, sonra gücü yerine gelirse, günün kalan kısmında oruçlu olması farz olarak değil, tediben emredilir. Yolcu olan bir kimse, günün başında orucunu bozarsa, aynı gün içinde ailesinin yanına ulaşırsa, günün geriye kalan kısmında farz olarak değil, edep olarak oruç tutması emredilir.

İbahe orucuna gelince, bir kimse, kasıtlı olmamak şartıyla oruçlu iken yerse, içerse veya kusarsa, Allah bunu ona mübah kılmıştır ve bu orucu onun için yeterli sayılır.

*Yolculuk ve hastalık zamanında tutulan oruca gelince, bu hususta genel halk ihtilaf etmişlerdir. Bazıları, yolcu ve hastanın oruç tutması gerekir, demişlerdir. Bazıları, tutmamaları gerekir, demişlerdir. Bazıları ise, isterse tutar, isterse tutmaz, demişlerdir. Biz ise şöyle diyoruz: Yolculukta da hastalıkta da orucu tutmaması gerekir. Eğer yolculukta veya hastalıkta oruç tutarsa, sonra bu oruçlarını kaza etmesi gerekir. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmuştur: **'Sizden her kim hasta yahut yolcu olursa diğer günlerde kaza eder.'**¹...²*

İmam'ın (a.s) alimlere ve fakihlere yaptığı bu fıkhi açıklama burada sona erdi. Bu açıklama ile İmam (a.s), şeri hükümleri, fıkhi ayrıntıları ihata gücünü ortaya koyuyor. Oruç ile ilgili bu önemli detaylara işaret ediyor ki, alimlerin bunlardan haberi yokmuş. Bu arada şunu da vurgulayalım ki, İmamiye mezhebinin fakihleri orucun hükümlerine dair fetvalarında bu rivayete de istinat etmişlerdir.

İmam Seccad'ın (a.s) Dualarındaki İlmi Hakikatler

Sahife-i Seccadiyedeki dualar, insanın terbiyesi, bireysel ve toplumsal hareketinin doğru amaca yöneltilmesi bağlamında görevini eksiksiz bir şekilde ifa etmiş olmanın yanı sıra, önemli bazı ilmi hakikatleri de içermektedir. Bu da İmam'ın (a.s), ilmi hakikatleri ihata edişini ve ilmi makamının görkemini gözler önüne sermektedir.

1- Bakara, 184

2- Furuu'l-Kafi, 1/185; el-Hisal, s.501-504; Tefsiru'l-Kummi, s.172-175; el-Muknia, s.58; et-Tehzib, 1/435

Nitekim İmam Emirü'l-mümininin (a.s) hutbeleri ve İmam Hüseyin'in (a.s) Arafat duası da ilim ve irfanın önemli bir kısmını içermektedirler. Bunlar da insanın bedensel terkihiyle, yaratılışının keyfiyetiyle veya yerde ve gökteki başka varlık türlerinin yaratılışlarının keyfiyetiyle irtibatlı bilgilerdir.

İmam (a.s) diyor ki: *"Seni tenzih ederim, göklerin ölçüsünü bilirsin. Seni tenzih ederim, yerlerin ölçüsünü bilirsin. Seni tenzih ederim, güneşin ve ayın ölçüsünü bilirsin. Seni tenzih ederim, karanlığın ve aydınlığın ölçüsünü bilirsin. Seni tenzih ederim, gölgenin ve havanın ölçüsünü bilirsin."*¹

Bunları öyle bir dönemde söylüyor ki, o dönemde hem İslâm dünyasında hem de diğer toplumlarda bu tür ilmi kavramlar bilinmemekteydi.

İmam (a.s), düşmana yakın sınırlarda oturan insanlar için dua ederken, onların düşmanlarına yönelik beddualarında, suda ve yiyeceklerde mikropların bulunabileceğine işaret etmiştir:

*"Allah'ım! Onların sularına veba (mikrobunu) karıştır. Yiyeceklerine hastalıklar kat."*²

İmam'ın (a.s) bir çok duasında bu tür ilmi hakikatlere yönelik işaretler bulmak mümkündür.

İmam Zeynülâbidin'in (a.s) Edebi Kişiliği

İmam (a.s) Zeynülâbidin (a.s), önemli edebi eserler de vermiştir. Bunlar keyfiyet açısından olduğu gibi kemiyet açısından da İmam Ali'den (a.s) sonra ikinci önemli ürünler olarak kendilerine özgü üslup ve sanatsal özellikleriyle belirginleşmektedirler. Bunların başında dua edebiyatı gelir ki, İmam Seccad (a.s) bu duaları düşünsel ve sanatsal özellikleriyle donatmıştır. Bu bakımdan eşsiz bir yere sahiptir diyebiliriz.³

İmam (a.s), kendine özgü edebi üslubuyla sapkın realiteyi eleştirmiş ve bireysel ve toplumsal düzlemde İslâmî bir kişilik oluşturmayı amaçlamıştır. Bu bakımdan rahatlıkla diyebiliriz ki, İmam'ın (a.s) edebi üslubu, iktidarın sapmasıyla eş zamanlı olarak sapmaya başlayan, git gide saçmalığa, karanlığa ve sapıklığa doğru

1- Dua:51 Şeyh Hürr el-Amulî'nin derlediği ikinci sahife.

2- Sınır boylarındakilere yaptığı dua.

3- Tarihu'l-Edeb el-Arabî fi dav'i'l-Menheci'l-İslamî, s.353

yuvarlanan dünyevi edebiyat akımına karşı İslâmî hareketin edebiyat alanındaki temsilcisi konumundaydı.

Sahife-i Seccadiye el-Camia'da Şair el-Esmai'den şöyle rivayet edilir: Bir gece Kâbe'yi tavaf ediyordum. Birden zarif görünümlü bir gencin kabenin örtüsüne sarılmış olarak şöyle dediğini duydum: *"Gözler uykuya daldı, yıldızlar batıverdiler. Sen, daima diri ve her şey üzerinde egemen olan hükümdarsın. Kırallar kapılarını kapattılar, kapılarına muhafızlarını diktiler. Ama senin kapın, isteyenler için daima açıktır. Sana geldim ki, rahmetinle bana bakasın, ey merhamet edenlerin en merhametlisi!"*

Sonra şu şiiri okudu:

"Ey, karanlıklarda zorda kalmışların duasına icabet eden!

Hastalıklarla beraber zararları ve belaları kaldıran !

Uzaklardan gelen misafirlerin evin etrafında uykuya dalmışlardır

Sen, yalnız sen, ey her şey üzerinde egemen olan, uyumazsın!

Sana dua ediyorum, rabbim! Emrettiğin dua ile.

Beytin ve haremın hakkı için ağlayışlarıma acı

Haddi aşanlar senin affını ummazlarsa, kim asilere cömertçe nimet bahşedecektir!"

El-Esmai, "Peşinden gittim, Zeynülabidin (a.s) olduğunu gördüm." der.

Yine aynı eserde Tavus el-Yemani'den şöyle rivayet edilir: Gecenin bir yarısında Kâbe'nin örtüsüne sarılıp şöyle diyen bir adam gördüm:

"Ey her ihtiyaç için yardımı umulan!

Derdimi sana şikayet ediyorum, şikayetimi duy!

Ey ümit bağlanan! Kederimi sen giderirsin

Bütün günahlarımı bana bağışla ve ihtiyacımı karşıla.

Azığım azdır; beni menzileme ulaştıracağını sanmıyorum,

Şimdi azığım için mi ağlayayım, yoksa mesafenin uzunluğu için mi?

Çirkin, kötü amellerle geldim,

Ötede, benden daha ağır suç işleyen biri de yoktur.

Ey ümitlerin son mercii! Beni ateşe yakacak mısın?

Nerede kaldı, sana bağladığım ümit? Nerede senden korkmalarım?"

Tavus şöyle der: "Biraz dikkatle bakınca, Ali b. Hüseyin (a.s) olduğunu anladım."

İmam'ın (a.s) manzum edebi eserlerinden biri de Ahmed Fehmi Muhammed'in "Kitabu'l İmam Zeynûlabidin" adlı eserinde yer verdiği Ehl-i Beyt'in fazileti ve yüksek mertebesi ile ilgili şu şiirdir:

*"Şüphesiz biz, havuzun başında, öncüleriz.
Havuza varanlara su veririz, sırayla
Kurtulan, ancak bizimle kurtulmuştur.
Bizi sevenin azığı tükenmez, ziyan etmez
Bizi sevindiren, bizden dolayı sevinir
Bize kötülük edenin, kötülüktür doğumu
Hakkımızı gaspedene gelince
Kıyamet günü buluşuruz onunla."*

İmam Zeynülâbidin'in (a.s) Delilli Tartışmaları

Kuşkusuz delilli tartışma ve ilmi münazara, önemli bir sanattır; bir tartışmacı, ilmi kapasitesi, bilgi ihatası ve edebi liyakatı oranında bu sanattan yararlanmak durumundadır.

Ehl-i Beyt İmamları (a.s), bu sanatı ustalıkla kullanmalarıyla temayüz etmişlerdi. Bu bağlamda hasımlarını susturmuş ve ilmi sağlamlıklarını kanıtlamışlardı. Bu da, onların rabbani desteğe mahzar olduklarına en küçük bir kuşku bırakmıyordu. Nitekim düşmanlarından bazıları: Bunlar, ilmi yutmuş bir ailenin mensuplarıdır, demekten kendilerini alamamışlardı.

Allame Tabersi, on dört masumun: Hz. Resulün (s.a.a), Fatıma ez-Zehra'nın (a.s) ve on iki İmam'ın (a.s) delilli tartışmalarından bazı örnekleri *el-İhticac* adlı eserinde toplamıştır. Aşağıda İmam Zeynülâbidin'in (a.s) delilli tartışmalarından birkaç örnek sunacağız:

1- Basralı bir adam Ali b. Hüseyin'in (a.s) yanına geldi ve şöyle dedi:

"Ey Ali b. Hüseyin! Senin deden Ali b. Ebu Talib müminleri öldürdü." Ali b. Hüseyin'in gözlerinden yaş akmaya başladı, öyle ki, avucu göz yaşını doldu. Sonra avucundaki göz yaşlarını bir çakıl taşının üzerine döktü ve şöyle dedi:

"Ey Basralı kardeş! Hayır, Allah'a yemin ederim ki, Ali hiçbir mümini, hiçbir Müslümanı öldürmedi. Onlar Müslüman olmamışlardı. Sadece teslim olmuşlardı; içlerinde küfür gizleyip Müslüman görünmüşlerdi. Nitekim küfürlerine destek olacak kimseler bulunca da

küfürlerini açıkladılar. Nitekim o verimsiz kadın da, Al-i Muhammed'den dini koruyan İmamlar da Cemel, Sıffin ve Nehrevanda Ali'ye karşı savaşanların ümmi Peygamberin (s.a.a) dilinde lanetlendiklerini biliyorlardı. İftira atan kimse hüsrana uğrar."

Kufeli yaşlı bir adam şöyle dedi: "Ey Ali b. Hüseyin! Senin deden: Kardeşlerimiz bize baş kaldırdılar," diyordu.

Ali b. Hüseyin (a.s) şöyle dedi: *"Allah'ın kitabını okumuyor musun. Yüce Allah: 'Ad kavmine kardeşleri Hud'u gönderdik...' buyuruyor. Bu onların örneğidir. Yüce Allah, Hud ve beraberindekileri kurtardı ve ad kavmini ise etrafı kasıp kavuran bir rüzgarla helak etti.*¹

2- Ebu Hamza es-Sumali rivayet eder: Kufeli kadılardan biri Ali b. Hüseyin'in (a.s) yanına girdi ve şöyle dedi: "Allah beni sana feda etsin. Yüce Allah'ın şu sözünü bana açıkla: **"Onların yurdu ile, içlerini bereketlendirdiğimiz memleketler arasında, kolayca görünen nice kasabalar var ettik ve bunlar arasında yürümeyi konaklara ayırdık. Oralarda geceleri, gündüzleri korkusuzca gezin dolaşın, dedik."**²

İmam (a.s) dedi ki: *"İnsanlar bu ayeti nasıl anlıyorlar?"*

Dedi ki: *"Bununla Mekke'nin kast edildiğini söylüyorlar."*

Buyurdu ki: *"Mekke'den daha fazla hırsızlık yapılan bir yer biliyor musun?"*

Dedi ki: *"Peki, burada ne kast ediliyor?"*

Buyurdu ki: *"Burada adamlar kast ediliyor."*

Dedi ki: *"Allah'ın Kitabının neresinde buna değiniliyor?"*

Buyurdu ki: *"Şu ayetleri okumadın mı: 'Rabbinin ve Onun elçisinin emrinden uzaklaşıp azmış nice memleketler vardır....'³ 'İşte şu ülkeler; zulmettikleri zaman onları helak ettik.'⁴ 'İçinde bulunduğumuz şehre ve aralarında geldiğimiz kabileye sor.'⁵ Bir şey memlekete mi sorulur, adamlara mı, kervana mı?"*

İmam (a.s) bu anlamı pekiştiren başka ayetleri de yaşlı adama okudu.

Adam dedi ki: *"Sana feda olayım, peki, kimlerdir onlar?"*

1- el-İhticac, Tabersi: İhticacatu'l-İmam Zeynu'labidin (a.s)

2- Sebe, 18

3- Talak, 8

4- Kehf, 59

5- Yusuf, 82

Buyurdu ki: "Biziz."

Sonra şöyle buyurdu: "*Şu ayeti dinlemedin mi: 'Oralarda geceleri, gündüzleri korkusuzca gezin dolaşın.'*"

Buyurdu ki: "*Sapmadan emin olarak, demek isteniyor.*¹"

4- Rivayet edilir ki: Bir gün Zeynülâbidin (a.s), Mina'da halka vaaz veren Hasan el-Basri'yi görür. İmam (a.s) durur, onu dinler, sonra şöyle der:

"Dur biraz; bulunduğun durumla ilgili bir soru soracağım: Yarın, Allah'ın huzuruna varırken şu anda bulunduğun durumun, seninle Allah arasında olmasından razı mısın?"

"Hayır," dedi.

Buyurdu ki: "*Şu halde, sen, kendin için razı olmadığın durumdan razı olduğun duruma dönüşmeği, intikal etmeği kendi kendine düşünüyor musun?*" Hasan el-Basri, bir süre başını öne eğip düşündü, sonra şöyle dedi: "Bunu düşünmeden konuşuyorum."

Buyurdu ki: "*Yoksa sen, Hz. Muhammed'den (s.a.a) sonra, kendisiyle geçmişin olacak bir peygamber mi bekliyorsun?*"

"Hayır," dedi.

Buyurdu ki: "*O halde sen, şu anda bulunduğun yurttan başka, amel edeceğin bir yurt mu bekliyorsun?*"

"Hayır," dedi.

Buyurdu ki: "*Sence zerre kadar akıllı olan bir kimse, nefsi ile ilgili olarak böyle bir duruma razı olur mu? Sen razı olmadığın bir hal üzere sin; bununla beraber gerecek anlamda razı olacağın bur hale intikal etmeği de düşünmüyorsun; ayrıca Hz. Muhammed'den (s.a.a) sonra bir peygamberin gelmesini de beklemiyorsun; şu anda bulunduğun yurttan başka içinde amel edeceğin başka bir yurt da beklemiyorsun; buna rağmen insanlara vaaz veriyorsun?!"* İmam (a.s) arkasını dönüp gidince, Hasan el-Basri: "Kimdir bu?" dedi.

"Ali b. Hüseyin," dediler.

Dedi ki: "O, ilim Ehl-i Beyt'inin bir ferdidir. O günden sonra Hasan el-Basri'nin insanlara vaaz verdiği görülmedi."²

5- Ebu Hamza es-Sumali'den rivayet edilir: Ali b. Hüseyin'in (a.s) Kureys'ten bir adama şunları anlattığını duydum:

"Allah, Adem'in tevbesini kabul etti Hem kendisinin hem de Havva'nın yaratılmasından bu yana Havva ile cinsi münasebete girmiş

1- el-İhticac: 2 İhticacatü'l-İmam Zeynu'lâbidin (a.s)

2- el-İhticac, Tabersi: İhticacatü'l-İmam Zeynu'lâbidin (a.s)

değildi. Çünkü bu sadece yeryüzünde oldu. Adem, Kâbe'ye ve çevresine büyük bir saygı gösterirdi. Havva ile birleşmek istediği zaman Haremin dışına çıkar, Havayı da kendisiyle beraber çıkarırdı. Haremin dışına çıkınca, hill bölgede onunla birleşirdi. Sonra ikisi de gusül ederlerdi. Bu, hareme gösterdikleri saygının bir ifadesiydi. Sonra Kâbe'ye geri dönerlerdi.

Sonra Adem ve Havva'nın yirmi erkek yirmi de kız çocukları dünyaya geldi. Havva her batında bir erkek bir de kız çocuk doğururdu. Havva'nın ilk dünyaya getirdiği çocuklar Habil ve Aklima isimli bir kızdı. İkinci batında da Kabil ve Levza isimli bir kız dünyaya getirdi. Levza, Adem'in kızlarının en güzeliydi. Çocuklar bülüğ çağına erince, Adem, fitneye düşmelerinden korktu ve onları yanına çağırarak şöyle dedi: "Ey Habil! Seni Levza ile ve ey Kabil! Seni de Aklima ile evlendirmek istiyorum.

Kabil: "Bunu kabul etmiyorum, dedi, beni Habil'in çirkin kardeşiyle, Habil'i de benim güzel kardeşimle mi evlendireceksin?"

Adem dedi ki: "Öyleyse aranızda kura çekeceğim; ey Kabil! Senin okunda Levza ve ey Habil! Senin okunda da Aklima çıkarsa, her birinizi oklarında çıkan kızla evlendireceğim. Buna razı oldular. Adem de kura çekti. Habil'in okunda, Kabil'in kızkardeşi Levza çıktı. Kabil'in okunda da Habil'in kızkardeşi Aklima çıktı. Adem, Allah tarafından belirlenen kızlarla evlendirdi onları. Sonra Allah, kızkardeşlerle evlenmeyi haram kıldı."

Kureyşli adam dedi ki: "Bu kızlar, onlar için çocuklar dünyaya getirdiler mi?"

"Evet," dedi.

Kureyşli adam dedi ki: "Mecusilerin bu gün yaptıkları da budur!"

Ali b. Hüseyin (a.s) şöyle dedi: "*Mecusiler, Allah'ın haram kılmasından sonra bunu yaptılar.*"

Sonra Ali b. Hüseyin (a.s) şöyle dedi: "*Sakın, bunu yadırgayıp inkar etme. Bunlar geçmişte uygulanan şeriatlar, ilahi yasalaradır. Allah, Adem'in eşi Havva'yı ondan yaratmadı mı, sonra onunla evlendirmede mi? Bu, onlar için geçerli kılınan şeriatın bir kuralıydı. Bundan sonra Allah, bunun haram olduğuna dair hükmünü indirdi.*"¹

6- Ebu Cafer el-Bakır'dan (a.s) şöyle rivayet edilir: "Hüseyin b. Ali (a.s) öldürülünce, Muhammed b. Hanefiye, Ali b. Hüseyin'e (a.s) haber gönderdi. Sonra onunla baş başa kalınca şöyle dedi:

1- el-İhticac: İhticacatu'l-İmam Zeynu'lâbidin (a.s)

"Ey Kardeşimin oğlu! Bildiğin gibi, Resulullah (s.a.a) kendisinden sonra vasi ve İmam olarak Ali b. Ebu Talib'e, sonra Hasan'a, sonra da Hüseyin'e vasiyet etti. Baban öldürüldü, namazı kılındı. Ama kendisinden sonra İmam olarak kimseyi vasiyet etmedi. Ben, senin amcamım, babanın dengiyim. Yaşım ve deneyimim itibarıyla de daha genç olan senden önceyim. Vasilik ve İmamlık hususunda benimle çekişme ve bana muhalefet etme!"

Ali b. Hüseyin (a.s) ona dedi ki: *"Allah'tan kork ve hakkın olmayan şeyi iddia etme. Cahillerden olma diye seni sakındırıyorum. Ey amca! Babam (a.s), Irak'a hareket etmeden önce bana vasiyet etti. Şehit edilmesinden bir saat önce de bu ahdini tekrarladı. İşte bu, Resulullah'ın silahıdır ve benim yanımdadır. Buna itiraz etme. Ömrünün kısa olmasından ve durumunun perişan olmasından korkarım. Yüce Allah, vasilığı ve İmamlığı Hüseyin'in soyundan başkasına vermemiştir. Eğer bunu öğrenmek istersen, Haceru'l esved'e gidelim; onu hakem yapalım, ona soralım."*

İmam Bakır (a.s) şöyle der: Bu konuşmayı yaptıkları sırada Mekke'de bulunuyorlardı. Haceru'l Esved'e gittiler. Ali b. Hüseyin (a.s), Muhammed'e dedi ki:

"Sen başla, Allah'a yalvar ve taşın seninle konuşmasını iste." Muhammed dua etmeye başladı. Allah'a yalvardı. Sonra taş seslendi. Ama taş cevap vermedi. Bunun üzerine Ali b. Hüseyin (a.s) şöyle dedi:

"Ey amca! Eğer sen vasi ve İmam olsaydın, taş sana cevap verirdi."

Bunun üzerine Muhammed şöyle dedi: "O zaman sen dua et, ey kardeşimin oğlu! Ali b. Hüseyin (a.s), istediğini yapması için Allah'a dua etti. Sonra şöyle dedi: *"Peygamberlerin, vasilerin ve bütün insanların misakını sana yerleştiren Allah adına senden istiyorum ki, Hüseyin b. Ali'den sonra kimin vasi ve İmam olduğunu anlşılır bir Arapçayla bize bildirsin."* Taş sallanmaya başladı, neredeyse yerinden çıkacaktı. Sonra Allah, taşı anlşılır bir Arapçayla konuştu. Taş şöyle dedi:

"Allah'ım! Hüseyin b. Ali b. Ebu Talib'den sonra vasilik ve İmamlık Ali b. Hüseyin b. Ebu Talib'e, Resulullah'ın kızı Fatma'nın oğluna geçmiştir." Muhammed, Ali b. Hüseyin'in (a.s) velayetini kabul ederek oradan ayrıldı.

Cafer b. Muhammed babasından, o dedesi Ali b. Hüseyin'den (a.s) şöyle rivayet eder:

"Biz, Müslümanların İmam'ı, Allah'ın insanlara sunduğu hüccetleri, müminlerin liderleri, topluluğun şerefi, müminlerin velisiyiz. Biz, dünya halkının güvencesiyiz. Nasıl ki, yıldızlar da gök halkının güvencesidirler. Ki Allah'ın izni olmadan yere düşmezler. Bizim sayemizde yer, üzerindikileri savurup atmaz. Bizimle yağmur yağar, bizimle rahmet yayılır, yerin bereketleri çıkar. eğer yeryüzünde bizden kimse olmasaydı, yer üzerindikileri yutardı."

Sonra şöyle dedi: *"Allah, Adem'i yarattığı günden beri, yer yüzünü hüccetsiz bırakmamıştır; bu hüccet ya açık ve ünlü olmuştur ya da gaybette ve gizli olmuştur. Düny'a kıyamet kopuncaya kadar da Allah'ın hüccetinden yoksun olmayacaktır. Yoksa Allah'a (hakınca) kulluk olmazdı."*¹

İmam'ın (a.s) Seçkin Hükümlerinden ve Öğütlerinden Örnekler

Bildiğiniz gibi, İmam Zeynülabidin (a.s) dedesi Resulullah'ın (s.a.a) şehrini terk etmedi. Aksine, oraya bağlı kaldı, orada ümmetin fikri ve ahlaki eğitimiyle meşgul oldu. Her Cuma halka öğütler veriyor, onları dünyaya, dünyevi bağlara ve çağdaşlarının bir çoğunu esir alan dünyanın hilelerine karşı uyarıyordu. Dünyadan sakınmaya ve dünyevi geçici nimetlerden uzak durmaya dair öğütlerinden birkaç örneği aşağıya alıyoruz:

1- Zalimlerin tuzaklarına, kıskançların azgınlıklarına ve zorbarların acımasız vuruşlarına, yakalayışlarına karşı bize ve size Allah yeter. Ey Müminler! Tağutlar ve onların dünyaperest, dünyevi nimetler peşinden koşan, dünyanın cazibesine kapılıp yoldan çıkan, dünya nimetlerinin, yarın çürüyüp gidecek kabuklar misali kuru ve çerçöp mahiyetinde değerlerinin üzerine üşüşen bağlıları sizi baştan çıkarmasınlar. Allah'ın dünyadan sizi sakındırdığı şeylerden sakının; uzak durmanızı istediği şeylerden uzak durun. Dünyayı kendisi için kalıcı yurt ve mesken edinenler gibi şu dünyaya meyletmeyin. Allah'a andolsun ki, dünyanın çekici süslerinde, döndürülüp duran günlerinde, sürekli bir şekilde vaziyetlerinin alt üst oluşlarında, durmadan başkalaşan örneklerinde, dünyalılarla adeta oynanıyormuş gibi bir kararda durmayan akışlarında sizler için somut örnekler vardır. Bilesiniz ki, bu dünya adı sanı batan, bilinmeyen kimseler yükseltirken, nice şerefli kimseleri de devirir. Yarın nice kavimler

1- el-ihiticac: İhticacatü'l-İmam Zeynu'labidin, (a.s)

ateşe sunulacaklardır. İşte ibret bundadır, imtihan budur, uyanık kimseler için engelleyici uyarı buradadır."

2- Allah'tan korkup sakınmayı, Ona dönmeyi vasiyet etmesi ve zalimlere yardımcı olmaktan sakındırması:

"Allah'tan korkun, önceden nefislerinizi ıslah edin, Allah'a itaat edin, sizin başınıza veli-yönetici olarak-Allah tarafından- tayin edilen velayet sahiplerine itaat edin. Çok kimse, yarın Allah katında elden kaçırdığı fırsattan, Allah'ın hakkını zayi etmekten dolayı pişman olacaktır. Allah'tan bağışlanma dileyin ve Ona tevbe ederek dönün, çünkü O, tevbe edip dönenleri kabul eder, kötülükleri bağışlar ve yapıp ettiklerinizi bilir. Günahkarlarla arkadaşlık etmekten, zalimlere yardımcı ve destekçi olmaktan, fasıklara komşu olmaktan sakının; onların fitnelerinden kaçının, onların mekanlarından uzak durun."

3- Allah'ın Velilerini Dost Edinme:

"Bilin ki, Allah'ın velilerine karşı çıkan, Allah'ın dininden başka bir dine göre hayatını düzenleyen, Allah tarafından veli tayin edileni bırakıp zorba birini veli edinen kimse alevli ateştedir. Bu ateş bedenleri yiyip bitirir, bu ateşin etkisiyle ruhları kaybolup gitmiştir, ateşin bedbahtlığı onları sarıp kuşatmıştır. Onlar bu yüzden (bu dünyada) ölüdürler, ateşin sıcaklığını hissetmezler. Ey görececek gözleri olan kimseler! İbret alın! Size doğruyu gösterdiği için Allah'a hamd edin. Bilin ki, siz Allah'ın kudretinin etkinlik alanından çıkıp başka bir kudretin etkinlik alanına giremezsiniz. Allah ileride sizin amellerinizi görecektir, sonra haşredileceksiniz. O halde bu günden öğütlerden yararlanın. Salihlerin edebiyle edeplenin."

4- "Dünyadan uzak duranların ve ahireti arzu edenlerin alameti, her yareni ve her arkadaşı terk etmeleri, kendilerinin arzu ettiğini arzu etmeyen her yoldaşı reddetmeleridir. Bilin ki, ahiretin sevabı için amel eden kimse, dünyanın çabuk elde edilen geçici süslerinin cazibesinden uzak durur. Ölümden hissesine düşen ibreti alır, ecelin dolmasından, kaçınılmaz sonun gelmesinden önce amel etmeye teşvik eder. Önceden tedbirini alır. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmuştur: **"Nihayet onlardan birine ölüm gelip çattığında: Rabbim! der, beni geri gönder; ta ki boşa geçirdiğim dünyada iyi iş yapayım."**¹ O halde her biriniz, kendinizi bu dünyaya tekrar gönderilmiş, geçmişte amel etmediği için pişmanlık duyan biri olarak düşünsün."

5- "Ey Allah'ın kulları! Bilin ki, gece baskınından korkan kimse, yastıktan uzaklaşır, gözleri uyku tutmaz, dünya sultanlarının

1- Müminun, 99-100

korkusundan yemeden ve içmeden kesilir. Böyle iken, ey Adem oğlu! Yazıklar olsun sana ki, izzet sahibi rabbın gece baskınından, elem verici yakalayışından korkmuyorsun. O, gece ve gündüz türlü felaketlerle günahkarlara baskın düzenler. Bu öyle bir baskındır ki, bundan kurtuluş yoktur. Ondan kurtulup bir yere sığınmak mümkün değildir. Kimse ondan kaçamaz. Ey iman edenler! Takva ehlinin, ilahi gece baskınlarından korkmaları gibi Allah'tan korkun. Çünkü yüce Allah şöyle buyuruyor: **"İşte bu, makamımdan korkan ve tehdidimden sakınan kimselere mahsustur."**¹ Dünya hayatının göz alıcı süslerinden, aldatıcı nimetlerinden ve kötülük kaynağı cazibelerinden sakının. Dünyaya meyletmenin akıbetinin zararından korkun. Çünkü dünyanın göz alıcı süsü fitnedir, sevgisi de hatadır."

6- "Allah'tan korkun, ey Allah'ın kulları! Düşünün. Yaratılış amacınız doğrultusunda amel edin. Allah sizi boşuna yaratmamıştır ve sizi başı boş bırakmamıştır. O, size kendisini tanıtmış, size peygamberlerini göndermiş, kitabını indirmiştir. Bu kitapta helalleri, haramları, delilleri ve misalleri yazılıdır. Allah'tan korkun, bilirsiniz ki, rabbiniz sizin aleyhinize olacak tüm kanıtları ortaya koymuştur. O, şöyle buyuruyor: **"Biz ona iki göz, bir dil ve iki dudak vermedik mi? Ona iki yolu göstermedik mi?"**² İşte bu, yüce Allah'ın sizin aleyhinize olmak üzere ortaya koyduğu kanıttır. O halde elinizden geldiğince Allah'tan korkun. Çünkü kuvvet sadece Allah'ındır, ancak Ona güvenilip dayanılır. Salat ve selam peygamberi Muhammed'in ve Ehl-i Beyt'inin üzerine olsun."

7- "Dünya, arkasını dönüp gitti; ahiret, dönüp gelmekte. Her ikisinin çocukları var. Ahiret çocukları olun; dünya çocukları olmayın. Yeri döşek, toprağı yatak, balçığı yastık ve suyu hoş koku edinin, geçimi dünyadan borç alın. Bilin ki, cenneti özleyen kimse, iyiliklere koşar, şehvei arzulara arkasını döner. Cehennem ateşinden korkan, haramlardan vazgeçer. Dünyadan uzak duran kimseye, dünyanın musibetleri basit gelir, onlardan ürkmez. Allah'ın bazı kulları vardır ki, bunların kalpleri ahirete ve ahiretin sevabına bağlıdır. Onlar cennetlikleri cennette sonsuz nimetler için yaşıyorken görmüş gibidirler ve cehennemlikleri cehennemde azap çekerlerken görmüş gibidirler. Kötülüklerinden emin olunur. Kalplerinde hüznü vardır, nefisleri iffetlidir, yüzüzlük etmezler. İhtiyaçları azdır. Birkaç gün sabrettiler, ahirette uzun bir rahata kavuştular. Geceleri ayakları üzerine dikilir, ibadet ederler. Göz yaşları yanaklarından aşağıya

1- İbrahim, 14

2- Beled, 8-10

süzülür. Rablerine yakarırılar. Özgürlüklerine kavuşmak için çabalarlar. Gündüzleri ise, ağır başlı, bilgili, iyi ve muttakidirler. Duydukları korku kendilerini ibadete o kadar yöneltmiştir ki, bir ok sapı gibi ip incedirler. Onları gören biri, hastadır, der. Ama bilirsiniz ki, onlar hasta değildirler. Veya dengelerini kaybettikleri sanılır; gerçekte cehennemi ve cehennem azabı gibi büyük bir olayı hatırlamak onları affallatmış; şaşkına çevirmiştir."

İmam'ın (a.s) Altın Sözlerinden Örnekler:¹

"Bütün iyilik, insanın nefsini korumasındadır."

"Kaderin istenmeyen sonuçlarına razı olmak yakın derecelerinin en yükseğidir."

"Nefsi kerim olana dünya basit gelir."

"Allah'ın kendisine verdiği paya kanaat getiren kimse, insanların en zenginidir."

"Takva ile işlenen hiçbir amel az değildir; kabul olan amel az olur mu hiç?"

"İmam'a (a.s) denildi ki: 'En büyük değere sahip insan kimdir? Buyurdu ki: Dünyayı kendisi için önemli, değerli, görmeyen kimsedir."

"Yanında bir adam şöyle dedi: "Allah'ım! Beni kullarına muhtaç etme. Buyurdu ki: Böyle deme. İnsan insana muhtaçtır. Şöyle de: Allah'ım! Beni kötü kullarına muhtaç etme."

"İster ciddi, ister şaka olsun, yalanın küçüğünden de büyüğünden de sakının; çünkü bir kimse küçük bir yalan söylediği zaman, büyük yalan söylemeye de cesaret eder."

"Allah'ın sana yardım etmesi olarak, düşmanın senin hakkında Allah'a karşı günah işlediğini görmek yeterlidir."

"Bir adam ona (a.s) dedi ki: Zühd nedir? Buyurdu ki: "Zühdün on derecesi vardır. Zühdün en yüksek derecesi, veranın en aşağı derecesidir. Veranın en yüksek derecesi, yakının en aşağı derecesidir. Yakının en yüksek derecesi, rızanın en aşağı derecesidir. Zühd, Allah'ın kitabında yer alan bir ayette şöyle tarif edilir: "Elinizden çıkana üzülmeyesiniz ve Allah'ın size verdiği nimetlere şımarımayasınız diye..."²

1- Bu başlık altında yer verdiğimiz sözlerin tümünü Tuhafu'-ukul, s.200-205 adlı eserden derledik.

2- Hadid, 23

"İhtiyaç duyulan şeyleri insanlardan talep etmek, hayatı alçaltır, haya duygusunu yok eder ve saygınlığı zedeleyip vakarı azaltır. Bu peşin yoksulluktur. Buna karşılık ihtiyaçları insanlardan az talep etmek, peşin zenginliktir."

"Allah katında en sevimli olanınız, ameli en güzel olanınızdır. Allah katında ameli en büyük olanınız, Allah katındaki nimetleri en çok arzu edeninizdir. Allah'ın azabından en çabuk kurtulanınız, Allah'tan en çok korkanınızdır. Allah'a en yakın olanınız, ahlakı en geniş olanınızdır. Allah katında en çok rızaya mazhar olanınız, ailesine en fazla eli açık davrananınızdır. Allah katında en üstün olanınız, Ondan en çok korkanınız, en müttaki olanınızdır."

"Ey Oğul! Şu beş kişiyle arkadaşlık etme, onlarla konuşma, onlarla yola çıkma. Yalancının arkadaşlığından sakın; çünkü yalancı, serap gibidir, sana uzağı yakın, yakını da uzak gösterir. Günahkarla arkadaşlık etme. Çünkü günahkar seni bir lokma yiyeceğe veya ondan daha az bir şeye satar. Cimriyle arkadaşlık etme, çünkü o, malına en çok ihtiyaç duyduğun bir anda seni yüz üstü bırakır. Ahmaka arkadaşlık etme, çünkü o, sana yararlı olayım derken sana zarar verir. Akrabalık bağlarını kesen kimseyle arkadaşlık etme, çünkü ben onun Allah'ın kitabında lanetlendiğini gördüm."

"Müslümanın marifetinin ve dininin kemal derecesine ulaşmış olmasının göstergesi, kendisini ilgilendirmeyen konularda konuşmaması, tartışmalarının azlığı, ağır başlılığı, sabırlılığı ve güzel ahlaka sahip oluşudur."

"Adem oğlu! Nefsin sana öğüt verdiği sürece, nefis muhasebesi gibi bir derdin olduğu müddetçe, korku içgömlüğün ve sakınma dış elbisen oldukça, hayırla berabersindir. Adem oğlu! Kuşkusuz sen öleceksin, sonra diriltileceksin ve Allah'ın huzurunda hesap vermek üzere duracaksın. Şimdiden Ona vereceğin cevabı hazırla."

"Bir Kureyşlinin, bir Arabın tevazudan başka asaleti yoktur. Üstünlük ancak takva iledir. Niyetsiz amel olmaz. Fıkıhsız, anlamadan ibadet olmaz. Haberiniz olsun, Allah katında en çok buğzedilen insan, İmam'ın sünnetine uyup da ameline uymayan kimsedir."

"Müminin duasının üç şekilde karşılık görür: Ya ahirette verilmek üzere biriktirilir, ya hemen dünyada karşılığı verilir, ya da ona isabet etmesi istenen bir musibet savılır."

"Münafık, günahtan nehyeder, kendisi vazgeçmez. İbadeti emreder, kendisi yapmaz. Namaz kalktığı zaman gösteriş yapar, rükua gittiği zaman, yayılır adeta. Secde ederken yeri gagalar gibi yapar. Akşama girince bütün derdi akşam yemeğini yemektir, oysa oruçlu

değildir. Sabahlarken bütün derdi uyumaktır, halbuki gecesini uykusuz geçirmemiştir. Mümin, ameli ağır başlılığına karışan kimsedir. Bir yerde öğrenmek için oturur, gerçeği kabul etmek için susar. Kendisine emanet edilen şeyi arkadaşlarına anlatmaz. Kendisinden uzak olanların lehine olan şahitliğini gizlemez. Hak namına hiçbir şeyi riya olsun diye yapmaz, hiçbir şeyi de utandığı için terk etmez. Kendisini tezkiye eden olursa, söylenenlerden korkar ve onların bilmedikleri şeylerden dolayı Allah'tan bağışlanma diler. Kendisini bilmeyenin bilmeyişi ona zarar vermez."

"Hakkında söylenen güzel sözlerden fitneye düşen ve üzerindeki güzel giysiyle gururlanan nice kişi vardır."

"Nice aldanmış ve fitneye düşmüş kişi vardır ki, eğlenerek gülererek sabahlar, yer, içer; ama Allah'ın kendisine önceden gazap etmiş olabileceğinin ve bu gazaptan dolayı kendisini cehennem ateşine atabileceğinin farkında değildir."

"Gücünün yettiğinde infak etmek, imkanlarının genişliği oranında başkasına geniş imkanlar sunmak, kendisiyle ilgili olarak insanlara karşı adil davranmak, onlara önce kendisi selam vermek müminin ahlaki özelliklerindendir."

"Mümin için üç kurtuluş yolu vardır: Dilini insanlardan, onları gıybet etmekten alıkoyması. Nefsini ahiretine ve dünyasına yarayan şeylerle uğraştırmaması. İşlediği hatalara uzun uzun ağlaması."

"Müminin mümin kardeşinin yüzüne sevgi ve muhabbetle bakması ibadettir."

"Üç haslet vardır ki, bunlar kimde olursa, Allah'ın koruması ve rahmeti altındadır. Allah onu kıyamet günü arşının gölgesine alır. En büyük günün dehşetinden emin kılar: İnsanlardan kendisi için istedikleri şeyi nefsinden insanlara veren. Atacağı adımın Allah'a itaatle veya Ona isyanla ilgili olduğunu bilmeden elini uzatmayan ve adımını atmayan kimse. Bir ayıp kendisinde var ise, bu ayıbı terk etmeden kardeşini bu ayıptan ötürü kınamayan kimse. İnsanların kusurunu aramaktansa kendi kusurlarını araştırması bir adama yeter."

"Allah katında, Onu tanımaktan sonra, mide ve cinsel organ hususunda iffetli olmaktan daha sevimli bir şey yoktur. Allah katında, Ondan istemekten daha sevimli bir şey yoktur."

"Senden iyilik isteyen her kese iyilik yap. Eğer bu isteyen kimse, iyiliğe layıkça, iyiliği tam yerine yapmış olursun. Değilse, o zaman sen bu iyiliğe layık olursun. Bir adam sağında sana sövse, sonra solunda gelip senden özür dilese, kabul et."

"Salihlerin meclisleri, iyiliğe, ıslaha sebep olurlar. Alimlerin adabı, akı arttırır. Emir sahiplerine itaat, izzeti tamamlar. Malın bereketlenip artması için çalışmak erdemin, mürüvvetin tamamlanmasını sağlar. Danışmak isteyen kimseye doğruyu göstermek, nimetin hakkını eda etmektir. Ezizyet etmekten vazgeçmek aklın kemalinin göstergesidir. Bu, hem dünyada hem de ahirette beden rahat etmesi demektir."

Ali b. Hüseyin (a.s) **"Allah'ın nimetini sayacak olsanız sayamazsınız."**¹ayetini okuduğu zaman şöyle derdi: "Bir kimsenin nimetlerini bilmesini, ancak o nimetleri bilme hususunda yetersiz olduğunu bilmesi; bir kimsenin kendisini bilip idrak etmesini de en çok, idrak edilemeyeceğini bilmesi olarak öngören Allah münezzehtir. Allah ariflerin Allah'ı bilme konusunda yetersiz olduklarını bilmelerini mükafatlandırmış. Ve onların yetersizliklerini bilmelerini şükür kılmıştır. Nitekim alimlerin, Allah'ı idrak edemeyeceklerini bilmelerini de iman kılmıştır. Çünkü Allah, kulların kapasitelerini sınırlı kıldığını, bu kapasiteyi aşamayacaklarını bilir."

"Nimetlerinin itiraf edilmesini, kendisine yönelik hamd kılan Allah münezzehtir. Şükretmekten aciz olmayı itiraf edenlerin bu itirafını kendisine yönelik şükür kabul eden Allah münezzehtir."

1- İbrahim, 34

HAKLAR RİSALESİ (RİSALETU'L-HUKUK)

Haklar risalesinde, insanın dünya hayatındaki bireysel ve toplumsal ilişkileri, hem birey hem toplum için sağlıklı ilişkiler doğuracak, istikrar, ilerleme ve gelişme etkenlerini üretecek tarzda tanzim ediliyor.

"Hikmet sahibi İmam (a.s) derin ve şümüllü bir gözle bakmıştır insana. Hayatının tüm boyutlarını, yaratıcısıyla, ailesiyle, içinde yaşadığı toplumla, başındaki yönetimle ve öğretmeniyle ilişkilerini incelemiştir."¹ İnsanla en basit bir bağı bulunan hiçbir şeyi dışarıda bırakmamıştır.

Rahatlıkla şunu diyebiliriz: Toplumsal ilişkileri, gayet titiz bir şekilde belirginleştirilmiş haklar bütünü esasına göre düzenlemek, İslâmî toplumsal düzenin başat amaçlarından biridir. Genel İslâmî yasamanın rasyonel binasının da temelidir bu. İmam'ın (a.s) bu risalesini derinliğine anlayan, yaratıcının hakları ile mahlukatın haklarını karşılaştırmalı bir şekilde inceleyen bir kimse, İslâmî yasamanın sırlarını, İslâm şeriatının, insanın bireysel ve toplumsal hayatını düzenlemek üzere getirdiği hükümlerin felsefesini kavrayabilir.

Her şeyden önce hukuk düzeni titiz bir şekilde tatbik edilmediği, hükümler ve yasamalar bu hukuk esasına göre düzenlenmediği sürece sosyal, ekonomik veya idari adalet kesinlikle gerçekleştirilemez. Bildiğimiz kadarıyla İmam (a.s), İslâm dünyasında, hatta insanlık dünyasında, ahlak, terbiye ve sosyal düzenin odak noktasını oluşturan bu alanda alimler ve hukukçular arasında bir ilktir.

İmam Zeynülabidin (a.s), bu risaleyi yazmış ve ashabından bazılarına ithaf etmiştir. İmam'ın (a.s) öğrencilerinden Ebu Hamza es-Sumali olarak bilinen büyük alim, sikatu'l-İslâm Sabit b. Ebu Safiye de rivayet etmiştir. Muhaddis es-Saduk da "el-Hisal" adlı eserinde kendi rivayet zinciriyle, Sikatu'l-İslâm el-Kuleyni de "el-Kafi" adlı eserinde; Hasan b. Ali b. Hüseyin b. Şu'be el-Harrani de "Tuhafu'l-

1- Hayatu'l-İmam Zeynu'labidin (a.s), s.477

ukul" adlı eserinde rivayet etmiştir ki, bunlar ilk dönem güvenilir sağlam kaynaklardır.

İmam (a.s), hakları açıklamaya geçmeden önce, insanı kuşatan ve bilinmesi zorunlu bir takım haklar olduğuna işaret ediyor. Ardından hakların en büyüğünü açıklıyor; Allah'ın kulları üzerindeki haklarını. Sonra Allah tarafından kulun kendisine yüklenen ve kendi nefesine karşı yükümlü olduğu hakları detaylandırıyor. Böylece ilahi bir perspektifle insanın kendisiyle olan ilişkilerini değişik açılardan ele alıyor. Ardından önderliği, yönetilenleri, liderleri ve reayayı içiren çevresiyle olan ilişkilerini çeşitli açılardan irdeliyor. Bunun yanında önderlerin kısımlarını, memurların çeşitlerini ve derecelerini açıklıyor. Bunun peşinden, akrabalarla, aileyle ve aile bireyleriyle kurulan ilişkilere yer veriyor. Arkasından aile kapsamında kabul edilen kölelere ve cariyelere dair açıklamalarda bulunuyor. Sonra müezzin, namaz İmam'ı, oturma arkadaşı, ortak, borçlu, hasım, danışan, danışman, öğüt isteyen, öğüt veren, dilenen, istenen, küçük ve büyük... gibi çeşitli hak sahiplerine dair anlatımlarda bulunuyor. Buradan, kişinin dinini paylaşan kimselerin haklarına geliyor. Sonra insanlık noktasında kişiyle eşit olan, otoritesine boyun eğilen siyasal düzeninde ortaklığı bulunan, bununla beraber şariat ve din birliği bulunmayan kimselerin haklarına yer veriyor.

Bu risalenin *el-Hisal*¹ adlı eserde yer alan metnini aşağıya alıyoruz:

“Bil ki Allah-u Teâla'nın senin her hareketinde, duruşunda, gittiğin yerde, azaları hareket ettirmende ve kullandığın aletlerde seni kuşatmış hakları vardır. Bu haklardan bazıları bazılarından daha büyüktür. Allah'ın sana farz kıldığı, bütün hakların esas ve diğer hakların da kaynaklandığı en büyük hak O'nun kendi hakkıdır. Sonra Allah-u Teâla, tepeden tırnağına kadar çeşitli azaların için senin üzerinde hak belirlemiştir; dilinin senin üzerinde hakkı var; kulağının senin üzerinde hakkı var, gözünün senin üzerinde hakkı var, elinin senin üzerinde hakkı var, ayağının senin üzerinde hakkı var, karnının senin üzerinde hakkı var, ve fercinin senin üzerinde hakkı vardır. İşte bütün işlerin yapma aracı olan yedi uzuv bunlardır.

Yine Allah (Azze ve Celle) namazın, orucun, sadakan, kurbanın ve diğer bütün amellerin için sana bazı haklar farz kılmıştır. Daha

1- el-Hisal, s.564, Müessesetu'n- Neşri'l-İslamî. Ve bkz. Tuhefu'l-Ukul İmam Zeynülâbidin (a.s)'ın hadisleri bölümü

sonra sıra, başkalarının senin üzerinde farz olan haklarına gelmektedir. Bütün haklardan daha çok senin üzerine farz olan hak, önderlerinin, sonra raiyyetinin (emrin altında olanların) ve daha sonra da akrabalarının haklarıdır. İşte bu hakların her birinden de diğer haklar ayrılmaktadır.

Önderlerin senin üzerinde olan hakları üç kısımdır: Üzerinde hakkı hepsinden daha çok farz olan, kudretiyle seni yöneten, sonra ilmiyle seni eğiten ve daha sonra maddi varlığı vesilesiyle seni idare eden kimsenin hakkıdır; her yönetici de önderdir.

Raiyyetinin senin üzerinde olan hakları da üç kısımdır: Hakkı herkesten daha çok farz olan, hakimiyetin altında bulunan kimsenin hakkıdır; sonra ilminle raiyyetin olan kimsenin; zira cahil, alimin raiyyetidir ve daha sonra kadın ve köleler gibi sahipliğinle raiyyetin olan kimselerin haklarıdır.

Akrabalarının senin üzerinde olan hakları ise çok ve akrabalık bağının yakınlığı miktarıncadır. Bütün haklardan daha çok üzerine farz olan hak, annenin, sonra babanın, sonra evladının, sonra kardeşinin ve daha sonra yakınlık sırasıyla diğer akrabalarının haklarıdır. Daha sonra sana ihsan eden efendinin, sonra ihsanının ulaştığı kölenin, sonra sana bir iyiliği dokunanın, sonra müezzinin (ezan okuyanın), sonra cemaat imamının, sonra arkadaşının, sonra komşunun, sonra dostunun, sonra ortağının, sonra malının, sonra alacaklı olduğun adamın, sonra borçlu olduğun kimsenin, sonra muaşeret ettiğin arkadaşının, sonra aleyhine dava açanın, sonra aleyhinde dava açtığın kimsenin, sonra seninle istişare edenin, sonra istişarede bulunduğun kimsenin, sonra senden nasihat isteyen, sonra sana nasihat edenin, sonra senden büyük olanın, sonra senden küçük olanın, sonra senden bir şey isteyen, sonra bir şey istediğin şahısın, sonra, sözü veya ameli ile sana kötülükte bulunanın, sonra, sözü veya ameliyle seni hoşnut edenin, sonra bütün dindaşlarının ve daha sonra zimmet ehlinin haklarıdır; daha sonra da çeşitli durum ve sebeplerin gerektirdiği miktardaki olan haklardır.

Ne mutlu üzerine farz kılınan hakları eda etmek için Allah'ın yardımında bulunduğu, tevfik ve istikamet bağışladığı kimseye.

Yüce Allah'ın Hakkı:

Yüce Allah'ın senin üzerinde olan hakkı, O'na tapman ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmamandır. İhlasla bu işi yaptığında Allah, dünya ve ahiret işlerinde sana yeterli olmayı taahhüd eder.

Nefsin Hakkı:

Kendi üzerinde olan kendi hakkın ise, vücudunu tamamiyle Allah'ın itaatine vermendir.

Organların Hakları:

1- Dilin (senin üzerinde olan) hakkı, onu çirkin sözden koruyup güzel söze âdet ettirmen, yararsız boş boş sözleri terk etmendir. İnsanlara iyilik edip onlar hakkında güzel söz söylemendir. .

2- Kulağın (senin üzerinde olan) hakkı, gaybet ve dinlenmesi haram olan şeyleri dinlemekten onu uzak tutmandır.

3- Gözün (senin üzerinde olan) hakkı, helal olmayan şeye onu kapaman ve onun bakışıyla ibret almandır.

4- Ayakların (senin üzerinde olan) hakkı, onlarla sana helal olmayan doğru gitmemendir. O ayaklarla sırat üzerinde duracaksın öyleyse kayarak seni ateşe düşürmemesine dikkat et.

5- Elin (senin üzerinde olan) hakkı, onu helal olmayan şeylere doğru uzatmamandır.

6- Karnın (senin üzerinde olan) hakkı, onu harama kap yapmaman ve doymaktan fazla yememendir.

7- Fercin (tenasül organının) senin üzerinde olan hakkı, onu zinadan koruman ve ona bakılmasını önlemendir.

Amellerin Hakları:

1- Namazın (senin üzerinde olan) hakkı şudur: Bilmelisin ki, namaz Allah'ın huzuruna çıkmaktır; sen bu halde Allah'ın karşısında duruyorsun. Bunu bildiğin takdirde, kendi küçüklüğünün farkında olan, ilahî nimetlere meyleden, korkan, ümitli, miskin ve yalvarıp yakaran, sükunet halinde huzurunda bulunduğu kimseye tazim eden, bir kulun makamında olur, ve kalbinle namaza yönelir ve onun sınırlarını korur ve haklarını yerine getirirsin.

2- Haccın hakkı, Allah'a doğru bir misafirlik, günahlarından Ona koşman, tövbenin kabul vesilesi ve onun Allah'ın üzerine farz kıldığı farizayı yerine getirmek olduğunu bilmendir.

3- Orucun, senin üzerinde olan hakkı şudur: Bilmelisin ki oruç, Allah'ın, seni cehennem ateşinden koruması için, diline, kulağına, gözüne, fercine, karnına çektiği bir perdedir. Eğer orucu terk edecek olursan bu örtüyü yırtmış olursun.

4- Sadakanın senin üzerinde olan hakkı şudur: Bilmelisin ki sadaka, senin Rabbinin katındaki azığın ve şahide ihtiyacı olmayan emanetindir. Bunu bildiğinde, gizli verdiğin emanete, açıkta verdiğin

emanetten daha emin olacaksın. Şunu bilesin ki sadaka belaları ve hastalıkları dünyada senden uzaklaştırır ve ahirette ateşi senden savar.

5- Kurbanlığın hakkı şudur: Onunla sadece Allah'ı irade etmen ve onun yaratıklarını kastetmemendir. Sadece Allah'ın merhametine kavuşmayı isteyerek Onunla karşılaşacağın gün ruhunun azat olmasını istemendir.

Önderlerin Hakları:

1- Sana önderlik yapan yöneticinin senin üzerinde olan hakkı şudur: Bilmelisin ki, Allah seni ona bir imtihan vesilesi kılmıştır; sana olan hakimiyetinden dolayı da imtihana tabi tutulacaktır. Sana düşen şu ki onun gazabına kendini uğratarak kendini tehlikeye atmayasın Yoksa başına gelen kötülükler hususında ona ortak olursun.

2- İlmiyle seni eğiten üstadın senin üzerindeki olan hakkı: Ona tâzim etmen, meclisini muhterem (ve ganimet) sayman, sözlerini iyice dinleyip ona dikkat etmendir, sesini ona karşı yükseltmemen; kendisinden bir şey hakkında sorana o cevap vermedikçe cevap vermemendir. Onun huzurunda kimseyle konuşmaman; onun huzurunda kimsenin giybetini yapmamandır, onun hakkında kötü bir şey söylendiğinde onu savunman, ayıplarını örtmen, iyiliklerini açıklamandır, onun düşmanı ile bir arada oturmaman, onun dostuyla düşman olmamandır. Bunalrı yaptığında Allah'ın melekleri şahit olurlar ki sen ismi yüce olan Allah için onun huzuruna gitmiş ve onun ilmini öğrenmişsin.

3- Malikiyeti vesilesiyle seni idare eden efendinin senin üzerinde olan hakkı, Yüce Allah'ın gazabına yol açacak şeyler dışında ona itaat edip ona karşı gelmemendir. Çünkü yaratıcıya karşı gelmeye yol açan bir şeyde yaratığın itaat hakkı yoktur.

Raiyyetin Hakları:

1- Hakimiyetin altında olan kimselerin senin üzerinde olan hakları şunlardır: Bilmelisin ki, onların zayıf oldukları ve senin gücünün çok olması vasıtası ile raiyyetin olmuşlar. Bu yüzden onlar arasında adaletle davranman ve onlara merhametli bir baba gibi olman, cehaletlerini bağışlayan ve onları cezalandırmada acele etmemen gerekir ve onlara karşı sana verdiği güçten dolayı da Allah'a şükretmelisin.

2- İlmin için sana tabi olan kimsenin (öğrencinin) senin üzerindeki hakkı şudur: Bilmelisin ki, Yüce Allah sana verdiği ilim ve yüzüne açtığı hikmet hazineleri ile seni onlara veli kılmıştır. Eğer onların

öğretiminde iyi davranır ve onlara karşı kötü davranmaz haksızlık ermezsen Allah kendi lütufunu sana artırır. Ama ilmini halka esirger veya onlar senden ilim isteyince kötü davranırsan sana verdiği ilim izzetini alması ve kalplerdeki mevkinı düşürmesi Yüce Allah'a hak olur.

3- Eşinin hakkı şudur: Bilmelisin ki, Allah onu (senin için) bir sükünet, huzur vır üns vesilesi kılmıştır. Bunun Allah tarafından sana bir nimet olduğunu bilmelisin. Bu yüzden ona değer vermeli ve ona şefkatlı davranmalısın. Senin onun üzerindeki hakkın daha büyük olsa bile, onun senin üzerindeki hakkı ona merhametli davranmandır. Çünkü o snein elinde bir esir gibidir. Onun yiyeceğini ve elbisesini temin etmelisin ve cahilce davranışları da olursa bunu da affetmelisin.

4- Sahip olduğun kölenin senin üzerindeki hakkı şudur: Bilmelisin ki o, Rabbinin yarattığı bir kuldur; seninle aynı baba ve anne, aynı vücut ve kandandır (et, kan ve beden yapısı açısından hiçbir farkınız yoktur, aynı köktensiniz).

Sen onun malikisin, (ama) onun meydana getiren, onun azalarından hiçbirini yaratan değilsin. Ona rızıkını da sen yaratmamışsın. Allah bunları üstlenmiştir. Sonra onu koruması için senin emrine vermiş, seni ona emin kılmış, Allah'ın sana iyilik yaptığı gibi sen de ona iyilik yap. Onu sevmezsen Allah'ın emri üzere ondan uzaklaşırsın ve bir diğerini alırsın;ve ona işkence etmezsin. Kuvvet ancak Allah'tandır.

Akrabaların Hakları:

1- Annenin senin üzerindeki hakkı şudur: Bilmelisin ki, o hiç kimsenin diğerini taşımadığı bir yerde (karnında) seni taşımıştır. Hiç kimsenin başkasına vermediği kendi yüreğinin meyvasından sana yedirmiş ve seni seve seve bütün azalarıyla korumuştur. Aç kalıp seni doyurmaya, susuz kalıp sana su vermeye, çıplak kalıp seni giydirmeye güneşte kalıp seni gölgede tutmaya, uykusuz kalarak seni tatlı tatlı uyutmaya sıcak ve soğuktan seni korumaya özen göstermiştir. Tüm bunlara karşı şükran borcunu yerine getirmeye Allah-u Teala'nın yardımı ve tevfiği olmaksızın gücün yetmez.

2- Babanın senin üzerindeki olan hakkı şudur: Bilmelisin ki baban senin kökündür ve sen ise onun dalı. Kendinde hoşuna giden bir şey gördüğünde, bil ki baban bu nimetin köküdür. Bu nimet değerince Allah'a hamd ve şükret. Kuvvet ancak Allah'tandır.

3- Evladının senin üzerindeki hakkı şudur: Bilmelisin ki evladın, senin vücudunun bir parçasıdır. Dünyada tüm hayır ve şerriyle sana

mensuptur. Onu güzel terbiye etmekten, Rabbine yönlendirmekten, senin ve kendisi için olan hususlarda (Allah'ın emirlerine) itaatkâr olması için ona yardımda bulunmaktan sorumlusun. Bu hususta ona iyiliğinden dolayı Allah'ın sevabına nail olur ve kötülüğünden dolayı Onun cezasına uğrarsın. Öyleyse ona güzel terbiye vermekle kendini süsle.

4- Kardeşinin senin üzerinde olan hakkı şudur: Bilmelisin ki, o senin kolun, izzetin ve kudretindir. Öyleyse onu, Allah'a karşı isyan etmek için bir araç ve Allah'ın yaratıklarına zulüm eden kimselere bir yardımcı kılma! Düşmanına karşı ona yardım etmeyi ihmal etme! Ona nasihat etmekten de geri durma! Allah'a itaat ederse bu ne güzel! Ama Allah'ın emrine itaat etmezse, Allah-u Teâla senin nezdinde, kardeşinden daha üstün ve daha aziz olmalıdır.

5- Seni serbest bırakan efendinin senin üzerindeki hakkı şudur: Bilmelisin ki o kendi malını senin yolunda harcamıştır. Seni kölelik zilleti ve yalnızlığından kurtarıp hürriyetin izzet ve ünsiyetine kavuşturmuştur. O seni kölelik esaretinden kurtarmış, kulluk zincirini boynundan açmış, ve o zindandan seni kurtararak seni kendine malik kılmıştır. Vaktini Rabbinin ibadetine ayırmanı sağlamıştır. Öyleyse bilmelisin ki o, hayatında ve ölümünde sana (herkesten) daha yakın ve daha evlâdır. İhtiyacı olduğu şeyde kendisine yardımcı olman gerekir. Kuvvet ancak Allah'tandır.

6- Serbest bıraktığın kölenin senin üzerindeki hakkı şudur: Bilmelisin ki, Allah onu serbest bırakmanı senin Allah'a yakın olman için bir vesile kılmış ve yine bunu sana ateşten bir örtü yapmıştır. Kurtuluşu için harcadığın malın bu dünyadaki mükâfatı, akrabası olmadığı taktirde onun mirasını almandır. Ahiretteki mükafatın ise cennettir.

Halkın ve İnsanların Hakları:

1- Sana iyilik edenin senin üzerindeki hakkı, ona teşekkür etmen, iyiliğini anman, hakkında güzel sözler yayman ve Allah ile kendi aranda onun için halisane dua etmendir. Böyle yaptığında gizlide ve açıkta ona teşekkür etmiş olursun. Eğer bir gün de yaptığı iyiliği telafi etmen mümkün olursa telafi et.

2- Müezzinin senin üzerindeki hakkı şudur: Bilmelisin ki, müezzin, sana Rabbinin hatırlatır. Seni nasibine (ibadetten yararlanmaya) davet eder ve Allah'ın farz kıldığı farizayı yapmanda da yardımcındır. Sana iyilikte bulunan herkese teşekkür ettiğin gibi bu amelin karşısında ona teşekkür etmelisin.

3- Cemaat imamının senin üzerindeki hakkı şudur: Bilmelisin ki, cemaat imamı seninle Allah arasında elçi olmuş ve Rabbinin huzuruna çıkmada temsilci olmayı üzerine almıştır. O, seni temsilen konuşuyor, sen onu temsilen değil. O senin için dua ediyor, sen onun için değil. O senin hakkında istekte bulunuyor, sen onun hakkında değil. Allah'ın huzurunda durmak ve senin hakkında O'ndan istekte bulunmak zahmetini o üstlenmiştir; sen onun hakkında değil. Bunların herhangi birinde kusur olursa, o suçludur, sen değil. Eğer eksiksiz yaparsa sen onunla ortak olursun. Senin ona karşı bir iyilik ve minnetin yoktur. Cemaat imamı kendisini aracı kılıp seni korumuştur; namazıyla da namazını korumuştur. Öyleyse bunun ölçüsünde ona teşekkür et.

4- Birlikte oturduğun kimsenin senin üzerindeki hakkı şudur: Ona karşı yumuşak ve alçak gönüllü olmalısın. Konuşurken ona da hak tanimalısın ve ondan müsaade almaksızın onun yanından kalkmamalısın! Eğer o senin yanına gelmişse senin iznin olmadan kalkabilir. Onun sürçmelerini unutmalısın, ve iyiliklerini hatırlamalısın. Ona hayırlı sözden başka bir şeyi söylememelisin.

5- Komşunun senin üzerindeki hakkı şudur: Gıyabında onu (haklarını)korumalısın. Huzurunda ona saygı göstermelisin. Mazlum olursa ona yardımda bulunmalısın. Ayıbını aramamalısın. Kötülüklerinden haberdar olursan onu örtmelisin

Nasihatını dinlediğini bilsen gizlice ona nasihat etmelisin. Çetinlikte onu yalnız bırakmamalısın. Hatalarından vazgeçmelisin. Suçlarını bağışlamalısın. İyi bir şekilde onunla muâşeret etmelisin. Güç yalnız Allah'ındır.

6- Yol arkadaşının senin üzerindeki hakkı şudur: Lütuf ve insaf üzere onunla arkadaşlık yapmalısın. Sana değer verdiği gibi sen de ona değer vermelisin. Ve ona rahmet kaynağı olmalı ve sıkıntı ve azap aracı olmamalısın. Güç ancak Allah'ındır.

7- Ortağın senin üzerindeki hakkı: Gıyabında sorunlarını halletmen, huzurunda onu riayet etmen, onun görüşünü bilmeden kendi görüşünle bir iş yapmaman. Onun malını koruman ve önemli veya önemsiz olan her şeyde ona hıyanet etmemendir. Zira "Yüce Allah'ın eli, iki ortak birbirlerine hıyanet etmedikçe onların üzerindedir." Güç ancak Allah'tandır.

8- Malının senin üzerindeki hakkı şudur: Onu ancak helal yoldan elde etmelisin ve sadece yerinde harcamalısın. Seni övmemesi (zahmetlerinin kadrini bilmemesi) muhtemel olan bir kimseyi (yani varisi) o malda, kendine tercih etmemelisin. onu Allah'ın itaati

yolunda harca, ve cimrilik yapma yoksa zenginliğine rağmen hasret ve pişmanlık sana kalır. Kuvvet ancak Allah'tandır.

9- Alacaklının senin üzerindeki hakkı şudur: Eğer zengin isen borcunu ödemelisin Ama eğer elin darda olursa, onu tatlı bir dille razı etmelisin ve geri çevirmelisin.

10- Kendisiyle oturup kalktığın kimsenin senin üzerindeki hakkı şudur: Onu aldatmamalısın, ona hile yapmamalısın ve onunla ilgili olarak Allah'tan korkmalısın.

11- Aleyhine dava açan kimsenin senin üzerindeki hakkı şudur: Aleyhine açtığın dava hak olursa onun yararına ve kendi alyhine tanıklık etmelisin. Ona zulmetmeyerek hakkını tam olarak ödemelisin. Şayet batıl bir şeyi iddia ederse, ona yumuşak davranmalı, yumuşaklıktan başka ona karşı bir tavır sergilememelisin ve onunla ilgili olarak Rabbini sana gazap ettirmemelisin. Ve güç sadece Allah'tandır.

12- Aleyhine dava açtığın kimsenin senin üzerindeki hakkı şudur: İddia ettiğin şey hak olursa, mümkün olduğu kadar onunla yumuşak konuşmalısın. Hakkını inkar etmemelisin. Şayet davanda haksız isen Yüce Allah'tan korkarak tevbe etmeli ve davadan vazgeçmelisin.

13- Seninle istişare eden kimsenin senin üzerindeki hakkı şudur: Eğer doğru ve yararlı bir fikrin var ise, onu söylemelisin Eğer kendi görüşün olmazsa bilen birine onu kılavuzluk etmelisin.

14- İstişare ettiğin kimsenin senin üzerindeki hakkı şudur: Bir konuda aynı görüşü paylaşmadığımızda onu suçlamamalısın. Eğer görüşü sana uygun ve isabetli olursa, Yüce Allah'a hamd edersin.

15- Nasihat isteyen senin üzerindeki hakkı şudur: Hayırseverlik üzere nasihatta bulunmalısın. Tavrın şefkat ve yumuşaklık üzere olmalıdır.

16- Nasihat eden senin üzerindeki hakkı şudur: Ona karşı yumuşak ve mütevazı olmalısın. Nasihatlarını anlamak için kalbini ona verip sözlerini iyice dinlemelisin. Nasihatları hakka uygun olursa, buna karşı Allah'a hamdetmelisin. Nasihatlarını hakka uygun bulmadığında ise, ona şefkatli olup suçlamamalısın ve bilmelisin ki o hata etmiştir. Bundan dolayı onu sorgulamamalısın. Ama (geçmişini bildiğinden dolayı) suçlanmaya müstahak olursa, o zaman onun hiçbir emrine itina göstermemelisin. Ve kuvvet ancak Allah'tandır.

17- Büyüğün senin üzerindeki hakkı şudur: Yaşlılığı ve İslam'da önceliğinden dolayı ona saygı göstermelisin ve çekişmelerde ona karşılık vermemelisin. Yolda ondan ileri geçmemeli ve onun önünde

yürümemelisin. Ona saygısızlık yapmamalısın; o seni saymazlıktan gelirse, tahammül etmelisin. Yaşlılığıyla beraber İslam hakkından ve hürmetinden) dolayı ona hürmet göstermelisin.

18- Küçüğün senin üzerindeki hakkı: Öğretiminde ona şefkatli olman, kusurlarını affetmen, hatalarını örtmen ona yumuşak davranman ve yardım etmendir.

19- Senden bir şey isteyen senin üzerindeki hakkı şudur: İhtiyacı miktarınca ona bağışta bulunmandır.

20- İstekte bulunduğun kimsenin senin üzerindeki hakkı şudur: İstedğin şeyi verirse, kabul edip teşekkür etmelisin ve iyiliğini bilmelisin. Vermediği takdirde de mazeretini kabul etmelisin.

21- Allah için seni hoşnut eden kimsenin senin üzerindeki hakkı şudur: İlk önce Allah'a hamdetmeli ve daha sonra ona teşekkür etmelisin

22- Sana kötülük eden kimsenin senin üzerindeki hakkı: Onu affetmendir, eğer onu affetmenin zarar vereceğini bilsen ondan hakkını almalısın. Allah buyuruyor ki: "Kim zulme uğradıktan sonra nusret bulur (hakkını alır)sa, artık onlar için aleyhlerinde (onları suçlu saymaya) bir yol yoktur."¹

23- Dindaşlarının senin üzerindeki hakkı şudur: Kalbinde onlara karşı esenlik arzusunu taşımali, onlara karşı merhametli olmalısın. Kötü hareketlerde bulunanlarıyla iyi geçinmeli, samimiyet kurarak onları ıslah etmeye çalışmalısın. İyi olanlarına ise teşekkür etmelisin. Onlara eziyet etmemelisin. Büyüklerini baba, gençleri kardeş, yaşlı kadınlarını annen ve küçüklerini evlat yerine koy.

24- Zimmet ehlinin senin üzerindeki hakkı şudur: Allah'ın ahbine bağlı kaldıkları sürece onlara haksızlık etmemelisin."

Bir çok alim² ve hukukçu bu eşsiz risaleyi değişik dillerde ve farklı düzlemlerde şerhetmişlerdir. Ayrıntılı bilgi edinmek, bu risalenin ışığıyla aydınlanmak –anlatılanlardan daha fazla bilgiye sahip olmak- isteyenler bu eserlere baş vurabilirler.

¹ Şura : 41.

2- Bu alimlerden biri Allame Seyyid Hasan, Kabancı'dır. Risaleyi "Şerh-u Risaleti'l-Hukuk" adıyla iki cilt halinde şerh etmiştir.

SAHİFE-İ SECCADİYE'YE DAİR

Kuşkusuz Kur'an-ı Kerim, büyük bir kültür devriminin stratejisini ortaya koymuştur. Kur'an'ın ilk ayetleri, ilim ve irfan aleminde büyük bir hareketin müjdesini veriyordu. Nitekim ilahi vahiy, **"Oku"** emriyle başlıyordu. Bu, kesin bir üslupla vurgulanan bir emirdi. Bu bağlamda ilahi öğretim nimetine, eğitimde kalem ve yazı olgularına verilen öneme, bilginin tedvin edilip nakledilmesine, geliştirilmesine, irfanın tekamülüne ve ilimlerin gelişmesine paralel olarak insanın gelişmesine işaret ediliyordu.

Resul-i Emin (s.a.a), bilinen anlamda kimseden okuma ve yazma öğrenmediyse de, ilahi ilhamla ilimleri kavramış, insanları ilim öğrenmeye, yaymaya ve tedvin etmeye teşvik etmiştir. Buna rağmen Resulullah efendimizden (s.a.a) sonra iş başına gelenler, çıkardıkları bir kararla Resulullah'ın (s.a.a) hadislerinin tedvin edilmesini yasakladılar. Böylece İslâmî kültürün Peygamberin (s.a.a) hadislerinde somutlaşan boyutuna büyük bir darbe vurdular. Ancak bu açık sonraki dönemlerde kapandı. Ama geride büyük yıkımlar da bırakmıştı. Ki İslâm dünyası ve hatta insanlık dünyası bu güne kadar o yıkımın bedelini hala ödemektedir. Çünkü yukarıda işaret ettiğimiz karara bağlı olarak belirginleşen yıkıcı sonuçlar ümmetin kültür bünyesinde derin yaralar açmıştı.

Ehl-i Beyt İmamları (a.s) ise, çok önceden, hadis tedvininin yasaklanmasının doğuracağı olumsuz sonuçları, İslâm dünyasının, daha doğrusu tüm insanlık aleminin bundan dolayı yaşayacağı kırılmanın etkilerini gördüler ve zaman kaybetmeksizin hadis tedvin etmeye başladılar. Dostlarını da hadisleri tedvin etmeye teşvik ettiler. Ki bu davranış, o günkü iktidara bir meydana okuma anlamına da geliyordu. Böyle yapmalıydılar, çünkü şeriatı korumak ve savunmak, Ehl-i Beyt İmamlarının (a.s) en büyük hedeflerinin başında geliyordu ve Ehl-i Beyt'in masum İmamları (a.s), bu şeriatın bekçileri ve emin muhafızları olarak görevlendirilmişlerdi.

Ehl-i Beyt İmamları (a.s), ümmetin kültürel seyrinin güzergahını çizen ilk öncülerdir. Hikmetli Kur'an'ın ve büyük Peygamberin (s.a.a)

hadislerinin yol göstericiliğinde ilim ve hikmet pınarlarını fışkırttılar. İmamların (a.s) kültürel faaliyetleri, sırf özel bir alanla sınırlı değildi kuşkusuz. İrfanın değişik alanlarında farklı bilimleri kapsayan evrensel bir faaliyeti bu.

Örneğin İmam Emirü'l-müminin Ali b. Ebu Talib (a.s), bu ilmi uyanışın öncüsü, akli ve nakli ilimlerin kapılarını açan, bu ilimlerin temel prensiplerini ve kurallarını koyan kişidir. Bu gerçeği bir çok büyük alim itiraf etmektedir. Seyyid Hasan es-Sadr *Te'sisu's-Şia li Ulumi'l-İslâm* adlı eserinde tarihsel olarak bu iddianın doğruluğunu kanıtlamaktadır.

Bu gerçeği itiraf edenlerden biri de Üstad Abbas Mahmud el-Akkad'dir. *Abkeriyetu'l-İmam Ali* adlı eserinde şöyle der: İmam Emirü'l-müminin (a.s), otuz iki ilim dalının kapısını açmış ve bu ilimlerin kurallarını ve temel prensiplerini koymuştur.

Allame İbn Şehraşub *Mealimu'l Ulema* adlı eserinde şöyle demektedir: Doğrusu, ilk eser tasnif eden musannif İmam Emirü'l-müminin (a.s), sonra Selman, sonra Ebu Zer, sonra Esbağ b. Nebate, sonra Ubeydullah b. Ebu Rafi'dir. Ardından *es-Sahifetu'l-Kamile* tasnif edilmiştir.

Dolayısıyla *es-Sahifetu's-Seccadiye* İslâm geleneğinin hazinesi, belagat, eğitim, ahlak ve edebiyat alanında yazılan İslâmî eserlerin yıldızı konumundadır. *İncilu ehli'l beyt* ve *Zeburu al-i Muhammed* diye isimlendirilmesi de bu yüzdendir.¹

Sahife-i Seccadiye'nin Ayrıcalıkları

1- Sahife-i Seccadiye, madde aleminden tamamen sıyrılmayı ve kendini kamil anlamda Allah'a adamayı ve hayatta olan tüm nimetlerden daha değerli olan Ona bağlanmayı temsil etmektedir.

2- İmam'ın (a.s) Allah'ı kusursuz bir şekilde tanıdığını, Ona derin bir imanla inandığını ortaya koymaktadır.

3- Sahife-i Seccadiye, diğer masum İmamların (a.s) dualarından, Hz. Muhammed'e (s.a.a) ve Ehl-i Beyt'ine (a.s) tekrar tekrar salat ve selam etmesiyle ayrılmaktadır. Tercih edilen görüşe göre, bunun nedeni, Sahifa-i Seccadiye'nin içerdiği duaların, Kerbela olayından sonra inşa edilmiş olmalarıdır. Çünkü bu olayın birinci dereceden faili Yezid, babası, dedesi ve bütün Emevîler Muhammedi (s.a.a) nuru söndürmek için uğraşıyorlardı.

1- Hayatu'l-İmam Zeynu'lâbidin, s.373-374

Yine tercih edilen görüşe göre, İmam (a.s), bu duaları aracılığıyla, Emevîlerin yıkıcı çabalarına karşı, İslâmî ilkeleri insanların nefislerine yerleştirmeyi ve kökleştirmeyi hedefliyordu.

4- Sahife-i Seccadiye, Müslüman insanın önünde, Allah'ın geniş rahmetine ilişkin ümit ve beklenti kapılarını açmıştır.

5- Aynı şekilde yüce Allah ile konuşma ve yalvarış usulu ile ilgili olarak önemli bir kapı açmıştır ki, bu, Allah'ın affını ve bağışlamasını talep etmeye ilişkin kulun sunabileceği türlü mazeretleri içermektedir. Buna aşağıdaki sözlerini örnek gösterebiliriz:

"İlahi! Eğer velilerinden ve sana ibadet edenlerden başkasını bağışlamayacaksan, günahkarlar kime sığınsınlar? Sadece, senin emirlerini yerine getiren vefalılara ikramda bulunacaksan, kötülük edenler kimden yardım istesinler?!"

"İlahi! Ben hakir ve önemsiz bir kulum; bana azap etmen, mülkünü zerre ağırlığınca arttırmayacaktır..."

6- Sahife-i Seccadiye, insan eğitimine dair, son derece önemli ahlaki, ruhsal ve pratik programlar içermektedir. İnsan için nefsanî erdemlere ve manevî kemalata ilişkin temel prensipler çizmektedir.

7- O çağda bilinmeyen bilimsel gerçekler ihtiva etmektedir ki, biz daha önce bunların bazısına işaret etmiştik.¹

8- Sahife-i Seccadiye, Emevî siyasetinin, Müslümanlar arasında ahlaki yozlaşmayı, müstehcenliği ve hayasızlığı yaydığı bir çağda, bireysel ve toplumsal fesadı önleyici bir işlev de görmüştü. Emevîlerin baskı ve terör politikasını izledikleri karanlık bir ortamda Sahife-i Seccadiye takip edilecek en uygun yöntemi içeriyordu.

9- Bütün bunlardan sonra Sahife-i Seccadiye, bir belagat ve fesahat pınarı, amaçlanan İslâmî edebiyatın tükenmez bir kaynağı konumundaydı. Bu bağlamda *Nehcu'l-Belağ*'e den farksızdır desek mübalağa etmiş olmayız.

10- İmam Zeynülabidin (a.s), dualarında - ister Sahife-i Seccadiye diye bilinen es-Sahifetu'l Kamile veya İmam'dan rivayet edilip de sonraki yıllarda es-Sahifetu'l Camia ismiyle derlenen diğer dualarında- eşsiz bir insanlık hayatına dair kamil bir metot sunmuştur. İmam (a.s), İslâm ümmetinin ihtiyaç duyduğu her konuyu ele almış, eşsiz üslubu ve meseleleri olağanüstü belagatıyla çözümlemiştir.

1- bk. İmam'ın (a.s) ilminden örnekler: Seccadiye dualarındaki bilimsel gerçekler blm.

Sahife-i Seccadiye'nin Tarihsel Rolü

Dedik ki: Müslümanlar, İmam Zeynülabidin (a.s) zamanında, siyasi ve askeri alanın dışında iki büyük tehlikeyle yüz yüze gelmişlerdi. Dolayısıyla bu iki tehlikeye kararlılıkla karşı çıkmak bir zorunluluktur:

Birincisi; Müslümanların, Allah'ın dinine akın akın giren halklarla iletişime geçmeleri sonucu değişik kültürlerle, yasama gelenekleriyle ve farklı sosyal ortamlarla yüz yüze kalmalarından kaynaklanan tehlike. Bu nedenle, Müslümanlar bazında, onların fikri orijinalliklerini, kitap ve sünnetten kaynaklanan belirgin şeri kişiliklerini pekiştirmeye yönelik ilmi düzeyde bir faaliyet gerçekleştirmek kaçınılmazdı. Bu çerçevede Müslümanların zihinsel ufuklarını açacak içtihat eksenli bir düşünce hareketi gerekiyordu. Müslümanların, basiretli, üretken ve zeki bir içtihat ruhuyla kitap ve sünnet meşalesini taşıyabilmeleri buna bağlıdı. Ancak o zaman, karşılarına çıkan her önemli soruna ilişkin yararlı bir hüküm ve değerlendirmeyi çıkarsamaları mümkün olabilirdi.

Şu halde İslâmî şahsiyeti kökleştirmek ve içtihat tohumlarını ekmek gerekiyordu. İmam Ali b. Hüseyin'in (a.s) yaptığı buydu. O, Resulullah (s.a.a) mescidinde bir araştırma ve ders halkası oluşturmuştu...

İkinci tehlike; bu büyük genişlemenin ve sağladığı zenginliğin neticesinde toplumu saran konfor ve refah dalgasıydı. Konfor ve refah dalgaları, her hangi bir toplumu sardığı zaman, onu dünyevi lezzetlerin paralelinde hareket etmeye, şu dünyevi hayatın sınırlı süslerine sahip olmada aşırı bir düşkünlüğe sürükler, dolayısıyla ahlaki değerlere bağlılık bilincinin sönmesine, Allah ve ahiret günü ile manevi bağın kesilmesine neden olur. Bu bağ da koptu mu, insanın önünde gerçekten büyük bir hedef kalmaz. Nitekim fiilen yaşanan da bu oldu. Durumu daha açık görmek için Ebu'l Ferec el-İsfahani'nin *el-Eğani* adlı eserine göz atmak yeterlidir.

İmam Ali b. Hüseyin (a.s) bu tehlikeyi sezdi ve derhal çözümüne yönelik faaliyetlere başladı. Bu çözüm yönteminin esasını da dua olarak belirledi. Nitekim Sahife-i Seccadiye bu yöntemin bir ürünü olarak ortaya çıktı. Bu büyük İmam (a.s), kendisine bahşedilen eşsiz belagat yeteneği, Arap dilinin üstün ifade yöntemlerini kullanma gücü, rabbani beceresi sayesinde, en parlak anlamları ve en ince mesajları, insanın rabbiyle olan bağını, yaratıcısı karşısında vicdani coşkusu, yaratılışı ve ahiretiyle bağlarını göz kamaştırıcı bir şekilde ortaya

koymuştur. Bunların somut ifadesi olan ahlaki değerleri, hakları ve görevleri gözler önüne sermiştir.

İmam Ali b. Hüseyin (a.s), kendisine bahşedilen bu yetenekler sayesinde, dua aracılığıyla, İslâm toplumunda manevi bir havanın meydana gelmesini sağlamıştır. Azgınlık dalgalarının iyici hırpaladığı Müslüman insanın şahsiyetinin kökleşmesini büyük ölçüde başarmıştır. Toprağın sürekli olarak kendine çektiği Müslümanı rabbine sıkı sıkıya bağlamıştır. Sahip olduğu, ama zamanla örselenmeye başlayan ahlaki değerleri pekiştirmiştir. Ki İslâm ümmeti, bağrına taş basarak yaşadığı yoksulluk dönemlerinde olduğu gibi zenginlik ve servet döneminde de İslâmî değerlerin güvenilir koruyucusu olsun.

Böylece anlıyoruz ki, Sahife-i Seccadiye, büyük bir toplumsal hareketin ifadesiydi. İçinde bulunulan aşamanın İmam'a (a.s) dayattığı bir yöntemdi bu. Bunun yanında eşsiz bir rabbani mirastır da. Zaman geçtikçe, ilahi bağışın kaynağı, yol gösterici meşalesi ve bir ahlak ve arınma mektebi işlevini görmüştür, görmeye devam edecektir. İnsanlık bu Muhammedi-Alevi mirasa her zaman muhtaç olacaktır. Şeytanın baştan çıkarıcılığı ve dünyanın kafa karıştırıcılığı arttıkça, insanlığın bu mübarek mirasa muhtaçlığı da aynı oranda artacaktır.¹

Sahife-i Seccadiye'nin Rivayet Zinciri

Sahife-i Seccadiye'nin rivayet zinciri, İmam Ebu Cafer Muhammed el-Bakır'a (a.s) ve onun kardeşi Şehid Zeyd b. Ali b. Hüseyin'e (a.s) dayanır. *Sahife*'nin başında rivayet zinciri zikredilir ve bu rivayet zinciri tevatür niteliğini kazanmıştır. Hala alimler, bu rivayet zincirini zikrederek *Sahife*'yi nakletmeyi sürdürmektedirler.

Seyyid Muhsin Emin el-Amuli şöyle der: "*Sahife*'nin lafızlarının belagatı, rakipsiz fesahatı, içeriğinin yüceliği, yüce Allah karşısında tezellülü ifade eden, Ona övgüleri içeren olağanüstü ibareleri, Allah'ın affını, keremini talep ederken başvuru akıl almaz yöntemleri ve Allah'a tevessül ederken esas alınan edebi üslubu en güçlü bir şekilde gösteriyor ki, İmam'a nispeti sahihtir; bu inci o denizdendir, bu mücevher o madenden çıkarılmıştır ve bu meyve o mübarek ağaçtandır. Bunun yanında hiçbir şüpheye yer bırakmayacak bir şöhrete de kavuşmuştur. Sonra değişik kanallardan asıl menşei olan İmam Zeynülabidin'e ulaştırılmıştır. Salat ve selam onun, tertemiz

1- Seyyid Şehid Muhammed Bakır es-Sadr'ın Sahifetu's-Seccadiye el-Kamile'ye yazdığı mukaddime'den naklen.

atalarının ve evlatlarının üzerine olsun." Güvenilir raviler, kendi rivayet zincirleriyle onu İmam Zeynülâbidin'e (a.s) ulaştırmışlardır. Bir nüshası Şehid Zeyd'in yanındaydı, ondan sonra da çocuklarına miras kaldı, oradan Abdullah b. Hasan (el-Müsenna)'ın evlatlarına kaldı. Nitekim *Safihe*'nin hemen başında zikredilir. Ayrıca İmam Bakır'da (a.s) da bunun bir nüshası vardı. Alimlerin yanı sıra halkın geneli bu dua risalesine önem vermiş, onu rivayet etmeye gayret etmişlerdir. Lafızları ve nüshaları ezberlenmiştir. Gece, gündüz ve akşam sabah onun içerdiği dualarla dua etmeyi alışkanlık haline getirmişlerdi.¹

Sahife-i Seccadiye'nin Şerhleri

Alimler, uzun süre *Sahife*'yi incelemek ve şerhetmekle, ifadelerinin maksatlarını tespit etmekle uğraşmışlardır. Bu alanda çok değerli kitaplar kaleme alınmıştır. Şeyhu'l Muhakkikin eş-Şeyh Ağa Bozorg et-Tahrani *ez-Zeria ila't-Tesani'fi's-Şia* adıyla bilinen ansiklopedisinde bu kitaplardan söz eder ve bunlardan altmış altı tane şerhin adını verir.

Es-Sahife'ye "el-Kamile" Adının verilmesi

1- Anlatıldığına göre bu *Sahife*'ye "el-Kamile" adının verilmesinin nedeni, Zeydiye mezhebinin mensuplarının elindeki nüshanın eksik olmasıdır. Çünkü sözü edilen nüsha yarısına kadardır. Bu yüzden maruf olan *Sahife* "el-Kamile" (eksiksiz) olarak nitelendirilmiştir.²

2- Bazılarına göre *Sahife*'ye bu ismin verilmesinin nedeni, bir çok alanda ve taleplerin geneliyle ilgili olarak kulun rabbine yönelik ihtiyaçlarını tanzim eden eksiksiz bir bütün olmasıdır.³

Es-Sahifetu's-Seccadiye el-Camia

Derleyeni şunları söylüyor: Eldeki *Sahife* nüshalarının önsözünden içerdiği duaların sayısının yetmiş beş (75) olduğu anlaşılıyor. Fakat Muhammed b. Ahmed el-Mutahhari rivayetine göre şu anda elimizde bulunan *Sahife* elli dört (54) dua içermektedir.

1- Hayatu'l-İmam Zeynülâbidin, s.375 bk. Şeceret-u Turuki Esanidi's-Sahifeti's-Seccadiye Müessesetu'l-İmami'l-Mehdi.

2- Hayatu'l-İmam Zeynülâbidin (a.s), s.190

3- Hayatu'l-İmam Zeynülâbidin (a.s), Seyyid Cafer Şehidi, s.191

Başka *sahifeler* de telif edilmiş ve İmam'ın (a.s) duaları derlenmiştir. Bu derlemelerin bazısında asıl nüshada eksik olan dualara yer verilmiştir.

Daha sonra beş adet *sahife*'den daha söz edilmektedir. Buradan hareketle **Müessesetu'l İmam el-Mehdi (a.s)** duaları derlemeye ve bunları belli bir sistem içinde tanzim etmeye, böylece eldeki *sahife*'nin tertibini esas alacak biçimde düzenlemeye karar vermiştir.

Derleyen devamla şunları söylüyor: “*es-Sahifetu'l Kamile* mütevatır kabul edilmektedir. Çünkü kendine özgü ve yoğun bir vecizliğe sahiptir. Bunu açıklığa kavuşturmak için bu çalışmada rivayet zincirinde yer alan ravilerin şeceresi en güzel bir şekilde çıkarılmıştır. Sonra mevcut *es-Sahifetu'l-Kâmile*'nin ravilerinin büyük kısmının hayat hikayesi de zikredilmiştir. Bu arada edebi fihristi de çıkarılmıştır ki, bu güzelliğine ve mükemmelliğine katkıda bulunan bir unsurdur.

Kulun rabbine yönelik ihtiyacını düzenlemek bakımından eksiksiz bir derlemedir, şeklindeki sözümüzün doğruluğunu kanıtlamak bağlamında *sahife*'nin bu derlemesinin konu fihristine göz atmak yeterlidir.¹

Sahife-i Camia'nın Genel Konu Fihristi

- 1-Hamd, Tevhid ve Ululama Duaları: Sekiz (8) duadan ibarettir.
- 2- Namazla ilgili dualar: On dört (14) duadır.
- 3- Kendisi ve Çok yakınları için yaptığı dua.
- 4- Sabah akşam duaları: Sekiz (8) duadır.
- 5- Önemli olaylar, büyük sıkıntılar ve sığınma duaları: altı (6) duadır.
- 6- Günahları itiraf etme ve istiğfar duaları. Dokuz (9) duadır.
- 7- İhtiyaçları talep etme ve giderilmelerini isteme duaları. Beş (5) duadır.
- 8- Saldırıya maruz kaldığı zaman okuduğu dualar. İki (2) duadır.
- 9- Hastalık ve bela duaları. Üç (3) duadır.
- 10- İstikale (Günahından vazgeçilmesini isteme) duası.
- 11- Şeytan'dan Allah'a sığınma duası.
- 12- Sakınma ile ilgili duaları. İki (2) duadır.
- 13- Yağmur isteme duaları. İki (2) duadır.

1- bk. Mukaddimetu's-Sahifeti's-Seccadiye el-Kâmile

- 14- Üstün ahlakla ilgili duaları. İki (2) duadır.
- 15- Hüzün ve zorluk duaları. Dört (4) duadır.
- 16- Esenlik ve sağlık dileme ile ilgili duaları. İki (2) duadır.
- 17- Dua ettiği kimselerle ilgili duaları. Anne-baba, komşular, dostlar, sınır boylarındaki müminler ve bazı şahıslar gibi.
- 18- Bazı kimselere ettiği beddualar.
- 19- Allah'a sığınma duaları. İki (2) duadır.
- 20- Rızık ve borcun ödenmesi ile ilgili duaları. Dört (4) duadır.
- 21- Tevbe ile ilgili duaları. İki (2) duadır.
- 22- Teheccüt namazı ile ilgili duaları. On beş (15) duadır.
- 23- İstihare duaları. Üç (3) duadır.
- 24- Bela ile sınanma duası.
- 25- Rıza ile ilgili duası.
- 26- Allah'ın ayetlerine bakarken okuduğu dua.
- 27- Hilali gördüğünde okuduğu dua.
- 28- Şükür ile ilgili duaları. İki (2) duadır.
- 29- Kötü işlerden dolayı mazeret bildirme duaları. İki (2) duadır.
- 30- Rahmet isteme ve ölümü anma ile ilgili duaları. Yedi (7) duadır.
- 31- Örtünme ve korunma isteğine dair duası.
- 32- Kur'an'ı hatmederken okuduğu dua.
- 33- Üç aylar hakkındaki duaları. Otuz dört (34) duadır.
- 34- Mübarek günlerde okuduğu dualar. Sekiz (8) duadır.
- 35- Mültezem'de okuduğu dua.
- 36- Düşmanı savma duaları. On (10) duadır.
- 37- Korunma ve korku duaları. İki (2) duadır.
- 38- Yalvarma ve tezellül duaları. Sekiz (8) duadır.
- 39- Kederin dağılması, musibetlerin savılması ve sakınma duaları. On bir (11) duadır.
- 40- Münacat duaları. Otuz dokuz (39) duadır.
- 41- İsticabe ve Kunut duaları. Üç (3) duadır.
- 42- Secdelerle ilgili duaları. On (10) duadır.
- 43- Günlerle ilgili duaları. Otuz altı (36) duadır.
- 44- Ziyaretlerle ilgili duaları. İki (2) duadır.
- 45- Dünya ve ahiret isteklerine dair duaları. Üç (3) duadır.
- 46- Yemek duaları. İki (2) duadır.

- 47- Vaazın başında ve sonunda okuduğu dualar. İki (2) duadır.
- 48- Evinden çıkarken veya yatağına girerken ya da koltuk altı vs. kıllarını temizlerken okuduğu dualar.
- 49- Muhammed b. Hanefiye'ye imamlığına dair delil gösterirken hacir-i esved'in yanında okuduğu dua.
- 50- İçinde İsm-i A'zam bulunan duası.

İMAM ZEYNÜLABİDİN'İN (A.S) MEKTEBİ

Emevî hanedanının egemenliği nedeniyle İslâm ümmetini kıskacına alan düşünsel donukluk ve ilmi verimsizlik, aktif ve basiretli bir ruhla kitap ve sünnet meşalesini taşıyabilmesi için Müslüman ümmetin zihin ufuklarını açacak bir içtihat hareketinin başlatılmasını zorunlu kılıyordu. İmam Zeynülabidin'in (a.s) yaptığı buydu. Resulullah (s.a.a) mescidinde başlattığı ders halkalarıyla, haftada bir Cuma namazlarında verdiği hutbeleriyle ilmi bir ekol, düşünsel bir hareket oluşturmaya başladı.

İmam (a.s), tefsirden hadise, fıkıhtan akaide ve ahlaka ...bütün İslâmî ilim dallarından söz ediyordu. Ders halkalarına katılanlara ve hutbelerini dinleyenlere tertemiz atalarının ilmini aktarıyordu, onları ilmi egzersizlerle fıkhi bir kabaliyete ve istinbat yeteneğine sahip olmaya hazırlıyordu.

Bu mektepten önemli sayıda Müslüman fıkıh alimleri mezun oldu. Bu halka, daha sonra ortaya çıkan fıkhi ekollere ve ilmi şahsiyetlere beşiklik görevini yerine getirdi.¹

İmam'dan (a.s), ilim ve alimlerle ilgili olarak aktarılan hadisleri incelediğimiz zaman, ilmi hareketi için çok parlak bir strateji belirlediğini görürüz. –Korkunç Kerbela hadisesinin ve daha sonra İslâm dünyasının çeşitli bölgelerinde yaşanan kanlı olayların geride bıraktığı derin hüznün ve acılara rağmen- İmam'ın (a.s), kendini tamamen ilme verdiği, ilmin faziletini sürekli olarak vurguladığını, söz ve fiilleriyle, ilim öğrenmeye hazırlananları teşvik ettiğini, desteklediğini, onları onurlandırdığını, bunun yanında ilim öğrenenler için eğitim yöntemlerini, adabını belirlediğini, öğretmen ve öğrenci haklarına vurgu yaptığını, öğretmenliğin ve öğrenciliğin sevabını açıklamak suretiyle onları bu yükün altına girmeye hazırladığını görüyoruz. Nitekim önemli sayılacak bir miktarda, dini ilimleri öğrenmek isteyen kişi etrafında toplanmıştı, bunlara kurra adı

1- bk. Seyyid şehid Muhammed Bakır es-Sadr'ın Sahife-i Seccadiye'ye yazdığı mukaddime.

veriliyordu. Çünkü Kur'an'ı okumak, ezberlemek ve tefsirini öğrenmek, o dönemde öğrenimin ve öğretimin eksenini oluşturuyordu. Resulullah efendimizin (s.a.a) vefatından sonra iktidarın koyduğu yasak nedeniyle hadis, siyer veya fıkha dair bir tedvin veya telif çalışması yoktu. Ayrıca genel çizgi de bu düşünsel hareketin yararına bir seyir izlemiyordu.

Bütün bunlara rağmen, kurra, fakih ve alimlerin, başka hiçbir dönemde eşine rastlanmayacak şekilde İmam'ın (a.s) etrafını sardıklarını görüyoruz. İster evinde bulunsun, ister yolculuğa çıksın Kurralar ondan ayrılmazlardı. Hatta Said b. Müseyyeb şöyle demiştir: "Ali b. Hüseyin (a.s) Mekke'ye gitmedikçe Kurralar Mekke'ye gitmezlerdi. O yola çıkınca, biz de onunla birlikte bin atlı olarak yola çıktık."¹

İmam (a.s), ilmin faziletini, sevabını ve önemini vurgularken şunları söylüyor:

" Eğer insanlar, ilim talep etmenin sevabının ne olduğunu bilselerdi, canlarını verme, engin sulara dalma pahasına ilim öğrenirlerdi. Yüce Allah Danyal Peygambere (a.s) şöyle vahyetmiştir: 'Benim katımda en çok buğzedilen kul, ilim ehlinin hakkını küçümseyen, ilim ehline tabi olmayı terk eden cahil kimsedir. Benim katımda en çok sevilen kul, alimlere verilmesi kaçınılmaz olan büyük sevabı isteyen, alimlere uyan ve hikmet ehlinin sözlerini benimseyen muttaki kimsedir.'"²

*"İlim talebesi, ilim öğrenmek üzere evinden çıktığı zaman, yaş veya kuru bir yere adım attığı zaman, yedi kat yer onun adına Allah'ı tesbih eder."*³

Öğrencilere ikram eder, onların makamını yükseltir ve onlardan birini karşıladığı zaman "Hoş geldin! Ey Resulullah'ın vasiyeti" derdi. İlim öğrenmek isteyen gençlere baktığı zaman, onları kendine yaklaştırır ve şöyle derdi: *"Merhaba! Sizler ilmin emanetçilerisiniz. Bir kavmin küçükleri iken başka bir kavmin büyükleri olmanız muhtemeldir."*⁴

Risaletu'l-Hukuk kapsamında alimin faziletine, öğrenciler üzerindeki haklarına, öğrencilerin ona saygı göstermelerinin

1- Seyyid şehid Muhammed Bakır es-Sadr'ın Sahife-i Seccadiye'ye yazdığı mukaddimeden naklen.

2- Usulu'l-Kafi, 1/35

3- Hayatu'l-İmam Zeynülâbidin, s.173

4- ed-Durru'n-Nazim, s.173

gerekliliğine, meclisine vakar atfetmelerine, onu en güzel şekilde dinlemelerine, ona yönelmelerine, onun huzurunda seslerini yükseltmemelerine, onu savunmalarına, kusurlarını örtmelerine, örneklik teşkil eden davranışlarını anlatmalarına, onun düşmanlarının yanında oturmamalarına ve onun dostlarına düşmanlık etmemelerine dair sözlerini dinlemiştik.

Bu arada ilmin gizlenmemesinin, öğrencilere karşı kaba davranmamının, eğitim metodunu en güzel şekilde belirlemenin, eğitim için maddi çıkar beklememenin gerekliliğine dair son derece önemli sözlerine de rastlıyoruz.

Bütün bunlar, İmam'ın (a.s), bir kültürel hareket oluşturma ve bir kültür hareketi kurma hususunda açık bir metoda bağlı olarak hareket ettiğini göstermektedirler. Böylece sapkın akımlara ve Emevî planlarına karşı durmayı amaçlıyordu. Ki Emevî hanedanı, Müslüman ümmetin çocuklarının İslâmî bilince sahip olmalarına hoş görüyle bakmazlardı.

İmam Zeynülabidin'in (a.s) mektebinden yıldız alimler, fakihler ve müfessirler mezun oldular. Bunların isimleri İslâm dünyasının dört bir yanına yayıldı. Ki korkunun hakim olduğu o dönemde ve onu izleyen talihsiz diğer dönemlerde ilmi diriliş tekerleğinin dönmeye devam etmesi bu alimlerin gayretlerinin ürünüdür. Bu bağlamda bazı parlak simalara işaret etmek istiyoruz:

1- Bu mektepten mezun olanların başında İmam Ebu Cafer el-Bakır (a.s) ve kardeşleri, Zeyd ve Hüseyin (Ali b. Hüseyin b. Ali'nin oğulları) gelir.

2- Eban b. Tağlib b. Rebah (Ebu Said el-Bekri el-Ceriri) Kufede doğdu, orada büyüdü. Son derece zeki ve her ilimde önde bir kimseydi. Kur'an, Hadis, edebiyat, dil ve nahivde üstattı. Üç İmam'dan; es-Seccad, el-Bakır ve es-Sadık'tan (a.s) ders aldı. İmam Bakır (a.s) ona şöyle derdi: *"Medine mescidinde otur ve insanlara fetva ver. Çünkü ben şiamın içinde senin gibi birisinin olmasını isterim."* Eban Kur'an'daki garib kelimelerin tefsiri ve Ehl-i Beyt'in fazileti ile ilgili olarak eserler kaleme almıştır. Bunun yanında yaklaşık otuz bin kadar hadisi Ehl-i Beyt İmamlarından (a.s) rivayet etmiştir.¹

1- Eban'ın ayrıntılı hayat hikayesi için bk. Hayatu'l-İmam Zeynu'labidin, s.522-527

5- İsmail b. Abdulhalık: İmamların gözde ashabından ve seçkin fakihlerinden biridir. İmam Sadık'ı (a.s) gördü. Ondan (a.s), el-Bakır'dan (a.s) ve es-Seccad'dan (a.s) hadis rivayet etti.¹

6- Sabit b. Ebu Safiye (Ebu Hamza es-Sumali): Büyük bir alim, vera ve takva örneği idi. Ehl-i Beyt (a.s) edebiyiyle terbiye aldı, onların ilmini ve irfanını yüklendi. Bütün tarihçiler onun güvenilir biri olduğunda hemfikirdir. Zamanının Selman'ıydı. Ehl-i Beyt fıkhnı kapsamlı bir şekilde bildiği için, Kûfe'de Şiiler ona baş vururlardı.

7- Reşid el-Hicri: İslâm kahramanlarından ve cihad önderlerinden biriydi. İnancından ve Ehl-i Beyt'e muhabbetinden dolayı Emevîler onu astılar.

8- Zeyd b. Hasan b. Ali b. Ebu Talib: Resulullah (s.a.a) adına toplanan sadakaların yönetimini üstlenmişti. Çok saygın, üstün bir karaktere sahip, nefsi temiz ve çok iyilik eden biriydi.

9- Said b. Cübeyr (Ebu Muhammed Mevla beni Valibe): Kufeli olan bu tabii, Mekke'ye yerleşmiştir. Mücahidlerin önderlerinden biriydi. Tefsirde, fıkhta ve çeşitli ilimlerde döneminin en belirgin alimlerindendi. Haccac'ın emriyle Hicri 95 senesinin şaban ayında şehit edildi.

10- Said b. Müseyyeb el-Mahzumi: Tabiinin büyüklerindendi. İmam Zeynülâbidin (a.s) onun hakkında şöyle buyurmuştur: *"O, döneminin, karşısına çıkan rivayetleri en iyi bilen, zamanının en fasihidir."* İmam'a (a.s) büyük saygı gösterirdi.²

Yukarıda, İmam'dan (a.s) hadis rivayet eden ve onun (a.s) ilim mektebinden mezun olan bazı şahsiyetlere yer verdik. Bunun yanında İmam (a.s), köleleri de benzeri görülmemiş bir şekilde eğitirdi. İmam'ın (a.s) azat ettiği her köleyi, onun eğitiminden geçmiş, mektebinden mezun olmuş biri olarak nitelendirmek mümkündür. İmam'ın ilmi mirasını sırf yazılanlarla veya rivayetlerle sınırlandırmak mümkün değildir. Aksine, ondan sadır olan ve İslâm toplumunda izleri kalan her eğitsel faaliyetin bir miras olduğunu söyleyebiliriz. Diğer bir ifadeyle, onun azat ettiği kölelerin davranışlarında, fikirlerinde ve eğilimlerinde somutlaşsa da bunlar, İmam'ın (a.s) bize bıraktığı ilmi mirasın parçalarıdır.

1- a.g.e, s.529

2- İmam'dan (a.s) hadis rivayet edenler ve onun (a.s) talebeleri hakkında daha geniş bilgi edinmek için bk. Hayatu'l-İmam Zeynu'l-Abidin, s.517-587